

KONGSBERG

ÅRS RAPPORT OG BÆREKRAFT RAPPORT 2018

01

3 ÅRET 2018

- 4 [Hovedtall 2018](#)
- 7 [Viktige milepæler 2018](#)
- 8 [Konsernsjef Geir Håøy](#)

02

11 OM KONGSBERG GRUPPEN

- 12 [Dette er Kongsberg Gruppen](#)
- 14 [Strategi og ambisjoner](#)
- 15 [Visjon](#)
- 16 [Våre verdier](#)
- 17 [Konsernledelsen](#)
- 18 [Forretningsområder](#)
- 28 [KONGSBERG i verden](#)

03

34 BÆREKRAFT

- 35 [Om bærekraftrapporten](#)
- 36 [Rammeverk for utarbeidelse av bærekraftrapporten](#)
- 37 [Ansvarlig forretningsdrift](#)
- 38 [Ansvarlig skatt – vår Tax Policy](#)
- 40 [Organisasjon og styringssystemer](#)
- 41 [Fokusområder 2018–2019](#)
- 67 [Klimaregnskap og nøkkeltall](#)
- 74 [Revisjonsberetning, Bærekraft](#)

04

75 VIRKSOMHETSSTYRING

- 76 [Styrets redegjørelse om virksomhetsstyring](#)
- 77 [Policy](#)
- 78 [Vedtekter](#)
- 79 [Styret](#)
- 80 [Styrets redegjørelse knyttet til "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse"](#)

05

91 ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP

- 92 [Årsberetning 2018](#)
- 109 [Årsregnskap og noter](#)
- 179 [Erklæring til årsregnskap](#)
- 180 [Revisjonsberetning 2018](#)

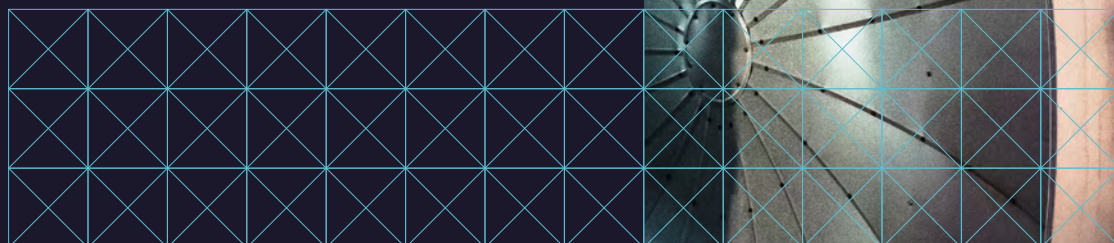
- 184 [Finansiell kalender](#)
- 184 [Kontaktinformasjon](#)

Interaktiv PDF med bokmerker

Naviger i innholdsfortegnelse og hyperlenket tekst (hyperlinkene er markert med strek under). Pilene øverst til høyre fører deg en side frem eller tilbake til forrige visningsside, og menyknappen helt til venstre tar deg tilbake til innholdsfortegnelsen. Kapitlene er også bokmerket, og du finner snarveier til disse i PDF-leserens venstremeny.

01

ÅRET 2018

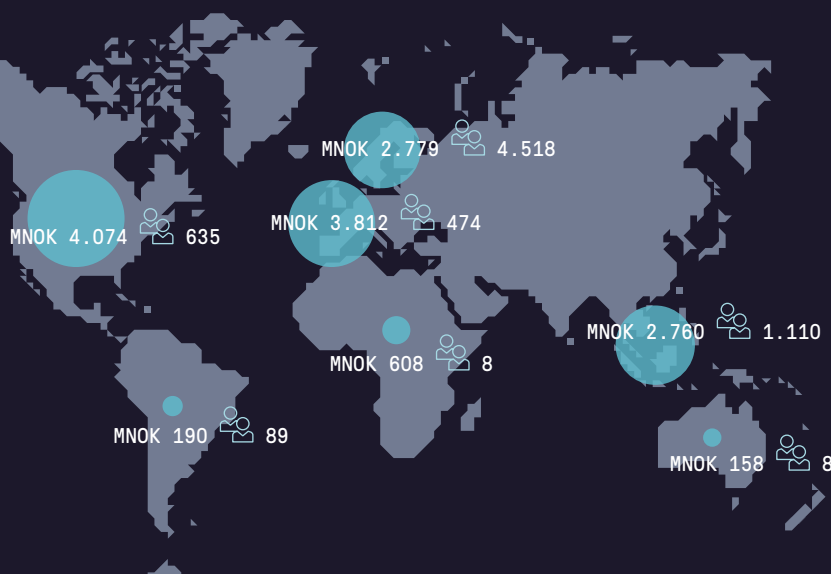
Hovedtall 2018

MNOK	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012 ¹⁾	2011 ¹⁾	2010	2009
OMSETNING										
Driftsinntekter	14 381	14 490	15 845	17 032	16 613	16 323	15 652	15 128	15 497	13 816
Ordreinngang	16 574	13 430	14 319	15 238	22 097	15 043	14 605	15 016	13 584	17 605
Ordrereserve	17 283	15 629	16 914	19 597	21 020	15 687	16 523	17 839	17 759	19 892
Book/bill	1,15	0,9	0,9	0,9	1,3	0,9	0,9	1,0	0,9	1,4
RESULTAT										
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	1 394	1 279	1 217	1 784	2 060	2 142	2 294	2 385	2 485	1 619
Driftsresultat før amortisering (EBITA)	1 038	886	835	1 405	1 718	1 797	1 971	2 123	2 216	1 376
Driftsresultat (EBIT)	945	772	692	944	1 258	1 659	1 840	2 026	2 113	1 263
Ordinært resultat før skatt (EBT)	844	654	729	944	1 285	1 644	1 809	1 991	2 097	1 169
Årsresultat	704	559	651	755	880	1 225	1 304	1 418	1 500	828
LØNNSOMHET										
EBITDA %	9,7 %	8,8 %	7,7 %	10,5 %	12,4 %	13,1 %	14,7 %	15,8 %	16,0 %	11,7 %
EBITA %	7,2 %	6,1 %	5,3 %	8,2 %	10,3 %	11,0 %	12,6 %	14,0 %	14,3 %	10,0 %
EBIT %	6,6 %	5,3 %	4,4 %	5,5 %	7,6 %	10,2 %	11,8 %	13,4 %	13,6 %	9,1 %
BALANSE										
Egenkapital	12 626	7 365	6 725	6 127	6 282	6 657	6 274	5 484	4 881	3 726
Egenkapital %	45,7	35,6	31,7	32,0	31,0	38,2	38,6	35,1	35,0	30,0
Netto rentebærende gjeld	(5 706)	384	2 195	(941)	(3 551)	(1 935)	(1 198)	(2 191)	(1 813)	(634)
Arbeidskapital ¹⁾	(14)	955	2 533	2 698	155	775	1 000	(644)	(522)	(220)
ROACE ²⁾	12,5	9,1	8,2	21,8	35,9	32,5	36,3	51,6	65,2	34,8
MEDARBEIDERE										
Antall medarbeidere totalt	6 842	6 830	7 159	7 688	7 664	7 493	7 259	6 681	5 681	5 423
Antall rapporterte skader/millioner arbeidede timer (H2-verdi)	1,6	3,2	3,5	4,1	4,7	3,7	1,5	1,7	6,3	5,5
Antall fraværsdager/millioner arbeidede timer (F-verdi)	17,6	16,2	32,0	14,2	45,3	15,6	13,6	1,1	22,3	58,2
MILJØ										
Energibruk (GWh)	131,2	124,4	122,8	119,35	123,7	127,0	114,7	108,9	103,2	100,0
Utslipp av CO ₂ (tonn)	35 466	32 517	33 464	39 268	26 006	25 294	19 579	22 747	20 005	12 980
Total mengde avfall generert (tonn)	1 888	1 884	1 986	2 368	1 788	1 935	1 784	1 622	1 772	1 473
EIERNES VERDIER										
Børsverdi	21 167	18 120	14 940	17 400	14 760	15 300	14 940	13 920	15 960	10 590
Resultat per aksje etter skatt (EPS) i NOK	5,58	4,62	5,44	6,23	7,28	10,24	10,91	11,83	12,46	6,83
P/E i NOK	30,20	32,70	22,95	23,05	16,77	12,49	11,46	9,82	10,64	12,92
Utbytte i NOK per aksje	2,50	3,75	3,75	4,25	9,25	5,25	3,75	3,75	3,75	2,00

1) Tallene er omarbeidet ihht beskrivelse i note 32. For øvrige år er ikke denne endringen hensyntatt.

2) For definisjoner se note 32.

HOVEDTALL – KONGSBERG

DRIFTSINNTEKTER

MNOK 14.381

Kongsberg Defence & Aerospace 42,4 %
Kongsberg Maritime 52,5 %
Øvrig virksomhet 5,1 %

EBITDA

MNOK 1.394

EBIT

MNOK 945

ÅRSRESULTAT

MNOK 704

UTBYTTE PER AKSJE

NOK 2,50

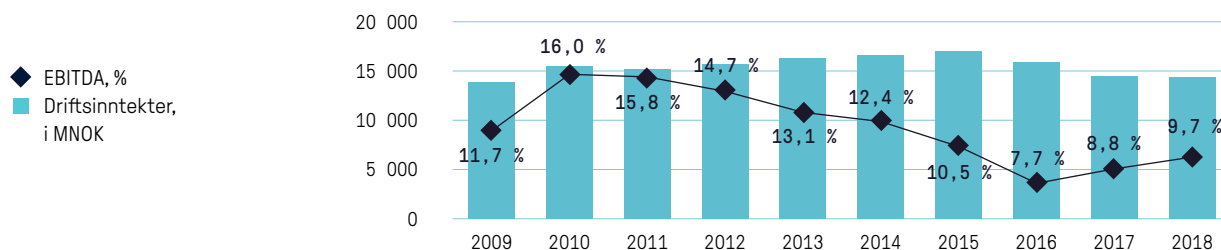
RESULTAT PER AKSJE ETTER SKATT

NOK 5,58

BØRSVERDI

MNOK 21.167

HISTORISK UTVIKLING

HOVEDTALL – FORRETNINGSOMRÅDER

Kongsberg Defence
& Aerospace

2.448

DRIFTSINNTEKTER

MNOK 6.104

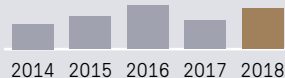
-3,6 % fra 2017

EBITDA

MNOK 863

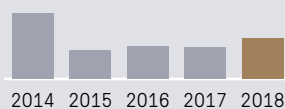
+41,0 % fra 2017

ORDREINNGANG

MNOK 6.885

+28,1 % fra 2017

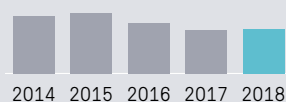
Kongsberg
Maritime

3.794

DRIFTSINNTEKTER

MNOK 7.545

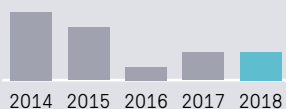
+1,6 % fra 2017

EBITDA

MNOK 594

+0,8 % fra 2017

ORDREINNGANG

MNOK 8.884

+21,1 % fra 2017

Øvrig
virksomhet

600

DRIFTSINNTEKTER

MNOK 732

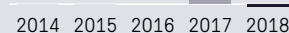
+0,5 % fra 2017

EBITDA

MNOK -63

-180,8 % fra 2017

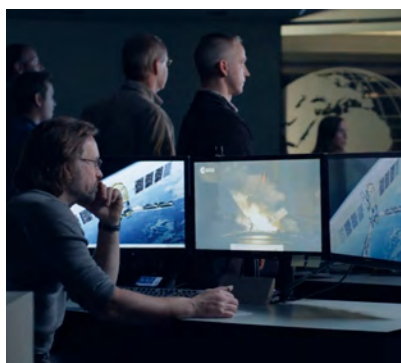
ORDREINNGANG

MNOK 805

+12,1 % fra 2017

Viktige milepæler 2018

KONGSBERG

- Vellykket emisjon med høy deltakelse fra aksjeeierne
- Stemt frem blant Norges topp tre mest attraktive teknologiselskap blant studenter. KONGSBERG holder seg stabilt i toppen blant Norges mest attraktive arbeidsgivere.
- Kjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine gjør KONGSBERG til en mer komplett leverandør til det maritime markedet
- Kjøpet av Aerospace Industrial Maintenance Norway styrker KONGSBERGs rolle som en strategisk partner for det norske Forsvaret

KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

- Naval Strike Missile valgt til det amerikanske "Over-The-Horizon"-programmet
- Naval Strike Missile solgt til Malaysia
- Valgt som leverandør av våpenstyringssystemer, kommunikasjon, digitalisering m.m. til betydelig kjøretøyprogram i Qatar. Forhandling om endelig kontrakt pågår
- Valgt som leverandør til neste fase av det amerikanske CROWS-programmet

KONGSBERG MARITIME

- Nær MNOK 9.000 i ordreinngang, en økning på over MNOK 1.500 fra 2017
- Inngått viktige ordrer for større integrerte systemløsninger til blant annet Awilco og Grimaldi
- Kontrakt for leveranse av sikkerhets-og automasjonssystemet til fase to av Johan Sverdrup-utbyggingen på norsk sokkel
- For første gang over MNOK 3.000 ordreinngang for subsea-området

KONGSBERG DIGITAL

- Viktig ordre med Singapore Police for Maritime Simulation
- Om lag 25 prosent høyere ordreinngang i 2018 sammenliknet med 2017

Foto: Courtesy of Knud E. Hansen

Konsernsjef Geir Håøy

2018 kan oppsummeres som et av de mest begivenhetsrike årene i Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) sin historie. Vi har gjort store strategiske investeringer og tatt posisjoner som vil endre oss i både størrelse og betydning. Samtidig med dette har det vært høy leveranseaktivitet i hele organisasjonen og den underliggende driften er god.

“Et begivenhetsrikt
år som vil endre
KONGSBERG”

Jeg vil starte med å sende en stor takk til alle våre aksjonærer for støtten i forbindelse med oppkjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine (RRCM). KONGSBERG gikk i november ut og ba våre aksjeeiere være med på en fortrinnsrettsemisjon for å tilføre konsernet fem milliarder kroner i nødvendig kapital for å finansiere oppkjøpet. Da tegningsperioden

var over hadde 99,2 prosent av aksjeeierne agert. Nå skal vi vise oss tilliten verdig og gjøre alt som står i vår makt for å levere avkastning for våre eiere.

Oppkjøpet av RRCM var nødvendig for å skalere virksomheten. Når vi nå slår våre komplementære produktporteføljer sammen, vil det gjøre oss enda bedre rustet til å levere verdens-

- ledende produkter, systemer og service til våre kunder.

RRCM har, i likhet med oss, opplevd krevende markeder. Sammen har vi stor tro på at vi skal skape en solid og lønnsom virksomhet. Dette skal vi klare selv uten vesentlig bedring i markedet. Vi er overbevist om at vi har tatt et riktig valg. KONGSBERG vil etter integrasjonen være i stand til å levere enda mer sømløse og komplette fartøysløsninger, som vil forme fremtidens maritime industri.

Forsvarssiden i KONGSBERG har i 2018 fortsatt å levere gode resultater og det har vært mange store gjennombrudd i løpet av året. I mars signerte KONGSBERG en samarbeidsavtale med Qatar om langsiktige utviklingsprogrammer innen forsvar, maritim industri og digitalisering. KONGSBERG bekreftet i 2018 sin verdensledende posisjon innen fjernstyrte våpenstasjoner gjennom videreføringen av CROWS-avtalen med U.S. Army. Våre leveranser til kampflyet F-35 fortsetter å øke, og produksjonstakten er nå over dobbelt så høy som for bare to år siden.

I 1996 begynte KONGSBERG utviklingen av et nytt, avansert sjømålsmissil, Naval Strike Missile (NSM) til det norske Forsvaret. Utviklingsløpet skulle

vare i over ti år. Frem til 2018 var missilet operativt i to land, Norge og Polen, og valgt som nytt sjømålsmissil i ytterligere to land, Malaysia og Tyskland. I april ble det signert kontrakt for leveranser av Naval Strike Missile til Malaysia.

I månedsskiftet mai/juni annonserte U.S. Navy at NSM skulle benyttes som sjømålsmissil for deres Littoral Combat Ships og fremtidige fregatter. Dette markerer begynnelsen på det som kan bli flere tiår med leveranser til det største missilmarkedet i verden, noe som vil være en viktig referanse mot andre markeder.

KONGSBERG og amerikanske Raytheon samarbeider på flere områder. I 2018 ble det markert at det er 50 år siden samarbeidet ble innledet. På luftvernssiden har KONGSBERG og Raytheon hatt stor suksess med NASAMS siden partnerskapet ble innledet i 1996.

Innenfor ubåt-markedet er vår joint venture med thyssenkrupp Marine Systems og Atlas Elektronik i 2018 kommet i drift. Her vil kta naval systems SA bli leverandør av kampsystemer til fremtidige norske og tyske ubåter, samt til andre nasjoner i flere tiår fremover. I avtalen med Tyskland ligger det også store muligheter for NSM til den tyske marinen. På tampen av året annonserte

“I månedsskiftet mai/juni annonserte U.S. Navy at NSM skulle benyttes som sjømålsmissil for deres Littoral Combat Ships og fremtidige fregatter.”

KONGSBERG oppkjøpet av bedriften Aerospace Industrial Maintenance Norway (AIM). Dette gjør oss, i enda større grad, til en operativ partner på vedlikeholdstjenester til militære fly og helikoptre for blant annet det norske Forsvaret. For å styrke leverings- evne og kompetanse ytterligere, har KONGSBERG inngått avtale med Patria om delt eierskap, hvor KONGSBERG er majoritetseier med 50,1 prosent og hvor Patria eier de resterende aksjene.

Kongsberg Maritime (KM) har i 2018 økt driftsinntektene for første gang siden 2015. Vi har også klart å opprettholde lønnsom drift i et krevende marked. Det har vi greid gjennom å ha et fortsatt strengt fokus på kostnader, samt gjort tøffe prioriteringer for hvor vi skal satse. Fokuset har ligget på hvor vi kan forbedre oss selv og vi har jobbet hardt for å bedre våre marginer.

Vi har vært nødt til å velge bort noen muligheter, samtidig som vi har styrket og tatt posisjoner innen områder som autonomi, digitalisering og akvakultur. Samlet for divisjonene som leverer til nybyggingsmarkedet (Vessel Systems og Solutions) er ordreinngangen i 2018 over 30 prosent høyere enn i 2017. Den bedrede ordreinngangen fra de tradisjonelle fartøysmarkedene har spesielt kommet fra tørrlast-, shuttletank- og LNG-markedet. Tradisjonell offshore som supply og drilling er ►

“Oppkjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine var nødvendig for å skalere virksomheten. Når vi nå slår våre komplementære produktporteføljer sammen, vil det gjøre oss enda bedre rustet til å levere verdensledende produkter, systemer og service til våre kunder.”

- fortsatt svakt, men ordreinngangen har utviklet seg positivt for både offshore produksjonsfartøy og konstruksjonsfartøyer, sammenliknet med 2017.

I 2018 har vi tatt nye steg i vår strategi for økt leveranseomfang gjennom å levere integrerte løsninger. Vi har vunnet flere store kontrakter på integrerte løsninger, blant annet Awilcos nye halvt nedsenkbare borerigg, og ni Ro-Ro-fartøy til Grimaldi Group.

Subsea-divisjonen kan vise til rekordstor ordreinngang med samlede ordre for over MNOK 3.000 i 2018. Det har vært spesielt god ordreinngang innen hydrografi og fiskeri samt fra markedet for autonome undervannsfarkoster (AUV), både for den norske og den amerikanske delen av virksomheten.

Kongsberg Digital (KDI) hadde i første halvår svak ordreinngang, spesielt innen maritime simulatorer. Ordreinngangen tok seg betydelig opp i andre halvår, og sammenlignet med 2017 gikk ordreinngangen opp 25 prosent i 2018.

KONGSBERG lanserte i 2018 en revidert bærekraftstrategi for perioden frem til 2022. Bærekraftig tankegang er ikke en alternativ måte å tenke på, det er en forutsetning for sunn drift i de neste tiårene. Teknologitutvikling

er avgjørende for å skape et mer bærekraftig samfunn. Med de globale miljø- og klimautfordringene verden står overfor har teknologiselskaper som oss en nøkkelrolle.

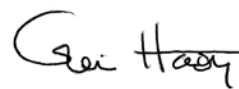
Over 80 prosent av omsetningen i KONGSBERG er knyttet til havet, og andelen vil øke ytterligere med innlemmelsen av RRCM. Vi er representert innen alle de viktigste områdene; fisk, handelsflåte, og olje og gass. KONGSBERG med sin teknologi er en av muliggjørerne for å realisere en bærekraftig forvaltning av havrommet, noe som står høyt på dagsordenen i FN.

Bærekraftig drift vil være nødvendig for å oppnå "license to operate". Det er forventet av kunder, myndigheter, eiere, ansatte og kommende generasjon i arbeidsmarkedet. En grunnleggende forutsetning er at bærekraftstrategien integreres og operasjonaliseres i forretningsområdene og i de enkelte fagområder i konsernets forretningsstrategier.

Arbeidet med å planlegge integrasjonen med RRCM har pågått for fullt siden oppkjøpet ble annonsert i juli 2018. Det jobbes målrettet og godt i begge selskaper for å gjøre denne integrasjonen vellykket. Det er viktig at dette ikke går på bekostning av ordinær drift. Våre kunder

kan stole på at vi leverer det vi har lovet. Vår første prioritet har alltid vært og skal alltid være våre kunder. Jeg er overbevist om at de vil oppleve økt verdi fra KONGSBERG når RRCM blir en del av selskapet.

Totalt sett har 2018 vært et år hvor vi har bygget ordreserverve for hele konsernet, og vi går mer robuste inn i 2019 enn vi gjorde i 2018. Som nevnt innledningsvis, har det vært et av de mest begivenhetsrike årene i KONGSBERGs historie. Det setter oss i en fantastisk posisjon til å gjøre KONGSBERG til en enda større og sterkere aktør innenfor alle våre områder.

Geir Håøy
Konsernsjef
Mars 2019

"I 2018 har vi tatt nye steg i vår strategi for økt leveranseomfang gjennom å levere integrerte løsninger. Vi har vunnet flere store kontrakter på integrerte løsninger, blant annet Awilcos nye halvt nedsenkbare borerigg og ni Ro-Ro-fartøy til Grimaldi Group."

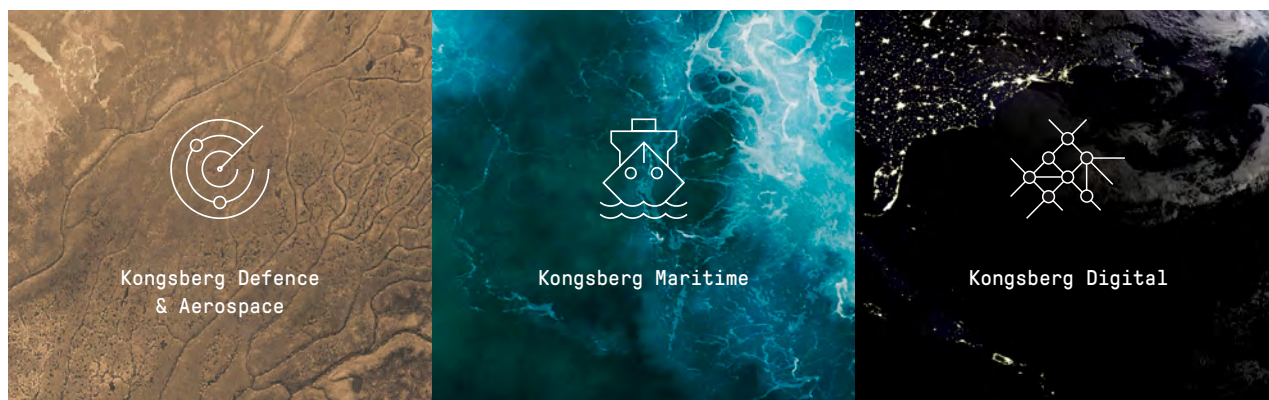
02

OM KONGSBERG GRUPPEN

Dette er Kongsberg Gruppen

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt teknologikonsern som leverer avanserte og pålitelige teknologiske løsninger som bidrar til sikkerhet, trygghet og effektivitet i komplekse operasjoner og under ekstreme forhold. KONGSBERG samarbeider med globale kunder innenfor forsvars-, maritim-, olje- og gass-, fiskeri- og romfartsindustrien. Vi leverer EXTREME PERFORMANCE FOR EXTREME CONDITIONS.

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig, bærekraftig og internasjonalt perspektiv.

Organisasjon

Konsernet er organisert i tre forretningsområder og øvrig virksomhet. De tre forretningsområdene er Kongsberg Defence & Aerospace, Kongsberg Maritime og Kongsberg Digital. Kongsberg Digital er et digitalt satsningsområde under oppbygging og er rapportert som øvrig virksomhet. Øvrig virksomhet består også av eiendomsvirksomhet og

konsernstab. Konsernstaben utøver styring og kontroll av konsernet, samt leverer stabs- og støttefunksjoner til forretningsområdene, konsernsjefen og styret med tilhørende råd og utvalg.

Eierstruktur

Kongsberg Gruppen ASA er notert på Oslo Børs og underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i selskapet.

Økonomisk verdiskaping

KONGSBERG skaper verdier i de områder og land vi er til stede i. ▶

- Vi skaper verdier for våre kunder gjennom de produktene vi leverer. Vi skaper verdier gjennom betaling av skatter og avgifter, utbetaling av utbytte til eiere og lønn til medarbeidere, og indirekte ved kjøp av varer og tjenester fra leverandører. I tillegg skapes det verdier gjennom betydelig satsing på forskning og utvikling.

Bærekraft og samfunnsansvar

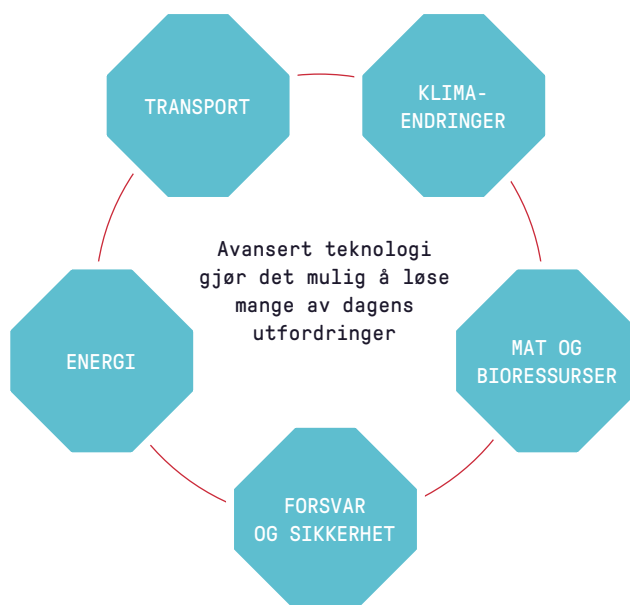
Bærekraft og samfunnsansvar er viktig for KONGSBERG og er en integrert del av vår strategi. Vår forretningsdrift skal være bærekraftig og etterrettelig og vi skal utøve vårt samfunnsansvar i tråd med gjeldende forventninger. Dette gir KONGSBERG den nødvendige "licence to operate" for å utøve vår virksomhet.

FN har definert 17 bærekraftsmål verden bør løse innen 2030. Flere av målene er kun mulig å nå gjennom innovasjon og fornuftig anvendelse av teknologi. Bærekraftig teknologisk innovasjon er et sentralt

element i vår strategi og for KONGSBERG betyr dette forretningsmuligheter i flere markeder, sett i lys av vår brede teknologi- og kompetanseplattform.

KONGSBERG har sluttet seg til FN-initiativet Global Compact. Vi støtter og respekterer internasjonale mennesker- og arbeidstakerrettigheter som FNs

menneskerettighetserklæring, FNs konvensjon om barns rettigheter, ILO-kjernekonvensjoner og OECDs retningslinjer for multinasjonale foretak. KONGSBERG benytter Global Reporting Initiatives (GRI) Standards for frivillig rapportering av bærekraftig utvikling.

EXTREME PERFORMANCE

for extreme conditions

KONGSBERG utvikler og leverer avanserte systemer og teknologier for bruk under ekstreme forhold. Våre løsninger sikrer effektivitet, sikkerhet og høy ytelse i operasjoner fra store havdyp til det ytre rom.

Strategi og ambisjoner

KONGSBERGs leveranser er ofte av strategisk betydning for våre kunder, og bidrar til å dekke viktige samfunnsbehov og utviklingstrender innen blant annet sikkerhet, energi, transport og klima. Det er viktig for KONGSBERG å ha teknologi- og produktposisjoner hvor vi enten er verdensledende eller har potensial til å bli verdensledende på sikt. For at KONGSBERG fortsatt skal lykkes fremover er det viktig med en god balanse mellom drift, posisjonering i markedet og nye initiativer. Våre strategiske og forretningsmessige valg er basert på verdibasert kultur med høy forretningsetisk standard.

Strategiske prioriteringer

Kongsberg Defence & Aerospace

Sikre strategisk viktige kontrakter, og oppnå vekst i utvalgte geografiske områder både gjennom egen aktivitet og sammen med partnere.

Kongsberg Maritime

Sikre posisjonen som en ledende maritim teknologileverandør.

Kongsberg Digital

Ta den ledende posisjonen innen digitalisering av maritim- og offshore-industri.

Fokusområder for å sikre lønnsom vekst og sunn forretningsdrift

- Levere kundene det vi har lovet til avtalt tid, kvalitet og pris
- Utvikle og selge attraktive produkter og løsninger og vinne nye kontrakter
- Til enhver tid ha en organisasjon som er tilpasset etterspørselsbildet i markedet
- Posisjonere oss mot nye muligheter og markeder
- Kontinuerlig fokus på innovasjon

Visjon

Vi har en sterk, verdibasert kultur som driver vår virksomhets prestasjoner. Vår felles visjon definerer vår retning, og hva vi streber etter å oppnå.

Våre verdier

Vi har fire verdier som støtter opp under visjonen, som beskriver hva vi står for, hva som er våre etiske holdninger og hva vi tror på. Våre verdier er vårt fundament – de gjør oss til de vi er, og har dannet grunnlaget for vår virksomhet i over 200 år. Verdiene er retningsgivende for hvordan vi opptrer og arbeider, og preger vårt samarbeid innenfor og utenfor konsernet. Verdiene er viktige for å utvikle en sunn og sterk bedriftskultur og gjennom det legge grunnlag også for god foretaksstyring.

Våre kunder og samarbeidspartnere kan stole på at KONGSBERG leverer – alltid. Å arbeide med KONGSBERG betyr å arbeide med pålitelige personer, et pålitelig selskap og pålitelige produkter. KONGSBERG er en ansvarlig organisasjon som preges av integritet og respekt for helse, miljø og sikkerhet.

Determined

(bestemt, besluttosom, målrettet)

Vi er kjent for vårt pågangsmot og utholdenhet.

Vi gjør alltid vårt beste for å imøtekomme våre kunders forventninger. Vi setter oss ambisiøse mål og drives fremover gjennom tydelighet og kontinuerlig fokus.

Det vi starter, fullfører vi. Vi gir oss ikke.

Collaborative

(samarbeidsvillig, nettverksorientert)

Samarbeid er en grunnleggende del av vår virksomhet.

Vi utveksler ideer med kolleger, leverandører og samarbeidspartnere, og vi samarbeider tett med våre kunder. Vi arbeider som team, vi deler kunnskap og vi verdsetter felles suksess – til nytte for både våre kunder og vår egen konkurransekraft.

Vi samarbeider som enkeltpersoner og som organisasjon.

Innovative

(nyskapende, innovativ)

Å alltid yte bedre er en viktig del av hvem vi er. Vi kjennetegnes av kontinuerlig innovasjon, og vi iverksetter forbedringer i alle deler av vår drift – fra våre produkter, via våre arbeidsprosesser til hvordan kunden opplever oss.

Vi er urokkelige i vår jakt på forbedringer, nye ideer og nye løsninger.

Reliable

(pålitelig, til å stole på)

Våre kunder og samarbeidspartnere kan stole på at KONGSBERG leverer – alltid. Å arbeide med KONGSBERG betyr å arbeide med pålitelige personer, et pålitelig selskap og pålitelige produkter. KONGSBERG er en ansvarlig organisasjon som preges av integritet og med respekt for helse, miljø og sikkerhet.

Vi er pålitelige personer. Vi er ansvarlige samfunnsborgere.

Konsernledelsen

**GEIR
HÅØY**

Konsernsjef

**GYRID
SKALLEBERG INGERØ**

Finansdirektør

**EGIL
HAUGSDAL**

Konserndirektør i
KONGSBERG.
Administrerende direktør
i Kongsberg Maritime

**EIRIK
LIE**

Konserndirektør i
KONGSBERG.
Administrerende direktør
i Kongsberg Defence & Aerospace

**HEGE
SKRYSETH**

Konserndirektør i
KONGSBERG.
Administrerende direktør
i Kongsberg Digital

**HANS PETTER
BLOKKUM**

Konserndirektør for
HR og sikkerhet

**HARALD
AARØ**

Konserndirektør for
forretningsutvikling og
strategi

**EVEN
AAS**

Konserndirektør for
samfunnskontakt

FORRETNINGS- OMRÅDER

KONGSBERG består av tre forretningsområder som styres gjennom en sentral styringsmodell, men opererer med en stor grad av selvstendighet. Organisasjonen er knyttet sammen av kompetanse- og teknologisynergier og en felles kultur basert på våre verdier: Determined, Innovative, Collaborative og Reliable. Vi er en innovativ og kundefokusert organisasjon som leverer avanserte systemer og teknologier for bruk under ekstreme forhold.

Kongsberg Defence
& Aerospace

Kongsberg
Maritime

Kongsberg
Digital

Kongsberg Defence & Aerospace

STERKERE POSISJON I FORSVARSMARKEDET

- Integrated Defence Systems
- Space & Surveillance
- Missile Systems
- Aerostructures
- Defence Communications
- Protech Systems
- Patria

Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) er en ledende leverandør av forsvarsprodukter og -systemer for kommando og kontroll, overvåking, romfart, taktisk kommunikasjon, fjernstyrte våpenstasjoner og missiler, samt avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly og helikopter. Våre produkter og systemer benyttes under vann, på havoverflaten, på land, i luften og i verdensrommet.

Integrated Defence Systems

Divisjonen Integrated Defence Systems leverer verdens mest avanserte luftvernssystem NASAMS, overvåkingssystemer, artilleri-ildledning og land- og fartøysbaserte kampsystemer. Divisjonen har en strategisk samarbeidsavtale med Raytheon for NASAMS og med thyssenkrupp Marine Systems

(tkMS) på kta naval systems SA, et joint venture firma som leverer eksklusive kampsystemer til tkMS' ubåter.

Space & Surveillance

Divisjonen Space & Surveillance leverer et bredt spekter av systemer og elektronikk til bæreraketter og romfartøyer, samt bakkestasjoner og tjenester ▶

U.S. Navy valgte NSM til sitt "Over-The-Horizon"-program.

- ▶ knyttet til bearbeidelse av satellittdata til rom- og maritime overvåkningskunder i mer enn 40 land. Divisjonen har 500 ansatte og er Skandinavias største innen romsegmentet.

Missile Systems

Divisjonen Missile Systems har mer enn 50 års erfaring fra en rekke missilprogrammer. Produktene inkluderer Penguin, Naval Strike Missile (NSM) og Joint Strike Missile (JSM) som

avfyres fra skip, helikopter og kampfly. KONGSBERG er verdens eneste leverandør av femtegenerasjons langdistansemissiler med høy presisjon og stealth-egenskaper. U.S. Navy valgte NSM til sitt OTH-program (Over-The-Horizon Weapon-System).

Aerostructures

Divisjonen Aerostructures er en høyteknologisk produksjonsfabrikk for komplekse kompositt-strukturer og komponenter og

detaljer av metallegering. Kjernekompetansen spenner fra design, fremstilling av prototyper og industrialisering til masseproduksjon for luftfart og andre markeder med høy vekst. Aktivitetene strekker seg fra produksjon av deler til F-35 og helikoptre til mekanisk produksjon og vedlikehold av helikoptergirkasser.

Defence Communications

Divisjonen Defence Communications utformer og produserer ▶

"Vi jobber kontinuerlig for å posisjonere oss innen viktige teknologiområder og markeder. Det siste året har vi tatt nye posisjoner innen missiler til USA. Utviklingen av Joint Strike Missile er ferdigstilt og klar for integrering på kampflyet F-35. Vi har innledet ubåt- og missilsamarbeid med Tyskland, styrket oss på helikoptervedlikehold og vunnet nye, strategiske kontrakter innen romfart, luftvern og våpenstasjoner. Samlet sett vil dette ha betydning for vår utvikling i mange tiår fremover."

Eirik Lie – Administrerende direktør i Kongsberg Defence & Aerospace

- ▶ robuste radioer og radiosamband som brukes i avanserte taktiske kommunikasjonssystemer. Løsningene for taktisk kommunikasjon brukes i mer enn 30 land.

Protech Systems

Divisjonen Protech Systems er verdensledende leverandør av fjernstyrte våpenstasjoner. Systemene gjør at soldater kan operere fra en beskyttet posisjon inne i kjøretøyet. Området har siden 2001 levert over 20.000 systemer til 20 land. I 2017 startet leveransene av MCT-30, et

Medium Caliber Turret basert på samme teknologi som PROTECTOR RWS.

Patria

Patria er Finlands fremste leverandør av vedlikeholdstjenester til forsvar og dekker alle forsvarsgrener innen MRO (Maintenance, Repair and Overhaul). Patria er en internasjonal organisasjon med ca. 2.800 ansatte og eier 50 prosent av aksjene i Nammo. KONGSBERG eier 49,9 prosent av aksjene i Patria.

Kongsberg Combat Demonstrator er et samarbeid mellom Integrated Defence Systems, Protech Systems, Defence Communications og Patria.

Kongsberg Maritime

POSISJONERT FOR FREMTIDIG VEKST

- Oppkjøp av Rolls-Royce Commercial Marine
- Offshore
- Seaborne Transportation
- Subsea
- Emerging Business

Kongsberg Maritime (KM) er verdensledende på utvikling og leveranse av integrerte fartøyskonsepter til tradisjonelle handelsfartøy og fiskefartøy så vel som offshore- og forskningsfartøyer og offshore-installasjoner. KM leverer produkter og systemer for avansert havbunnskartlegging, sonarer, undervannskommunikasjon, marin robotikk (Unmanned Surface Vessel [USV] og Autonomous Underwater Vehicle [AUV]), og undervannskameraer til blant annet forsknings-, fiskeri- og forsvarsfartøy samt havbruks-installasjoner.

Oppkjøp av Rolls-Royce Commercial Marine

I juli 2018 annonserte KONGSBERG oppkjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine. Selskapene har to komplementære porteføljer, samt et støtte-

nettverk i verdensklasse. Med nesten dobbelt så mange ekspertpersonell og globale lokasjoner, vil den utvidede KM-porteføljen forme den maritime fremtid med produkter og integrerte løsninger.

KM er verdensledende
på integrerte
fartøyskonsepter
innen offshore-
markedet. ▶

▶ Offshore

Vår portefølje av offshore-produkter og -løsninger posisjonerer KM som en markedsleder innen avansert dynamisk posisjoneringsteknologi, og den omfatter et godt utprøvd og velrenommert utvalg av integrerte navigasjons- og automatiseringsløsninger. Andre kompetanseområder inkluderer informasjonsstyringsløsninger, lasthåndteringssystemer og prosessautomatisering. KMs

fullstendige portefølje for offshoremarkedet er utformet med tanke på smarte forbedringer samt sikker og lønnsom drift. KM er posisjonert som en viktig leverandør for alle de store operatørene i samtlige offshore- og olje- og gassmarkeder globalt.

Seaborne Transportation

KM leverer systemer for integrert maritim automasjon og navigasjon, laststyring og sensorer til handelsflåte- og passasjer-

markedet. KMs brosystemer sørger for sikker og effektiv overfart for fartøyer globalt, mens kontroll- og overvåkings-teknologien fortsetter å gjøre skip mer effektive og driften smartere og mer lønnsom med redusert drivstofforbruk, hybridløsninger og prosessautomatisering.

Subsea

Vår undervannsteknologi brukes hovedsakelig innen følgende industrier: offshore, olje og gass, ▶

“Ved å slå sammen Kongsberg Maritime og Rolls-Royce Commercial Marine, posisjonerer vi oss som en strategisk leverandør av komplette løsninger til det maritime markedet. Denne integrasjonen kommer til å skape et hav av nye muligheter. Ikke bare blir teknologien mer tilgjengelig, men det vil også gi flere muligheter til å integrere systemer. Dette vil føre til sikrere og mer effektive installasjoner, samt gi flere muligheter til å opprettholde den sterke posisjonen vi har.”

Egil Haugsdal – Administrerende direktør i Kongsberg Maritime

- kartlegging (kartlegging, oppmåling og undersøkelser av havbunnen), forsvar, fiskeri og havbruk, undervannskonstruksjon og havforskning. KMs produkter og systemer er basert på innovativ hydroakustisk teknologi og sensorer, avansert signalbehandling og fagkunnskap innen undervannsteknikk. Den omfattende porteføljen inkluderer ledende enkelt- og flerstråle-ekkolodd, sonarer, undervannsfartøy og -transpondere. I tillegg kommer avansert programvare for databehandling, produkter for søk og redning samt forsvarsprodukter.

Emerging Business

Vi har som mål å være i forkant av utviklingen innen nye teknologier og bruksområder. Vi støtter viktige nye vekstmarkeder innen den maritime bransjen og offshorebransjen, som autonomi, satellittposisjonering, hybrid-løsninger og utstyr for håndtering på dekk. Disse områdene, samt andre fremvoksende interesseområder, innebærer betydelige synergier med KMs kjerneprofil og genererer store teknologiske utviklings- og salgsmuligheter.

I samarbeid med Ocean Farming utvikler KONGSBERG verdens første digitale havmerd, Ocean Farm 1. Havmerdens første generasjon av fisk ble slaktet i januar 2019.

Kongsberg Digital

NESTE GENERASJONS LØSNINGER

- Kognifai – Kongsberg Digital Platform
- Maritime Digital Ecosystem and Vessel Insight
- Dynamic Digital Twin for Oil & Gas
- Other Solutions for Oil & Gas
- Renewable Energy and Power Supply
- Maritime Simulation

Kongsberg Digital (KDI) ble etablert i 2016 for å levere neste generasjons programvare og digitale løsninger til kunder i maritim sektor, olje og gass, fornybar energi og kraftforsyningsbransjen. KDI har ledende domene- og digitalkompetanse innen områder som støtter økt automatisering og autonome operasjoner i industrien.

Kognifai – Kongsberg Digital Platform

Kognifai er KONGSBERGs digitale og skybaserte økosystem. Kognifai er skreddersydd for industrielt bruk, spesielt den delen som omfatter asset data, tidsserier, alarmer og hendelser. Kognifai harmoniserer og standardiserer informasjon på en strukturert måte, noe som gjør det enkelt for kunder og tredjeparter

å benytte dataene til verdiskaping.

Maritime Digital Ecosystem and Vessel Insight

Gitt KONGSBERGs omfattende maritime fotavtrykk, er det naturlig at konsernet har påtatt seg ambisjonen om å skape en standardisert skip-til-sky-infrastruktur, og dermed etablere et digitalt økosystem for maritim

Dynamic Digital Twin
gir større muligheter
for verdiskapning i
olje- og gassektoren. ▶

- ▶ sektor. Denne infrastrukturen kalles Vessel Insight og bygger på Kognifai.

Vessel Insight består av to hovedkomponenter. Den første er en edge-PC som installeres på skipet som samler inn data og fungerer som en portal til Kognifai. Den andre er evnen til å strukturere, lagre og håndtere data i skyen gjennom Kognifai. Sammen gir komponentene mulighet for kundene til å koble opp skip, hente data til bruk i

analyser, samt utvikle eller hente verdiskapende applikasjoner på toppen.

Dynamic Digital Twin for Oil & Gas

En digital tvilling i sin enkleste form er en digital replika av prosesser og enheter. Avanserte digitale tvillinger, som Dynamic Digital Twin, inneholder større muligheter for verdiskaping, endring av arbeidsstrømmer og økt produksjon innen olje og gass.

Flere elementer skiller vår digitale tvilling fra andre på markedet. Vår nøyaktige simulator, satt sammen med resten av prosessene, muliggjør løpende automatisk testing av ulike scenarioer, prediksjon og produksjons-optimalisering. Dynamic Digital Twin muliggjør fjernstyring og helautonome plattformer.

Other Solutions for Oil & Gas

Under boreoperasjoner kan vi kombinere datainnsamling og ▶

“Kongsberg Digital's unike kraft ligger i evnen til å kombinere lang og dyp industriinnsikt med det fremste innen digitaliseringskompetanse. I dette grensesnittet skaper vi løsninger og programvare som driver den digitale transformasjonen i industriene og hos de enkelte virksomhetene fremover.”

Hege Skryseth – Administrerende direktør i Kongsberg Digital

- visualisering i sanntid med brønnsikkerhet og ytelses-optimalisering, samt applikasjoner for driftsanalyse og beslutningsstøtte. I tillegg har vi løsninger som forbedrer produksjonseffektiviteten ved hjelp av sanntidssimulatorer for design, flerfasestrømning og opplæring.

Renewable Energy and Power Supply

KONGSBERGs portefølje med digitale løsninger for driftsoptimalisering av vindparker og EmPower, drives på Kognifai-plattformen. Systemet inkluderer helhetlig ytelsesovervåkning i sanntid, vedlikeholdsprognoser og produktoptimalisering, som vil forbedre driftseffektiviteten. For kraftsektoren jobber vi

sammen med en rekke bransje-aktører med å utvikle en dynamisk digital tvilling og smartgridfunksjonalitet gjennom virtuelle sensorer, samt gi selskapene et verktøy for balanse-ring og fleksibilitet i nettet.

Maritime Simulation

KDI har markedsledende simulatorløsninger som sikrer virkelighetsnær og grundig opplæring av personell og studenter innenfor maritim-, marine- og offshoremarkedet. Simulator-løsningene brukes også til verifisering og som beslutningsstøtte, for eksempel ved forstudier og forskningsprosjekter innen design, sikkerhet og kostnads-optimalisering.

Kognifai samler våre eksisterende plattformer og gjør ny funksjonalitet og nye løsninger tilgjengelig for kundene.

Totalt	6 842	7 768	14 381	230
Europa	73,0 %	77,5 %	73,5 %	91,3 %
Asia	16,2 %	11,8 %	12,0 %	3,9 %
Nord-Amerika	9,3 %	7,8 %	13,3 %	3,9 %
Mellom- og Sør-Amerika og Antarktis	1,3 %	1,9 %	0,9 %	0,9 %
Oseania	0,1 %	0,4 %	0,2 %	0 %
Afrika	0,1 %	0,1 %	0,1 %	0 %

Notehenvvisning sidene 29–33

For 2018 vises total antall leverandører, mens det for 2017 viser antall leverandører hvor KONGSBERG ble fakturert for over NOK 50.000. Vi har forbedret vår rapportering for leverandører i 2018, noe som medfører at tallene ikke er direkte sammenlignbare. Enkelte av leverandørene kan være talt to eller flere ganger da de kan være leverandør til to eller flere av våre forretningsområder. Tallene omfatter ikke alle leverandører som blir håndtert direkte fra å være internasjonale lokasjoner.

Europa

Norge

Medarbeidere **4.518 (4.421)**
Antall leverandører¹⁾ **3.623 (2.050)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 9.222 (9.036)**
Investeringer **MNOK 188 (267)**

Konsernets hovedkontor ligger i Kongsberg.

Kongsberg Defence & Aerospace utgjør den vesentlige delen av konsernets forsvarsvirksomhet, og har sine hovedaktiviteter på Kongsberg. I tillegg har vi virksomheter i Horten, Asker, Kjeller, Tromsø og Bergen. Her drives det utvikling, produksjon, test, salg og service.

Kongsberg Satellite Services AS har mottakerstasjoner for satellittdata, blant annet i Antarktis og på Svalbard.

Kongsberg Maritime har virksomheter for utvikling, produksjon, testing, salg og service i Kongsberg, Horten, Ulsteinvik, Sandefjord og Trondheim.

Kongsberg Digital holder til i Asker, Horten, Kristiansand, Stavanger og Trondheim. Her drives det salg, produktutvikling, prosjektleveranser, service og produksjon. Kongsberg Digital eier også 27 prosent av eSmart Systems AS. De holder til i Halden og utvikler digital intelligens for energibransjen og smarte samfunn.

Storbritannia

Medarbeidere **70 (140)**
Antall leverandører¹⁾ **581 (135)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 267 (393)**
Investeringer **MNOK 10 (6)**

Kongsberg Defence & Aerospace ved datterselskapet Kongsberg Norcontrol AS har et salgs- og servicekontor i Bristol.

Kongsberg Maritime sitt hovedkontor for offshorevirksomhet i Storbritannia ligger i Aberdeen. Vi har også mindre kontorer i Wick, Waterlooville og Great Yarmouth. Her drives det produktutvikling, produksjon, salg og support. I tillegg har vi et kontor i Bridge of Don som driver med produksjon av kameraer.

Polen

Medarbeidere **215 (189)**
Antall leverandører¹⁾ **327 (16)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 128 (105)**
Investeringer **MNOK 5 (9)**

Kongsberg Defence & Aerospace ved datterselskapet Kongsberg Defence Sp. Zo.o har et markedskontor i Warszawa.

Kongsberg Maritime driver service og prosjektsupport i Szczecin.

Øvrige Europa

Medarbeidere **189 (206)**
Antall leverandører¹⁾ **1.493 (481)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 959 (770)**
Investeringer **MNOK 7 (10)**

Konsernet har også kontorer for salg, service og prosjektsupport i Finland, Hellas, Italia, Nederland, Russland, Spania, Tyskland og Ungarn. Vi eier 49,9 prosent av Patria Oyj som har sitt hovedkontor i Finland. Patria er Finlands ledende leverandør av teknologiløsninger og vedlikeholdstjenester innen forsvar, sikkerhet og luftfart.

På Arsenalet i Norge utfører KDA blant annet vedlikehold og utvikler komposittløsninger.

Asia

KM har bygget opp en betydelig virksomhet i Kina.

Kina

Medarbeidere **464 (500)**
Antall leverandører¹⁾ **254 (10)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 322 (326)**
Investeringer **MNOK 3 (2)**

India

Medarbeidere **267 (230)**
Antall leverandører¹⁾ **10 (5)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 108 (93)**
Investeringer **MNOK 3 (2)**

Singapore

Medarbeidere **169 (156)**
Antall leverandører¹⁾ **180 (12)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 464 (616)**
Investeringer **MNOK 1 (0)**

Kongsberg Maritime har bygget opp en betydelig virksomhet i Kina. Forretningsområdet er lokal leverandør til den kinesiske verftsindustrien, og har nå kontorer i Shanghai, Dalian, Guangzhou og Zhenjiang. I Zhenjiang har vi en produksjonsenhet som blant annet består av en elektromekanisk montasjelinje der vi produserer konsoller, kabinetter og sensorer. Vi har også et senter med CNC-maskiner der vi produserer mekaniske komponenter og finmekanikk.

Kongsberg Defence & Aerospace ved datterselskapet Kongsberg Norcontrol AS har et salgs- og servicekontor i Ahmedabad, samt at de eier 49 prosent av selskapet Aatash Norcontrol som også ligger i Ahmedabad.

Kongsberg Maritime har salgs- og servicekontorer, software-support og utviklingsvirksomhet i Mumbai.

Kongsberg Digital har virksomhet både i Mumbai og Bangalore. Virksomheten i Mumbai utfører salgssupport og prosjektsupport og i Bangalore er hovedoppgaven softwareutvikling.

Kongsberg Defence & Aerospace har gjennom selskapet Kongsberg Norcontrol AS betydelige leveranser til Singapores havneovervåking, og er også representert med et salgs- og servicekontor her.

Kongsberg Maritime i Singapore har salg, installasjon, engineering, igangkjøring og service/support og trening som sine hovedoppgaver. Singapore har en av verdens største havner og er en betydelig reder- og verftsnasjon.

Sør-Korea

Medarbeidere **163 (167)**
Antall leverandører¹⁾ **431 (11)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 660 (759)**
Investeringer **MNOK 2 (4)**

Kongsberg Defence & Aerospace har et salgskontor i Seoul.

Kongsberg Maritimes hovedvirksomhet i Sør-Korea ligger i Jungkwan utenfor Busan. Vi har i en årrekke bygget opp lokal tilstedeværelse i verdens største skipsbyggernasjon. Hovedoppgaver er salg, engineering, installasjon, igangkjøring og service/support samt lokal produksjon. I tillegg har vi kontorer i Gohyeon, Okpo, Ulsan, Jellanam-do og Gyeongsangnamdo.

Midtøsten

Medarbeidere **39 (41)**
Antall leverandører¹⁾ **26 (6)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 110 (140)**
Investeringer **MNOK 0 (1)**

Kongsberg Defence & Aerospace har kontor i Kuwait og Qatar. Hovedoppgavene er drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer. I tillegg har selskapet hatt ansatte i Oman i forbindelse med gjennomføring av NASAMS-prosjektet.

Kongsberg Maritime har servicekontor i Dubai.

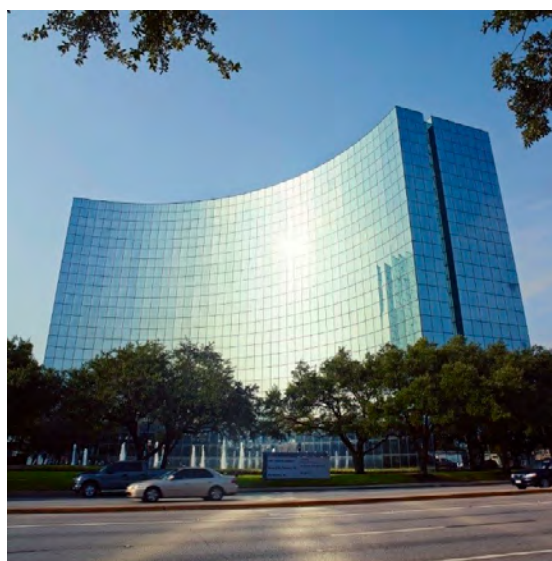
Øvrige Asia

Medarbeidere **8 (11)**
Antall leverandører¹⁾ **42 (33)**
Verdiskaping²⁾ **MNOK 57 (49)**
Investeringer **MNOK 0 (0)**

Kongsberg Defence & Aerospace har et kontor i Malaysia for markedsføring og lokal prosjektledelse.

Kongsberg Maritime har et salgs- og servicekontor for fiskeriaktivitet i Kuala Lumpur, Malaysia.

Nord- Amerika

USA

Medarbeidere 537 (552)
 Antall leverandører¹⁾ 574 (349)
 Verdiskaping²⁾ MNOK 1.624 (1.644)
 Investeringer MNOK 6 (26)

Canada

Medarbeidere 98 (104)
 Antall leverandører¹⁾ 35 (56)
 Verdiskaping²⁾ MNOK 283 (371)
 Investeringer MNOK 3 (0)

KM og KDI flyttet inn i nye lokaler i Houston.

Kongsberg Defence & Aerospace har markedskontor i Alexandria (Virginia). I Johnstown (Pennsylvania) produseres og vedlikeholdes våpenstyringssystemet PROTECTOR for det amerikanske markedet. I Mount Arlington, New Jersey, har forretningsområdet et prosjektkontor.

Kongsberg Geospatial har et salgs- og servicekontor i Florida og Kongsberg Satellite Service et markedskontor i Silicon Valley i San Francisco, California.

Kongsberg Maritime har virksomheter i Seattle (Washington), Houston (Texas), New Orleans (Louisiana), Pocasset (Massachusetts), Long Beach (California) og Arlington (Virginia). I Pocasset drives utvikling, salg og support av autonome undervannsfarkoster (AUV). De øvrige enhetene driver med salg og kundestøtte. Virksomheten i Seattle driver også med teknologiutvikling og tilpassing av eksisterende produkter til det amerikanske markedet.

Kongsberg Digital har virksomhet i Houston (Texas) innen salg, support og prosjektgjennomføring, og et kontor i West Mystic Groton (Connecticut) som driver med salg og kundestøtte.

Kongsberg Defence & Aerospace er representert gjennom selskapet Kongsberg Geospatial i Ottawa. Selskapet er kjent for sitt kartgrafikkverktøy for militære kommando- og kontrollsystemer.

Kongsberg Maritimes største virksomhet i Canada ligger i Vancouver. Her har selskapet egen produktutvikling og produksjon. Aktiviteten i Vancouver er basert på hydroakustikkrelatert teknologi, og er koordinert med øvrig undervannsvirksomhet i Kongsberg Maritime. Forretningsområdet har også to salgs- og kundestøttekontorer på østkysten, i Nova Scotia og Newfoundland.

Kongsberg Digital har virksomhet i St. Johns som driver med salg og kundestøtte.

Mellom- og Sør-Amerika og Antarktis

Brasil

Medarbeidere **63** (75)
Antall leverandører¹⁾ **142** (4)
Verdiskaping²⁾ **MNOK 87** (112)
Investeringer **MNOK 2** (0)

Mexico

Medarbeidere **21** (19)
Antall leverandører¹⁾ **0** (0)
Verdiskaping²⁾ **MNOK 35** (29)
Investeringer **MNOK 0** (0)

Øvrige Mellom- og Sør-Amerika

Medarbeidere **5** (5)
Antall leverandører¹⁾ **8** (7)
Verdiskaping²⁾ **MNOK 11** (10)
Investeringer **MNOK 0** (0)

Kongsberg Maritimes virksomhet i Rio de Janeiro, Brasil, omfatter salg, service, engineering, igangkjøring av systemer til handelsflåten og offshorefartøy, samt brukeropplæring og simulatorentrening.

Kongsberg Defence & Aerospace datterselskap Kongsberg Norcontrol AS har et markeds kontor i Mexico City.

Kongsberg Maritime har et servicekontor i Veracruz, Mexico.

Kongsberg Maritime har servicekontor i Panama.

Antarktis og Svalbard

Kongsberg Defence & Aerospace
Det 50 prosent eide datterselskapet Kongsberg Satellite Services har mottakerstasjoner for satellittdata i Antarktis og på Svalbard.

Kongsberg Satellite Services har mottakerstasjoner for satellittdata på Svalbard.

Oseania

Australia

Medarbeidere 8 (8)
Antall leverandører¹⁾ 32 (14)
Verdiskaping²⁾ MNOK 34 (29)
Investeringer MNOK 0 (0)

Kongsberg Defence & Aerospace har markedskontor i Canberra.

Kongsberg Maritime har salgs- og servicevirksomhet i Perth.

KONGSBERG er til stede i Perth – oljehovedstaden i Australia.

Kongsberg Satellite Services har nedlastingsstasjoner over hele verden, blant annet i Sør-Afrika.

Afrika

Algerie og Sør-Afrika

Medarbeidere 8 (6)
Antall leverandører¹⁾ 10 (7)
Verdiskaping²⁾ MNOK 9 (8)
Investeringer MNOK 0 (1)

Kongsberg Defence & Aerospace har kontor for drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer i Alger i Algerie. I Sør-Afrika eier Kongsberg Norcontrol AS ca. 35 prosent av et selskap i Cape Town.

03

BÆREKRAFT

Om bærekraftrapporten

Rapporten omfatter 2018, og tar for seg temaer som er viktige for oss og våre interessenter. Eventuelle vesentlige hendelser i perioden 1.1.19 til 15.3.19 vil også være omtalt. Alt tallmateriale er knyttet til regnskapsåret 2018.

Formålet med rapporten er å gi interessenter som berøres eller har interesse av vår virksomhet, informasjon om hvordan KONGSBERG arbeider med bærekraft og samfunnsansvar.

Endringer i rapporteringsgrunnlaget siden forrige rapport
Det er ingen større endringer i rapporteringsgrunnlaget fra 2017 til 2018.

Begrensninger i rapporten
Rapporten omhandler kun selskaper hvor vi eier 50 prosent eller mer. Miljødataene omfatter alle norske enheter, alle produksjonseenheter verden over og de største kontorene utenfor Norge.

Informasjonen i rapporten er basert på opplysninger innhentet fra ulike deler av konsernet. Selv om det er lagt vekt på at opplysningene skal være fullstendige og korrekte, vil noen av opplysningene være basert på estimater.

Prosess for å definere innholdet
Vi gjennomfører vesentlighetsanalyse periodisk, og vurderer løpende oppdatering ved eventuelle vesentlige endringer.

Innholdet i rapporten er i stor grad definert ut fra det vi har kalt "Fokusområder", hvor det er fastsatt mål- og aktivitetsoversikt for hvert område. Disse er godkjent av konsernledelsen og konsernets styre.

I arbeidet med vesentlighetsanalysen har vi også tatt hensyn til hva våre viktigste interessenter er opptatt av i vår dialog med dem. Dette inkluderer våre eiere, investorer og långivere, våre ansatte, kunder, leverandører, regulatoriske myndigheter og lokale myndigheter i de områder hvor vi har aktiviteter.

Rammeverk for utarbeidelse av bærekraftrapporten

**STORTINGSMELDING NR. 27
(2013–2014) –
Et mangfoldig og
verdiskapende eierskap**

Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i selskapet. Statens eierandel blir forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet. Prosessen vi har benyttet for å definere innholdet i rapporten sikrer at vi rapporterer i henhold til de forventninger som stilles til oss gjennom stortingsmeldingen.

GLOBAL COMPACT

KONGSBERG sluttet seg til FN-initiativet UN Global Compact i 2006. Det betyr blant annet at vi hvert år skal rapportere aktiviteter og resultater innen initiativets prinsipper knyttet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og antikorrupsjon. Konsernets bærekraftrapport fungerer som en slik rapport – COP (Communication on Progress). For flere detaljer om Global Compact se deres hjemmeside, www.unglobalcompact.org

**GLOBAL REPORTING
INITIATIVE (GRI)**

Vi benytter GRI Standards for frivillig rapportering av bærekraftig utvikling. Retningslinjene omfatter økonomiske, miljømessige og sosiale dimensjoner knyttet til virksomheten, og er det ledende globale initiativ på området.

I 2017 gjennomførte vi en vesentlighetsanalyse for å identifisere de mest vesentlige bærekrafttemaene for KONGSBERG og for våre viktigste interessenter. Dette er nærmere beskrevet på sidene 42–43.

Vår rapporteringspraksis er, etter vår oppfatning, i all hovedsak i samsvar med GRIs rapporteringsprinsipper. GRI anvender en klassifisering som viser i hvilket omfang et selskap bruker GRIs definisjoner og opplysningskrav, henholdsvis Core eller Comprehensive. KONGSBERG har valgt å rapportere på nivå Core.

På våre hjemmesider, under www.kongsberg.com/investor-relations/reports-and-presentations/, finnes en indeks som viser hvilke GRI Standards og indikatorer som er rapportert og hvor informasjonen er gitt i selskapets årsrapport og bærekraftrapport. For flere detaljer om GRI, se deres hjemmeside, www.globalreporting.org

REGNSKAPSLOVEN

Regnskapsloven stiller krav om at store foretak i årsberetningen eller i egen rapport må rapportere på sitt samfunnsansvar. Redegjørelsen skal dekke hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon.

Det er vår oppfatning at Bærekraftrapporten for 2018 oppfyller regnskapslovens krav på dette området.

STYREBEHANDLING

Konsernets bærekraftrapport er i sin helhet behandlet og godkjent av konsernledelsen og konsernets styre.

EKSTERN VERIFISERING

Bærekraftrapporten er verifisert av tredjepart, revisjonsselskapet Deloitte. Se revisoruttalelse side 74.

Ansvarlig forretningsdrift

KONGSBERG har over 200 års tradisjon og historie som produsent av forsvarsmateriell og som teknologibedrift. Det er grunnleggende viktig for oss å drive vår virksomhet ansvarlig. Det innebærer å følge de lover og regler som gjelder i de land vi opererer i, våre egne forretningsetiske retningslinjer og nasjonale og internasjonale prinsipper og rammeverk for ansvarlig næringsliv.

Vi har virksomhet i bransjer og land som kan innebære ulike typer risiko. Vi gjennomfører risikoanalyser og søker å prioritere og håndtere risikoene for å forebygge og avverge risiko i størst mulig grad.

Forsvarsindustrien

Det norske Forsvaret skal ivareta viktige samfunnsoppgaver både i fredstid, krise, væpnet konflikt og i krig. Et moderne totalforsvar krever moderne forsvarssystemer, og KONGSBERGs systemer og produkter for forsvarsformål er en

viktig del av dette. KONGSBERGs rolle som leverandør av forsvarsprodukter må ses i sammenheng med Norges sikkerhetspolitikk, og Norges internasjonale forpliktelser som medlem av FN og NATO. Forsvaret og KONGSBERG samarbeider i stor grad om å utvikle tilpassede systemer for Norges spesifikke behov. KONGSBERG har utviklet høyteknologiske forsvarssystemer som også er viktige i internasjonal sammenheng. I 2018 sto forsvarsvirksomheten for ca. 42 prosent av vår omsetning.

Eksport av forsvarsmateriell

Norske regler for eksport av forsvarsmateriell er blant de strengeste i verden. Stortinget har vedtatt at forsvarsprodukter kun kan selges til forhåndsgodkjente land. Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell er et viktig prinsipp i Norge. KONGSBERG forholder seg løpende til de krav Utenriksdepartementet stiller til søknadsprosess, rapportering og statistikk.

KONGSBERG har også andel i selskap, samarbeidspartnere, leverandører og kunder i andre land. Andre lands eksportkontrollregelverk må derfor også overholdes.

KONGSBERG har en omfattende intern kontroll og opplæring i forbindelse med vår eksportvirksomhet.

Olje, gass og handelsflåten

Nær halvparten av vårt konsern er engasjert i virksomhet relatert til shipping, olje og gass. Verdens energibehov så vel som transportbehov øker. Dette gir også forretningsmessige muligheter for bærekraftige løsninger som vi søker å utvikle sammen med samarbeidspartnere og kunder. Les mer om dette i kapitlet om bærekraftig innovasjon.

Selv om ny teknologi og fornybar energi er på full fart inn i markedet, vil olje og gass være viktig i mange år fremover. KONGSBERGs systemer og produkter er i betydelig grad relatert til optimalisering, sikkerhet, styring og kontroll av maskiner, produksjonsprosesser og utstyr. Vi leverer systemer og tjenester som bidrar til bedre utnyttelse av ressursene, mer effektive seilingsruter og sikrere drift av kompliserte fartøy og installasjoner.

FORSVARSPRODUKTER

Hoveddelen av vår forsvarsvirksomhet leverer missiler, systemer innen styring og kontroll av våpen, beslutningsstøtte og kommunikasjon. KONGSBERG produserer ikke klasevåpen, landminer, atomvåpen, kjemiske- og biologiske våpen. Vi følger alle krav og retninger nedfelt i FN-konvensjonene om nedrustning.

Ansvarlig skatt – vår Tax Policy

KONGSBERGs internasjonale tilstedeværelse betyr at vi må etterleve mange forskjellige skattesystemer i mange ulike land. Vi mener at en ansvarlig tilnærming til beskatning er avgjørende for våre langsiktige aktiviteter i landene der vi opererer. Dette omfatter å identifisere og etterleve gjeldende skattelovgivning, formidle all nødvendig informasjon til relevante myndigheter og innta forsvarlige skatteposisjoner der lovgivningen åpner for ulike tolkninger eller valg.

Skattestyring

KONGSBERG har forpliktet seg til å overholde skattelovgivningen på en ansvarlig måte og å ha åpne og konstruktive relasjoner med skattemyndighetene i de landene vi driver forretninger i. KONGSBERG støtter arbeidet med å øke den offentlige tilliten til skattelovgivningen.

En transaksjon skal bare gjennomføres hvis den oppfyller kravene til form og innhold i henhold til skattelovgivningen i de aktuelle landene.

Holdning til skatteplanlegging

- Vi benytter effektiv skatteplanlegging som støtter virksomheten vår og gjen-speiler vår kommersielle og økonomiske aktivitet
- Vi benytter ikke kunstige skattekonstruksjoner
- Vi følger relevante skattelover, og vi jobber for å minimere risikoen for usikkerhet eller uenighet
- Vi utfører transaksjoner mellom forretningsområdene i KONGSBERG i henhold til armlengdeprinsippet og i henhold til gjeldende OECD-prinsipper

De kommersielle aspektene ved KONGSBERGs virksomhet er avgjørende, og all skatteplanlegging bør gjøres med disse i tankene. En transaksjon skal bare gjennomføres hvis den oppfyller kravene til form og innhold i henhold til skattelovgivningen i de aktuelle landene.

Skatteincentiver og skattefritak blir noen ganger gjort tilgjengelige av myndighetene for å støtte investeringer, sysselsetting og økonomisk utvikling. Der de finnes og blir gjort tilgjengelige for oss, har vi som mål å bruke dem på tiltenkt måte. ▶

Prinsippene for administrering av KONGSBERGs skattehåndtering samsvarer med kravene fra OECD til ansvarlig forretningsdrift i en global sammenheng.

- ▶ Vi etablerer enheter i land som er egnet for konsernets investeringer, tatt i betraktning vår type virksomhet og våre krav, samt det regelverket som er tilgjengelig.

Skatterisikostyring

Skatteavdelingen vår jobber for å levere klare og relevante forretningsråd om skattesaker, til rett tid. KONGSBERG styrer risiko gjennom aktuelle risikostyringsprosesser, kontroller og retningslinjer. Vi vil be våre eksterne skatterådgivere om råd der det er tvil rundt tolkningen av skattelover, etter først å ha etablert vår egen forståelse av posisjonen, og/eller jobbe for å løse usikkerheten gjennom dialog med skattemyndighetene.

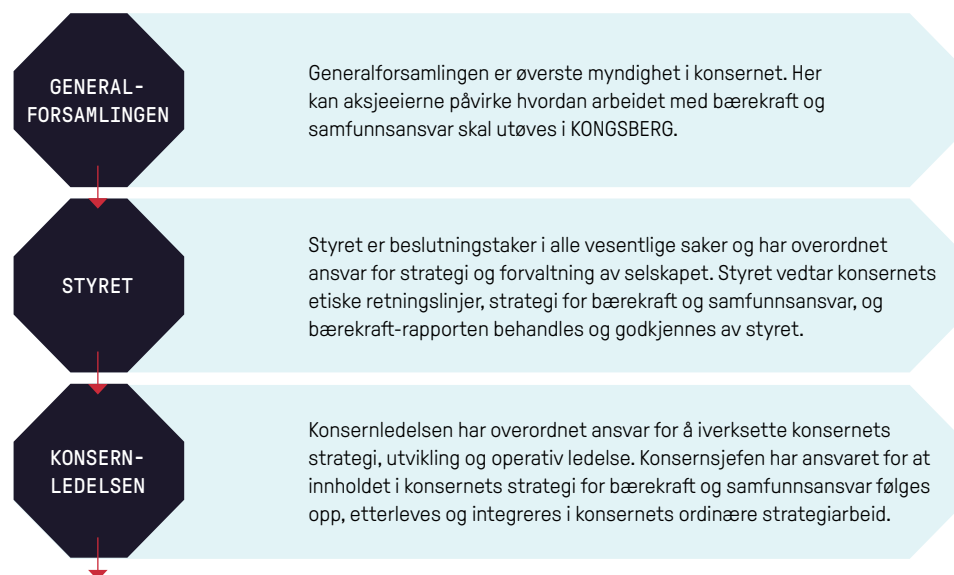
Vår tilnærming til skatterisiko følger de samme prinsippene som gjelder for all annen forretningsrisiko. Vi tar hensyn til omdømme og samfunnsansvar samt rent økonomiske virkninger. Når vi tar beslutninger vedrørende skatt, foretar vi en samlet vurdering av vesentlighet, samt kostnadene tilknyttet aktiviteter for å redusere skatterisiko. Gjennom å overholde lokal skattelovgivning søker vi å minimere skatterisiko.

Relasjoner med myndigheter og åpenhet

KONGSBERG er åpen om tilnærmingen vi tar til å betale skatt og våre skatteposisjoner. Vi tar sikte på å bygge og opprettholde relasjoner med skattemyndigheter som er konstruktive og basert på gjensidig respekt. Vi gjør vårt beste for å samarbeide med skattemyndigheter der det er mulig for å oppnå enighet og forutsigbarhet, samt for å forhindre og løse konflikter. Skatterapporteringen samsvarer med gjeldende lokal skattelovgivning, så vel som med gjeldende internasjonale rapporteringskrav og regnskapsstandarder, som for eksempel IFRS.

Organisasjon og styringssystemer

KONGSBERGs overordnede styringssystem er nær knyttet til “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”. Nedenfor følger en oversikt over styringssystemer og organisering knyttet til bærekraft og samfunnsansvar.

Forretningsområdene

Forretningsområdene har ansvaret for å følge opp og etterleve policy, mål og styringsdokumenter knyttet til bærekraft og samfunnsansvar. Det praktiske arbeidet blir i hovedsak utført i forretningsområdene med støtte av konsernstaben.

Etisk råd

Konsernets etiske råd skal bidra til å sikre høy etisk bevissthet, god atferd og et godt omdømme i og for KONGSBERG. Rådet skal i første rekke behandle saker av prinsipiell art og spørsmål knyttet til policyer og bestemmelser. Styret godkjenner sammensetningen av Etisk råd.

Forum for ansvarlig forretningsdrift

Forumet er et bindeledd mellom forretningsområdene, konsernstaben og konsernledelsen i spørsmål knyttet til

forretningsetikk, compliance, bærekraft og samfunnsansvar. Hovedoppgaven til forumet er å bidra til å fremme, videreutvikle og koordinere konsernets arbeid innen dette området.

Kvalitetsledelse

KONGSBERG fokuserer på kvalitetsledelse og -kontroll. Våre ledelsessystemer for kvalitet styrer alle våre aktiviteter for å kunne levere produkter og tjenester som tilfredsstiller kundens krav til kvalitet. Alle forretningsområdene har integrerte ledelsessystemer som dekker relevante funksjoner som kvalitet, ytre omgivelser, helse, miljø og sikkerhet, compliance, bærekraft og samfunnsansvar og informasjonssikkerhet. Vår kvalitetsledelse adresserer både kvalitet i prosjekter og produkter og omfatter kvalitetsplanlegging, kvalitetssikring og kvalitetsstyring.

Ledelsessystemet sikrer at KONGSBERG jobber effektivt og leverer produkter som er i henhold til mål og krav som er satt innen tid, kost og ytelse. Det gjennomføres systematiske interne revisjoner av kvalitet i hele vår verdikjede.

Forretningsområdene har følgende sertifiseringer:

KDA er sertifisert iht. AS9100, ISO9001, AQAP2110, AQAP2210 og ISO14001 og ISO27001.

KM og KDI er sertifisert iht ISO9001, ISO14001 og OHSAS18001.

KDI og KM har i 2018 utarbeidet et ledelsessystem for informasjonssikkerhet i samsvar med ISO 27001, og planen er å sertifisere systemet i første halvår 2019.

FOKUSOMRÅDER 2018–2019

Våre fokusområder beskriver våre vesentligste områder innen bærekraft og samfunnsansvar og er en integrert del av vår strategi.

Fokusområder 2018–2019

- Ansvarlig forretningsdrift
- Bærekraftig innovasjon
- Helse, Miljø, Sikkerhet og våre medarbeidere
- Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden
- Samfunnsansvar

Strategi og prioritering for bærekraft

KONGSBERG leverer høyteknologiske produkter og tjenester til våre kunder i et internasjonalt marked. Vår forretningsstrategi tydeliggjør retning og de prinsipper som ligger til grunn for at vi skal lykkes fremover. Vår bærekraftstrategi støtter arbeidet med kartlegging av risiko og muligheter i de markeder vi konkurrerer i. KONGSBERGs teknologi og ekspertise kan bidra til å løse morgendagens behov.

Vår posisjon

I 2015 tydeliggjorde vi vår posisjon ved etablering av vår bærekraftstrategi "Teknologi for globale utfordringer" som er forankret i vår forretningsstrategi. Vi har videreført denne i 2018, og bruker FNs bærekraftsmål i vårt arbeid for å videreutvikle strategien.

Vårt viktigste bidrag til et grønnere fotavtrykk er gjennom teknologi og løsninger for våre kunder. Ved å tenke mer bærekraftig i vår innovasjon styrkes også vår globale konkurransekraft.

KONGSBERG besitter en betydelig teknologi og kompetanseportefølje som inkluderer

KONGSBERG støtter
FNs globale bærekraftsmål.

Sammenhengen mellom de fem hovedtemaene identifisert i vår vesentlighetsanalyse og GRI Standards er nærmere beskrevet på vår hjemmeside. Her fremgår hvilke av GRIs standarder og indikatorer vi rapporterer på.

www.kongsberg.com/investor-relations/reports-and-presentations/

- løsninger for oppdrett og mat-produksjon, bærekraftig ressurs-forvaltning, klima og miljø-forskning, transport og etablering av fornybar energi.

Teknologiselskaper som KONGSBERG er svært viktige for at ressursutnyttelsen av havene skjer på en bærekraftig måte, og vi ser betydelige muligheter og har klare ambisjoner om at “havroms-eksperter” KONGSBERG skal være en viktig partner for å utnytte dette potensialet. I 2018 sluttet vi oss til FNs initiativ for bærekraftig bruk og forvaltning av havrommet, les mer om dette i fokusområde for bærekraftig innovasjon i denne rapporten, og på FNs websider www.unglobalcompact.org/take-action/action-platforms/ocean

Våre utfordringer

Med utgangspunkt i vår brede portefølje av produkter og tjenester, våre vekstambisjoner og de globale utfordringer jorden står overfor, må vi evne å være ambisiøse, alltid levere det kundene våre forventer og tilpasse oss de markeder vi opererer i.

Våre interessenter spiller en viktig rolle i å definere hva som er de viktigste prioriteringene fremover. Vi innhenter innspill gjennom vår løpende kontakt med forretningspartnere, deltakelse på ulike møtearenaer og i en-til-en møter. Vår vesentlighetsanalyse er sentrert rundt 5 hovedtemaer:

- Ansvarlig forretningsdrift
- Bærekraftig innovasjon
- Helse, Miljø, Sikkerhet og våre medarbeidere
- Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden
- Samfunnsansvar

På de neste sidene kan du lese mer om disse og hvorfor de er viktige for oss.

NULL- TOLERANSE FOR KORRUPSJON

FOKUSOMRÅDE
2018-2019

Ansvarlig forretningsdrift

“KONGSBERG tar forebygging av korrupsjon svært alvorlig. Vi har nulltoleranse for korrupsjon blant våre medarbeidere, konsulenter og forretningsforbindelser. Som et selskap med betydelige internasjonale aktiviteter har KONGSBERG implementert et omfattende antikorrupsjonsprogram, og høy etisk standard er en integrert del av vår virksomhet.”

Geir Håøy, konsernsjef

Vår posisjon

Forretningsetikk

Våre forretningsetiske retningslinjer oppdateres jevnlig i tråd med nasjonal og internasjonal utvikling. De uttrykker våre grunnholdninger og forteller hvordan vi skal opptre og

forholde oss til kolleger, kunder og samfunnet generelt.

Antikorrupsjon

KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon. Med det mener vi at vi aldri vil tillate å oppnå salg ved bruk av korrupsjon. Samtidig ▶

Våre forretningsetiske retningslinjer utgjør ryggraden i hvordan vi utøver vår virksomhet, og gjelder uansett hvor, når og hvem av våre ansatte som utøver virksomheten.

- erkjenner vi at det å drive virksomhet i utsatte deler av verden kan innebære risiko for korrupsjon. Overfor våre forretningspartnere betyr nulltoleranse i praksis å kreve at eventuelle historiske forhold ryddes opp i, at man har implementert og etterlever et godkjent antikorrupsjonsprogram og at man i ord og handling klart tar avstand fra korrupsjon. Vår holdning uttrykkes klart gjennom våre forretningsetiske retningslinjer, samt gjennom vår tilslutning til FNs Global Compact, OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og medlemskapet i Transparency International. Konsernets styre og ledelse vier dette arbeidet stor oppmerksomhet.

Våre forretningsetiske retningslinjer utgjør ryggraden i hvordan vi utøver vår virksomhet, og gjelder uansett hvor, når og hvem av våre ansatte som utøver virksomheten. De er kommunisert til og skal være forstått av alle ansatte, og slik bidra til en sterk bedriftskultur som skal virke forebyggende mot at feil og misligheter kan oppstå. Godt innarbeidede verdier og etiske retningslinjer er et viktig element i vår risikostyring.

Varsling av kritikkverdige forhold
Konsernet har rutiner for varsling av brudd på de etiske retningslinjene. Medarbeidere har alltid

rett til å varsle om kritikkverdige forhold, og plikt hvis det dreier seg om brudd på lover, regler og våre etiske retningslinjer. KONGSBERG tolererer ikke at vedkommende som varsler blir utsatt for negative reaksjoner.

Konsernet har to ombudsmenn som kan gi råd og motta varsler fra medarbeidere. Interne og eksterne henvendelser om etikk, varsling etc, kan rettes til konsernets Compliance Officer ved mail til: ethics@kongsberg.com eller til vår globale web-baserte varslingskanal.

I 2018 har vi behandlet internt elleve saker, som i hovedsak har omfattet arbeidsmiljø og økonomiske uregelmessigheter av personell-karakter.

Eksport og sanksjoner

KONGSBERG forplikter seg til å følge alle gjeldende lover om eksport, import, transittering og handel i alle land der vi driver virksomhet. Disse lovene omfatter lover om eksportforbud, sanksjoner, toll, merking av produkt/opprinnelsesland og antioikott.

Det er et særlig fokus på eksport av forsvarssystemer og annet militært utstyr, samt tilhørende teknologi og tjenester. I Norge, og i de fleste land der KONGSBERG opererer, kan utstyr, tjenester og teknologi som er underlagt eksportkontroll bare

eksporteres basert på en eksportlisens fra myndighetene. Sanksjoner kan gjelde uavhengig av eksportklassifisering, og kunde og parter som medvirker i transaksjonen skal kontrolleres i forhold til sanksjoner og eksportforbud.

KONGSBERG har en omfattende intern kontroll og opplæring i forbindelse med vår eksportvirksomhet. Flere ansatte er sertifisert som "Certified Export Control Managers" for både forsvarsmateriell og flerbruksvarer. Dette blir videreført i 2019 for å bygge ytterligere kompetanse.

FN og EU er de to viktigste internasjonale institusjonene som fatter beslutninger om innføring eller opphevelse av sanksjoner. Beslutningene i FN og EU avgjør i stor grad også hva Norge gjennomfører av sanksjoner. I tillegg har blant annet USA i flere tilfeller innført ytterligere sanksjoner mot land og aktører som er mer omfattende enn FN og EU. KONGSBERG har retningslinjer og rutiner for å håndtere dette.

Personvern i KONGSBERG

EUs personvernforordning, General Data Protection Regulation (GDPR) trådte i kraft fra mai 2018. KONGSBERG har gjennom de siste to årene arbeidet med personvern for å møte de nye kravene i forordningen. ►

► KONGSBERG fikk godkjent Binding Corporate Rules (BCR) i februar 2018, som er det legale overføringsgrunnlag for behandling av personopplysninger i konsernet. Dette rammeverket danner grunnlaget for hvordan KONGSBERG skal sikre at personopplysninger til våre ansatte, kunder og samarbeidspartnere behandles i henhold til disse kravene. Det er etablert en egen personvernorganisasjon i konsernet og i forretningsområdene som har et overordnet ansvar for å sikre og koordinere at interne prosesser og prosedyrer etableres for å sikre etterlevelse.

Intern opplæring

Alle våre medarbeidere gjennomfører et opplæringsprogram knyttet til konsernets forretnings-etiske retningslinjer. Programmet oppdateres jevnlig, og består av e-læringskurs, klasseromskurs for nye medarbeidere og linjeledere. I tillegg er det videreutviklet et sammensatt opplæringsprogram i etikk, forretningsmessig atferd og spesialtemaer for eksponerte målgrupper.

Våre utfordringer

Vi gjennomfører risikovurderinger i alle våre forretningsområder og tilrettelegger handlingsplaner

for å redusere identifisert risiko. KONGSBERG har virksomhet blant annet innen forsvars-industri og olje- og gassindustri, som ifølge Transparency International er to av de sektorer som internasjonalt er mest eksponert for korrupsjon.

Vår virksomhet omfatter bruk av markedsrepresentanter. Bruk av tredjeparter er generelt kjent for å innebære høy korrupsjonsrisiko, og vi legger derfor spesielt stor vekt på denne delen av vårt antikorrupsjonsprogram. Vi har utviklet og implementert et omfattende internt regelverk for inngåelse og oppfølging av avtaler med markedsrepresentanter. Regelverket omfatter vurderinger av markedsrepresentantens etiske standard og omdømme. Videre vurderes risiko i forhold til bransje, land og selskap, og det er innarbeidet godkjenningsprosedyre for og bruk av standardkontrakter, kontroll med betalinger, samt oppfølging i avtaleperioden, inklusive opplæring og revisjoner.

Vi gjennomfører periodisk evaluering av vårt compliance- og antikorrupsjonsprogram, senest i 2017, hvor det ble gjennomført en ekstern samsvarsrevisjon av Kongsberg Gruppen ASAs (morselskapet) antikorrupsjonssystem opp mot den nye ISO-

standarden 37001.

Hovedresultatet var tilfredsstillende, og oppfølgingsplan ble etablert for identifiserte forbedringstiltak. KM og KDA har i 2017 og 2018 gjennomført interne samsvarsrevisjoner opp mot tilsvarende kriterier.

Lovbrudd i 2018

Ingen selskaper i KONGSBERG er sanksjonert på grunn av lovbrudd relatert til forretningsetikk i 2018.

Alle våre medarbeidere gjennomfører et opplæringsprogram knyttet til konsernets forretningsetiske retningslinjer.

MÅL OG AKTIVITETER ANSVARLIG FORRETNINGSDRIFT

MÅL:

Det skal være tydelighet i alle ledd
om at vår forretningsvirksomhet
skal utøves på en etisk forsvarlig måte

Mål for 2018 – hva sa vi?

Status 2018 – hva gjorde vi?

Mål for 2019 – 1 år

Mål for 2020–2023 – 5 år

- Gjennomføre interne samsvarsrevisjoner i forretningsområdene opp mot ISO-standard 37001 “Ledelsessystemer for antikorrupsjon”
- Vurdere sertifiseringer

- Forretningsområdene har gjennomført samsvarsrevisjoner med tilfredsstillende resultater, og etablert handlingsplaner for forbedringstiltak
- Vi har vurdert sertifisering og har kommet til at vi avventer det til standarden blir mer innarbeidet internasjonalt

- Oppfølging av revisjoner opp mot ISO-standard for “Ledelsessystemer for antikorrupsjon”

- Gjennomføre ekstern evaluering av compliance og antikorrupsjonsprogrammet hvert tredje år

- Revidere forretnings-etiske retningslinjer
- Videreutvikle og vedlikeholde interne policyer og rutiner

- Våre forretningsetiske retningslinjer er revidert i 2018, med virkning fra 1.3.19
- Styringsdokumenter for Compliance Due Diligence av forretningspartnere, gaver og representasjon, samt sponning har vært under revisjon i 2018, og endringer vil tre i kraft i løpet av første halvår 2019.
- Våre styringsdokumenter for leverandørkjeden er revidert i 2018

- Implementering av reviderte styringsdokumenter
- Videreutvikle og vedlikeholde interne styringsdokumenter

- Videreutvikle og vedlikeholde interne styringsdokumenter

- Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner.
- Implementere risikoreducerende tiltak ved behov

- Vi gjennomfører systematiske risikoanalyser som grunnlag for risikoreducerende tiltak og interne kontroller. Interne revisjoner gjennomføres for å bekrefte at intern kontroll fungerer. Dette vil bli videreutviklet og forsterket fremover

- Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov
- Forsterke internkontrollfunksjonen i vår compliance-avdeling

- Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov

MÅL OG AKTIVITETER ANSVARLIG FORRETNINGSDRIFT

MÅL:
Det skal være tydelighet i alle ledd
om at vår forretningsvirksomhet
skal utøves på en etisk forsvarlig måte

Mål for 2018 – hva sa vi?

Status 2018 – hva gjorde vi?

Mål for 2019 – 1 år

Mål for 2020–2023 – 5 år

Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring	Vi har en omfattende opplæringsplan. I 2018 har vi gjennomført opplæring med noen mindre avvik og utsettelse fra plan. Vi vil forsterke og videreutvikle opplæring i 2019	Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring	Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring
Videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter	Vi har etablert et godt grunnlag for felles forståelse av compliance-krav i avtaleverk med våre forretningspartnere. Dette følges opp systematisk i samarbeidsmøter.	Vedlikeholde og videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter	Vedlikeholde og videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter
Videreutvikle incentiver og KPI-er for etikk og integritet, samt interne regler og rutiner for reaksjoner og sanksjoner	Etikk og integritet inngår i våre lederevalueringssystemer. Vi har etablert interne regler og rutiner for oppfølging av compliance- og varslingsaker, samt personalsaker generelt. Vi vil videreutvikle dette i 2019	Videreutvikle incentiver og KPI-er for etikk og integritet, samt interne regler og rutiner for reaksjoner og sanksjoner	Vedlikeholde og videreutvikle incentiver og KPI-er for etikk og integritet, samt interne regler og rutiner for reaksjoner og sanksjoner
Fortsette å kommunisere en klar og tydelig "Tone at the Top" til alle ledere på alle nivåer	Ansvarlig forretningsdrift, inklusive forretningsetikk og compliance er en del av presentasjoner og lederbudskap fra konsernsjef og ledere av alle forretningsområdene	Fortsette å kommunisere en klar og tydelig "Tone at the Top" til alle ledere på alle nivåer	Fortsette å kommunisere en klar og tydelig "Tone at the Top" til alle ledere på alle nivåer

FOKUSOMRÅDE
2018–2019

MER MILJØVENNLIGE LØSNINGER

Bærekraftig innovasjon

KONGSBERG arbeider langsiktig med klimamålene om reduksjon av utslipp av CO₂ og annen negativ påvirkning på klima og miljø. Våre viktigste bidrag vil være å bruke vår teknologi og ekspertise til å utvikle enda mer klimavennlige løsninger for våre kunder. Denne satsingen sammenfaller gjerne med ønsket om å redusere kostnader og øke effektivitet og sikkerhet. Til sammen bidrar dette til å øke vår konkurransekraft.

Transport

Vi leverer systemer for integrert maritim automasjon og navigasjon, laststyring og sensorer til handelsflåte- og passasjermarkedet. Våre brosystemer sørger for sikker og effektiv

overfart for fartøyer globalt. Vår kontroll- og overvåkingsteknologi fortsetter å gjøre skip mer effektive, driften smartere og mer lønnsom med redusert drivstofforbruk, hybridløsninger og prosessautomatisering. ▶

► Klima

Våre viktigste bidrag vil være å bruke vår teknologi og ekspertise til å utvikle enda mer klimavennlige løsninger for våre kunder. Vår satsing på vindkraft begynner å få gjennomslag i markedet, vi har engasjert oss i havbasert oppdrett som gir meget klimavennlig matproduksjon og vi er ledende i utvikling av autonome skip som muliggjør batteridrevet fremdrift for nye skipstyper.

Mat

Vi leverer produkter og systemer til fiskerier over hele verden, samt teknologi som muliggjør offshore havmerder for mer bærekraftig oppdrett. Vi er en verdensledende produsent av vitenskapelige instrumenter for fiskeriforskning.

Enkeltstråle og flerstråle ekkolodd og sonarer brukes på forskningsfartøy over hele verden, og vitenskapsmenn på alle verdenshav stoler på vår teknologi og nøyaktige måleresultater.

Forsvar og sikkerhet

KONGSBERG har i samarbeid med det norske Forsvaret blant annet utviklet sjømålsmissiler som trykker norsk suverenitet i våre havområder, luftvern som vokter våre flybaser, våpenstasjoner som beskytter våre soldater og teknologi som overvåker skipsfarten. En nasjonal forsvarsindustri er med på å minske sårbarheten og sikre nasjonal handlefrihet for Norge og vårt demokrati.

Energi

KONGSBERG har omfattende erfaring innen automatisering, analyse og sensorer. Derfor kan vi tilby energibransjen applikasjoner og funksjoner for smart data og beslutningsstøtte. Kognifai sikrer full integrering av systemer og sensorer slik at vindparkeiere får et helhetlig system for tilstandsbasert vedlikehold. Systemet inkluderer ytelsesovervåking i sanntid, vedlikeholdsprognoser og produktoptimalisering, som vil forbedre driftseffektiviteten.

BÆREKRAFTIG INNOVASJON

Yara Birkeland bygges i Norge

I løpet av de neste årene skal fartøyet Yara Birkeland – verdens første elektriske, selvkjørende containerskip med null utslipp – ta over all transport fra Yaras gjødsselfabrikk i Porsgrunn til Brevik og Larvik. Yara Birkeland vil redusere NO_x - og CO_2 -utslipp, samt forbedre veisikkerhet ved

å fjerne opp mot 40.000 lastebilfrakter per år fra veier i befolkede og urbane strøk. KONGSBERG er ansvarlig for utvikling og levering av all nøkkelteknologi om bord i Yara Birkeland. I august ble det annonsert at VARD i Brevik skal bygge Yara Birkeland. Statsminister Erna Solberg var tilstede i Brevik under signeringen av avtalen mellom Yara og VARD.

Ni Ro-Ro-fartøy til italienske Grimaldi Group

I august 2018 ble det annonsert at Kongsberg Maritime, sammen med det kinesiske selskapet Nanjing Jinling Shipyard, vant kontrakt på ni roll-on/roll-off (Ro-Ro) fartøy til det italienske selskapet Grimaldi Group. Dette er hybridteknologiske skip som drives av elektrisitet når de står ved havn og konvensjonell fossilbasert drift under transport. Et Ro-Ro-fartøy vil veie 64.000 tonn, bli 238 meter langt og 34 meter bredt. “Vi er glade for å ha sikret disse kontraktene som vil styrke vår markedsposisjon for hybridskip. Prosjektet vil bli utført med ressurser både fra Norge og Kina”, sier administrerende direktør for Kongsberg Maritime, Egil Haugsdal.

Foto: Courtesy of Knud E. Hansen

BÆREKRAFTIG INNOVASJON

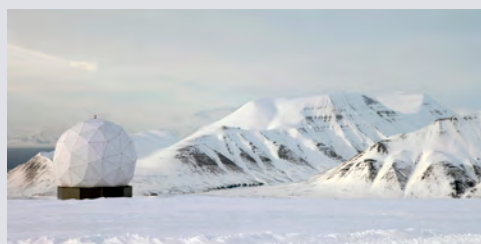
Ocean Farm 1 – Verdens første digitale havmerd

Verden er sulten på innovasjon i matproduksjon. Innen 2030 må verden produsere 70 prosent mer mat, og det må gjøres ved bruk av mindre ressurser og med et minimalt miljøavtrykk. Mens havene dekker mer enn to tredjedeler av verdens overflate, brukes kun 2 prosent av det til matproduksjon. I samarbeid med Ocean Farming, utvikler KONGSBERG verdens første digitale havmerd, “Ocean Farm 1”. Havmerdens første generasjon av fisk ble slaktet i januar 2019. Imidlertid forventes det store spranget å komme i forbindelse med “Smart Fish Farm”, som vil være dobbelt så stor som havmerden og forhåpentligvis blir sjøsatt i 2022.

Satellitter mot illegalt fiske

Fiskerikriminalitet er et stort globalt problem, og en alvorlig trussel mot fiskebestander og marine økosystemer. Kongsberg Satellite Service (KSAT) kommuniserer med satellitter hver gang de passerer over antenneanlegget på Svalbard. I likhet med tilsvarende anlegg på Troll forskningsstasjon i Antarktis, henter de ned informasjon fra satellittene som kun bruker 100 minutter på å sirkulere Jordkloden. I kampen mot illegalt fiske kan

satellittene ta radarbilder eller høyoppløselige bilder som kan identifisere f.eks. fartøy.

I kombinasjon med AIS (automatisk identifikasjonssystem) kan man oppdage om et fartøy er på steder det ikke skal være.

FOKUSOMRÅDE
2018–2019

SIKKERHET, MANGFOLD OG KOMPETANSE

Helset, Miljø, Sikkerhet og våre medarbeidere

KONGSBERG er en kunnskaps- og kompetansebedrift hvor våre ansatte er vår største verdi. Vi er avhengige av å være en sikker, spennende, attraktiv og utviklende arbeidsplass for å tiltrekke oss et mangfold av riktig kompetanse og forvalte denne i all vår internasjonale virksomhet.

Vår posisjon

KONGSBERG har en *Helset, Miljø og Sikkerhets*-visjon om at ingen ulykker eller tap av liv skal skje med våre medarbeidere, besøkende, kunder og samarbeidspartnere i vår globale virksomhet. For å realisere denne visjonen arbeider KONGSBERG

kontinuerlig med å bygge en sterk kultur hvor ledelsen er synlig, og hvor vi gjennom regelmessige risikoanalyser sikrer at det iverksettes risikoreduserende tiltak. Vi skal alltid la sikkerhet komme først, og våre medarbeidere og samarbeidspartnere har stopp-ordre dersom arbeidet går ut over ▶

Vi skal arbeide systematisk med HMS for å sikre et godt arbeidsmiljø, hindre skader og ulykker og arbeide for et lavt sykefravær.

- sikkerheten. Vi har alle et personlig ansvar og jobber sammen for det grunnleggende prinsipp om at HMS-arbeidet skal være forebyggende.

Vi skal arbeide systematisk med HMS for å sikre et godt arbeidsmiljø, hindre skader og ulykker og arbeide for et lavt sykefravær. Tiltak for å bidra til økt rapportering av nestenulykker og HMS-observasjoner vektlegges, og er et viktig bidrag til å redusere skader og ulykker. HMS-data samles inn fra alle selskaper i konsernet og rapporteres til konsernledelsen og deretter styret hvert kvartal.

Vi jobber målrettet for å hindre diskriminering og forebygge trakassering. Vi har nulltoleranse for uakseptabel atferd og motiverer våre ansatte til å si fra og varsle om slike hendelser.

Ledelse i KONGSBERG handler om å skape verdier og å oppnå resultater gjennom andre. Nøkkelen til suksess ligger i kombinasjonen av godt lederskap og dedikerte medarbeidere. Lederen skal utøve sitt lederskap basert på våre verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper. Med bakgrunn i dette har vi Leadership@KONGSBERG som skal bidra til å tydeliggjøre og kvalitetssikre prosesser for målsetting, måloppfølging og evaluering av alle våre medarbeidere.

En viktig forutsetning for å lykkes langsiktig er at KONGSBERG forvalter medarbeidernes kompetanse på en god måte. Konsernet arbeider med økt utveksling av kunnskap og medarbeidere mellom forretningsområdene. Gode arbeidsprosesser og utviklingsmuligheter er viktige virkemidler for å rekruttere og beholde gode medarbeidere. KONGSBERG legger stor vekt på kompetanseutvikling, og arbeider kontinuerlig med å videreutvikle våre ansatte. Individer og team som etterlever våre verdier og demonstrerer god atferd skal verdsettes. Denne kulturen skal bidra til at vi tiltrekker oss de med kompetanse og atferd som løser morgendagens tekniske utfordringer på en bærekraftig måte. Annethvert år gjennomføres en global medarbeider-tilfredshetsundersøkelse som gir selskapet en tilbakemelding på hvordan ansatte opplever arbeidsforhold og arbeidsmiljø.

Vi støtter og respekterer internasjonale menneske- og arbeidstakerrettigheter som fastslått i FNs menneskerettighetserklæring, FNs konvensjon om barns rettigheter, ILO-kjernekonvensjoner (International Labour Organization) og OECDs retningslinjer for multinasjonale foretak.

KONGSBERG skal sikre at alle ansatte har lønn og

betingelser i henhold til lokale lover, avtaler og retningslinjer.

Mangfold og likestilling er verdiskapende og gir økt konkurransekraft. Det gir større bredde i tankesett og i påvirkning av selskapets strategi og handling. Derfor jobber vi systematisk og målrettet med å rekruttere, utvikle og beholde personer med variasjon i alder, etnisitet og kjønn. Vektleggingen av mangfold må gjennomføres i profilering, rekruttering og ledelsesutvikling, med periodiske målinger og oppfølginger. Mangfold og likestillingsarbeidet hadde i 2018 målsetting om å få flere kvinner inn i lederposisjoner, med fokus på operative stillinger og internasjonal drift. Disse fokusområdene vil videreføres i 2019.

Våre utfordringer

Vi opererer i nesten 30 land, og sikkerhet og beredskap for vårt personell er førsteprioritet. Våre etiske retningslinjer gir klare føringer for hvordan vi utfører vårt arbeid uavhengig av land og region. Ansvarlig drift gir oss lisens til å operere og er vesentlig for vår eksistens og vårt omdømme. Vår vekst internasjonalt innebærer etableringer av allianser med nye partnere og bruk av nye leverandørkjeder som betyr økt oppmerksomhet knyttet til håndtering av menneske- og arbeidstakerrettigheter. ►

- I en urolig verden med bredt trusselbilde kreves høyere grad av sikring av vår informasjon og våre immaterielle rettigheter. Vi er avhengige av lojale medarbeidere som etterlever våre krav til konfidensialitet og integritet. Risikostyring og sårbarhetsanalyser bidrar til sikring på rett nivå.

Digitalisering og stadig raskere teknologisk utvikling krever en kontinuerlig kompetanseheving av våre ansatte og setter nye og andre krav til morgendagens kunnskapsbehov. KONGSBERG er et globalt selskap med medarbeidere lokalisert over

hele verden, som gir stor variasjon i språk, kultur og etnisitet. Det stiller krav til effektiv og god ledelse. Kunnskapsdeling og samarbeid i nettverk på tvers av etablerte strukturer gir merverdi for selskapet og forventes å øke som en etablert arbeidsform.

Vi må sørge for å kommunisere effektivt og tidsriktig både internt og eksternt. Dette skal gjenspeiles i vår profil både på sosiale medier og det opplevde inntrykk andre har i møte med alle våre 6.842 ansatte.

Fra Johnstown, USA

MÅL OG AKTIVITETER HELSE, MILJØ, SIKKERHET OG VÅRE MEDARBEIDERE

Videreutvikle vår globale organisasjon
og aktivt søke bredde og mangfold
som skaper et miljø og en kultur hvor alle
føler seg inkludert

Mål for 2018 – hva sa vi?

Status 2018 – hva gjorde vi?

Mål for 2019 – 1 år

Mål for 2020–2023 – 5 år

MENNESKE- OG ARBEIDSTAKERRETTIGHETER

- Gjøre risikovurdering knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter og gjennomføre *Due Diligence*

- Det har vært gjennomført risikoevaluering og *Due Diligence* på utvalgte lokasjoner knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter med mindre avvik
- Det har ikke blitt rapportert avvik eller brudd på forhold knyttet til disse områdene i 2018

- Gjøre risikovurdering knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter og gjennomføre *Due Diligence*
- Sikre at nye selskaper inn i konsernet har samme fokus på temaet

- Ved internasjonal vekst og etablering i nye land, økes oppmerksomheten knyttet til håndtering av menneske- og arbeidstakerrettigheter

MANGFOLD OG LIKESTILLING

- Vi opprettholder fokus på mangfold (kjønn, etnisitet, mm), likestilling og inkludering med fortsatt fokus på følgende:
 - Styrke mangfoldet i alle våre internasjonale operasjoner
 - Øke fokus på “utenforskap”
 - Kvinnelige ledere i operative stillinger

- Vi har implementert målinger rundt mangfold i våre internasjonale operasjoner, “utenforskap” og kvinnelige ledere i operative stillinger. Disse målingene har blitt fulgt opp hvert kvartal.

- Vi opprettholder fokus på mangfold (kjønn, etnisitet, mm), likestilling og inkludering med fortsatt fokus på følgende:
 - Styrke mangfoldet i våre internasjonale operasjoner
 - Øke fokus på “utenforskap”
 - Kvinnelige ledere i operative stillinger

- Videreutvikle vår globale organisasjon og aktivt søke bredde og mangfold som skaper et miljø og en kultur hvor alle føler seg inkludert

MÅL OG AKTIVITETER HELSE, MILJØ, SIKKERHET OG VÅRE MEDARBEIDERE

Videreutvikle vår globale organisasjon og aktivt søke bredde og mangfold som skaper et miljø og en kultur hvor alle føler seg inkludert

Mål for 2018 – hva sa vi?

Status 2018 – hva gjorde vi?

Mål for 2019 – 1 år

Mål for 2020–2023 – 5 år

HMS

- Økt rapportering av antall nestenulykker og HMS-observasjoner for å hindre skader og ulykker
- Øke ledelsens og medarbeideres personlige engasjement gjennom Safe@KONGSBERG

- Målsatt økning på 25 prosent i rapportering av nestenulykker og HMS-observasjon. Økningen i 2018 var nesten 150 prosent
- Positiv utvikling og nedgang i antall rapporterte skader og ulykker
- Innføring av “KONGSBERG Global HSE Day”, årlig felles HMS-kampanje i KONGSBERG
- Innført Safe@KONGSBERG, felles HMS “brand”
- Ulike kampanjer, opplæring og aktiviteter på konsern- og lokalnivå

- Sikre videreføring av felles HMS-rapportering og aktiviteter i et større KONGSBERG etter integrasjon av nye selskaper.
- Bidra til god utveksling av erfaring og samarbeid i et nytt og større HMS-nettverk
- Kontinuerlig fokus på forbedring av etablerte KPI-er

- Evaluerer og følger opp målsettinger og prosesser i det kontinuerlige forbedringsarbeidet innen HMS

UTVIKLE ORGANISASJONEN

- Fortsatt fokus på å øke gjennomføringsgraden samt kvaliteten på medarbeidersamtaler
- Gjennomføre global medarbeiderundersøkelse

- 90 prosent gjennomføringsgrad når det gjelder medarbeidersamtaler
- Gjennomføring av global medarbeiderundersøkelse utsatt til Q1 2019

- Fortsatt fokus på å øke gjennomføringsgraden samt kvaliteten på medarbeidersamtaler
- Gjennomføre global medarbeiderundersøkelse
- Kartlegging av strategisk kompetanse

- Etablere strategi for kontinuerlig kompetanseheving av våre ansatte med fokus på strategisk kompetanse, digitalisering og økt globalisering

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Kontinuerlig forbedringsarbeid gjennom opplæring, engasjement og fokus

Et av våre mål er å sørge for at hverken hendelser, ulykker eller tap av liv skal forekomme blant våre medarbeidere, besøkende, kunder og samarbeidspartnere. Sikkerhet skal alltid komme først. Vår HMS-kultur baserer seg på proaktivitet og åpenhet i rapportering som sikrer læring og kontinuerlig forbedring. HMS-kulturen skal være en del av våre forretningsprosesser.

Gjennom 2018 har KONGSBERG videreført arbeidet mot vårt HMS-mål. Konsernets HMS-forum, bestående av HMS-ledere fra alle forretningsområdene, tar initiativ og gjennomfører felles aktiviteter gjeldende for hele konsernet. En milepæl for 2018 var etableringen og gjennomføringen av "KONGSBERG Global HSE Day", hvor "Awareness" var et felles tema. Det ble lagt opp til lokale initiativ tilpasset eget risikobilde. I forbindelse med denne dagen ble "Safe@Kongsberg" introdusert, vårt brand innen HMS-arbeidet.

Det har vært en positiv utvikling i våre HMS-KPI-er. Antall hendelser med og uten fravær har blitt redusert. Gjennom året har det vært fokus på å øke rapportering av nestenulykker og observasjoner, noe som har vært en medvirkende årsak til denne reduksjonen.

Et av våre største risikoområder er selskapets store reisevirksomhet. Gjennom systematisk opplæring av ledere og ansatte, har vi skapt gode holdninger for å sikre våre ansatte en trygg reise. Det er etablert et eget "førstelinje beredskapsteam" dersom noe skjer våre ansatte når de er på reise.

HMS-arbeidet fremover videreføres med mål om kontinuerlig forbedring, samt videreføring av erfaringer med de nye selskapene som blir en del av KONGSBERG i 2019.

◀ Brannøvelse var en av mange aktiviteter under "KONGSBERG Global HSE Day". Her fra vår lokasjon i Kina.

LIKESTILLING OG LEDELSE

Mangfold og likestilling er verdi- skapende og gir økt konkurransekraft

Det gir større bredde i tankesett og i påvirkning av selskapets strategi og handling. Viktigheten av dette arbeidet reflekteres i vår HR-strategi, og er forankret i styret. Vi jobber systematisk og målrettet med å rekruttere, utvikle og beholde personer med variasjon i alder, etnisitet og kjønn. Den siste tiden med mest vekt på kjønnsbalanse. Fokuset på mangfold må gjennomføres i profilering, rekruttering og ledelsesutvikling, med periodiske målinger og oppfølginger.

KONGSBERG er et teknologiselskap som i likhet med andre har utfordringer med at andelen jenter som velger teknologifag fortsatt er lav. I 2018 var det registrert 19,9 prosent jenter på ingeniørfag. Vi har en økende kvinneandel i selskapet, nå på 22 prosent.

Andelen kvinnelige ledere i KONGSBERG har også økt betraktelig. Årsaken til det er sammensatt. Det viktigste er å sette seg ambisjoner og mål, deretter måle resultater som som er driver for endring i atferd. HR-strategien har flere konkrete tiltak som støtter våre målsetninger.

Ett av tiltakene for å motivere kvinner til å søke lederutfordringer er Female Forum. Formålet med forumet er å gi kvinnelige ledere en mulighet til å møtes og bruke nettverket som et virkemiddel. I 2018 ble Female Forum gjennomført i Kina, i tillegg til Norge.

Innen eksempelvis rekruttering av kvinner har vi de senere årene jobbet aktivt internt med å få frem kvinner i ledende stillinger, og eksternt med å få flere kvinner til å velge teknologifag. En viktig nøkkel har vært bevisstgjøring når man ansetter nye ledere. Det har gitt resultater, og er en konsekvens av målrettet arbeid og konkrete tiltak.

FOKUSOMRÅDE
2018–2019

KVALITET OG SIKKERHET I ALLE LEDD

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden omfatter leverandørenes forhold til etiske retningslinjer, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, antikorrupsjon og klima og miljø. Et systematisk og godt arbeid med samfunnsansvar i leverandørkjeden inngår i vår strategi for ansvarlig forretningsdrift. Dette medvirker til redusert risiko samt økt kvalitet i verdikjeden.

Vår posisjon

KONGSBERG har over 7.000 leverandører verden over, hvorav ca. halvparten er norske. Det betyr at vi er med på å sikre arbeidsplasser og bygge kompe-

tanse, ikke bare der vi har egne aktiviteter, men også i betydelig grad der vi benytter leverandører. Leverandørene er en viktig del av vår verdiskaping, samtidig som vi er viktige og i mange tilfeller ▶

Vårt utgangspunkt er at vi har et etisk ansvar for at hele verdikjeden knyttet til våre produkter tilfredsstiller våre krav til bærekraft og samfunnsansvar, men det juridiske ansvaret bæres av den enkelte leverandør.

- ▶ helt avgjørende for deres verdiskaping. Vi ønsker å samarbeide med leverandører som deler vårt syn og krav til ansvarlig forretningsdrift. Dette er nedfelt i våre "Prinsipper for leverandøradferd" som er en del av våre leverandøravtaler.

Forretningsområdene har etablert prosesser og systemer for å risikovurdere alle kritiske leverandører og leverandører med innkjøp over gitte beløpsgrenser. Risikovurderingen omfatter eksisterende og nye leverandører og inkluderer vurderinger av miljøforhold, menneske- og arbeidstakerrettigheter, HMS, forretningsetikk og anti-korrupsjon. Basert på resultatet av den innledende risikovurderingen, følges leverandøren opp med ytterligere vurderinger og eventuelle tiltak.

Vårt utgangspunkt er at vi har et etisk ansvar for at hele verdikjeden knyttet til våre produkter tilfredsstiller våre krav til bærekraft og samfunnsansvar, men det juridiske ansvaret bæres

av den enkelte leverandør. Vi følger opp vårt ansvar gjennom klare krav i våre avtaler med leverandører samt risikobasert oppfølging og revisjoner. Våre leverandører forplikter seg til å stille tilsvarende krav til sine underleverandører.

Våre utfordringer

Det er en utfordring å sikre at alle underleverandører, helt til det siste ledd i verdikjeden, tilfredsstiller våre krav.

Reduksjon av risiko gir økt kvalitet.

MÅL OG AKTIVITETER BÆREKRAFT OG SAMFUNNSANSVAR I LEVERANDØRKJEDEN

MÅL:
Vi skal følge opp årlige
handlingsplaner utarbeidet av hvert enkelt
forretningsområde

Mål for 2018 – hva sa vi?

Status 2018 – hva gjorde vi?

Mål for 2019 – 1 år

Mål for 2020–2023 – 5 år

- Revidere styringsdokumenter for leverandørkjeden med formål effektivisering og tydeliggjøring av krav

- Våre krav til våre leverandører "Supplier Conduct Principles" og vårt interne regelverk for risikovurdering og oppfølging av leverandørkjeden er oppdatert i 2018

- Gjennomføre årlig intern opplæring for innkjøpsorganisasjonen
- Utvikle e-læring for våre leverandører

- Kontinuerlig vurdere behov for oppdatering av styringsdokumenter, metodikk, verktøy og opplæring av egne ansatte og leverandører
- Evaluerer og videreutvikler arbeidet med en bærekraftig verdikjede

- Følge opp årlige handlingsplaner utarbeidet av hvert enkelt forretningsområde, inklusive gjennomføring av planlagte revisjoner

- Alle forretningsområder har gjennomført risikobasert oppfølging av sin leverandørkjede

- Sikre nedflyt av våre krav til underleverandører gjennom avtaleverk og revisjoner

- Effektivisere oppfølging av leverandørkjede ved videreutvikling og automatisering av administrasjon og ved å sette effektive KPI-er

◀ Revisjon er en del av vårt kontinuerlige forbedringsarbeid.

STØTTE TIL BARN, UNGE OG LOKALE FORMÅL

Samfunnsansvar

KONGSBERG bidrar til verdiskaping og økonomisk utvikling i lokalsamfunn hvor vi har vår virksomhet. Som et internasjonalt teknologikonsern har KONGSBERG også et større samfunnsansvar hvor vi spesielt er opptatt av å utvikle interesse og kompetanse innen realfag blant barn og unge, samt at vi engasjerer oss i lokalsamfunn hvor vi er representert, og i våre medarbeidere og deres familier ved å støtte idrett, kultur og sosiale formål.

Vi støtter barn og unge for økt realfagsinteresse

Realfag er nøkkelen til å løse noen av de utfordringer verden står overfor. Derfor ønsker vi å motivere barn og unge til å se nytteverdien i fysikk, matematikk og naturvitenskap gjennom en

mengde tiltak helt fra barnehage til høyskole.

Vi støtter Kongsberg Vitensenter, som er et gratis tilbud til barnehager og skoler helt opp til videregående. Her blir barna introdusert for realfag gjennom lek og eksperimenter, ▶

- ▶ samt undervisningsmoduler i fagområder som energi, mekanikk, matematikk, teknologi og animasjon med mer for de eldste. Vi samarbeider med en rekke ungdomsskoler, videregående skoler, høyskoler og universiteter i Norge. Her bidrar vi med motivasjonsforedrag, vi inviterer på bedriftsbesøk, deltar på karrieredager og tar imot elever på utplassering i arbeidslivet. For studenter støtter vi utvalgte studentprosjekter der studentene ønsker å skrive sin hovedoppgave i samarbeid med KONGSBERG.

KONGSBERG er opptatt av å rekruttere og stimulere til fagutdanning og vi tilbyr, sammen med andre selskaper i Kongsberg, et unikt opplæringsprogram for lærlinger gjennom opplæringsbedriften K-tech. Ved komposittfabrikken på Kongsberg er det

også etablert et eget fagbrev i polymerkomposittfaget.

KONGSBERG har i samarbeid med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) etablert verdens første professorat innen "Big Data Cybernetics", som kombinerer fagområdene kjemometri og kybernetikk. Avtalen er et femårig gaveprofessorat sponset av KONGSBERG.

KONGSBERG er hovedsponsor for to tverrfaglige studentprosjekter ved NTNU hvor

I 2018 fikk 123 studenter av 1.300 søkere sommerjobb hos KONGSBERG.

studentene får satt teori ut i praksis. KONGSBERG har siden 2014 vært hovedsponsor til Revolve NTNU hvor et nytt team studenter hvert år skal utvikle, designe og bygge en racerbil som de deltar i konkurranse med. Prosjektet Ascend deltar årlig i International Aerial Robotics Competition, som er en konkurranse med mål om å presse grensene for hva man kan få til med autonome droner.

I 2016 åpnet vi KONGSBERG Innovation Center hvor våre ▶

De siste ti årene har sommerprosjektet LocalHawk vært populært blant studentene. I 2018 fikk studentene i oppgave å lage en autonom dronesverm.

Sommerprosjektet SmartShip ble for første gang gjennomført i 2018. Prosjektet baserer seg på det elektriske, selvkjørende containerskipet med null utslipp – Yara Birkeland.

- ▶ ansatte kan ta med barn og eksperimentere med blant annet droner, roboter og visualisering. Senteret benyttes også ved besøk av lokale skoleklasser og samarbeid med tilreisende utdanningsinstitusjoner og studenter.

Fra teori til praksis – sommerjobbprogram

Hvert år tar KONGSBERG inn et stort antall studenter fordelt på ulike avdelinger og sommerprosjekter i hele konsernet. Prosjektene er spesielt populære, og mange har blitt videreført gjennom flere år. Det eldste prosjektet er "LocalHawk", som hadde sin oppstart allerede i 2008. Sommerjobbene viser studentene hvilke muligheter som finnes etter endt utdanning, og vi håper dette vil motivere dem til å gjøre

en økt innsats med studiene og fullføre sin grad. Samtidig er det en god rekrutteringsarena for oss hvor vi får mulighet til å bli kjent med studentene.

Bidrag til idrett, kultur og sosiale formål

KONGSBERGs sponsorstrategi fokuserer på aktiviteter og prosjekter nasjonalt og internasjonalt innenfor følgende områder:

- Sport – spesielt lokale sportsaktiviteter for unge i lokalsamfunnene KONGSBERG opererer i.
- Kultur – spesielt i lokalsamfunnene KONGSBERG opererer i.
- Sosiale, humanitære og/eller miljøorienterte aktiviteter – lokalt, nasjonalt og internasjonalt – som har et bærekraftig mål.

Norge

I Norge har vi konsentrert støtten rundt lag og foreninger i lokalmiljøene hvor vi er representert. KONGSBERG har valgt å gi sin støtte til mange forskjellige idretter, spesielt for barn og ungdom, og vi sponser alltid lag – ikke enkeltutøvere. Innen kultur er våre to største sponsoravtaler med Kongsberg Jazzfestival og Gløgerfestpillene. Begge organisasjonene holder et meget høyt faglig nivå og har egne programmer for å utvikle unge talenter.

KONGSBERG har valgt å gi sin støtte til mange forskjellige idretter, spesielt for barn og ungdom, og vi sponser alltid lag – ikke enkeltutøvere.

YOUR EXTREME 2018

“Havrommet – matproduksjon i havet”

KONGSBERG har siden 2013, i samarbeid med NTNU, arrangert studentkonkurransen YOUR EXTREME. Det er en 48 timers case-konkurranse, hvor grupper på 2–5 studenter løser et tenkt fremtidsscenario hvor bærekraft og teknologi er kjerner i problemstillingen.

Hensikten med konkurransen har vært å motivere studentene til å stå løpet ut, da man ser et stort frafall blant 1. og 2. års studenter i enkelte linjer, samt vise en sammenheng mellom det de lærer i studietiden og det de skal løse av oppgaver når de kommer ut i arbeidslivet.

I 2018 var temaet for konkurransen “Havrommet – matproduksjon i havet”. Utfordringen som ble gitt var å beskrive hvordan man kan utnytte mulighetene i havrommet og skape bærekraftig akvakultur og matproduksjon i industriell skala. Studentene ble bedt om å designe verdikjeden “fra hav til fat” på et overordnet nivå, reflektere over tekniske og samfunnsmessige problemstillinger knyttet til matproduksjon i havet, og deretter beskrive løsningen og gå i detalj på en til to av de tekniske løsningene som ble foreslått.

Årets vinnere ble laget “Worst Case Scenario”. Deres løsningsforslag var basert på sirkulær økonomisk tenkning som vil si å designe en industri slik at minst mulig ressurser går til spille. I deres oppgave viste laget anvendelse av teknologi og kompetanse på en innovativ og bærekraftig måte ved at løsningen svarte til fem kriterier: Problemavgrensning, innovasjon, realiserbarhet, bærekraft og markedspotensial.

Vinnerne ble kåret av en jury bestående av Geir Håøy, konsernsjef i KONGSBERG, Pål André Eriksen, Teknologiforum KONGSBERG, Gunnar Bovim, rektor NTNU, Martha Kold Bakkevig, styremedlem KONGSBERG, Alexandra Bech Gjørsv, CEO SINTEF.

“Worst Case Scenario” fremførte sitt vinnerbidrag på KONGSBERGs årlige toppleder-samling i januar 2019.

KLIMAREGNSKAP OG NØKKELTALL

Klima- og miljøregnskapet gir en oversikt over KONGSBERGs forbruk av energi, utslipp av klimagassen CO₂ samt avfallshåndtering.

Regnskapet omfatter alle norske enheter, alle produksjonsenheter og større kontorer i utlandet. Under nøkkeltall presenteres resultater innen verdiskaping, medarbeiderforhold og helse og sikkerhet i tillegg til klima og miljø.

Klima- og miljøregnskap for 2018

Konsernet har vedtatt et mål om å redusere utslipp av klimagassen CO₂ med 20 prosent i forhold til omsetningen eller i absolutte tall innen utgangen av 2020, med basis i tall for 2015.

CO₂-utslippet i 2015 var i underkant av 40.000 tonn. Etter en nedgang til rundt 32.500 tonn i 2017, har det vært en økning til nær 35.500 tonn i 2018. Oppnådd reduksjon i utslipp av CO₂ fra 2015 til 2018 er 10 prosent.

Endringene er primært knyttet til flyreiser og transport av

varer og gods. Utslipp generert fra flyreiser vil naturlig svinge med aktivitetsnivået, og for 2018 har særlig økt aktivitet innen typisk reiserelatert aktivitet som for eksempel kundestøttevirksomheten i KM gitt seg utslag i flere flyreiser. Reduksjon av utslipp fra flyreiser inngår i vår bærekraft-

strategi, og vi vil ytterligere forsterke arbeidet med analyser og vurdering av ulike tiltak for å oppnå vårt klimamål. I samme periode er utslippene av CO₂ målt relativt til omsetning, økt med 4 prosent.

CO₂-utslipp

Totalt 35.466 tonn (+9 % fra 2017)

Direkte utslipp

16 17 18

830 tonn
(-22 % fra 2017)

Indirekte utslipp

16 17 18

10.290 tonn
(+6,4 % fra 2017)

Flyreiser

16 17 18

16.800 tonn
(+33 % fra 2017)

Transport av varer og gods

16 17 18

7.546 tonn
(-18 % fra 2017)

Grafer: Utslipp av CO₂ (tonn) for KONGSBERG. Utslipp fra forbruk av fossile brensler til produksjon av fjernvarme levert av Kongsberg Teknologipark vises som direkte utslipp. Indirekte utslipp inkluderer forbruk av elektrisitet, fjernvarme og fjernkjøling fra ekstern leverandør i forretningsområdene, samt forbruk av elektrisitet til produksjon av fjernvarme og fjernkjøling i Kongsberg Teknologipark.

Utslipet av CO₂ fra KONGSBERG er i hovedsak beregnet basert på anbefalingene i "Greenhouse Gas Protocol" som utgis av World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) og World Resources Institute (WRI).

► Miljøregnskapet omfatter følgende kilder til utslipp av CO₂:

- **Direkte utslipp (Scope 1):** Utslipp fra bruk av fyringsolje og gass til oppvarming og prosess, samt fra produksjon av fjernvarme ved Kongsberg Teknologipark.
- **Indirekte utslipp fra elektrisitet (Scope 2):** Utslipp fra forbruk av elektrisitet samt fjernvarme eller fjernkjøling fra eksterne leverandører. CO₂-utslippsfaktorer benyttet for elektrisitet er lokasjonsbasert og i henhold til GHG Protocol Scope 2 Guidance¹⁾.
- **Utslipp fra flyreiser og transport av gods og varer (Scope 3):** Utslipp fra flyreiser og utslipp knyttet til transport av gods og varer²⁾.

Direkte utslipp av CO₂ (scope 1) er redusert med 22 prosent fra 2017 til 2018, og utgjør kun 2 prosent av de samlede CO₂-utslippene for KONGSBERG.

De indirekte utslippene av CO₂ (scope 2) har økt med 6 prosent fra siste år og utgjør omtrent 30 prosent av de totale utslippene.

Andre utslipp (scope 3) utgjør to tredjedeler av totalen, fordelt på flyreiser med 47 prosent av totalen og transport av gods og varer med 21 prosent av totalen. Flyreiser bestilt utenfor Norge er noe mangelfullt rapportert.

CO₂-UTSLIPP

Tonn	Endringer siste år	2018	2017	2016
Scope 1 (Direkte utslipp)	-22 %	830	1 065	702
Olje og gass (forretningsområde)		631	943	605
Olje og gass (Kongsberg Teknologipark)		199	122	97
Scope 2 (Indirekte utslipp)	6 %	10 290	9 670	10 199
Elektrisitet (forretningsområde)		8 521	8 007	8 432
Elektrisitet (Kongsberg Teknologipark)		1 766	1 656	1 761
Fjernvarme fra ekstern leverandør		3	7	6
Fjernkjøling fra ekstern leverandør		0	0	0
Scope 3 (Andre utslipp)	33 %	16 800	12 607	12 328
Flyreiser kjøpt i Norge		10 224	8 936	8 845
Flyreiser kjøpt i utlandet		6 576	3 671	3 483
Sum uten frakt	20 %	27 920	23 342	23 229
Frakt av varer betalt i Norge	-18 %	7 546	9 175	10 235
Sum inkludert frakt	9 %	35 466	32 517	33 464

1) Kilde: 2015-data fra Department for Environment Food & Rural Affairs, UK. www.ukconversionfactorscarbonsmart.co.uk. For Norge er det benyttet en lokasjonsbasert faktor på 50t CO₂/GWh (denne utslippsfaktoren for Norge er benyttet også i tidligere rapporteringsår).

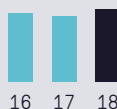
2) Utslipp av CO₂ fra transport er begrenset til import, eksport og innenlands transport, betalbart i Norge.

Energiforbruk

Totalt 131,17 GWh (+5 % fra 2017)

Elektrisitet

16 17 18

102,01 GWh (+10 % fra 2017)

Varmegjenvinning, fjernvarme og fjernkjøling

16 17 18

25,00 GWh (-5 % fra 2017)

Olje og gass

16 17 18

4,10 GWh (-24 % fra 2017)

Grafer: Totalt energibruk for KONGSBERG. Tallene inkluderer elektrisitet, olje og gass, samt gjenvunnet energi benyttet av Kongsberg Teknologipark til produksjon av fjernvarme, fjernkjøling og trykkluft også levert til selskaper utenfor KONGSBERG.

KONGSBERG benytter energi i form av elektrisitet, fjernvarme, fjernkjøling, gass og fyringsolje i sin virksomhet. Kongsberg Teknologipark produserer fjernvarme, fjernkjøling og trykkluft til bedrifter lokalisert i teknologiparkene i Kongsberg. Om lag halvparten leveres til andre bedrifter i teknologiparken. Fjernvarme og fjernkjøling produseres ved bruk av elektrisi-

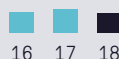
tet, fyringsolje, gass og varmegjenvinning. Effektiv teknologi gjør at det årlig tas ut i størrelsesorden 20–25 GWh i form av varmegjenvinning ved anlegget til Kongsberg Teknologipark. Det er ønskelig å kunne ta ut mest mulig varmegjenvinning fra anlegget, da dette bidrar til at forbruket av olje, gass og elektrisitet blir tilsvarende lavere. I 2018 ble det gjenvunnet 25 GWh ved anlegget.

Avfall

Totalt 1.888 tonn (+/-0 % fra 2017)

Restavfall

16 17 18

549 tonn (-17 % fra 2017)

Farlig avfall

16 17 18

402 tonn (+14 % fra 2017)

Gjenvunnet avfall

16 17 18

937 tonn (+8 % fra 2017)

Grafer: Total avfallsproduksjon (tonn) i KONGSBERG.

Avfallsmengder inngår i KONGSBERGs interne miljørapportering der det rapporteres på generert avfall fordelt på avfallskategorier og avfall til

gjenvinning fordelt på gjenvinningsfraksjoner.

Det er ingen vesentlige endringer i totalt mengde avfall fra 2017 til 2018.

Bærekraftige nøkkeltall

ØKONOMISK VERDISKAPING

MNOK	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
VERDISKAPING							
Lønninger til ansatte	4 638	4 417	4 649	4 725	4 537	4 304	3 894
Aksjeutbytte	450	450	450	510	1 110	630	450
Aksjeutbytte – % av overskudd (ny rapportering)	64 %	81 %	69 %				
Renter til lånegivere	100	110	63	24	30	43	37
Tilbakeholdt overskudd	254	109	201	245	(230)	595	854
ØVRIGE ØKONOMISKE NØKKELTALL							
Kostnader knyttet til kjøp av varer og tjenester	7 239	7 610	8 722	9 143	8 497	8 439	8 107
Økonomisk støtte mottatt fra myndigheter	53	59	35	18	21	14	16
SKATTEKOSTNAD							
Norge	61	(15)	(40)	85	291	332	416
Øvrige Europa	14	13	17	9	27	11	14
Nord- og Sør-Amerika	38	33	48	49	50	55	32
Asia	27	64	53	46	37	21	43
Totalt	140	95	78	189	405	419	505

SOSIALE INVESTERINGER

MNOK	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Økonomisk støtte til organisasjoner og liknende ¹⁾	6,9	9,1	12,4	9,3	8,8	7,3	6,7

1) I tillegg kommer støtte til professorat og indirekte kostnader som lønn etc for egne ansatte som bidrar med deltidsstillinger ved forskjellige høgschooler og læresteder.
Se sidene 63–65 for nærmere omtale.

MEDARBEIDERE

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
UTDANNELSESnivå							
Master %	29	29	29	28	28	29	28
– herav doktorgrader (PhD)	2	2	2	1	1	1	2
Bachelor %	36	35	35	37	36	34	36
Teknikere %	12	12	12	15	14	14	14
Produksjonsarbeidere %	11	11	11	11	11	11	10
Øvrige %	11	13	13	10	11	11	12
ANTALL ANSATTE							
Antall ansatte totalt	6 842	6 830	7 159	7 688	7 726	7 493	7 259
Antall årsverk	6 771	6 728	7 027	7 571	-	-	-
Antall heltidsansatte	6 674	6 636	6 963	7 364	7 470	7 171	7 003
Antall deltidsansatte	168	194	196	324	256	322	256
ALDER							
Gjennomsnittsalder	43	43	42	41	41	41	40
Andel ansatte under 30 år i %	13	14	15	19	21	21	22
Andel ansatte mellom 30 og 50 år i %	59	57	58	56	55	56	55
Andel ansatte over 50 år i %	28	29	27	25	24	23	23
KVINNEANDEL							
Kvinner i % av antall ansatte	21,8	21,5	21,2	21,0	20,9	21,4	21,2
Kvinner i ledende stillinger i % av totale lederstillinger	20	20	19	18	18	21	19
Aksjeeiervalgte kvinner i styret i %	60	60	40	40	40	40	40
TURNOVER							
Turnover (ansatte som har sluttet)	465	357	477	430	516	587	459
Turnover i %	6,8	5,2	6,7	5,6	6,7	7,8	6,3
– Menn	5,6	4,2	6	4,2	5,5	5,9	5,2
– Kvinner	1,2	1,0	0,7	1,4	1,2	1,9	1,1

HELSE OG SIKKERHET

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
Sykefravær i % av antall disponible timer	2,6	2,3	2,5	2,6	2,6	2,5	2,4
Sykefravær for de norske selskapene	3,0	2,8	2,8	2,8	3,0	3,1	2,8
Antall rapporterte skader/millioner arbeidete timer (H2-verdi) ¹⁾	1,6	3,2	3,5	4,1	4,7	3,7	1,5
Antall fraværsskader/millioner arbeidete timer (F-verdi)	17,6	16,2	32,0	14,2	45,3	15,6	13,6
Antall rapporterte fraværsskader hos medarbeidere	13	31	40	20	34	27	5
Totalt antall skader hos medarbeidere ²⁾	71	129	176	196	240	86	54
Totalt antall nestenulykker hos medarbeidere	379	232	183	140	140	158	78
Registrerte arbeidsrelaterte dødsfall	0	0	0	0	0	0	0

1) Omfatter fraværsskader og skader med medisinsk behandling.

2) Omfatter fraværsskader, skader med medisinsk behandling og førstehjelpsskader.

KLIMA OG MILJØ

	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012
CO₂-UTSLIPP							
CO ₂ -utslipp (tonn) ²⁾	27 920	23 342	23 229	25 933	26 006	25 294	19 579
CO ₂ -utslipp frakt (tonn) (første rapportering i 2015)	7 546	9 175	10 235	13 335			
Sum CO₂-utslipp (tonn)	35 466	32 517	33 464	39 268			
CO ₂ -utslipp i forhold til omsetning (tonn/MNOK)	2,5	2,2	2,1	2,4			
CO ₂ -utslipp per årsverk (tonn/årsverk)	5,2	4,7	4,8	5,3			
ENERGIBRUK							
Elektrisk kraft (MWh)	102 071	92 795	96 734	91 582	91 340	94 802	79 218
Gass/olje (MWh)	4 095	5 397	3 471	4 400	4 123	4 601	6 092
Energigjenvinning (MWh) ¹⁾	25 004	26 208	22 591	23 366	26 733	20 342	20 844
Energiforbruk (MWh) per ansatt	19,2	18,2	17,2	15,5	15,8	16,0	14,6
Energiforbruk (MWh / MNOK)	9,1	8,6	7,7	7,0	7,4	7,3	6,8
AVFALL (TONN)							
Avfall til gjenvinning	937	866	1 016	1 410	1 048	1 100	1 100
Restavfall	549	665	583	560	604	550	200
Farlig avfall	402	353	387	398	136	285	484

- 1) Energigjenvinning ved Kongsberg Teknologipark samt innkjøpt fjernvarme og fjernkjøling fra eksterne. Endring i beregningsmåte fra og med 2014 gjør at tall for 2014 ikke er direkte sammenliknbare med tidligere år.
- 2) Store deler av flyreiser bestilt fra våre internasjonale lokasjoner er med i CO₂-regnskapet fra 2013, det utgjør en vesentlig del av økningen fra 2012 til 2013.

I november 2018 ble KONGSBERG og YARA tildelt Næringslivets Klimapris for å ha utviklet verdens første elektriske og autonome containerskip – Yara Birkeland.

REVISJONSBERETNING, BÆREKRAFT

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til ledelsen i Kongsberg Gruppen ASA

Revisors uttalelse til KONGSBERG Årsrapport og Bærekraftrapport 2018

Vi har på oppdrag fra ledelsen i Kongsberg Gruppen utført visse kontroller knyttet til KONGSBERG – Bærekraftrapport 2018, presentert på sidene 34 – 74 i KONGSBERG Årsrapport og Bærekraftrapport 2018, samt informasjonen på selskapets hjemmesider som det er henvist til fra side 43 i rapporten (samlet omtalt som «Rapporten»). Rapporten er avgitt av selskapets ledelse. Vår oppgave er å uttrykke våre konklusjoner basert på vårt arbeid.

Vi har basert vårt arbeid på revisjonsstandard ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon", utgitt av International Auditing and Assurance Standards Board. Formål og omfang av vårt arbeid er avtalt med selskapets ledelse og omfatter de forhold som vi har konkludert på nedenfor.

Basert på vurdering av vesentlighet og risiko, har vårt arbeid omfattet analyser og stikkprøvemessig gjennomgang av underliggende dokumentasjon. Vi har utført intervjuer og møter med ansvarlige for utarbeidelse av Rapporten og for oppfølging av bærekraftrelaterte forhold på konsernnivå.

Vi har utført det arbeid vi mener har vært nødvendig for å avgi vår uttalelse med moderat grad av sikkerhet. Ved slik kontroll oppnås lavere sikkerhet enn om vi hadde utført arbeid av samme omfang som ved en revisjon.

Konklusjon

Vi har gjennom vårt arbeid ikke fått kjennskap til forhold som gir oss grunn til ikke å anta at:

- Kongsberg Gruppen har etablert rutiner for innsamling, sammenstilling og kvalitetskontroll av informasjon for 2018 til bruk i Rapporten, som beskrevet på sidene 35 – 36.
- Informasjon presentert for 2018 er i samsvar med data fremkommet som et resultat av disse rutinene og er tilfredsstillende presentert i Rapporten.
- Rapporten tilfredsstiller kravene til innhold i redegjørelse om samfunnsansvar gitt i Regnskapslovens § 3-3c, første ledd.
- Kongsberg Gruppens praksis for rapportering om samfunnsansvar samsvarer i all hovedsak med Global Reporting Initiative (GRI) Standards sine rapporteringsprinsipper og rapporteringen tilfredsstiller nivå Core i henhold til GRI Standards. GRI-tabellen henvist til fra side 43 i Rapporten, reflekterer på en hensiktsmessig måte hvor informasjon om elementer og indikatorer for relevante deler av GRI Standards er presentert.

Oslo, 21. mars 2019
Deloitte AS

Eivind Skaug
statsautorisert revisor

Frank Dahl
Deloitte Sustainability

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Registrert i Foretaksregisteret
Medlemmer av Den norske Revisorforening
Organisasjonsnummer: 980 211 282

© Deloitte AS

04

VIRKSOMHETS-
STYRING

Styrets redegjørelse om virksomhetsstyring

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom og vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv.

God eierstyring og selskapsledelse skal redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som konsernets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte, og gjennom dette sikre størst mulig verdiskaping. Konsernet skal nå sine mål gjennom å videreutvikle førsteklasses kompetansemiljøer og levere markedsledende systemer, produkter og tjenester innen sine internasjonale markedssegmenter og gjennom å drive virksomheten etisk, bærekraftig og samfunnsmessig ansvarlig. KONGSBERG er notert på Oslo Børs og er underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement.

Hva KONGSBERG legger i begrepet

Eierstyring og selskapsledelse omhandler problemstillinger og prinsipper knyttet til rollefordelingen mellom styringsorganene i et selskap, og det ansvar og den myndighet som er tillagt hvert av organene. God eierstyring og selskapsledelse kjennetegnes ved et ansvarlig samspill mellom eiere, styret og ledelse sett i et langsiktig, verdiskapende og bærekraftig perspektiv. Det krever et effektivt samarbeid, definert ansvars- og rollefordeling mellom aksjeeiere, styret og daglig ledelse, respekt for selskapets øvrige interessenter, og en åpen

og pålitelig kommunikasjon med omverdenen.

Konsernets verdigrunnlag og etiske retningslinjer er et grunnleggende premiss for KONGSBERGs eierstyring og selskapsledelse.

Hvordan temaet har vært behandlet i 2018

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlige vurderinger og diskusjoner i konsernets styre. Blant annet blir konsernets styringsdokumenter gjennomgått og revidert periodisk.

KONGSBERGS MODELL FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

Policy

Kongsberg Gruppen

KONGSBERG er underlagt rapporteringskrav om foretaksstyring etter regnskapsloven § 3-3b samt “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”, jf. løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper pkt. 7. Regnskapsloven er tilgjengelig på www.lovdata.no. “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”, sist revidert 17.10.18, er tilgjengelig på www.nues.no.

Denne redegjørelsen vil i henhold til allmennaksjeloven § 5–6 bli gjenstand for behandling på ordinær generalforsamling i KONGSBERG den 14.5.19. Konsernets etterlevelse og eventuelle avvik fra anbefalingen skal kommenteres og gjøres tilgjengelig for konsernets interessenter.

Den norske stat, som eier 50,001 prosent av konsernet, legger også til grunn at alle selskaper hvor staten har eierandel følger “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”.

I og med at staten har en eierandel på 50,001 prosent, forholder konsernet seg også til Stortingsmelding nr. 13 (2006–2007) – “Eiermeldingen”, Stortingsmelding nr. 27 (2013–2014) – “Et mangfoldig og verdiskapende eierskap”, statens 10 eierprinsipper for god eierstyring og til OECDs retningslinjer vedrørende statlig eierskap og eierstyring. Disse dokumentene finnes på KONGSBERGs webside www.kongsberg.com. Policyen er besluttet i konsernets styre.

Følgende elementer er bærende i KONGSBERGs policy innenfor området eierstyring og selskapsledelse:

- KONGSBERG skal føre en åpen, pålitelig og relevant kommunikasjon med omverdenen om selskapets virksomhet og forhold knyttet til eierstyring og selskapsledelse.
- KONGSBERG skal ha et styre som er selvstendig og uavhengig av konsernets ledelse.
- Det skal legges vekt på at det ikke foreligger interessekonflikter mellom eiere, styret og administrasjonen.
- KONGSBERG skal ha en klar arbeidsdeling mellom styret og administrasjonen.
- Alle aksjeeiere skal behandles likt.

Konsernets arbeid med bærekraft og samfunnsansvar ses på som en integrert del av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse. Det er i tråd med statens syn slik det fremkommer i “Eiermeldingen”.

Vedtekter

Kongsberg Gruppen ASA

Senest revidert på ekstraordinær generalforsamling 2. november 2018

- § 1 Selskapets navn er Kongsberg Gruppen ASA. Selskapet er et allmennaksjeselskap.
- § 2 Selskapets forretningskontor er i Kongsberg.
- § 3 Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper.
- § 4 Selskapets aksjekapital er NOK 224.987.581,25 fordelt på 179.990.065 aksjer pålydende NOK 1,25. Selskapets aksjer skal være registrert i Verdipapirsentralen.
- § 5 Styret skal ha fra fem til åtte medlemmer. Inntil fem medlemmer og inntil to varamedlemmer velges av generalforsamlingen. Tre medlemmer og varamedlemmer for disse velges ved direkte valg av og blant de ansatte etter forskrifter fastsatt i medhold av aksjelovens bestemmelser om de ansattes representasjon i allmennaksjeselskapers styre.
- § 6 Selskapets firma tegnes av styrets leder alene, eventuelt nestleder og et av styremedlemmene i fellesskap.
- § 7 Generalforsamlinger holdes i Kongsberg eller i Oslo, og innkalles skriftlig med minst 21 dagers varsel.

Dokumenter som gjelder saker som skal behandles på generalforsamlingen trenger ikke sendes til aksjeeierne dersom dokumentene er gjort tilgjengelige for aksjeeierne på selskapets internettsider. Dette gjelder også dokumenter som etter lov skal inntas i eller vedlegges innkallingen til generalforsamlingen. En aksjeeier kan likevel kreve å få tilsendt dokumenter som gjelder saker som skal behandles på generalforsamlingen.

- § 8 Den ordinære generalforsamlingen skal:
 1. Godkjenne årsregnskapet og årsberetningen, herunder utdeling av utbytte.
 2. Behandle andre saker som etter lov eller vedtektene hører under generalforsamlingen.
 3. Velge aksjonærenes medlemmer og varamedlemmer til selskapets styre.
 4. Velge medlemmene til valgkomiteén.
 5. Velge én eller flere revisorer etter forslag fra generalforsamlingen.
 6. Fastsette styrets godtgjørelse og godkjenne godtgjørelse til revisor.
 7. Behandle styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. I innkallingen kan fastsettes at aksjeeiere som ønsker å delta i generalforsamlingen, skal melde seg innen en frist som angis i innkallingen. Fristen kan ikke utløpe tidligere enn fem dager før generalforsamlingen. Generalforsamlingens møter ledes av styrets leder, eller om han har forfall, av nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen en møteleder.
- § 9 Valgkomiteen skal bestå av tre til fire medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Medlemmene av valgkomiteen, herunder lederen, velges av generalforsamlingen. Funksjonstiden for valgkomiteens medlemmer er to år. Dersom leder av valgkomiteen fratrær sitt verv i en valgperiode kan valgkomiteen velge ny leder blant valgkomiteens medlemmer med funksjonstid for den gjenstående del av ny leders periode.

Valgkomiteen avgir sin innstilling til generalforsamlingen om valg av, og godtgjørelse til, medlemmer og varamedlemmer til styret og valgkomiteen.

Generalforsamlingen fastsetter instruks for valgkomiteen.

Styret

Kongsberg Gruppen ASA

**EIVIND
REITEN**

Styreleder

**IRENE
WAAGE BASILI**

Styrets nestleder

**MARTHA
KOLD BAKKEVIG**

Styremedlem

**MORTEN
HENRIKSEN**

Styremedlem

**ANNE-GRETE
STRØM-ERICHSEN**

Styremedlem

**SIGMUND IVAR
BAKKE**

Styremedlem
(ansatterepresentant)

**ELISABETH
FOSSAN**

Styremedlem
(ansatterepresentant)

**HELGE
LINTVEDT**

Styremedlem
(ansatterepresentant)

Styrets redegjørelse knyttet til “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”

Styret i Kongsberg Gruppen ASA støtter aktivt opp om gode styringsprinsipper for foretaksstyring, og legger vekt på at KONGSBERG følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse og forklarer eventuelle avvik.

For fullstendig oversikt over anbefalingen med kommentarer se Oslo Børs: www.oslobors.no eller NUES (norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse): www.nues.no.

Nedenfor gjennomgås i detalj hvert enkelt punkt i den norske anbefalingen. Gjennomgangen tar utgangspunkt i siste reviderte versjon av anbefalingen av 17.10.18.

Opplysninger som KONGSBERG plikter å gi etter regnskapsloven § 3–3b om redegjørelse for foretaksstyring er hensyntatt i denne redegjørelsen, og følger anbefalingens systematikk der dette er naturlig. Nærmere beskrivelse av plasseringen til de punkter det etter regnskapsloven § 3–3b skal gis opplysninger om følger nedenfor:

1. “en angivelse av anbefaling og regelverk om foretaksstyring som foretaket er omfattet av eller for øvrig velger å følge”: Redegjørelsens avsnitt “KONGSBERGs Policy”
2. “opplysninger om hvor anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1 er offentlig tilgjengelig”: Redegjørelsens avsnitt “KONGSBERGs Policy”
3. “en begrunnelse for eventuelle avvik fra anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1”: Redegjørelsens avsnitt “Avvik fra anbefalingen”
4. “en beskrivelse av hovedelementene i foretakets, og for regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap eventuelt også konsernets, systemer for

internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen”: Redegjørelsens pkt. 10, “Risikostyring og internkontroll”

5. “vedtektsbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5”: Redegjørelsens pkt. 6, “Generalforsamling”
6. “sammensetning til styre, bedriftsforsamling, representantskap og kontrollkomité; eventuelt arbeidsutvalg for disse organer, samt en beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instruks og retningslinjer for organenes og eventuelle utvalgs arbeid”: Redegjørelsens pkt. 8, “Styresammensetning og uavhengighet” og pkt. 9, “Styrets arbeid”
7. “vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer”: Redegjørelsens pkt. 8, “Styresammensetning og uavhengighet”
8. “vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis”: Redegjørelsens pkt. 3, “Selskapskapital og utbytte” ▶

AVVIK FRA ANBEFALINGEN

Etter konsernets egen vurdering har KONGSBERG avvik fra anbefalingen på ett hovedpunkt:

Punkt 6 – Generalforsamling

Det er to avvik på dette punktet:

- I. Normalt har ikke hele styret deltatt på generalforsamlingen. Saker til behandling i generalforsamlingen har til nå ikke skapt behov for dette. Styrerepresentant(er) er alltid til stede for å svare på spørsmål. Øvrige styremedlemmer deltar etter behov. Fra konsernets side er dette vurdert til å være tilstrekkelig.
- II. Vedtekts § 8 fastslår at generalforsamlingens møter ledes av styrets leder. Dersom styrets leder har forfall ledes generalforsamlingen av styrets nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen møteleder. Dette er et avvik i forhold til anbefalingen om uavhengig møteledelse. Ordningen er vedtatt av selskapets eiere gjennom enstemmig vedtak i generalforsamlingen, og har så langt fungert tilfredsstillende.

1 REDEGJØRELSE FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

Beskrivelsen er i hovedtrekk strukturert etter anbefalingen. I tillegg er det, slik det anbefales, gitt en høyere detaljeringsgrad på enkelte punkter. Punkt 16, “Ledelsen og interne prosedyrer”, omfattes ikke av anbefalingen. KONGSBERG har likevel valgt å ta dette med, da konsernet anser det som et sentralt punkt i diskusjonen rundt eierstyring og selskapsledelse.

KONGSBERG søker å følge internasjonal beste-praksis-standarder ved utarbeidelse av styringsdokumenter. Konsernet ser stor grad av sammenheng mellom høy kvalitet på styrings-systemer og verdiskaping.

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlig vurdering og diskusjon i styret. Denne redegjørelsen er vedtatt i styremøte 21.3.19.

2 VIRKSOMHETEN

Vedtekter

Kongsberg Gruppen ASA er et selskap som har som formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper. Ovennevnte fremgår av selskapets vedtekter § 3. Selskapets vedtekter finnes på konsernets nettsider og på [side 78](#) i denne rapporten.

Mål, strategi og risiko

Kongsberg Gruppen ASA skal være et internasjonalt teknologi-selskap med hovedsete i Norge. Aksjeeiernes verdier beskyttes og forvaltes ved å utnytte konsernets høye kunnskapsnivå til å utvikle attraktive løsninger for markedet, samt fokus på kontinuerlig forbedring av våre operasjoner.

For å oppnå de fastlagte målene har styret og ledelsen utarbeidet strategier innenfor marked, virksomhetsområder, oppkjøp, kompetanse, samfunns-ansvar, teknologi og finans, inkludert kapitalstruktur. Konsernets mål og hoved-

strategier omtales i konsernets års- og bærekraftrapport og på konsernets nettsider. Konsernets risikostyring er beskrevet i punkt 10. Strategi, mål og risikoprofil er gjenstand for årlig evaluering og revidering hos styret, og blir i tillegg fulgt opp kontinuerlig gjennom året.

Samfunnsansvar

Konsernets policy for bærekraft og samfunnsansvar inngår i vår styringsmodell (governance), som vedtas av styret. Bærekraft og samfunnsansvar er integrert i konsernets strategiprosesser, og er nærmere omtalt i konsernets års- og bærekraftrapport og på konsernets nettsider.

3 SELSKAPSKAPITAL OG UTBYTTE

Egenkapital

Konsernets egenkapital per 31.12.18 var MNOK 12.626 (MNOK 7.365), hvilket utgjorde 45,7 (35,6) prosent av totalkapitalen.

Netto rentebærende gjeld per 31.12.18 var MNOK -5.706 (MNOK 384).

- Av dette utgjør betalingsmidler MNOK 10.038 (MNOK 2.956). Betalingsmidler per utgangen av 2018 er midlertidig høy og er ikke en normalisert beholdning. Dette skyldes i hovedsak den rettede emisjonen på MNOK 5.000 og opptak av to nye obligasjonslån på til sammen MNOK 1.000 i forbindelse med oppkjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine (RRCM). Oppgjør for oppkjøpet ventes å skje 1.4.19.

Arbeidskapital per 31.12.18 var MNOK -14 (MNOK 955), og er i likhet med netto rentebærende gjeld påvirket av kapitalutvidelsen som følge av oppkjøpet av RRCM som beskrevet over.

Totalkapital per 31.12.18 var MNOK 27.658 (MNOK 20.676). Styret anser selskapets kapitalstruktur som tilfredsstillende. Selskapets behov for soliditet vurderes til enhver tid i lys av selskapets mål, strategi og risiko-profil.

Utbyttepolitikk

Selskapets nåværende utbyttepolitikk ble besluttet av styret i 2013: "Utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbytte vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov."

Generalforsamlingen fastsetter det årlige utbyttet basert på forslag fra styret. Forslaget er den øverste grense for hva generalforsamlingen kan vedta.

For regnskapsåret 2017 ble det utbetalt et utbytte på NOK 3,75 per aksje.

Styret foreslår overfor generalforsamlingen å betale et utbytte for regnskapsåret 2018 på NOK 2,50 per aksje. Utbyttet utgjør 64,2 prosent av ordinært årsresultat.

Styrefullmakter

Kapitalforhøyelse

Det foreligger ikke emisjonsfullmakter gitt til styret.

Kjøp av egne aksjer

Generalforsamlingen kan etter allmennaksjeloven § 9-4 gi styret fullmakt til å kjøpe tilbake egne aksjer dersom den samlede beholdningen av egne aksjer ikke overstiger 10 prosent av aksjekapitalen (allmennaksjeloven § 9-2).

På den ordinære generalforsamlingen 16.5.18 fikk styret fullmakt til å kjøpe egne aksjer for inntil et høyeste pålydende beløp på MNOK 7,5, hvilket utgjorde fem prosent av aksjekapitalen før emisjonen 28.11.18. Fullmakten kan benyttes flere ganger, og gjelder frem til neste ordinære generalforsamling, likevel senest til 30.6.19. Styrets erverv av egne aksjer kan etter denne fullmakten bare skje mellom en minstepris på NOK 25 og en høyeste pris på NOK 300 per aksje. Konsernet eier per 31.12.18 til sammen 19.869 (8.961) aksjer i eget selskap.

Aksjene er innkjøpt til aksjespareordning for samtlige ansatte, og i forbindelse med selskapets langtidsincentiv-ordning (LTI) for medlemmer av konsernledelsen. Aksjene kan også benyttes som hel eller delvis betaling ved erverv av virksomhet eller avhendes i markedet. Aksjene under konsernets aksjespareordning tilbys alle ansatte til redusert pris (20 prosent rabatt på markedspris), og har en bindingstid på ett år fra det tidspunktet de ble ervervet. LTI-ordningen er omtalt i årsregnskapets [note 27](#), og [punkt 12](#) i denne redegjørelsen.

4

LIKEBEHANDLING AV AKSJEEIERE OG TRANSASJONER MED NÆRSTÅENDE

Aksjeklasse

Konsernets aksjer består kun av A-aksjer. Alle aksjer bærer de samme rettighetene i selskapet. På generalforsamlingen gir hver aksje en stemme. Pålydende per aksje er NOK 1,25. Vedtektene inneholder ingen begrensninger i forhold til stemmerett.

Transaksjoner i egne aksjer

Styrets fullmakt til erverv av egne aksjer forutsetter at ervervet skal skje i markedet. Avhendelse av ervervede aksjer skal skje i markedet, som oppgjør ved kjøp av virksomhet, samt til aksjespareordning for konsernets ansatte og LTI-ordningen.

Transaksjoner med nærstående

Styret er ikke kjent med at det i 2018 har forekommet transaksjoner mellom selskapet og aksjeeier, styremedlemmer, ledende ansatte eller nærstående av disse som kan betegnes som vesentlige transaksjoner. Dersom en slik situasjon skulle oppstå, vil styret sørge for at det blir foretatt en uavhengig verdivurdering av tredjepart. Se forøvrig [note 28](#) og [note 31](#) til årsregnskapet for 2018.

Staten som kunde og aksjeeier

Den norske stat ved Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) har eierandel på 50,001 prosent i KONGSBERG. Staten er også en betydelig kunde, spesielt med hensyn til leveranser til det norske Forsvaret. Forholdet til Forsvaret er av ren forretningsmessig art og berøres ikke av eierforholdet. ►

- Konsernet avholder kvartalviser møter med NFD. Temaene som tas opp på disse møtene er først og fremst konsernets økonomiske utvikling og orientering om strategiske spørsmål knyttet til KONGSBERG. Statens forventninger til avkastning og utbytte blir også kommunisert. Disse "én til én"-møtene med NFD er på linje med hva som er vanlig mellom et aksjeselskap og dets største aksjeeiere. Møtene håndteres innenfor rammen som er gitt i selskaps- og verdipapirlovgivningen, ikke minst med tanke på likebehandling av aksjeeierne. En gang i året avholdes det et eget møte om samfunnsansvar.

Kravet om likebehandling av aksjeeierne begrenser muligheten for utveksling av informasjon mellom selskapet og departementet. Staten som aksjeeier får vanligvis ikke tilgang til mer informasjon enn det som er offentlig tilgjengelig for andre aksjeeiere. Det forhindrer imidlertid ikke at det kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betydning. Under spesielle omstendigheter hvor statens medvirkning er påkrevd og Regjeringen må innhente fullmakt fra Stortinget, vil det tidvis være nødvendig å gi NFD innsideinformasjon. I slike tilfeller er NFD underlagt alminnelige regler for behandling av slik informasjon.

5 FRI OMSETTELIGHET

Aksjene er fritt omsettelige, med unntak av ansattes kjøp av aksjer til redusert pris og aksjer tildelt under selskapets LTI-ordning, se punkt 3 og 12. Vedtektene har ingen begrensninger på omsetteligheten.

6 GENERALFORSAMLING

Gjennom generalforsamlingen er aksjeeierne sikret deltakelse i organet som er den øverste myndighet i selskapet. Selskapets vedtekter vedtas her. Aksjeeiere som representerer minimum fem prosent av aksjene kan kreve ekstraordinær generalforsamling.

I 2018 ble den ordinære generalforsamlingen avholdt 16. mai, og 67,48 prosent (73,07) av den samlede aksjekapital var representert. Til sammen 98 (92) aksjeeiere var til stede eller representert ved fullmakt.

2.11.18 ble det avholdt en ekstraordinær generalforsamling knyttet til kapitalutvidelse i forbindelse med oppkjøpet av RRCM. 70,36 prosent av den samlede aksjekapital var representert.

Innkalling

Generalforsamlingen blir normalt avholdt innen 1. juni hvert år. I 2019 er datoen fastsatt til 14.5.19.

- Innkalling sendes senest ut 21 dager før avholdelse av generalforsamlingen. Saksdokumentene inklusive valgkomiteens begrunnede innstilling er tilgjengelig på konsernets nettsider, www.kongsberg.com.
- Det legges vekt på at saksdokumentene inneholder all nødvendig informasjon slik at aksjeeierne kan ta stilling til alle saker som skal behandles. Selskapets vedtekter fastslår at påmeldingsfristen ikke kan utløpe tidligere enn fem dager før avholdelse av generalforsamlingen. Det er et mål å legge denne fristen tettest mulig opp til møtedato.

Alle aksjeeiere som er registrert i verdipapirsystemet (VPS) mottar innkallingen og har rett til å

fremme forslag og avgi stemme direkte eller via fullmakt. Finanskalender blir offentliggjort både gjennom børsmelding og på konsernets nettsider.

Påmelding og fullmakt

Påmeldingen skjer via skriftlig tilbakemelding per brev, e-post eller internett. Styret ønsker å legge forholdene til rette slik at flest mulig av aksjeeierne gis anledning til å delta. Aksjeeiere som ikke kan møte blir oppfordret til å stille med fullmektig. Det er utarbeidet et eget fullmakts-skjema som gjør at fullmakt kan gis til hver enkelt sak. Det er oppnevnt én person som kan stemme for aksjeeierne som fullmektig. På generalforsamlingen deltar representanter fra styret, minst én representant for valgkomiteen og revisor. Fra administrasjonen deltar som et minimum konsernsjef og finansdirektør.

Dagsorden og gjennomføring

Dagsorden fastsettes av styret, hvor hovedpunktene følger av vedtektenes § 8. Samme paragraf fastslår også at generalforsamlingen ledes av styreleder. Konsernsjefen og øvrige medlemmer av konsernledelsen gjennomgår status for konsernet.

Alle aksjeeiere har rett til å få sine saker behandlet på generalforsamlingen. Saker skal fremsettes skriftlig til styret minimum syv dager innen fristen for sending av varsel om innkallelse til generalforsamlingen. Det skal også begrunnes hvorfor saken ønskes satt på dagsordenen. Protokollen fra generalforsamlingen gjøres tilgjengelig på konsernets nettsider.

KONGSBERG har identifisert to avvik til anbefalingen knyttet til punkt 6 – Generalforsamling. Disse gjelder hele styrets deltakelse på generalforsamlingen og uavhengig

- møteledelse. Avvikene er nærmere beskrevet under innledningen til dette kapitlet.

7 VALGKOMITÉ

Konsernets vedtekter § 9 fastslår at konsernet skal ha en valgkomité. Komiteens oppgaver er regulert i en egen instruks vedtatt av generalforsamlingen. Denne ble sist revidert på ordinær generalforsamling 9.5.16.

Hovedoppgaven er å avgi innstilling til selskapets generalforsamling om valg av aksjeeier-valgte medlemmer til styret. Innstillingen er begrunnet og skal særskilt angi innstilling på styreleder. I arbeidet med å finne kandidater til styret har komiteen kontakt med relevante aksjeeiere, styremedlemmer og konsernsjef.

I tillegg skal valgkomiteen fremme forslag til godtgjørelse til styrets medlemmer og vara-medlemmer, og foreta en årlig evaluering av styrets arbeid.

Komiteen består av tre til fire medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Generalforsamlingen velger samtlige medlemmer til valgkomiteen, herunder lederen. Det er valgkomiteen selv som innstiller overfor generalforsamlingen om valg av medlemmer til komiteen. Valgkomiteens godtgjørelse fastsettes av generalforsamlingen etter innstilling fra valgkomiteen.

Sammensetning

Nåværende komité ble valgt på ordinær generalforsamling 16.5.18 og består av:

- Morten S. Bergesen, administrerende direktør i Snefonn AS og Havfonn AS, samt styrets nestleder i Arendals Fossekompani ASA

- Morten Strømgren, avdelingsdirektør i Nærings- og fiskeridepartementet
- Vigdis M. Almestad, senior porteføljeforvalter i ODIN Forvaltning AS

Bergesen er valgt til leder av komiteen. Valgkomiteen velges for to år, og neste valg avholdes i 2020.

Ingen av komiteens medlemmer er representant for daglig ledelse eller styret i KONGSBERG. Medlemmene ansees å være uavhengig av daglig ledelse og styre. Morten S. Bergesen er administrerende direktør i Snefonn AS, som per 31.12.18 hadde 1,32 prosent eierandel i KONGSBERG. I tillegg har Bergesen verv eller posisjon i selskap som til sammen har 0,66 prosent eierandel i KONGSBERG. Strømgren er ansatt i Nærings- og fiskeridepartementet, som per 31.12.18 hadde en 50,001 prosent eierandel i KONGSBERG. Almestad er ansatt i ODIN Forvaltning AS som per 31.12.18 til sammen hadde en eierandel på 1,56 prosent i KONGSBERG gjennom sine fond. Valgkomiteen anses å ha en sammensetning som reflekterer interessene til aksjeeierfelles-

skapet. Informasjon om valgkomiteen, skjema for å gi innspill om kandidater til styret/valgkomiteen og frister er gjort tilgjengelig på konsernets nettsider.

8 STYRESAMMENSETNING OG UAVHENGIGHET

På generalforsamlingen i 1999 ble det vedtatt å avvikle bedriftsforsamlingen. Bakgrunnen var en avtale mellom arbeidstakerorganisasjonene og konsernet som innebar at antall ansatterepresentanter i styret ble økt fra to til tre.

Styrets sammensetning

Styret består av åtte medlemmer, og har i dag følgende sammensetning: Eivind K. Reiten (styreleder), Irene Waage Basili (nestleder), Morten Henriksen, Martha Kold Bakkevig og Anne-Grete Strøm-Erichsen. Elisabeth Fossan, Helge Lintvedt og Sigmund Ivar Bakke er styremedlemmer valgt av og blant de ansatte. Detaljert informasjon om det enkelte styremedlem finnes på konsernets nettsider. ►

DELTAKELSE PÅ STYRE- OG UTVALGSMØTER I 2018

Deltakelse i møter	Styre	Revisjons- utvalg	Kompensasjons- utvalg
Eivind K. Reiten	17		4
Irene Waage Basili	16		
Morten Henriksen	15	7	
Anne-Grete Strøm-Erichsen	16		4
Martha Kold Bakkevig	16	5	
Helge Lintvedt	17	7	
Elisabeth Fossan	16		4
Sigmund Ivar Bakke	17		
Rune Sundt Larsen (vara)	1		

- Av styrets totalt 17 møter i 2018 er 7 avholdt som ordinære møter, 4 ekstraordinære møter hvorav ett som telefonkonferanse og 6 styrebehandlinger uten møte.

Det legges vekt på at det samlede styret skal ha kompetanse innen styrearbeid og selskapets hovedvirksomhet. I tillegg skal styrets medlemmer ha kapasitet til å utføre sine oppgaver.

Ifølge selskapets vedtekter skal antall styremedlemmer være mellom fem og åtte. Konsernsjefen er ikke styremedlem.

Styret velges for to år av gangen, og velger sin egen leder, dog etter innstilling/forslag fra valgkomiteen. Eivind K. Reiten er valgt til styrets leder. Samtlige styremedlemmer er på valg i 2019.

Styrets uavhengighet

Alle aksjeeiervalgte styremedlemmer anses som selvstendige og uavhengige av konsernets administrative ledelse. Tilsvarende gjelder i forhold til vesentlige forretningsforbindelser. Valgstyret for valg av ansattrepresentanter i styret følger representasjonsforskriften og påser samtidig at anbefalingen om uavhengighet ivaretas gjennom nominasjon og valg. Det blir lagt vekt på at det ikke skal foreligge interessekonflikter mellom eiere, styret, administrasjonen og selskapets øvrige interessenter.

Blant de aksjeeiervalgte styremedlemmene er det to menn og tre kvinner, det vil si en kvinneandel på 60 prosent.

Valg av styre

Generalforsamlingen velger de fem aksjeeiervalgte representantene til styret. Valgkomiteen utarbeider en innstilling på aksjeeieres kandidater til styret i forkant av valget. Innstillingen blir tilgjengeliggjort for aksjeeierne samtidig med innkallingen til generalforsamlingen. Vedtak

om styrets sammensetning skjer ved simpelt flertall. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i KONGSBERG, og kan i prinsippet utøve kontroll over valget av aksjeeiernes styremedlemmer. Tre av styrets medlemmer velges av og blant de ansatte i konsernet.

Medlemmene velges for to år av gangen med mulighet for gjenvalg. Samtlige ansattevalgte styremedlemmer er på valg i 2019.

Styremedlemmenes aksjeholdning

De aksjeeiervalgte styremedlemmene har per 31.12.18 følgende beholdning av aksjer i konsernet:

- Eivind K. Reiten eier 2.850 (0) aksjer gjennom sitt 100 prosent eide selskap Mocca Invest AS.
- Martha Kold Bakkevig eier 2.119 (1.400) aksjer gjennom sitt 50 prosent eide selskap Kold Invest AS.
- Morten Henriksen eier 3.027 (0) aksjer.
- Anne-Grete Strøm-Erichsen eier 2.000 (0) aksjer gjennom sitt 50 prosent eide selskap AGSE Consulting.
- Irene Waage Basili eier 0 (0) aksjer.

De ansattevalgte styremedlemmene har følgende beholdning av KONGSBERG-aksjer per 31.12.18:

- Elisabeth Fossan eier 4.904 (3.024) aksjer.
- Sigmund Ivar Bakke eier 3.078 (2.862) aksjer.
- Helge Lintvedt eier 0 (0) aksjer.

samsvar med fastsatt verdigrunnlag, etiske retningslinjer og eiernes forventninger til en bærekraftig og samfunnsansvarlig drift. Styret skal først og fremst ivareta alle aksjeeiernes interesser, men det har også et ansvar for selskapets øvrige interessenter.

Hovedoppgavene består i å bidra til at konsernet blir konkurransedyktig, og at det utvikler seg og skaper verdier. Videre skal styret delta i utformingen av, og vedta, konsernets strategi, utføre nødvendige kontrollfunksjoner og sikre at konsernet er tilfredsstillende ledet og organisert. Styret setter mål for finansiell struktur og vedtar selskapets planer og budsjetter. Saker av stor strategisk eller økonomisk betydning for konsernet blir behandlet i styret.

I saker av vesentlig karakter hvor styreleder eller andre styremedlemmer har vært aktivt engasjert, vil dette bli opplyst om i saksbehandlingen og behandlet av styret i hvert enkelt tilfelle. Oppgavene er ikke statiske, og fokuseringen vil være avhengig av konsernets behov i øyeblikket. Styret ansetter konsernsjef, etablerer arbeidsinstruks og fullmakter, og foretar lønnsfastsettelse for denne.

Styreinstruks

Styrets instruks er gjenstand for gjennomgang i styret hvert andre år og blir revidert ved behov. Gjeldende instruks ble sist fremlagt for styret i februar 2019. Instruksens omfatter følgende punkter: innkalling til styremøte, innkallingsfrist, forutgående saksbehandling, styremøtet, styrets beslutninger, føring av protokoll, styrets kompetanse og saker som skal styrebehandles, styrets og daglig leders arbeidsdeling, forholdet mellom datterselskap og morselskap, uavhengighet og inhabilitet, hovedprinsipper for styrets arbeid ►

Styrets oppgaver

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltning av konsernet og for å føre tilsyn med daglig ledelse og konsernets virksomhet. Dette innebærer at styret har ansvaret for å etablere kontrollsystemer og ansvaret for at konsernet drives i

- ved en eventuell selskapsovertakelse, fortrolighet og taushetsplikt og forholdet til lovgivning, vedtekter og instruks. Styreinstruksen kan leses på konsernets nettsider.

Styret kan i enkeltsaker vedta å fravike instruksen.

Instruks for konsernsjefen

Det er gjennomført en klar arbeidsdeling mellom styret og daglig ledelse. Styreleder har ansvaret for at styrearbeidet gjennomføres på en effektiv og korrekt måte i henhold til de oppgaver styret har.

Konsernsjefen har ansvaret for selskapets operative ledelse. Styret har utarbeidet en egen instruks for konsernsjefen. Instruksen gjennomgås av styret hvert andre år og revideres etter behov. Gjeldende instruks ble sist fremlagt for styret i februar 2019.

Finansiell rapportering

Styret mottar 10 ganger per år økonomirapporter hvor selskapets økonomiske og finansielle status kommenteres. Rapporten er en finansiell fremstilling av hva som har skjedd i konsernets operative og administrative funksjoner i gjeldende periode. Økonomirapporten danner grunnlag for intern styring og kommunikasjon om status og nødvendige tiltak. Hvert kvartal utarbeides det en finansiell kvartalsrapport som er grunnlaget for den eksterne finansielle rapporteringen. Denne rapporten behandles i konsernets revisjonsutvalg før den legges frem for og godkjennes av styret. Rapporten gjøres offentlig tilgjengelig etter styrebehandling.

Møteinncalling og møtebehandling

Styret fastsetter hvert år faste styremøter. Normalt avholdes det åtte møter. I tillegg blir det inn-

kalt til ekstra møter etter behov. I 2018 ble det avholdt 17 (14) styremøter hvorav 4 var ekstraordinære og ett av disse ble avholdt som telefonkonferanse, og 6 styrebehandlinger ble gjennomført uten møte. Styremøtene hadde 96 (96) prosent møtedeltakelse i 2018.

Alle styrets medlemmer mottar regelmessig informasjon om selskapets operasjonelle og finansielle utvikling i god tid før de fastsatte styremøtene. Selskapets forretningsplan, strategi og risiko er regelmessig gjenstand for gjennomgang og vurdering av styret. Styrets medlemmer har fri tilgang til å konsultere konsernledelsen dersom de føler behov for det. Styret utarbeider og fastsetter en årlig plan med fastlagte temaer for styremøtene. Normalt er det konsernsjefen som foreslår agendaen til hvert enkelt styremøte. Den endelige agendaen blir besluttet i samråd mellom konsernsjef og styrets leder.

På styremøtene deltar, foruten styremedlemmene selv, konsernsjef, finansdirektør, øvrige konserndirektører etter behov, samt juridisk direktør (styresekretær). Øvrige deltakere blir innkalt etter behov.

Styret vedtar saker av vesentlig betydning for konsernet. Dette dreier seg blant annet om godkjenning av års- og kvartalsregnskaper, strategi og strategiske planer og godkjenning av investeringer, kontrakter, samt oppkjøp og salg av virksomheter der konsernets fullmaktsmatrise eller konsernets direktiv vedrørende betydelige tilbud, kontrakter eller rammeavtaler krever dette.

Nye styremedlemmer orienteres om konsernets gjeldende strategi og historiske forhold relatert til konsernets aktuelle situasjon.

Taushetsplikt – kommunikasjon mellom styret og aksjeeiere

Styrets forhandlinger og protokoller er i prinsippet konfidensielle, med mindre styret bestemmer noe annet eller det er åpenbart at det ikke er behov for slik behandling. Dette følger av styreinstruksen.

Kompetanse

Hele styret har gjennomført program for å gi medlemmer innsikt i konsernets aktivitet. I den forbindelse gjennomføres det reiser til ulike deler av konsernets virksomhet. Formålet med reisene er å øke styrets innsikt i de forretningsmessige aktiviteter i området.

Habilitet

Styret og konsernsjef kan ikke behandle saker de har fremtredende særinteresse i, og forhold seg til reglene om inhabilitet slik de fremgår av Allmennaksjeloven (ASAL) § 6–27 og i styrets egen instruks.

Retningslinjer for styremedlemmer og ledende ansatte

Temaet interessekonflikt omtales i konsernets forretningssetiske retningslinjer pkt. 5.10. Tilsvarende gjelder for styrets instruks. Det fremgår her at styret skal handle uavhengig av særinteresser. Uavhengighet i denne sammenheng har styret definert som følger:

- Styremedlemmer skal normalt ikke motta annen godtgjørelse fra selskapet enn styrehonoraret og honorar for arbeid i styreutvalg. Ved avvik fra hovedregelen skal dette godkjennes av et samlet styre og protokollføres. Ved vesentlig transaksjon mellom selskapet og et styremedlem eller konsernsjefen, skal det innhentes uavhengig vurdering fra tredjepart.

- Styrets medlemmer skal informere det samlede styret om eventuelle relasjoner med, eller interesser i KONGSBERGs vesentlige forretningsforbindelser eller transaksjoner.
- Styrehonoraret skal ikke være resultatavhengig, og opsjoner skal ikke tildeles styremedlemmene.
- Kryssrelasjoner mellom styremedlemmer, konsernsjef eller den øvrige administrasjonen skal unngås.
- Styremedlemmene skal ikke ha, eller representere, vesentlige forretningsmessige relasjoner med konsernet.

Dersom et styremedlem er i tvil om egen habilitet, skal spørsmålet tas opp til behandling i et samlet styre. Konklusjonen på habilitetsspørsmålet skal protokollføres.

Bruk av styreutvalg

Styret har to underutvalg: et revisjonsutvalg og et kompensasjonsutvalg. For begge utvalgene gjelder at de virker som saksforberedende organer for styret, er bare ansvarlig overfor det samlede styret og kun har innstillende myndighet overfor dette. I tillegg opprettes det utvalg ved behov, som for eksempel ansettelsesutvalg.

Styrets revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget skal støtte styret i utøvelse av sitt ansvar for regnskapsrapportering, revisjon, intern kontroll og den samlede risikostyring. Revisjonsutvalget er også et forberedende organ med tanke på ikke-finansiell styring og kontroll. Utvalget er sammensatt av to aksjeeiervalgte styremedlemmer og ett styremedlem fra de ansattevalgte. Konsernets finansdirektør og konsernets valgte revisor deltar normalt på møtene. Konsernsjef og øvrige styremedlemmer har rett til å delta etter eget ønske. I løpet av 2018 ble det avholdt 7 (6) møter,

hvorav 2 ekstraordinære.

Medlemmer: Morten Henriksen (leder), Martha Kold Bakkevig og Helge Lintvedt. Instruks for revisjonsutvalget finnes på konsernets nettsider.

Styrets kompensasjonsutvalg

Utvalget skal forberede styrets behandling av spørsmål knyttet til kompensasjon, lederutvikling og mangfold. Dette inkluderer bl.a. behandling av saker tilknyttet konsernsjefens betingelser, og prinsipielle spørsmål knyttet til lønnsnivå, bonussystem, pensjonssystem/vilkår, ansettelsesavtaler og liknende for ledende ansatte. Utvalget forbereder også saker vedrørende øvrige forhold knyttet til kompensasjon som utvalget finner er av særlig betydning for konsernets konkurranseposisjon, profil, rekrutteringsevne omdømme, osv. Videre forbereder utvalget behandlingen av konsernets lederutviklingsplaner, ledervurderinger og etterfølgerplan for ledere, med særlig vekt på å sikre mangfold.

Utvalget er sammensatt av styrets leder, ett aksjeeiervalgt styremedlem og ett ansattvalgt styremedlem. Konsernsjefen har rett til å delta i utvalgets møter når han ønsker, unntatt ved behandling av hans personlige forhold. I løpet av 2018 ble det avholdt 4 (4) møter.

Medlemmer:

Eivind K. Reiten (leder), Anne-Grete Strøm-Erichsen og Elisabeth Fossan. Instruks for kompensasjonsutvalget finnes på konsernets nettsider.

Styrets egnevaluering

Hvert år har styret et utvidet møte der styret evaluerer sitt og konsernsjefens arbeid. I denne forbindelse vurderer også styret seg selv i forhold til anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Styrets evaluering gjøres tilgjengelig for valgkomiteen. Det

gjennomføres årlige, individuelle samtaler mellom styrets leder og de øvrige styremedlemmene.

10 RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Styrets ansvar og formål med internkontroll

KONGSBERG bygger sitt internkontroll- og risikostyringssystem for finansiell rapportering på det internasjonale anerkjente rammerverket COSO.

Konsernet har etablert en desentralisert styringsmodell med delegert resultatansvar. Kontrollmiljøet er derfor distribuert i henhold til konsernets styringsmodell, og det er den enkelte enhets ansvar å påse at det er tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å gjennomføre en forsvarlig internkontroll. Konsernledelsen og de enkelte fagområdene i konsernet påser at forretningsområdene har implementert en forsvarlig internkontroll.

Administrasjonen utarbeider driftsrapporter inkludert risikoanalyse som oversendes styremedlemmene 10 ganger per år. I tillegg publiseres kvartalsvis økonomirapporter (kvartalsrapport) til finansmarkedet. Revisjonsutvalget gjennomgår konsernets kvartalsrapport i forkant av styremøtet. Revisor deltar i revisjonsutvalgets møter, og møter hele styret ved avleggelse av foreløpig årsregnskap og ellers ved behov.

Styrets oppfølging

Styret har gjennom sitt årshjul og agenda løpende oppfølging av risikostyring og internkontroll. Blant annet foretas det en kvartalsvis gjennomgang av strategiske og operasjonelle risikoer, sentrale vurderings-

- poster knyttet til finansiell rapportering og ikke-finansiell compliance. Styret behandler og godkjenner større kundetilbud i henhold til konsernets fullmaktsmatrise. Styret er også løpende involvert i konsernets strategiprosesser.

I konsernets årsberetning beskrives selskapets finansielle stilling og risikoaspekter på en grundig måte.

Styret foretar årlig en gjennomgang av sentrale styringsdokumenter i konsernet for å sikre at disse er oppdatert og dekkende for relevante områder.

Etterlevelse av verdigrunnlag, etikk og samfunnsansvar

KONGSBERG legger vekt på at våre verdier og etiske retningslinjer skal være en integrert del av forretningsvirksomheten. Vi forventer at våre medarbeidere og samarbeidspartnere utviser en høy etisk standard, og etterlever gjeldende regler.

Arbeidet med en systematisk videreutvikling og oppfølging av viktige områder for etterlevelse av lover, regler og interne retningslinjer har blitt videreført i 2018. Konsernet har høy fokus på antikorrupsjonsprogrammet, hvor opplæring av ansatte, samarbeid med forretningspartnere om antikorrupsjonstiltak samt opplæring og revisjon av markedsrepresentanter har vært de viktigste elementene. Vi har også et særlig fokus på eksportkontroll og sanksjoner. Konsernet har compliance-funksjoner både på konsernnivå og i forretningsområdene. På samme måte som for finansiell rapportering er internkontrollen etablert i henhold til en desentralisert styringsmodell. KONGSBERGs compliance-program koordineres og overvåkes fra konsernnivå.

Det er etablert rutiner for varsling og oppfølging av kritikkverdige forhold. Konsernet har

en web-basert varslingskanal som er tilgjengelig for alle ansatte globalt, og som gir mulighet til ekstern varsling og anonymitet for varsler.

Konsernet har et etisk råd hvis formål er å bidra til høy etisk bevissthet, god atferd og å sikre et godt omdømme for KONGSBERG.

aksjeeiervalgte medlemmer har oppgaver for selskapet ut over styrevervet, og ingen har avtale om pensjonsordning eller etterlønn fra selskapet. Styremedlemmer oppfordres til å eie aksjer i selskapet, men dette er ikke et krav.

11 GODTGJØRELSE TIL STYRET

Generalforsamlingen fastsetter årlig styrets godtgjørelse. Forslag til godtgjørelse fremsettes av leder for valgkomiteen. Fra generalforsamlingen i 2018 frem til neste ordinære generalforsamling er den samlede godtgjørelsen til styrets medlemmer NOK 2.355.000 (NOK 2.227.000).

Godtgjørelsen fordeler seg som følger:

- Styreleder NOK 518.000 (NOK 489.000)
- Styrets nestleder NOK 277.000 (NOK 262.000)
- Øvrige styremedlemmer NOK 260.000 (NOK 246.000)

I tillegg mottar revisjonsutvalgets medlemmer NOK 10.100 (NOK 10.100) per møte, maksimalt NOK 101.000 (NOK 101.000) per år. Utvalgets leder mottar NOK 12.100 (NOK 11.500) per møte, maksimalt NOK 121.000 (NOK 115.000) per år.

Kompensasjonsutvalgets medlemmer mottar NOK 9.400 (NOK 9.400) per møte, maksimalt NOK 47.000 (NOK 47.000) per år. Utvalgets leder mottar NOK 11.200 (NOK 10.600) per møte, maksimalt NOK 56.000 (NOK 53.000) per år.

Styremedlemmenes honorarer er ikke knyttet til resultat, opsjonsprogram eller liknende. Det er ikke utbetalt godtgjørelse ut over ordinært styrehonorar. Ingen av styrets

12 GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Styret har utarbeidet egne retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Konsernsjefens betingelser fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en grundig vurdering av lønn og annen godtgjørelse til konsernsjef. Vurderingen baseres på markedsundersøkelser for tilsvarende stillinger.

Strukturen i belønningssystemet for de øvrige medlemmene av konsernledelsen fastsettes av styret, og legges frem for generalforsamlingen til orientering. Betingelsene fastsettes av konsernsjefen etter konsultasjon med styrets leder.

Styrets holdninger når det gjelder lederlønnninger er at de skal være konkurransedyktige og motiverende, men ikke ledende når det gjelder nivå. Belønningssystemet består av basislønn, bonus-, pensjons-, etterlønnordning, langtidsincentivordning (LTI) og naturaltelseter.

Retningslinjene for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte legges frem for generalforsamlingen. Retningslinjene er bindende for LTI-ordningen og veiledende for de øvrige.

Resultatavhengig del av lønn

Styret vedtok et nytt bonussystem for ledende ansatte i 2006.

Ordningen ble noe justert i 2016 ►

- og videreført i 2017. Resultatavhengig godtgjørelse er knyttet til resultatfremgang, resultatmargin og individuelle mål. Utbetaling av resultatavhengig del av lønn kan maksimalt utgjøre 50 prosent av grunnlønn. Nærmere beskrivelse av ordningen er gitt i note 27, "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte" i årsrapport for 2018. I 2018 hadde konsernet 76 ledere som omfattes av et belønningssystem med et individuelt prestasjonselement.

Bonussystemet imøtekommer retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel. I 2018 bestod bonussystemet av en maksimal opptjeningsprosent samt direkte utbetaling av margin og en individuell fremgangskomponent. Fremgangskomponenten gikk inn i en bonusbank. Ordningen med bonusbank er utviklet fra og med 2019 og maksimal opptjening på personlige mål er redusert. Bonus er nå knyttet opp mot graden av personlig måloppnåelse. De personlige målene er knyttet opp mot vekst i driftsinntekter, forbedring i EBIT og ROACE.

Langtidsincentiv (LTI)

Styret vedtok i 2012 å innføre en LTI-ordning som en del av den faste godtgjørelsen for konsernsjef og øvrige medlemmer av konsernledelsen. Programmet ble i 2016 endret til en variabel ytelse. Det er innført kriterier for oppnåelse, og rammene for godtgjørelse er oppjustert til 30 prosent av årlig grunnlønn for konsernsjef og 25 prosent for øvrige medlemmer av konsernledelsen (nivå 1 i organisasjonen). Begrunnelsen for dette er å være konkurransekyktig med sammenliknbare selskaper. Nærmere beskrivelse av ordningen er gitt i note 27 til årsregnskapet for 2018.

For tilpasning til markedsnivå for lederlønnninger, er LTI-ordningen fra og med 2019 utvidet til å gjelde stillinger på nivå 2 i organisasjonen, samt enkelte definerte nøkkelstillinger. Nivået på LTI-ordningen vil for disse være henholdsvis 15 og 10 prosent.

Betingelser

Ytelser til konsernledelsen og styret er beskrevet i notene 27 og 28 til årsregnskapet for 2018.

13 INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Årsregnskap og årsberetning – periodisk rapportering

Konsernet legger normalt frem et foreløpig årsregnskap i februar. "Årsrapport og bærekraftrapport" gjøres tilgjengelig for aksjeeiere og øvrige interessenter i mars/april. Ut over dette rapporteres regnskapstall kvartalsvis. Øvrig informasjon knyttet til bærekraft og samfunnsansvar finnes på konsernets nettsider. Konsernets finanskalendar gjøres kjent gjennom børsmelding, på konsernets nettsider og i årsrapporten.

Annen markedsinformasjon

Det arrangeres åpne investorpresentasjoner i forbindelse med at års- og kvartalsresultater for konsernet blir lagt frem. Her gjennomgår konsernsjefen resultater med bistand fra finansdirektøren og kommenterer markeder og fremtidsutsikter. Øvrige medlemmer fra konsernledelsen deltar etter behov. Det arrangeres normalt en årlig kapitalmarkedsdag hvor direktørene for forretningsområdene deltar. På denne kapitalmarkedsdagen er normalt hele konsernledelsen til stede.

Presentasjonene i forbindelse med års- og kvartalsresulta-

ter gjøres tilgjengelige på www.newsweb.no (Oslo Børs) og konsernets nettsider samtidig med presentasjonen. Års- og kvartalsresultat gjøres også tilgjengelig via videooverføring. Ut over dette holdes det løpende dialog og presentasjoner for analytikere og investorer.

Konsernet anser det som svært viktig å informere eiere og investorer om konsernets utvikling og økonomiske og finansielle status. Det blir lagt vekt på at aksjemarkedet får lik og samtidig informasjon. I samtale med aksjeeiere og analytikere legges varsomhetsprinsippet i forhold til forfordeling av informasjon til grunn.

Konsernet har direktiver som omhandler kommunikasjon med investormarkedet og behandling av innsideinformasjon. Det vektlegges likebehandling av samtlige aksjeeiere.

14 SELSKAPS-OVERTAKELSE

Konsernet har ingen forsvarsmekanismer mot aksjeoppkjøp i sine vedtekter, og har heller ikke iverksatt andre tiltak som begrenser muligheten for å kjøpe aksjer i selskapet. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene. Omsetteligheten av disse aksjene er avhengig av vedtak i Stortinget. Styrets instruks inneholder et punkt som omhandler hovedprinsippene for hvordan styret skal opptre ved eventuelle overtakelsestilbud. Her heter det blant annet at styret skal bidra til at aksjeeierne i KONGSBERG blir behandlet likt og at virksomheten ikke blir unødig forstyrret.

Dersom det fremmes et bud på selskapet, skal styret avgi en uttalelse med en begrunnet vurdering av budet og ved behov ►

- ▶ skal det også avgis en uavhengig vurdering av tredjepart. Vurderingen skal blant annet ta hensyn til hvordan et eventuelt oppkjøp vil innvirke på den langsiktige verdiskapingen i KONGSBERG.

Dersom det fremmes et bud på selskapets aksjer, vil selskapet ikke begrense andre å fremme tilsvarende bud på selskapets aksjer, med mindre dette åpenbart kan begrunnes i selskapets og aksjeeiernes felles interesse. Selskapet vil i tilfelle bud på selskapets aksjer offentliggjøre informasjon som er informasjonspliktig i henhold til lover og regler for selskaper notert på Oslo Børs.

konsernet, jf. revisorloven.

Konsernet har styrebehandlet retningslinjer for det forretningsmessige forholdet mellom revisor og konsernet.

Revisjonsselskapet Ernst & Young AS benyttes som konsernrevisor. Noen mindre selskaper i konsernet bruker andre revisjonselskaper. Enkelte utenlandske selskaper har ikke revisor da dette ikke er en del av de lokale kravene. I tillegg til ordinær revisjon har selskapet utført rådgivning. Det vises til [note 29](#) i konsernregnskapet.

Styret vil med jevne mellomrom vurdere om revisor i tilstrekkelig grad utøver en tilfredsstillende kontrollfunksjon, og revisors øvrige konkurranse- dyktighet.

15 REVISOR

Revisors forhold til styret

Konsernets revisor blir valgt av generalforsamlingen. Hovedtrekkene i revisors planlagte arbeid legges frem for revisjonsutvalget én gang i året.

Revisor deltar alltid under styrets behandling av årsregnskapet. Styret blir i den forbindelse orientert om årsregnskapet og saker som opptar revisor spesielt, herunder eventuelle uenigheter mellom revisor og administrasjonen. Revisor deltar i tillegg normalt i revisjonsutvalgets møter.

Revisjonsutvalget avholder årlige møter med revisor hvor det gjennomgås en rapport fra revisor som omhandler selskapets regnskapsprinsipper, risikoområder og interne kontrollrutiner.

Minimum én gang i året avholdes møte mellom revisor, styrets revisjonsutvalg og styret uten at konsernsjef eller andre fra ledelsen er til stede.

Revisor har lagt frem en skriftlig erklæring for styret på oppfyllelse av fastsatte uavhengighetskrav mellom revisor og

16 LEDELSEN OG INTERNE PROSEDYRER

Konsernets datterselskaper har egne styrer som består av interne ledere og ansatte. Administrerende direktør i eierselskapet, eller den som administrerende direktør bemyndiger, vil være styrets leder i datterselskapene. Oppnevning av styre og styrets arbeid i datterselskaper skal skje i henhold til konsernets prinsipper for god eierstyring.

Retningslinjer for aksjehandel

Selskapet har nedfelt interne retningslinjer, primært rettet mot selskapets primærinnsidere, for handel i selskapets aksjer. Disse retningslinjene blir jevnlig oppdatert i henhold til de til enhver tid gjeldende lover og regler. Retningslinjene pålegger blant annet primærinnsidere intern klareringsplikt med konsernsjefen før det kjøpes eller selges KONGSBERG-aksjer.

05

ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP

Årsberetning 2018

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt teknologi-konsern som leverer avanserte og pålitelige teknologiske løsninger som bidrar til sikkerhet, trygghet og effektivitet i komplekse operasjoner og under ekstreme forhold. KONGSBERG har globale kunder innenfor forsvars-, maritim-, olje- og gass-, fiskeri- og romfarts-industrien.

2018 vil gå inn i historien som et av de mest begivenhetsrike årene for KONGSBERG. Viktige kontrakter er vunnet og betydelige strategiske intensjonsavtaler, blant annet i Qatar, er inngått. I Kongsberg Maritime (KM) har det de siste årene vært mye fokus på å tilpasse organisasjonen til endrede, og til dels mer krevende markedsforhold. 2018 var året for å ta større strategiske vekstgrep, og i juli annonserte KONGSBERG en avtale om å kjøpe Rolls-Royce Commercial Marine (RRCM). Oppkjøpet ventes slutført 1.4.19 og vil mer enn doble konsernets maritime omsetning. Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) inngikk i 4. kvartal en avtale om å kjøpe Aerospace Industrial Maintenance Norway (AIM). Oppkjøpet styrker KDA som viktig strategisk samarbeidspartner for det norske Forsvaret også på vedlikeholdssiden.

Ordreinngangen i 2018 økte med 3,1 milliarder (23 prosent) fra 2017. KM signerte flere viktige kontrakter på nye, integrerte løsninger og har etablert seg som en viktig aktør innen denne type leveranser. Subsea-området kan vise til all-time high ordreinngang i 2018, blant annet drevet av marin robotikk og fiskeri. I KDA har spesielt missilområdet markert seg med flere viktige ordrer og avtaler. I juni ble KONGSBERGs NSM-missil valgt av den amerikanske marinen til deres program "Over-The-Horizon".

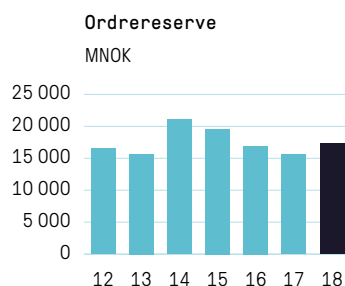
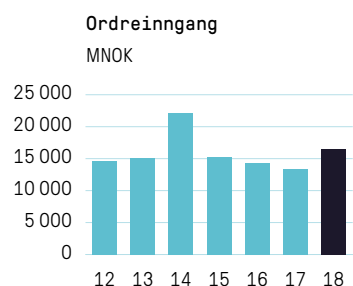
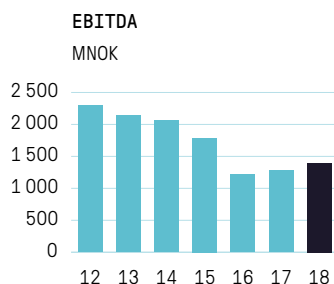
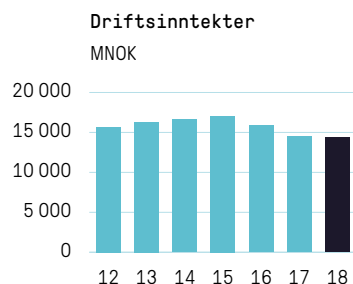
KONGSBERG

Hovedkontor	Kongsberg
Antall ansatte	6 842
Andel ansatte utenfor Norge	34 %
Kontorer i antall land	29
Andel driftsinntekter utenfor Norge	81 %

Driftsinntektene falt med 0,8 prosent til MNOK 14.381 sammenliknet med 2017. KM har en økning på 1,6 prosent mens KDA har en reduksjon på 3,6 prosent. Begge områdene kan vise til en økning i ordreinngangen på om lag MNOK 1.500 sammenliknet med fjoråret.

Ordreinngangen for konsernet endte på MNOK 16.574 som tilsvarer en økning på MNOK 3.144 sammenliknet med 2017. EBITDA økte med MNOK 115 til MNOK 1.394 i 2018.

Årsresultat etter skatt ble MNOK 704 (MNOK 559), tilsvarende NOK 5,58 per aksje ▶

► (NOK 4,62). Konsernet hadde en positiv kontantstrøm på MNOK 7.082 i 2018 (MNOK 1.068) og har en netto rentebærende gjeld ved utgangen av året på MNOK -5.706 (MNOK 384). Egenkapitalen i konsernet er på MNOK 12.626 (MNOK 7.365). Den finansielle stillingen til KONGSBERG er solid, men med bakgrunn i det store oppkjøpet som ventes å

sluttføres 1.4.19 foreslår styret å opprettholde det nominelle utbytte fra 2017. Det tilsvarer et ordinært utbytte for regnskapsåret 2018 på MNOK 450, som tilsvarer NOK 2,50 per aksje (NOK 3,75). Utbytteforslaget utgjør 64,2 prosent (81,2 prosent) av ordinært årsresultat. Antall utestående aksjer ble økt fra 120.000.000 til 179.990.065 gjennom en fortrinnsrettsemissjon i 2018.

OPPKJØP OG EMISJON

Oppkjøp av Rolls-Royce Commercial Marine

6.7.18 inngikk KONGSBERG en avtale om kjøp av Rolls-Royce Commercial Marine (RRCM) fra Rolls-Royce Plc. Partene er enige om en enterprise value av RRCM på MGBP 500 på kontant og gjeldfri basis, og med normalisert arbeidskapital. ►

Kjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine gjør KONGSBERG til en mer helhetlig leverandør til den maritime industrien.

- Kjøpet av RRCM gjør KONGSBERG til en mer helhetlig leverandør til den maritime industrien, som de siste årene har opplevd krevende markedsforhold. Selv om det fortsatt er usikkerhet forventer KONGSBERG at markedet står overfor vekst hvor teknologi og innovasjon vil være sentrale drivere.

RRCM er en teknologi-virksomhet innenfor maritime operasjoner som leverer utstyr og vedlikeholdstjenester til de fleste segmenter innen offshore- og handelsfartøyer. Selskapet er ansett som den ledende leverandøren av fremdriftssystemer til offshore-fartøyer, hvilket også er dets største produktgruppe. RRCM leverer også dekkststyr, stabiliseringssystemer, skipsdesign, elektro, automasjon og kontroll, samt at selskapet investerer i fremtidens digitale teknologier, eksempelvis innen autonome fartøyer. RRCM har ca. 3.600 ansatte fordelt på 34 land, hvorav ca. 700 er serviceingeniører fordelt på 30 lokasjoner. Om lag 42 prosent er ansatt i Norge.

KONGSBERG og RRCM har i stor grad komplementære produkter, løsninger og kompetanse. Kjøpet er i tråd med KONGSBERGs ambisjon om å vokse som en verdensledende teknologileverandør. Kjøpet vil styrke KONGSBERGs strategiske posisjon hos rederier, verft, samt øvrige kunder og partnere.

Transaksjonen er godkjent av relevante konkurransemyndigheter og prosessen forventes ferdigstilt 1.4.19. I forkant av dette har KONGSBERG sikret nødvendig finansiering av kjøpet gjennom en vellykket fortrinnsrettsemisjon på MNOK 5.000 og ved å utstede to obligasjonslån på til sammen MNOK 1.000. Staten, representert ved Nærings- og fiskeridepartementet, deltok i fortrinnsrettsemisjonen med

KONGSBERG inngikk i desember 2018 en avtale med Forsvarsdepartementet om kjøp av Aerospace Industrial Maintenance Norway AS (AIM).

statens pro rata andel og har opprettholdt sin eierandel etter emisjonen (50,001 prosent). Emisjonen ble avsluttet 22.11.18 og ny aksjekapital ble registrert 28.11.18. Fortrinnsrettene hadde en dekningsgrad på 99,2 prosent, hvor resterende fortrinnsretter ble fordelt pro rata på overtegning til tegnere med tegningsretter. Fortrinnsrettsemisjonen hadde 25,7 prosent overtegning. Det ble ikke tildelt emisjonsaksjer til tegnere utover tegningsrettsinnehavere.

Oppkjøp av Aerospace Industrial Maintenance Norway AS

KONGSBERG, gjennom KDA, inngikk i desember 2018 en avtale med Forsvarsdepartementet om kjøp av Aerospace Industrial Maintenance Norway AS (AIM). AIM er det norske Forsvarets virksomhet for vedlikehold, overhaling og oppgradering av Luftforsvarets fly og helikoptre. KONGSBERG har inngått avtale med Patria om delt eierskap for å styrke leveringsevne og kompetanse ytterligere. KONGSBERG vil bli majoritetsseier med 50,1 prosent, og Patria vil eie de resterende aksjene. Kjøpet av AIM vil styrke KONGSBERG sin rolle som en strategisk partner for det norske Forsvarets operative behov, og vil styrke KONGSBERGs posisjon innen "Maintenance, Repair and Overhaul" (MRO). Partene er enige om en enterprise

value på MNOK 151. AIM er forpliktet til å investere rundt MNOK 540 i nytt motordepot for F-35 på Rygge over de neste 2-3 årene. Dette er reflektert i den avtalte verdien. Kjøpet forutsetter blant annet godkjenning av relevante myndigheter og transaksjonen er forventet gjennomført i løpet av første halvår 2019.

FORRETNINGSOMRÅDENE

Kongsberg Defence & Aerospace

MNOK	2018	2017
Driftsinntekter	6 104	6 333
EBITDA	863	612
EBITDA-margin	14,1 %	9,7 %
Ordreinngang	6 885	5 376
Ordrereserve	10 744	9 956

KDA hadde driftsinntekter på MNOK 6.104 i 2018, som er MNOK 229 lavere enn fjoråret. Reduksjonen kommer hovedsakelig som følge av lavere aktivitet innen luftvern og våpenstasjoner. Missilområdet og Aerostructures kan vise til økning i driftsinntektene. EBITDA-marginen er økt med 4,4 prosent til 14,1 prosent. Resultatandelen fra Patria var MNOK 80 i 2018, mot MNOK 75 i 2017. Ordrereserven ble økt fra MNOK 9.956 ved utgangen av 2017 til MNOK 10.744 ved utgangen av 2018. Dette gir et godt utgangs-

U.S. Navy har valgt NSM til deres Littoral Combat Ships og fremtidige fregatter. Dette viser at KONGSBERG i dag besitter det ypperste innen kompetanse rundt avanserte sjømålsmissiler og markerer begynnelsen på det som kan bli flere tiår med leveranser inn mot det største missilmarkedet i verden.

- punkt for positiv utvikling i driftsinntektene fremover.

Patrias driftsinntekter endte opp 2 prosent i 2018. Totalt leverte Patria driftsinntekter på MEUR 476 i 2018 mot MEUR 468 i 2017. EBITDA ble MEUR 48 mot MEUR 55 i 2017. Økningen i driftsinntektene er hovedsakelig knyttet til en kontrakt med det finske forsvaret om oppgradering og vedlikehold av Hamina-klassen som ble signert i januar 2018. Vedlikeholdsaktiviteten i Patria utvikler seg godt, men det er fortsatt svak ordreinngang for den delen av Patria som er knyttet til pansrede militære kjøretøy.

I 1996 begynte KONGSBERG utviklingen av et nytt, avansert sjømålsmissil til det norske Forsvaret, Naval Strike Missile (NSM). Utviklingsløpet varte i over ti år. Frem til 2018 var missilet operativt i to land, Norge og Polen, og valgt som nytt sjømålsmissil i ytterligere to land, Malaysia og Tyskland. I april ble det signert kontrakt verdt MEUR 124 for leveranser av Naval Strike Missile til Malaysia. I måneds-skiftet mai/juni annonserte den amerikanske marinen, U.S. Navy at NSM skulle benyttes som sjømålsmissil for deres Littoral Combat Ships og fremtidige fregatter. Dette viser at KONGSBERG i dag besitter det ypperste innen kompetanse rundt avanserte sjømålsmissiler og markerer begynnelsen på det som kan bli flere tiår med leveranser

til det største missilmarkedet i verden.

Joint Strike Missile (JSM) har vært under utvikling det siste tiåret. Missilet er nå ferdig utviklet og går inn i en fase hvor det skal integreres med F-35. Det er stor internasjonal interesse for missilet og det forventes å være operativt med F-35 i 2023–2024.

USA har lenge vært en viktig kunde for KDA. U.S. Army valgte KONGSBERGs PROTECTOR-system som sin standard fjernstyrte våpenstasjon i 2007. Siden da har KONGSBERG levert over 15.000 systemer til USA, blant annet gjennom CROWS-avtalen, som også har blitt benyttet for leveranser til U.S. Navy, U.S. Air Force og U.S. Marine Corps. I september 2018 inngikk KDA en rammeavtale med en verdi opp mot MUSD 498, for den neste fem-års perioden av CROWS-programmet. Ordreinngangen fra CROWS-programmet ble nær MUSD 200 i 2018, mer enn tre ganger det som ble bestilt i 2017. Av de nye ordrene var om lag MUSD 160 knyttet til den nye rammeavtalen. I tillegg til USA ble det i 2018 levert våpenstasjoner til syv andre land, noe som gjør KONGSBERG til den verdensledende leverandøren innen dette markedet. I mars 2018 annonserte qatarske myndigheter at KONGSBERG var valgt som leverandør av blant annet fjernstyrte våpenstasjoner, kommunikasjon og digitalisering til sitt nye

militære kjøretøyprogram. Dette er en betydelig mulighet for KONGSBERG og det pågår nå forhandlinger om endelig kontrakt.

I 2008 åpnet KONGSBERG en ny fabrikk for produksjon av flydeler i avansert kompositt og titan til det nye kampflyet F35. Fra å produsere noen få delesett de første årene, var produksjonen ved årsskiftet oppe i over 100 delesett per år og skal opp i 150 i løpet av ett års tid. Da KONGSBERG vant første leveransekontrakt til programmet, måtte selskapet samtidig forplikte seg til å kunne effektivisere produksjonen fortløpende og redusere prisen gjennom programmets løpetid. Fra 2008 er prisen selskapet får per delesett redusert betydelig i forhold til da programmet startet. Samtidig har lønnsomheten innen operasjonen snudd fra negativt de første årene til å nå være en viktig bidragsyter i forretningsområdets resultat. KONGSBERG er også en av ytterst få leverandører til F35-programmet som har levert feilfritt. Dette gir en meget sterk posisjon i et program som vil generere inntekter for konsernet de neste 20-30 årene.

Området Integrated Defence Systems (IDS) leverer blant annet luftvernssystemet NASAMS og kommando- og kontrollsystemer til ubåt. Aktiviteten i 2018 gikk noe ned som følge av at det store NASAMS-programmet

► KONGSBERG vant med Raytheon i 2014 nærmer seg slutten. Mot slutten av året tok aktiviteten seg opp igjen som følge av oppstart i leveranser av de to nye kontraktene området vant for leveranser til Litauen og Indonesia i slutten av 2017. NASAMS er også valgt som luftvernssystem i Qatar og Australia, og det er ventet at begge disse landene inngår kontrakt med Raytheon/KONGSBERG i løpet av de neste 6-18 månedene. IDS er også KONGSBERGs nav når det gjelder ubåtteknologi. I 2018 ble kta naval systems etablert. kta er et joint venture mellom KONGSBERG, tyske thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og Atlas Elektronik, som har inngått en eksklusiv avtale om å levere kommando-kontrollsystemer til fremtidige ubåter bygget hos det tyske selskapet. KONGSBERG er også Nordens største leverandør av utstyr og tjenester til romfartsindustrien, og aktiviteten innen dette segmentet er økende.

KONGSBERG har i samarbeid med det norske Forsvaret og Forsvarets Forskningsinstitutt over tid utviklet systemer for Norge som har vist seg konkurransedyktige internasjonalt. Det er av stor betydning for konsernet at dette nasjonale samarbeidet fortsetter. Samarbeidet gir det

norske Forsvaret mulighet til å utvikle og ta i bruk teknologi som er spesielt godt egnet for norske forhold, og som samtidig har en kvalitet og kostnad som gjør at den kan vinne frem i internasjonal konkurranse.

Investeringsprosessen i forsvarsprogrammer er omfattende og tidkrevende prosesser. Kundene for store forsvarssystemer er myndighetene i de aktuelle land. Disse kundene vurderer nasjonal sikkerhet og innenlands næringsutvikling som en vesentlig faktor, i tillegg til pris og ytelse ved kjøp av forsvarsmateriell. Nasjonale budsjetter og politiske føringer vil derfor få en sterk innvirkning på om og når eventuell kontrakt kan inngås med KONGSBERG. Markedet er ikke underlagt internasjonale frihandelsavtaler og ofte preget av mer nasjonal proteksjonisme enn man ser i de fleste andre næringer. Forutsigbarhet i eksportregelverket for forsvarsmateriell og praktiseringen av dette er derfor en viktig rammebetingelse for KONGSBERG.

Det er viktig for norsk forsvarsindustri at norske myndigheter legger vekt på gjenkjøpsavtaler, felles utviklingsavtaler og avtaler som sikrer markedstilgang i forbindelse med kjøp av forsvarsmateriell fra utlandet. Når det

norske Forsvaret gjør store investeringer gjennom utenlandske leverandører, utgjør dette ofte vesentlige deler av forsvarsbudsjettet, og kjøp fra nasjonale leverandører kan bli negativt påvirket. For å sikre forsvarslieferanser som er godt tilpasset norske forhold og en leve- og konkurransedyktig norsk forsvarsindustri, understrekes viktigheten av norsk deltakelse i slike programmer. Både Regjeringen og Stortinget har understreket betydningen av industriell deltakelse for norsk industri, og at dette er i tråd med internasjonal praksis. KONGSBERG vil fortsatt vektlegge partnerskap med store forsvarslieferandører og ytterligere øke fokus på å støtte lokal industri i forretningsområdets markeder. KONGSBERGs posisjon som en attraktiv forsvarslieferandør i det internasjonale markedet vil fortsatt være basert på et nært samarbeid med det norske Forsvaret. Dette samarbeidet er plattformen for å utvikle ledende produkter som er nødvendige for et moderne forsvar. Slik deltakelse betyr også økt aktivitet hos mange av forretningsområdets om lag 1.500 norske underleverandører som er spredt over alle landets fylker. ►

KONGSBERGs posisjon som en attraktiv forsvarslieferandør i det internasjonale markedet vil fortsatt være basert på et nært samarbeid med det norske Forsvaret.

Subsea-divisjonen kan vise til all-time high ordreinngang med samlede ordre for over MNOK 3.000 i 2018.

► Kongsberg Maritime

MNOK	2018	2017
Driftsinntekter	7 545	7 429
EBITDA	594	589
EBITDA-margin	7,9 %	7,9 %
Ordreinngang	8 884	7 336
Orderreserve	5 739	4 820

KM har økt driftsinntektene med 1,6 prosent i 2018, mens EBITDA-marginen er 7,9 prosent, det samme som i 2017. EBITDA er påvirket av MNOK 110 i integrasjonskostnader knyttet til oppkjøpet av RRCM i 2018. I 2017 ble det bokført MNOK 93 i restrukturiseringskostnader. Justert for dette har KM en økning i EBITDA-marginen fra 9,2 til 9,3 prosent i 2018. Ordreinngangen økte med over MNOK 1.500 i 2018, til MNOK 8.884, tilsvarende en book/bill på 1,18. Dette gir en orderreserve på MNOK 5.739 ved utgangen av 2018, mot MNOK 4.820 ett år tidligere.

Etter 2. kvartal 2015 har det blitt gjort betydelige kostnadsreducerende tiltak i KM for å tilpasse kostnadsbasen til det svake olje- og gassmarkedet. Antall ansatte og innleide ble i løpet av denne perioden redusert med over 1.000 personer. Gjennom 2018 har aktiviteten vært noe økende innen enkelte segmenter og forretningsområdet har gjennom andre halvår av 2018 økt antall ansatte med over 100 personer. Ansettelsene er knyttet

til både ettermarkedet og enkelte leveranseprosjekter.

Subsea-divisjonen kan vise til rekordhøy ordreinngang med samlede ordre for over MNOK 3.000 i 2018. Det har vært spesielt god ordreinngang innen hydrografi og fiskeri, samt fra markedet for autonome undervannsfarkoster (AUV). Dette gjelder både for den norske og den amerikanske delen av AUV-virksomheten.

For divisjonene som leverer til nybyggingsmarkedet (Vessel Systems og Solutions) er ordreinngangen over 30 prosent høyere i 2018 enn den var i 2017. I de tradisjonelle fartøysmarkedene kommer forbedringen spesielt fra tørrlast-, shuttletank- og LNG-markedet. Tradisjonell offshore som supply og drilling er fortsatt svak, men ordreinngangen har utviklet seg positivt for både offshore produksjonsfartøyer og konstruksjonsfartøyer sammenliknet med 2017.

Global Customer Support har hatt høy kapasitetsutnyttelse og økende aktivitet i 2018. KMs inntekter fra ettermarkedet er ikke en del av forretningsområdets orderreserve. KM har et godt etablert apparat som betjener blant annet over 18.000 fartøyer med KM-utstyr, og aktiviteten i ettermarkedet utgjør om lag en tredjedel av KMs omsetning. Konkurransesituasjonen innen tradisjonelle fartøysløsninger har vært intensiv de siste årene, som følge av generell lav kontrahering.

Dette i tillegg til at større integrerte fartøysløsninger, som inkluderer store andeler tredjepartsleveranser og som generelt gir lavere bidrag, gjør at ettermarkedet er meget viktig for å sikre økt lønnsomhet i KM.

KM har over flere år hatt en strategi for å utvide leveranseomfanget til hvert enkelt fartøy. I 2016 ble et konsept for integrerte fartøysløsninger lansert, og KM har hatt god ordreinngang for denne type konsepter i 2018. Forretningsområdet har etablert seg som en leverandør av "komplette" løsninger for et bredt spekter av fartøysklasser i enda større grad enn tidligere. Fartøyer som tidligere kunne bety kontrakter i størrelsesorden opp mot "noen titalls millioner", har i 2018 gitt KM enkeltkontrakter verdt over MNOK 100 til blant annet Ro-Pax og offshorefartøyer. Oppkjøpet av RRCM vil gjøre at KM i fremtiden vil kunne utvide konseptene ytterligere. De største kontraktene signert for leveranse av integrerte fartøysløsninger i 2018 er:

- Kontrakt på MUSD 21 for leveranser til en halvt nedsenkbar borerigg som skal bygges på Keppel Fels Limited for Awilco Drilling.
- Kontrakt på over MNOK 400 for leveranser til ni Ro-Ro-fartøyer som skal bygges av Nanjing Jinling Shipyard for Grimaldi Group.

KM leverer til markeder utover det tradisjonelle offshoremarkedet, og flere av disse har vist positiv utvikling. Eksempler er fiskeri, forskning, marin robotikk, gods- og passasjerskip.

- Kontrakt på MUSD 13 for leveranser til et tungløft-kranfartøy som skal bygges på China Merchant Heavy Industries for Offshore Heavy Transport.

Flere av forretningsområdets kjernemarkeder er fremdeles utfordrende, men det investeres likevel betydelig i utvikling av nye prioriterte produkter og løsninger i eksisterende og nye markeder. Et område det har blitt satset på er fjernstyrt service, eller "remote services", hvor antall fartøy muliggjør for denne type service har økt betydelig de siste årene. De siste tre årene har antall fartøy som er utstyrt på en måte som muliggjør fjernstyrt service økt med over 400 prosent til om lag 1.300 fartøy. Dette muliggjør betydelige effektiviseringsgevinster både for KM og for reder.

Et annet område hvor det har vært satset de senere årene er autonomi. KM er involvert i flere kommersielle autonomi-prosjekter. Det mest profilerte av disse er Yara Birkeland, som blir et av verdens første selvkjørende, elektriske og utslippsfrie containerskip. Her er KONGSBERG ansvarlig for å utvikle og levere all nøkkelteknologi om bord på skipet, inkludert kontrollsystemer, sensorer og nødvendig integrasjon for fjernstyrt og autonom operasjon.

KM leverer til markeder utover det tradisjonelle offshore-

markedet, og flere av disse har vist positiv utvikling. Eksempler er fiskeri, forskning, marin robotikk, gods- og passasjerskip. Det har vært positiv utvikling knyttet til leveranse av moderne lavutslipps- og energieffektive løsninger innenfor flere fartøys-segmenter. Dette skyldes blant annet nye regulatoriske krav for utslipp fra fartøyer, samt attraktive nybyggingspriser. Den gode ordreinngangen og lønnsomhetsnivået i 2018 bekrefter at KM er i stand til å tilpasse seg endrede markedsforhold. Dette har skjedd både gjennom restruktureringer og gjennom målrettede satsinger i form av utvidet leveranseomfang og konsepter mot nye markeder for KM.

Norsk maritim- og offshore-næring er viktig for eksportindustrien. Styret vil derfor understreke behovet for en næringspolitikk som fremmer vekst og utvikling i denne sektoren, herunder konkurransedyktige rammebetingelser og finansieringsløsninger.

Øvrig virksomhet

Øvrig virksomhet består av Kongsberg Digital (KDI), eiendomsvirksomhet, konsernfunksjoner og elimineringer mellom forretningsområdene.

KDI ble etablert i 2016 som et viktig steg for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester innenfor våre kjerneområder. Området har i

2018 hatt fokus på å ta nye, samt styrke eksisterende posisjoner knyttet til digitalisering innenfor blant annet olje- og gass-, vind- og handelsflåtemarkedet. Området er av stor strategisk betydning for KONGSBERG, og er en viktig satsing i forhold til både utviklingen og digitaliseringen selskapet ser innenfor sine kjerneområder. KDI går inn i 2019 med total ordresreserve på MNOK 838. Dette er 38 prosent høyere enn foregående år.

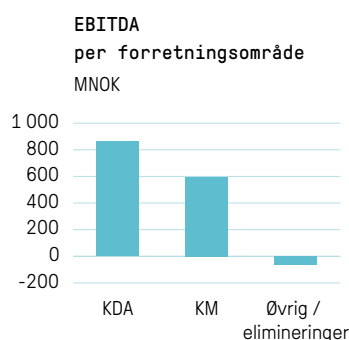
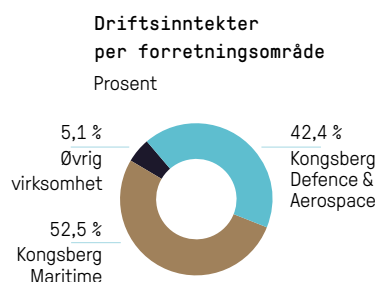
KOMMENTARER TIL ÅRSREGNSKAPET

Driftsinntekter

Konsernets driftsinntekter var MNOK 14.381 i 2018, ned 0,8 prosent fra MNOK 14.490 i 2017. KM hadde en økning i driftsinntektene på 1,6 prosent mens KDA hadde reduksjon på 3,6 prosent i 2018.

EBITDA-utvikling

EBITDA ble MNOK 1.394 (MNOK 1.279) i 2018, som gir en EBITDA-margin på 9,7 prosent (8,8 prosent). EBITDA er påvirket av MNOK 110 i integrasjonskostnader knyttet til oppkjøpet av RRCM samt MNOK 89 i oppkjøpskostnader. I 2017 var EBITDA påvirket netto negativt av restruktureringskostnader, tilbakekjøp av valutaterminer og reversering av avsetninger på

▶ totalt MNOK 256. KDA har økt sin EBITDA fra MNOK 612 til MNOK 863 fra 2017 til 2018, mens KM økte fra MNOK 589 til MNOK 594.

Resultat

Resultat før skatt ble MNOK 844, mot MNOK 654 i 2017. Resultat etter skatt ble MNOK 704, tilsvarende NOK 5,58 per aksje i 2018, mot MNOK 559, tilsvarende NOK 4,62 per aksje i 2017. Avkastning på gjennomsnittlig sysselsatt kapital (ROACE) var 12,5 prosent i 2018 (9,0 prosent). KONGSBERGs utbyttepolitikk fastslår at utbyttet over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Styret foreslår et ordinært utbytte for regnskapsåret 2018 på samme totalnivå som for regnskapsåret 2017, MNOK 450. Dette tilsvarer NOK 2,50 per aksje (3,75). Antall utestående aksjer ble økt fra 120.000.000 til 179.990.065 gjennom en fortrinnsrettsemisjon i 2018. Utbyttet utgjør 64,2 prosent (81,2 prosent) av ordinært årsresultat.

Kontantstrøm

KONGSBERG hadde en positiv kontantstrøm fra driftsaktiviteter på MNOK 2.189 (MNOK 2.899) i

2018. Denne består i hovedsak av EBITDA på MNOK 1.394, justert for endringer i omløpsmidler, kortsiktig gjeld, netto endring i investeringer i tilknyttede og felleskontrollerte selskaper, andre tidsavgrensninger og betalt skatt.

I 2018 var det en negativ kontantstrøm knyttet til investeringsaktiviteter på MNOK 382 (MNOK 528). Av disse var MNOK 211 knyttet til netto kjøp/salg av eiendom, anlegg og utstyr, og MNOK 130 er knyttet til aktivert egenutvikling. Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter er positiv med MNOK 5.250 som i hovedsak er knyttet til innbetalt egenkapital fra den gjennomførte fortrinnsrettsemisjonen på MNOK 4.937 (netto etter emisjonskostnader), nye obligasjonslån på til sammen MNOK 1.000, utbetaling av utbytte på MNOK 450 og betalte renter på MNOK 100.

Netto endring betalingsmidler, etter effekt av valuta-kursendringer ble MNOK 7.082 (MNOK 1.068).

Kapitalstruktur

Konsernets egenkapital per 31.12.18 var MNOK 12.626, som utgjør 45,7 prosent av totalkapitalen. Bokført egenkapital ▶

		Kongsberg			
		KONGSBERG konsolidert	Defence & Aerospace	Kongsberg Maritime	Øvrig / eliminerings
MNOK					
Driftsinntekter	2018	14 381	6 104	7 545	732
	2017	14 490	6 333	7 429	728
	Prosentvis endring	(0,8 %)	(3,6 %)	1,6 %	0,6 %
EBITDA	2018	1 394	863	594	(63)
	2017	1 279	612	589	78
	Prosentvis endring	9,0 %	41,0 %	0,9 %	(180,8 %)
EBITDA-margin	2018	9,7 %	14,1 %	7,9 %	(8,6 %)
	2017	8,8 %	9,7 %	7,9 %	10,7 %
Ordreinngang	2018	16 574	6 885	8 884	805
	2017	13 430	5 376	7 336	718
	Prosentvis endring	23,4 %	28,1 %	21,1 %	12,1 %

► er økt med MNOK 5.261 i 2018, hvor MNOK 4.951 er knyttet til fortrinnsrettsemisjonen i november 2018 (netto etter emisjonskostnader og skatt). Konsernets netto rentebærende gjeld (betalingsmidler fratrukket rentebærende gjeld) per 31.12.18 var MNOK -5.706. Langsiktig rentebærende gjeld består i hovedsak av seks langsiktige obligasjonslån på til sammen MNOK 4.000. I tillegg har konsernet et obligasjonslån på MNOK 250 med forfall i 2019.

Konsernet har i tillegg en ubenyttet syndikert lånefasilitet på MNOK 2.300 som har en løpetid til 15.3.23.

KONGSBERGs virksomhet trenger langsiktighet både i gjennomføring og strategi. Samtidig kan driftskapitalbehovet variere betydelig. Dette stiller krav til god likviditet og forutsigbar kapitaltilgang over tid. Konsernet har derfor som mål å være klassifisert med god kredittverdighet av sine långivere og investorer.

Valuta

Selskapets valutapolicy innebærer at kontraktsfestede valutastrømmer blir sikret med terminkontrakter (virkelig verdisikringer). I tillegg sikres en andel av valutaeksponeringen i store

forpliktende tilbud der sannsynligheten for kontrakt er høy (kontantstrømsikringer). Konsernet benytter sikringsbokføring.

Ved utgangen av 2018 var beholdningen av terminkontrakter knyttet til virkelig verdisikringer MNOK 8.283 målt til avtalte kurser. Disse terminkontraktene hadde en netto negativ virkelig verdi per 31.12.18 på MNOK 384. I tillegg hadde konsernet en negativ verdi (netto kjøp) på MNOK 4.064 i kontantstrømsikringer målt til avtalte kurser bestående av terminkontrakter. Kontantstrømsikringene hadde en samlet netto positiv virkelig verdi per 31.12.18 på MNOK 67.

UTSIKTER FOR 2019

KONGSBERG har styrket og etablert nye sterke og viktige posisjoner både innen de sivile og forsvarsrelaterte områdene.

Innen våre sivile områder har vi, i en periode med generelt utfordrende markeder, satset betydelig både i eksisterende og nye markeder. Det er i tillegg stor internasjonal interesse for den moderne produktporteføljen fra vårt forsvarsområde. Dette gir gode utsikter for ordreinngang

både på kort og lengre sikt, og et solid grunnlag for langsiktig vekst. Det må forventes svingninger i marginbildet mellom kvartallene som følge av oppnådde milepæler og hvilke prosjekter som er dominerende.

KM vil i 2019 ha høy prioritet på slutføring, og deretter integrasjon, av det pågående oppkjøpet av RRCM. Det pågår omfattende forberedelser for å sikre at prosessen skal bli vellykket. KM leverer til hele fartøysmarkedet, både handelsflåten, offshoremarkedet og andre spesialfartøy, hvilket gjør KM mer robust. Med utstyr installert på over 18.000 fartøy, et tall som vil øke til 25.000 med RRCM, byr også ettermarkedet på betydelige muligheter for forretningsområdet. Vi forventer at nybyggingsmarkedet fortsatt blir utfordrende i 2019. Driftsinntektene er likevel forventet å øke i år sammenliknet med fjoråret, basert på ordreinngangen i 2018 og noe bedring i ettermarkedet.

KDA er valgt som foretrukket leverandør til flere programmer hvor kontrakter er forventet signert i løpet av de neste 24 månedene. Tidspunkt for kontraktsignering kan dermed påvirke driftsinntektene i året vi er inne i. Ordre som allerede er signert gir grunnlag for noe vekst ►

KONGSBERG har etablert sterke posisjoner både innen de sivile- og forsvarsrelaterte områdene.

- i 2019 sammenliknet med 2018, uavhengig av dette.

KDI har de siste årene investert betydelig i å etablere nye, samt styrke eksisterende posisjoner knyttet til digitalisering av kjerneområder innen blant annet olje- og gass, vind- og handelsflåtemarkedet. Ordre-inngangen var om lag 25 prosent høyere i 2018 enn i 2017. Det vil fortsatt være fokus på videreutvikling av området.

STRATEGI FREMME OG PRIORITERINGER I 2019

KONGSBERG er et globalt teknologikonsern som leverer systemer og løsninger med ekstreme ytelser for ekstreme forhold. KONGSBERGs leveranser er ofte av strategisk betydning for våre kunder, og bidrar til å dekke viktige samfunnsbehov og utviklingstrender innen blant annet sikkerhet, energi, transport og klima. Det er viktig for KONGSBERG å ha teknologi- og produktposisjoner hvor vi enten

er verdensledende eller har potensial til å bli verdensledende på sikt.

KONGSBERGs fokus er å sikre vår konkurransekraft og samtidig legge grunnlaget for lønnsom vekst. Veksten skal komme gjennom en kombinasjon av organisk vekst og oppkjøp. Den organiske veksten baseres på videreutvikling og utvidelse av eksisterende produkter, tjenester og markedsposisjoner, samt utvikling eller sammensetning av nye produkter til nye markeder. KONGSBERG investerer kontinuerlig i produktutvikling og har som mål å opprettholde en ledende posisjon for innovasjon og teknologiutvikling innen konsernets kjerneområder.

KONGSBERG har verdensledende produkter og systemer for det internasjonale forsvarsmarkedet. Hovedfokus for KDA er å sikre strategisk viktige kontrakter, og oppnå vekst i utvalgte geografiske områder både gjennom egen aktivitet og sammen med partnere. KONGSBERG har som mål å være en ledende forsvarslieferandør i

Nord-Europa. Gjennom sterke allianser med partnere i USA har KONGSBERG hatt viktige gjennombrudd med blant annet missiler og luftvernssystemer i det amerikanske markedet, og det er viktig å sikre og videreutvikle disse alliansene. KONGSBERG har et godt og langvarig samarbeid med det norske Forsvaret og dette er viktig for fortsatt internasjonal suksess.

AIM-transaksjonen forventes ferdigstilt i løpet av første halvår 2019. Kjøpet av AIM vil ytterligere styrke KONGSBERGs posisjon som en strategisk partner for det norske Forsvaret. Se for øvrig beskrivelse av dette under "Oppkjøp og Emisjon" side 94.

KONGSBERG har ledende posisjoner innen det maritime markedet. KMs strategi er å utvide leveranseomfanget og ettermarkedsaktivitetene gjennom fortsatt innovasjon og oppkjøp. Det maritime markedet er i endring og KM har identifisert fire viktige fokusområder: (i) integrerte løsninger, (ii) digitalisering, (iii) remote services og (iv) autonomi. I 2018 gjennomførte ►

PRIORITERINGER FOR FORRETNINGSOMRÅDENE I 2019

Kongsberg Defence & Aerospace

- Sikre god gjennomføring av de store, pågående programmene
- Videreutvikle samarbeidet med Patria, og sammen med AIM utvikle en sterk, internasjonal aktør innen militært vedlikehold
- Sikre internasjonale markedsmuligheter og industri-samarbeid knyttet til norske forsvarsinvesteringer
- Sikre strategisk viktige kontrakter

Kongsberg Maritime

- Integrere den kommersielle maritime virksomheten fra Rolls-Royce på en verdiskapende måte
- Snu utviklingen i områder som ikke har tilfredsstillende lønnsomhet
- Sikre og ta nye markedsposisjoner innenfor nye og etablerte hovedsegmenter

Kongsberg Digital

- Sikre videre utvikling av området gjennom ordre-inngang fra satsingsområder som for eksempel "digital tvilling".
- Gjennom samarbeid med små og store partnere på den skybaserte plattformen Kognifai bidra til innovasjon og digital transformasjon
- Sikre at KDI har nødvendige muskler til å ta sterke posisjoner innen prioriterte områder

KONGSBERG-aksjen hadde en markedsverdi på MNOK 21.167 ved utgangen av 2018.

- KM et betydelig og strategisk viktig oppkjøp av den kommersielle maritime virksomheten i Rolls-Royce. Transaksjonen forventes ferdigstilt 1.4.19. Oppkjøpet er sentralt for å lykkes med strategien om å ta en ledende posisjon innen integrerte maritime løsninger, ytterligere forsterke det internasjonale salgs- og serviceapparatet og fortsatt ligge i front i utviklingen av nye avanserte løsninger.

KDI er godt posisjonert for å bli en nøkkelspiller innen den digitale transformasjonen. Hovedfokus for KDI fremover er utrulling av en avansert løsning for "digitale tvillinger" og avanserte systemer for å koble fartøy til land gjennom den digitale plattformen Kognifai. Et viktig fokusområde for KONGSBERG er å sørge for at KDI har de nødvendige musklene til å

ta en sterk posisjon innen disse kjerneområdene.

KONGSBERG-AKSJEN OG AKSJEEIERFORHOLD

KONGSBERG skal gi aksje-markedet relevant og utfyllende informasjon som grunnlag for en balansert og korrekt verdisetning av aksjen. Konsernet legger vekt på en åpen dialog med aksje-markedet og media.

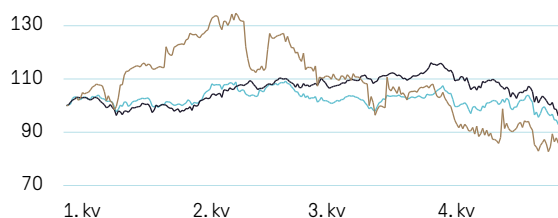
28.11.18 ble det utstedt 59.990.065 nye aksjer i KONGSBERG i forbindelse med en fortrinnsrettsemisjon knyttet til oppkjøpet av RRCM, hvor det totale antall utstedte aksjer økte til 179.990.065. Antall utstedte aksjer før emisjonen var 120.000.000. Staten, representert ved Nærings- og fiskerideparte-

mentet, deltok i fortrinnsretts-emisjonen med statens pro rata andel og har opprettholdt sin eierandel etter emisjonen (50,001 prosent). Emisjonen ble avsluttet 22.11.18 og ny aksjekapital ble registrert 28.11.18. Fortrinnsrettene hadde en dekningsgrad på 99,2 prosent, hvor resterende fortrinnsretter ble fordelt pro rata på overtegning til tegnere med tegningsretter. Fortrinnsretts-emisjonen hadde 25,7 prosent overtegning. Det ble ikke tildelt emisjonsaksjer til tegnere utover tegningsrettsinnehavere.

Kursen på KONGSBERG-aksjen falt fra NOK 131,18 ved utgangen av 2017 til NOK 117,60 ved utgangen av 2018. Dette gir en markedsverdi ved utgangen av 2018 på MNOK 21.167. Inkludert utbytte på NOK 3,75 per aksje ble avkastningen i 2018 på minus 8,4 prosent. Hovedindeksen (OSEBX) på Oslo Børs hadde i samme periode en reduksjon på 1,8 prosent. Per 31.12.18 hadde KONGSBERG 11.594 aksjeeiere (9.247). Selskapet hadde 902 (820) utenlandske eiere som til sammen eide 17,37 prosent av aksjene (14,28 prosent). Staten, ved Nærings- og fiskeridepartementet, er største eier med 50,001 prosent av aksjene. De ti største eierne hadde ved årsskiftet til sammen 71,34 prosent (75,88) av

Kursutvikling 2018

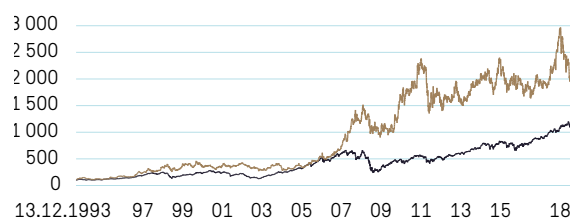
NOK (indeksert til NOK 100 per 1.1.18)

■ OSE
■ OSEBX
■ KONGSBERG

Kursutvikling fra børsintroduksjon

NOK (indeksert til NOK 100 ved børsintroduksjon)

■ OSEBX
■ KONGSBERG

- aksjene. Antall aksjer utstedt er 179,99 millioner (120 millioner), hver pålydende NOK 1,25. Ved utgangen av 2018 eide KONGSBERG totalt 19.869 (8.961) egne aksjer.

KONGSBERG har betalt utbytte til aksjeeierne i alle år siden børsnoteringen i 1993, bortsett fra i 2000 og 2001. Utbyttepolicyen sier at utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

På generalforsamlingen 16.5.18 ble det besluttet et ordinært utbytte på NOK 3,75 per aksje for 2017.

For regnskapsåret 2018 foreslår styret å betale et ordinært utbytte på totalt MNOK 450 (MNOK 450), tilsvarende NOK 2,50 per aksje (NOK 3,75 per aksje). Utbyttet utgjør 64,2 prosent (81,2 prosent) av ordinært årsresultat.

I 2018 ble det omsatt 48,9 millioner (17,9 millioner) KONGSBERG-aksjer fordelt på 237.274 (65.354) transaksjoner. Antallet aksjer økte 28.11.18 med 59,99 millioner. Selskapet arbeider aktivt med å øke interessen for aksjen gjennom aktiviteter mot investormarkedet. KONGSBERG er jevnlig represen-

tert på "roadshows", møter og konferanser både i og utenfor Norge. Målet for 2019 er å opprettholde aktiviteten mot investormarkedet. Det avholdes faste investorpresentasjoner ved hver kvartalsrapportering.

Styret ser på medarbeideres aksjeeierskap som positivt. Hvert år arrangeres det aksje-program for ansatte hvor ansatte i konsernet kan kjøpe aksjer i selskapet. Våren 2018 ble konsernets årlige aksjeprogram for ansatte gjennomført for 22. gang. Aksjer blir videresolgt til de ansatte med 20 prosent rabatt på markedskurs.

I 2018 ble de ansatte tilbudt aksjer for inntil 30.000 kroner etter rabatt. Det ble solgt 446.868 (550.951) aksjer til en kurs på NOK 138,50 (20 prosent rabatt på markedskurs). 2.269 (2.132) ansatte benyttet seg av tilbudet.

RISIKOFAKTORER OG RISIKOSTYRING

KONGSBERG er eksponert for ulike former for risiko, og styret følger utviklingen innenfor de ulike risikoområdene nøye. Styret mener det er god balanse mellom konsernets samlede risiko og konsernets risikobærende evne.

Administrasjonen utarbeider månedlige driftsrapporter og kvartalsvise risikorapporter som gjennomgås av styret. Administrasjonen gjør årlige risikoanalyser som er av mer generell karakter. Administrasjonen (og styret) gjør årlige risikoanalyser i forbindelse med større investeringer, kunde-kontrakter, satsinger og oppkjøp. Videre har styret et revisjonsutvalg som skal støtte styret i utøvelse av sitt ansvar for behandlingen av regnskapet og relevante vurderingsposter, samt følge opp internkontroll og risikostyring i konsernet. Revisjonsutvalget møtes som et minimum i forbindelse med avleggelse av års- og delårsregnskap.

Konsernets virksomhet er internasjonal med leveranse av høyteknologiske systemer og løsninger i hovedsak til kunder innen offshoremarkedet, handelsflåte og forsvar. Markedsrisikoen vil derfor kunne variere noe innen disse ulike segmentene.

Offshoremarkedet omfatter leting, utbygging, utvinning og transport av olje og gass. I tillegg kommer støttefunksjoner som forsyningstjenester og driftsstøtte, samt vedlikehold og service på plattformer og fartøy. KONGSBERG er leverandør av produkter og tjenester til alle ►

KONGSBERG er eksponert for ulike former for risiko, og styret følger utviklingen innenfor de ulike risikoområdene nøye. Styret mener det er god balanse mellom konsernets samlede risiko og konsernets risikobærende evne.

Gjennom oppkjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine har konsernet utvidet KMs leveranseomfang, og således redusert risikoen for marginalisering.

► disse segmentene. Etterspørsel etter energi og oljeprisutvikling påvirker investeringsviljen i dette markedet. I tillegg vil investeringsnivåene kunne variere mellom ulike geografiske områder avhengig av blant annet oljereserver og nivået på lete- og produksjonsaktivitetene. Den negative utviklingen de siste årene i olje-, gass- og offshore-markedet har økt konsernets risiko og påvirker konsernets aktivitetsnivå, noe spesielt KM har vært preget av. Lavere aktivitet innen nybygging av fartøy har medført økt konkurranse og større risiko for at KM skal bli marginalisert. Mer krevende olje- og gassfelt og økt kostnadsfokus i bransjen generelt, skaper nye nisjer i markedet og dette skaper igjen behov for nye teknologiske løsninger. Gjennom oppkjøpet av RRCM har konsernet utvidet KMs leveranseomfang, og således redusert risikoen for marginalisering.

Oppkjøpet av RRCM er en betydelig transaksjon for konsernet, og det er avgjørende at man evner å gjennomføre en vellykket og rask integrering av virksomheten i KM. Dette representerer en betydelig risikofaktor for konsernet, særlig i 2019. Konsernet har siden oppkjøpet ble besluttet, lagt ned betydelige ressurser i å planlegge overtagelsen, og risikoen er etter styrets vurdering ivarettatt på en tilfredsstillende måte.

Markedet for handelsskip omfatter alle typer skip fra enkle tørrlastskip til avanserte tankskip. Passasjerskip i cruise- og fergetrafikk er også en viktig del av handelsflåten. Kontrahering av nye skip henger tett sammen med forventet utvikling av transportbehov. Utviklingen i verdensøkonomien påvirker behovet for sjøveistransport av mennesker, energi, råvarer og ferdigprodukter. I tillegg vil type skip og geografiske områder kunne påvirke markedet.

I forsvarsmarkedet leveres produkter og systemer til både land-, luft- og sjøbasert forsvar. På grunn av strenge sikkerhetskrav og vern av ulike lands egen forsvarsindustri, er det ofte vanskelig for en forsvarsleverandør å vinne forsvarskontrakter utenfor egne landegrenser. Det er betydelig proteksjonisme både i Europa, USA, og forsvarsmarkedet generelt. Likevel er det muligheter gjennom langsiktige relasjoner og nisjeprodukter, og dette er til dels ivarettatt gjennom relasjoner KONGSBERG har med store utenlandske forsvarsbedrifter.

Generelt kan vi si at KONGSBERG opererer i markeder som i stor grad påvirkes av den teknologiske utviklingen og hvor det er risiko for at ny teknologi kan påvirke KONGSBERGs ledende posisjon. I tillegg vil generelle konjunktursvingninger påvirke markedene, både i ulik

grad og på ulikt tidspunkt. Eksportkontrollregelverk og sanksjoner vil kunne innebære en usikkerhet i forhold til markedsmuligheter.

Konsernets verdiskaping består i hovedsak av leveranser av systemer og løsninger med høy teknologisk kompleksitet, og leveransene er i hovedsak organisert som prosjekter. Effektiv styring av prosjekter er derfor en viktig suksessfaktor for å redusere risiko. KONGSBERG har etablert mål for prosjektledelse basert på intern og ekstern "best practice", og prosjektledere gjennomgår interne opplæringsprogram. Inntektene i prosjektene er kontraktfestet, og usikkerheten i prosjektene er i stor grad knyttet til vurdering av gjenstående kostnader og fastsettelse av fullføringsgrad, men også motpartsrisiko og garantiforpliktelser. Konsernet har etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter med hensyn til teknologisk kompleksitet og utviklingsinnhold. Dette legger grunnlaget for vurdering av gjennomføringsrisiko og resultatuttak i prosjektene.

KONGSBERG er eksponert for en rekke former for finansiell risiko, og målet er å balansere de finansielle risikoelementene for å bidra til forutsigbarhet i konsernet. KONGSBERGs finansielle risiko styres sentralt etter de retningslinjene styret har vedtatt i konsernets finanspolicy. ►

- Konsernets finansielle risiko-
styring er detaljert beskrevet i
note 5, "Styring av kapital og
finansiell risiko".

KONGSBERGs kundemasse
er differensiert, og består i hoved-
sak av offentlige kunder og større
private selskaper i en rekke land.
Historisk sett har konsernet
hatt beskjedne tap på kunde-
fordringer. Tiltak for å begrense
risikoeksponeringen iverksettes
fortløpende der det vurderes
som nødvendig. Konsernets
likviditetsrisiko styres sentralt
ved krav til fornyelse av lån i god
tid før forfall, samt bruk av
prognoser for likviditet.

Med en stor andel uten-
landske kunder og kontrakter i
ulik valuta, er konsernets inn-
tekter påvirket av svingninger
i valutakurser. KONGSBERGs
valutapolicy innebærer at
kontraktfestede valutastrømmer
i hovedsak sikres med termin-
kontrakter. I tillegg sikres en
andel av forventet ordreinngang
i henhold til fastlagte retnings-
linjer, som styrer hvor stor andel
av forventet ordreinngang
som sikres, avhengig av tid til
forventet ordreinngang.

KONGSBERG har over flere
år bygget opp og videreutviklet
compliance-funksjoner. Det er
etablert regelverk, samt oppføl-
gings- og rapporteringssystemer
for håndtering av risiko på
områder som eksempelvis anti-
korrupsjon, leverandørkjeden og
varsling av kritikkverdige forhold.
Opplæring innenfor området
etikk og compliance gjennom-
føres i hele organisasjonen, både
i Norge og internasjonalt.

Vi gjennomfører periodisk
evaluering av vårt compliance og
antikorrupsjonsprogram. Det
ble siste gang gjennomført en
ekstern evaluering av
Kongsberg Gruppen ASA (mor-
selskapet) i 2017. Våre forretnings-
områder har i 2017 og 2018
gjennomført interne revisjoner

opp mot tilsvarende kriterier.
Evalueringene bekrefter at
programmet overholder nasjonale
og internasjonale lover, samtidig
som det gir viktige innspill til
vårt arbeid med kontinuerlig
forbedring.

Styret vurderer
KONGSBERGs compliance-
program til å være på et godt
internasjonalt nivå.

Som et høyteknologisk
selskap er KONGSBERG konstant
eksponert for eksterne trusler
tilknyttet datasikkerhet, og er
under konstant press fra ulike
eksterne aktører. I hovedsak er
man utsatt for virusangrep, forsøk
på hacking, sosial manipulering
og svindelforsøk. Overvåking og
tiltak for å forhindre angrep har
høy prioritet og fokus hos
ledelsen. Hovedfokus i arbeidet
mot dataangrep er rettet mot
overvåking og forebyggende
tiltak, hvor avansert teknologi
benyttes. Dette, sammen med
informasjon til og opplæring av
alle ansatte, bidrar til at konsernet
kontinuerlig forbedrer evnen til å
stå imot disse truslene.

TEKNOLOGI, FORSKNING OG UTVIKLING

En betydelig andel av
KONGSBERGs verdiskaping
består av utvikling av høyteknolo-
giske løsninger til det nasjonale
og internasjonale markedet.
KONGSBERGs teknologiplattform
er systematisk bygget opp
gjennom mange år, og er en viktig
forutsetning for konkurranse-
evnen. Det er en betydelig over-
føringsverdi av teknologi mellom
de ulike deler av konsernet. Det
bygges opp fremtidsrettet tekno-
logikompetanse innenfor digitali-
sering i KDI. Videre arbeides det
aktivt sammen med våre sentrale
teknologipartnere for å videre-
utvikle vår teknologiplattform.

KONGSBERG satser kontinuerlig
på produktutvikling, både egen-
finansiert og gjennom kunde-
finansierte programmer. Totale
kostnader til produktutvikling
utgjør over tid om lag ti prosent
av driftsinntektene.

SAMFUNNSANSVAR

KONGSBERG skal stå for en
bærekraftig utvikling hvor det er
balanse mellom resultater, verdi-
skaping og samfunnsansvar.
Bærekraft og samfunnsansvar er
integrert i konsernets strategi-
prosesser. Bærekraftig teknolo-
gisk innovasjon er et sentralt
element for å bidra til å løse de
store globale utfordringene
verden står overfor. For
KONGSBERG betyr dette forret-
ningsmuligheter i flere markeder
sett i lys av vår brede teknologi-
og kompetanseplattform. Vi er
bevisst den risiko som er knyttet
til vår "license to operate" – både
med hensyn til overholdelse av
lover og regler, samt utvikling
med hensyn til ressursknapphet,
uro i verdenssituasjonen, utvik-
ling i globale megatrender mv.
KONGSBERG har, og vil fortsette
å ha, stort fokus på antikorrup-
sjon og samfunnsansvar i
leverandørnettverket, samt
oppfølging av menneske- og
arbeidstakerrettigheter – både i
egen organisasjon og hos våre
forretningspartnere. Det henvises
til kapitlet om bærekraft for en
nærmere beskrivelse av konser-
nets arbeid med bærekraft og
samfunnsansvar.

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Styret er opptatt av at helse, miljø
og sikkerhet (HMS) tas hånd om
på en måte som skaper høy trivsel ►

► og et godt arbeidsmiljø. Helse, miljø og sikkerhet er viktig for KONGSBERG og er en del av vår “license to operate”. Et grunnleggende prinsipp er at HMS-arbeidet skal være forebyggende. Styret følger HMS-arbeidet tett, og gjennomgår HMS-rapportene hvert kvartal. I 2018 ble KONGSBERGs første “Global HSE Day” arrangert, en felles HMS-kampanje for hele konsernet hvor “Awareness” var et felles tema for kampanjen. Andre opplærings tiltak og kampanjer har blitt gjennomført tilpasset de ulike risikoområder, og dette medvirker til og fremmer en god HMS-kultur. Risikoanalyser gjennomføres regelmessig og er en viktig del av det forebyggende HMS-arbeidet.

Nedgangen i antall arbeidsrelaterte hendelser med og uten fravær (“TRI”) har fortsatt, fra 3,2 i 2017 til 1,6 i 2018. Antall registrerte hendelser som med-

førte fravær har hatt en nedgang fra 31 til 13. Det er fortsatt et lavt sykefravær i konsernet, 2,6 prosent (2,3 prosent i 2017). For virksomhetene i Norge er det i 2018 en liten økning til 3,0 prosent fra 2017 på 2,8 prosent. Det arbeides systematisk med oppfølging av sykemeldte, med spesielt fokus på å få langtids-sykemeldte raskere tilbake i jobb. Ytterligere detaljer om bærekraftige nøkkeltall innen HMS finnes i konsernets bærekraft-rapport, [side 72](#).

Alle medarbeidere i Norge har tilgang til bedriftshelse-tjeneste. I de utenlandske virksomhetene varierer dette i tråd med lokal praksis og lovgivning. Ved utgangen av 2018 var 34 prosent av KONGSBERGs medarbeidere ansatt utenfor Norge. Dette krever stor oppmerksomhet og innsikt i problemstillinger knyttet til helse, miljø og sikkerhet i de aktuelle land.

KLIMA OG MILJØ

Klima- og miljøregnskapet gir en oversikt over KONGSBERGs forbruk av energi, utslipp av klimagassen CO₂ og avfallshåndtering. Konsernets største positive bidrag i forhold til klimautfordringene er at et økende antall av våre produkter og løsninger på forskjellig vis bidrar til reduserte utslipp for våre kunder. Dette er sentralt i vår forretningsstrategi.

Klimaregnskapet viser at CO₂-utslipp har økt med 10 prosent fra 2017 til 2018, hovedsaklig på grunn av økt reisevirksomhet (reduksjon med 3 prosent fra 2016 til 2017).

En detaljert oversikt over klima- og miljøregnskapet for 2018 finnes i konsernets bærekraftrapport for 2018, [side 73](#).

Konsernet har vedtatt et mål om å redusere utslipp av klimagassen CO₂ med 20 prosent relativt til omsetningen innen utgangen av 2020, med basis i tall per 31.12.15. Oppnådd reduksjon fra 2015 til 2018 er 10 prosent i faktiske utslipp (tonn CO₂). Det er ikke rapportert alvorlige hendelser knyttet til forurensing av miljøet i 2018.

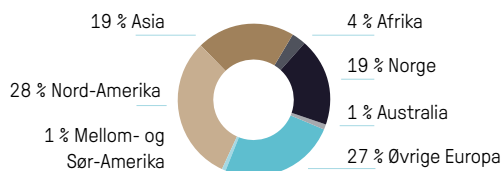
PERSONAL OG ORGANISASJON

Antall medarbeidere	31.12.18	31.12.17
Kongsberg Defence & Aerospace	2 448	2 421
Kongsberg Maritime	3 794	3 819
Øvrige	600	590
Totalt i konsernet	6 842	6 830
Andel utenfor Norge	34 %	35 %

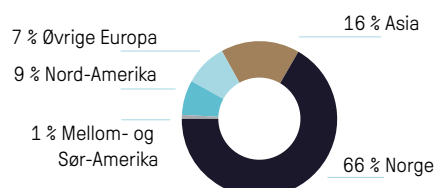
KONGSBERG har en unik og sterk kultur som er utviklet over mange år. Individuer og team som etterlever våre verdier og demonstre-

Driftsinntekter geografisk

Ansatte geografisk

Konsernets største positive bidrag i forhold til klimautfordringene er at et stort antall av våre produkter og løsninger på forskjellig vis bidrar til reduserte utslipp for våre kunder.

- rer god atferd skal verdsettes. Denne kulturen skal bidra til at vi tiltrekker oss de med kompetanse og atferd som løser morgendagens tekniske utfordringer på en bærekraftig måte. Samarbeid er grunnleggende for vår virksomhet. I 2018 ble "Collaboration Award" delt ut for første gang, for å anerkjenne team / prosjekter hvor denne verdien har vært avgjørende for vellykket resultat.

Ledelse i KONGSBERG handler om å skape verdier og å oppnå resultater gjennom andre. Nøkkelen til suksess ligger i kombinasjonen av godt lederskap og dedikerte medarbeidere. Lederen skal utøve sitt lederskap basert på våre verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper. Våre ledere skal skape et miljø der våre ansatte vil trives og har suksess for å møte de strategiske prioritettene i kundetilfredshet, innovasjon og operasjonell excellence. På bakgrunn av dette har vi Leadership@KONGSBERG, som skal bidra til å tydeliggjøre og kvalitetssikre prosesser for målsetting, måloppfølging og evaluering av alle våre medarbeidere.

En viktig forutsetning for å lykkes langsiktig er at KONGSBERG forvalter medarbeidernes kompetanse på en god måte. Konsernet arbeider med økt utveksling av kunnskap og medarbeidere mellom forretningsområdene. Gode arbeidsprosesser og utviklingsmuligheter er viktige

virkemidler for å rekruttere og beholde gode medarbeidere. KONGSBERG legger stor vekt på kompetanseutvikling, og arbeider kontinuerlig med å videreutvikle våre ansatte. 66 prosent av de ansatte i KONGSBERG har høyere utdanning.

I samarbeid med utdanningsselskapet Kongsberg Technology Training Centre AS, hvor KONGSBERG er deleier, utdanner konsernet fagarbeidere innenfor flere fagområder. I 2018 var det totalt 42 lærlinger. I tillegg legger konsernet til rette for, og stimulerer til, at egne ansatte kan ta fagbrev som privatist, såkalt praksiskandidat.

Samarbeidet med medarbeidernes fagforeninger og organisasjoner gjennom de etablerte samarbeids- og representasjonsordningene er godt, og gir verdifulle bidrag til å møte konsernets utfordringer på en konstruktiv måte.

MANGFOLD

Mangfold og likestilling er verdiskapende og gir økt konkurransekraft. Det gir større bredde i tankesett og i påvirkning av selskapets strategi og handling. Derfor jobber vi systematisk og målrettet med å rekruttere, utvikle og beholde personer med variasjon i etnisk bakgrunn, nasjonal opprinnelse, hudfarge,

språk, religion, livssyn, alder og kjønn.

Totalt 1.490 (22 prosent) av de ansatte er kvinner, og tre av fem aksjonærvalgte medlemmer i styret er kvinner. Per 31.12.18 inngår to kvinner i konsernledelsen. Selskapet er opptatt av å fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling i strid med lov om likestilling mellom kjønnene. Det er etablert mål på kort og lang sikt for å bidra til å øke kvinneandel i konsernet, både med hensyn til ansettelser og lederstillinger. I den grad det er mulig, søker KONGSBERG å tilpasse arbeidsforholdene, slik at også personer med nedsatt funksjonsevne kan ta arbeid i bedriften. Mangfold følges særlig opp av styrets kompensasjonsutvalg. Styret vurderer at konsernet er i overensstemmelse med gjeldende regelverk på området.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig, bærekraftig og internasjonalt perspektiv. God eierstyring og selskapsledelse skal redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som konsernets ressurser skal utnyttes på en

- ▶ effektiv og bærekraftig måte, og gjennom dette sikre størst mulig verdiskaping. Verdiene som skapes, skal komme aksjeeiere, medarbeidere, kunder og samfunnet til gode.

Styret legger vekt på at konsernets styringsdokumenter gjennomgås årlig og oppdateres, slik at de i størst mulig grad er i overensstemmelse med "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse".

I henhold til regnskapsloven § 3-3b, skal selskapet utarbeide en redegjørelse om foretaksstyring. Redegjørelsen vil, i henhold til allmennaksjeloven § 5-6, bli gjenstand for behandling på ordinær generalforsamling. Redegjørelsen på sidene 75-90, er basert på siste reviderte utgave av anbefalingen av 17.10.18.

LØNN OG ANNEN GODTGJØRELSE TIL LEDENDEN ANSATTE

Styret har et eget kompensasjonsutvalg som blant annet behandler alle vesentlige forhold knyttet til lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte før formell styrebehandling og beslutning. I tråd med norsk aksjelovgivning har styret også utarbeidet en egen erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte, tatt inn i note 27 i regnskapet.

ÅRSRESULTAT OG DISPONERING

Morselskapet Kongsberg Gruppen ASA hadde i 2018 et årsresultat på MNOK 1.313. Styret foreslår følgende disponeringer i Kongsberg Gruppen ASA:

Utbytte	MNOK	450
Til annen egenkapital	MNOK	863
Totalt disponert	MNOK	1 313

Forslaget til utbytte utgjør 64,2 prosent av konsernets ordinære årsresultat.

FORTSATT DRIFT

I samsvar med regnskapsloven § 3-3a bekreftes det at forutsetningene om fortsatt drift er til stede. Fremtidige resultatprognoser og konsernets langsiktige strategiske prognoser ligger til grunn for dette. Konsernet er i en god økonomisk og finansiell stilling.

Kongsberg, 21. mars 2019

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

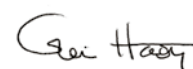
Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

Årsregnskap og noter

Side

Side

KONGSBERG (KONSERN)

110	<u>Resultatregnskap 1.1.–31.12.</u>
111	<u>Oppstilling over totalresultat for perioden 1.1.–31.12.</u>
112	<u>Oppstilling over finansiell stilling per 31.12.</u>
113	<u>Oppstilling over endring i egenkapital 1.1.–31.12.</u>
114	<u>Kontantstrømoppstilling 1.1.–31.12.</u>
115	<u>Noter</u>
115	1 Generell informasjon
115	2 Grunnlag for utarbeidelse av konsernregnskapet
116	3 Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper
125	4 Virkelig verdi
126	5 Styring av kapital og finansiell risiko
127	6 Driftssegmenter
130	7 Kundekontrakter
132	8 Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper
133	9 Varelager
133	10 Personalkostnader
133	11 Pensjoner
138	12 Eiendom, anlegg og utstyr
139	13 Immaterielle eiendeler
140	14 Test av verdifall på goodwill
142	15 Finansiinntekter og finanskostnader
142	16 Skatt
144	17 Resultat per aksje
144	18 Andre langsiktige eiendeler
144	19 Fordringer og kredittisiko
146	20 Finansielle instrumenter
146	A) Derivater
146	B) Valutarisiko og -sikring
149	C) Kontantstrømsikringer
150	D) Renterisiko knyttet til lån
151	E) Likviditetsrisiko
152	F) Oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser
153	G) Vurdering av virkelig verdi
153	H) Estimatusikkerhet
153	21 Betalingsmidler
154	22 Aksjekapital
155	23 Avsetninger
156	24 Andre kortsiktige forpliktelser
157	25 Pantstillelser og garantier
157	26 Salg og tilbakeleie
158	27 Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

160	<u>28 Godtgjørelse til ledelsen og styret</u>
162	<u>29 Godtgjørelse til revisor</u>
162	<u>30 Oversikt over konsernselskaper</u>
164	<u>31 Transaksjoner med nærstående parter</u>
164	<u>32 Oppkjøp</u>
164	<u>33 Definisjoner</u>
165	<u>34 Hendelser etter balansedagens utløp</u>

KONGSBERG GRUPPEN ASA

166	<u>Resultatregnskap 1.1.–31.12.</u>
167	<u>Balanse per 31.12.</u>
168	<u>Kontantstrømoppstilling</u>
169	<u>Noter</u>
169	1 Regnskapsprinsipper
170	2 Egenkapitalavstemming
170	3 Aksjer i datterselskap
171	4 Lønnskostnader og godtgjørelser
171	5 Pensjoner
172	6 Skatt
173	7 Rentebærende lån og lånerammer
174	8 Garantier
175	9 Nærstående parter
176	10 Valutasikring
178	11 Betalingsmidler
179	<u>Erklæring til årsregnskap</u>
180	<u>Revisjonsberetning 2018</u>
184	<u>Finansiell kalender</u>
184	<u>Kontaktinformasjon</u>

Resultatregnskap 1.1.–31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

MNOK	Note	2018	2017
Driftsinntekter	6, 7	14 381	14 490
Sum inntekter		14 381	14 490
Varekostnader	9	(4 297)	(4 417)
Personalkostnader	10, 11	(5 929)	(5 788)
Andre driftskostnader	29	(2 942)	(3 193)
Resultatandel felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper	8	181	187
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	6, 32	1 394	1 279
Avskrivninger	6, 12	(350)	(353)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	6, 12	(6)	(40)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	6, 32	1 038	886
Amortiseringer	6, 13	(93)	(114)
Driftsresultat (EBIT)	6, 32	945	772
Finansinntekter	15	59	47
Finanskostnader	15	(160)	(165)
Resultat før skatt		844	654
Skattekostnad	16	(140)	(95)
Årsresultat		704	559
<i>Hvorav</i>			
Aksjeeiere i morselskapet		701	554
Ikke-kontrollerende interesser		3	5
<i>Resultat per aksje i NOK</i>			
– ordinært resultat per aksje / utvannet resultat per aksje	17	5,58	4,62

Oppstilling over totalresultat for perioden 1.1.–31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

MNOK	Note	2018	2017
Årsresultat		704	559
Spesifikasjon av utvidet resultat			
<i>Poster som vil bli reklassifisert over resultatet i etterfølgende perioder</i>			
Endring virkelig verdi:			
– Kontantstrømsikringer valuta	20C	86	598
– Rentebytteavtaler/basis swapper	20C	(21)	(89)
Skatteeffekt kontantstrømsikringer og rentebytteavtaler	16	(16)	(124)
Omregningsdifferanser valuta		70	211
Sum poster som blir reklassifisert over resultatet i etterfølgende perioder		119	596
<i>Poster som ikke vil bli reklassifisert over resultatet</i>			
Estimatavvik pensjoner	11	54	(76)
Skatteeffekt på estimatavvik pensjoner	16	(12)	18
Sum poster som ikke vil bli reklassifisert over resultatet		42	(58)
Utvidet resultat for perioden		161	538
Totalresultat for perioden¹⁾		865	1 097
<i>Hvorav</i>			
Aksjeeiere i morselskapet		862	1 092
Ikke-kontrollerende interesser		3	5

1) Totalresultat for perioden er summen av periodens ordinære resultat (årsresultat) og utvidet resultat. Utvidet resultat er tilsvarende summen av de poster som er ført direkte mot egenkapitalen i perioden.

Oppstilling over finansiell stilling per 31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

MNOK	Note	2018	2017 ¹⁾
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Eiendom, anlegg og utstyr	12	2 531	2 658
Goodwill	13, 14	2 011	1 981
Andre immaterielle eiendeler	13	878	822
Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper	8	3 400	3 358
Andre langsiktige eiendeler	18	188	204
Sum anleggsmidler		9 008	9 023
<i>Omløpsmidler</i>			
Varelager	9	2 174	1 873
Kundefordringer	19	2 802	2 755
Andre kortsiktige fordringer	19	460	358
Kundekontrakter, eiendel	7	2 994	3 498
Derivater	20A	182	213
Betalingsmidler	21	10 038	2 956
Sum omløpsmidler		18 650	11 653
Sum eiendeler		27 658	20 676
Egenkapital, forpliktelser og avsetninger			
<i>Egenkapital</i>			
Innskutt kapital		5 933	982
Andre reserver		554	435
Opptjent egenkapital		6 119	5 914
Sum aksjeeiere i morselskapet		12 606	7 331
Ikke-kontrollerende interesser		20	34
Sum egenkapital	22	12 626	7 365
<i>Langsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Langsiktige rentebærende lån	20D	4 020	3 340
Pensjonsforpliktelse	11	538	647
Avsetninger	23	128	140
Utsatt skatt	16	1 293	1 272
Andre langsiktige forpliktelser		11	21
Sum langsiktige forpliktelser og avsetninger		5 990	5 420
<i>Kortsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Kundekontrakter, forpliktelse	7	5 157	4 283
Derivater	20A	580	645
Avsetninger	23	515	543
Kortsiktig rentebærende gjeld	20D	312	-
Andre kortsiktige forpliktelser	24	2 478	2 420
Sum kortsiktige forpliktelser og avsetninger		9 042	7 891
Sum forpliktelser og avsetninger		15 032	13 311
Sum egenkapital, forpliktelser og avsetninger		27 658	20 676

1) I forbindelse med implementeringen av IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter fra 1.1.18 er enkelte linjer i oppstilling over finansiell stilling per 31.12.17 omarbeidet.
Se note 3 T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18".

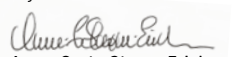
Kongsberg,
21. mars 2019

Eivind Reiten
Styrets leder

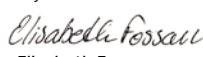

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

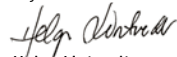

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

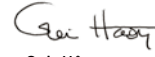

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

Oppstilling over endring i egenkapital 1.1.-31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

		Aksjeeiere i morselskapet					Ikke- kontrolle- rende interesser	Sum egenkapital
		Innskutt kapital		Andre reserver		Opptjent egenkapital	Sum	
<i>MNOK</i>	<i>Note</i>	<i>Aksje- kapital</i>	<i>Annen innskutt egen- kapital</i>	<i>Sikrings- reserve</i>	<i>Om regnings- differanse</i>			
Egenkapital per 1.1.17		150	832	(509)	349	5 869	6 691	34
Årsresultat						554	554	5
Utvidet resultat				385	210	(58)	537	537
Transaksjoner med egne aksjer						(1)	(1)	(1)
Utbetalt utbytte	22					(450)	(450)	(450)
Utbytte ikke-kontrollerende interesser								(3)
Omregningsdifferanse ikke-kontrollerende interesser								(2)
Egenkapital per 31.12.17		150	832	(124)	559	5 914	7 331	34
Egenkapital per 1.1.18		150	832	(124)	559	5 914	7 331	34
Årsresultat						701	701	3
Utvidet resultat				49	70	42	161	161
Transaksjoner med egne aksjer						(3)	(3)	(3)
Utbetalt utbytte	22					(450)	(450)	(450)
Kapitalutvidelse	22	75	4 922				4 997	4 997
Netto kostnader knyttet til kapitalutvidelsen (reduert for skatteeffekt)			(46)				(46)	(46)
Kjøp / salg ikke kontrollerende interesser						(85)	(85)	(14)
Utbytte ikke-kontrollerende interesser								(5)
Omregningsdifferanse ikke- kontrollerende interesser								2
Egenkapital per 31.12.18		225	5 708	(75)	629	6 119	12 606	20

Kontantstrømoppstilling 1.1.-31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

MNOK	Note	2018	2017
Årsresultat		704	559
Avskrivninger/nedskrivninger på eiendom, anlegg og utstyr	12	356	393
Amortiseringer/nedskrivninger på immaterielle eiendeler	13	93	114
Netto finansposter	15	101	118
Skattekostnad	16	140	95
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)		1 394	1 279
<i>Justert for</i>			
Endring i kundekontrakter, eiendel		575	48
Endring i kundekontrakter, forpliktelse		874	541
Endring i andre kortsiktige forpliktelser		59	240
Endring i varelager		(301)	705
Endring i kundefordringer		(78)	303
Endring i andre kortsiktige fordringer		(102)	-
Endring i avsetninger og andre tidsavgrensninger		(113)	(114)
Betalte skatter	16	(119)	(103)
Endring i netto omløpsmidler og andre driftsrelaterte poster		795	1 620
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter		2 189	2 899
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Salg av eiendom, anlegg og utstyr	12	19	11
Kjøp av eiendom, anlegg og utstyr	12	(230)	(339)
Aktivert egenutviklet immaterielle eiendeler (F&U)	13	(130)	(187)
Kjøp av immaterielle eiendeler	13	(11)	(2)
Oppgjør ved kjøp av datterselskaper og tilknyttede selskaper		(30)	(11)
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		(382)	(528)
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Opptak av rentebærende lån	20D	1 000	-
Nedbetaling av rentebærende lån	20D	(4)	(740)
Kapitalutvidelse	22	4 997	-
Kostnader knyttet til kapitalutvidelsen (før skatteeffekt)		(60)	-
Betalte renter		(100)	(110)
Transaksjoner med egne aksjer		(20)	(18)
Transaksjoner med ikke-kontrollerende eierinteresser		(115)	(3)
Utbetalt utbytte	22	(448)	(448)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		5 250	(1 319)
Sum kontantstrøm		7 057	1 052
Effekt av valutakursendringer på betalingsmidler		25	16
Netto endring betalingsmidler		7 082	1 068
Betalingsmidler ved begynnelsen av året		2 956	1 888
Betalingsmidler ved årets slutt	21	10 038	2 956

Noter

KONGSBERG (KONSERN)

1 GENERELL INFORMASJON

Kongsberg Gruppen ASA er et allmennaksjeselskap som har sitt hovedkontor i Kongsberg, Norge. Selskapets aksjer omsettes på Oslo Børs. Kongsberg Gruppens konsernregnskap for regnskapsåret 2018 ble godkjent i styremøte den 21.3.19. Konsernregnskapet for 2018 inkluderer morselskapet og datterselskaper (samlet referert til som "KONGSBERG" eller "konsernet") samt konsernets andeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

2 GRUNNLAG FOR UTARBEIDELSE AV KONSERNREGNSKAPET

Konsernregnskapet er presentert i norske kroner (NOK), og alle tall er oppgitt i hele millioner, bortsett fra der hvor annet er angitt.

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjent International Financial Reporting Standards (IFRS) og tilhørende fortolkninger, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven. Konsernregnskapet er utarbeidet basert på historisk kost med unntak for følgende eiendeler og forpliktelser:

- Finansielle derivater (valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler), som er verdsatt til virkelig verdi
- Enkelte finansielle eiendeler som er verdsatt til virkelig verdi

Estimatusikkerhet og vurdering av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet har selskapets ledelse benyttet estimater basert på skjønn og forutsetninger som er vurdert å være realistiske basert på erfaring og markedsforhold. Det vil kunne oppstå situasjoner som kan føre til endrede estimater og forutsetninger, som igjen vil påvirke selskapets eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimatenes vurderes fortløpende og innregnes i perioden hvor de oppstår. Ved utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet har ledelsen også gjort enkelte vesentlige vurderinger basert på skjønn knyttet til anvendelse av regnskapsprinsippene.

For nærmere informasjon om estimatusikkerhet og områder for anvendelse av skjønn, som kan medføre en vesentlig endring av beløpene innen neste regnskapsperiode, henvises det til følgende noter:

- Note 3 C "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Inntektsføring av kundekontrakter"
- Note 3 F "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Immaterielle eiendeler" og note 13 "Immaterielle eiendeler"
- Note 3 H "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Leieavtaler, salg og tilbakeleie"
- Note 3 J "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Finansielle instrumenter" og note 20 "Finansielle instrumenter"
- Note 7 "Kundekontrakter"
- Note 11 "Pensjoner"
- Note 14 "Test av verdifall på goodwill"
- Note 19 "Fordringer og kreditrisiko"
- Note 23 "Avsetninger"

3 SAMMENDRAG AV VESENTLIGE REGNSKAPSPRINSIPPER

A) Konsolidering

Datterselskaper

Datterselskaper er alle enheter som konsernet har kontroll over. Kontroll over en enhet oppstår når konsernet er utsatt for variabilitet i avkastningen fra en enhet og har evne til å påvirke denne avkastningen gjennom sin innflytelse over enheten. Datterselskap konsolideres fra den dagen kontroll oppstår, og dekonsolideres når kontroll opphører.

Ved kjøp av datterselskaper innregnes disse til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Virkelig verdi henføres til identifiserte eiendeler, gjeld og betingede forpliktelser. Merverdi som ikke kan henføres til bestemte eiendeler, er oppført som goodwill. Ved kjøp av nye datterselskaper innregnes resultat, eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet fra oppkjøpstidspunktet. Oppkjøpstidspunktet er det tidspunktet hvor KONGSBERG oppnår kontroll over det oppkjøpte selskapet. Normalt vil kontroll oppnås når alle betingelser i avtalen er oppfylt. Eksempler på betingelser kan være godkjenning av styret, generalforsamling eller godkjenning fra konkurransemyndighetene. Ved trinnvise oppkjøp legges verdiene ved tidspunkt for kontroll til grunn. Goodwill beregnes på tidspunktet når kontroll oppnås. Ved oppkjøp hvor det foreligger ikke-kontrollerende eierinteresser blir goodwill i de fleste tilfeller avgrenset til KONGSBERG sin andel.

Betinget vederlag som skal utbetales på et senere tidspunkt dersom gitte forutsetninger ved oppkjøpet oppfylles, blir innregnet til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Etterfølgende endringer i virkelig verdi av betinget vederlag klassifisert som en eiendel eller forpliktelse blir innregnet i tråd med IFRS 9 i årsresultatet. Transaksjonsutgifter i sammenheng med virksomhetssammenslutningen kostnadsføres når de påløper.

Selskap som inngår i konsernet, fremgår av [note 30](#) "Oversikt over konsernselskaper".

Felleskontrollerte ordninger

Etter IFRS 11 skal investeringer i felleskontrollerte ordninger klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollerte virksomheter avhengig av de avtalemessige rettighetene og forpliktelsene til hver enkelt investor. KONGSBERG har vurdert sine felleskontrollerte ordninger og kommet til at de er felleskontrollerte virksomheter. Felleskontrollerte virksomheter regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden.

Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll over den finansielle og operasjonelle styringen (normalt ved eierandel mellom 20 % og 50 %). Betydelig innflytelse er makt til å delta i finansielle og driftsmessige prinsippavgjørelser i selskapet, men hvor KONGSBERG likevel ikke har kontroll eller felleskontroll. Ved eierandel under 20 % må det, for å kunne behandles som tilknyttet selskap, klart demonstreres at betydelig innflytelse foreligger, for eksempel gjennom aksjeeieravtaler. Konsernregnskapet inkluderer konsernets andel av resultat fra tilknyttede selskaper innregnet etter egenkapitalmetoden fra det tidspunkt betydelig innflytelse oppnås og inntil slik innflytelse opphører. Når konsernets andel av negativt resultat overstiger verdi av investeringen, reduseres balanseført verdi av investeringen til null og innregning av ytterligere negativt resultat opphører. Unntaket er de tilfeller hvor konsernet har forpliktelse til å dekke negative resultater.

Eliminering av transaksjoner

Kjøp, salg, mellomværende og urealiserte gevinster oppstått ved transaksjoner mellom konsern- og tilknyttede selskaper blir eliminert ved konsolidering. Urealisert tap elimineres tilsvarende såfremt dette ikke er et verdifall som krever innregning i konsernregnskapet.

Ikke-kontrollerende interesser

Ikke-kontrollerende interesser er inkludert i konsernets egenkapital på egen linje og andel av resultatet er inkludert i årets resultat. Ikke-kontrollerende interesser omfatter andel av virkelig verdi av datterselskapet inkludert andel av identifiserte merverdier på oppkjøpstidspunktet. Andel av totalresultatet henføres selv om dette medfører en negativ ikke-kontrollerende interesse.

B) Utenlandsk valuta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som også er morselskapets funksjonelle valuta. Hver enhet i konsernet vurderer sin funksjonelle valuta, og hver transaksjon i regnskapet til de enkelte enhetene blir målt i enhetens funksjonelle valuta. Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til funksjonell valuta på transaksjonstidspunktet. Kundekontrakter sikres og inntektsføres basert på sikret kurs. Kundeordringer, andre fordringer, leverandørgjeld og andre forpliktelser i utenlandsk valuta er omregnet til balansedagens kurs, og valutakursdifferansene er innregnet i resultatet. Differanser som oppstår ved omregning av kontantstrømsikringer, og som tilfredsstiller kriteriene for sikringsbokføring, er innregnet som endring i virkelig verdi på kontantstrømsikringer i utvidet resultat. Når kontantstrømsikringene realiseres blir effektene tatt over årsresultatet. Se også 3 J "Finansielle instrumenter".

Gvinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta, som er en del av varekretsløpet, inngår i driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Omregning av utenlandske datterselskaper

Eiendeler og forpliktelser i utenlandske virksomheter, med annen funksjonell valuta enn norske kroner, omregnes til norske kroner med valutakurs på balansedagen. Inntekter og kostnader omregnes månedlig basert på gjennomsnittskurser. Omregningsdifferanser innregnes i utvidet resultat. Når en utenlandsk virksomhet avhendes på en slik måte at KONGSBERG ikke lenger har kontroll, resultatføres akkumulerte omregningsdifferanser og reverseres samtidig i utvidet resultat.

C) Inntektsføring av kundekontrakter

IFRS 15 inneholder 5 trinn som skal vurderes for å konkludere med korrekt inntektsføring av kundekontrakter.

Trinn 1: Identifisere kundekontrakter

Trinn 2: Identifisere separate leveranseforpliktelser

Trinn 3: Fastsette transaksjonsprisen

Trinn 4: Allokere transaksjonsprisen

Trinn 5: Inntektsføre når leveranseforpliktelsen er oppfylt

Trinn 1: Identifisere kundekontrakter

Første trinn i vurderingsmodellen angir kriterier for at en kundekontrakt skal foreligge. I hovedsak går dette på at kontrakten skal ha en kommersiell substans og at sentrale vilkår i knyttet til leveransen skal være avtalt mellom partene (partenes rettigheter og forpliktelser, betalingsvilkår mv.). Det må også være sannsynlig at KONGSBERG vil få oppgjør for leveransen. Det er i utgangspunktet ikke et krav om at kundekontrakten skal være skriftlig, men KONGSBERG har satt skriftlighet som et krav.

Trinn 2: Identifisere separate leveranseforpliktelser

Regnskapsstandarden krever videre at det gjøres en vurdering av alle varer og tjenester som selger har forpliktet seg til i kontrakten i forhold til om de skal behandles som separate leveranseforpliktelser eller samlet med hensyn til inntektsføring. Vurderingene faller ned på om varer og tjenester i avtalen er egnet til å leveres separat, og i neste omgang om kontrakten er utformet slik at de enkelte varene og tjenestene gir kunden en verdi alene. Sistnevnte vurderes ut ifra konkrete kontraktbetingelser. En serie av tilnærmet like leveranser i samme kontrakt vurderes som én leveranseforpliktelse.

Eksempler hvor kontrakter normalt skal deles opp er salg av flere forskjellige produkter i en kontrakt som brukes av kunden uavhengig av hverandre, varer med etterfølgende service-avtaler, lisenser og tjenester. Enkelte områder i KONGSBERG har de sist nevnte typer kontrakter, men det mest normale i KONGSBERG er at produkter som leveres under samme kundekontrakt enten er satt sammen som ett system, og gir kunden verdi totalt sett, eller at de inngår i en serie av tilnærmet like produkter.

Trinn 3: Fastsette transaksjonsprisen

Tredje trinn er å fastsette transaksjonsprisen som tilsvarer forventet vederlag fra kunden. I de fleste tilfeller vil dette beløpet være lett å bestemme siden vi i stor utstrekning bruker faste priser i våre kundekontrakter. Likevel finnes det tilfeller som krever vurdering. Dette gjelder i hovedsak ulike former for rabatter og incentivordninger, finansieringselementer i kontraktene og opsjoner. De to sistnevnte er mest relevant for KONGSBERG. For kontrakter hvor det foreligger et vesentlig finansieringselement skal rentekomponenten skilles ut fra kontraktsinntekten.

Trinn 4: Allokere transaksjonsprisen

Etter at transaksjonsprisen er fastsatt, allokeres transaksjonsprisen til hver enkelt leveranseforpliktelse som er identifisert under trinn 2 basert på «stand-alone»-salgspris. «Stand-alone»-salgspris er normalt prisen på produktet når det selges separat fratrasket eventuelle rabatter som må fordeles. Dersom denne prisen ikke er direkte observerbar estimeres den. Dette gjelder som oftest allokeringen av inntekter mellom lisenser og tjenester, men også ved fordeling av inntekter mellom ulike produkter som leveres som en integrert løsning. Integrerte løsningene er i all hovedsak vurdert som én leveranseforpliktelse under trinn 2 fordi systemene skal fungere sammen og at det normalt er én felles godkjennelse av leveransen totalt sett. En leveranseforpliktelse kan likevel få allokert ulike priser på forskjellige deler av kundekontrakten. Dette gjøres etter tilsvarende «stand-alone»-prinsippene beskrevet over. Resultatet av dette blir at leveransen kan få en ulik inntjening i forskjellige faser av kundekontrakten avhengig av hvilke deler som verdiskapes.

Trinn 5: Inntektsføre når leveranseforpliktelser er oppfylt

Siste trinnet i modellen gir bestemmelser for når inntekten skal innregnes, og det skilles mellom leveranseforpliktelser som skal innregnes på ett tidspunkt eller over tid. I KONGSBERG bruker vi i stor

utstrekning inntektsføring basert på fremdrift i prosjektene.

Prinsippet i IFRS 15 er at kontroll over eiendelen skal være overført til kunden før KONGSBERG kan inntektsføre. Kontroll vil normalt innebære at kunden har mulighet til direkte bruk av en eiendel, kunne oppnå det vesentligste av de gjenværende fordelene av en eiendel, og mulighet til å forhindre at andre kan styre bruken av, og oppnå fordeler av en eiendel. Dette vurderes konkret for hver leveranseforpliktelse. Videre angir IFRS 15 tre tilfeller hvor selger skal inntektsføre en leveranse over tid:

- Selger bygger en eiendel som kontrolleres av kunden, for eksempel hvor selger konstruerer en eiendel på kundens eiendom.
- Kunden mottar varer/tjenester fra selger i en løpende leveranseforpliktelse og forbruker disse samtidig. Vil normalt gjelde for de fleste tjenester.
- Selger utvikler en eiendel som ikke har et alternativt bruksområde for selger, og selger har gjennom kontrakt rett til å kreve betalt for arbeid til dato (påløpte kostnader pluss margin). Med tanke på alternativt bruksområde er det sluttproduktet som skal vurderes.

Som det fremgår av punktene over må ikke kontrolloverføring være fysisk (jf. pkt. a og b), men kan også være basert på kontrakt (jf. pkt. c). KONGSBERG har sin hovedvekt av kontrakter som inntektsføres basert på fremdriftsmåling (over tid) i kategori c, hvor den fysiske overleveringen av produktene ikke skjer løpende, men når produktene er ferdig konstruert og ofte mot slutten av kontrakten. Vurderingene er basert på forskjellige kriterier avhengig av produkt og prosjekter, men hvor de viktigste er:

- kundespesifikke tilpasninger av forskjellig grad,
- det er et begrenset marked for tilsvarende produkter,
- systemene installeres/ integreres med kundens eiendom løpende eller ved slutten av prosjektet, og
- det krever mye å omarbeide produktene til en annen kunde.

KONGSBERG har i all hovedsak kontrakter som juridisk sett gir KONGSBERG krav på dekning av påløpte kostnader pluss margin hvis kunden skulle kansellere kontrakter uten rimelig grunn.

“Kundekontrakter, eiendel” og “kundekontrakter, forpliktelse”

Balanseført verdi av kundekontrakter presenteres i oppstilling over finansiell stilling basert på en vurdering av den enkelte kundekontrakts finansielle status. Klassifiseringen gjøres kontrakt for kontrakt med mindre det foreligger en avtale om motregning. I så fall kan de aktuelle kontraktene sees i sammenheng. For hver enkelt kundekontrakt nettes samtlige balanseposter, med unntak av kundefordringer (presenteres på linjen “Fordringer”), mot hverandre slik at nettoeksponeringen på den enkelte kundekontrakt i konsernregnskapet presenteres på en linje i oppstilling over finansiell stilling. Den enkelte kundekontrakt presenteres da enten som “kundekontrakter, eiendel”, eller som “kundekontrakter, forpliktelse”.

De fleste kundeprosjeKter i KONGSBERG som inntektsføres over tid bruker “cost-to-cost” som fremdriftsmål. I noen områder brukes det tilnærminger til “cost to cost” og det kan gi positive beholdninger i prosjektene. Dette skyldes i stor grad at produksjonen er påbegynt, men at det ikke er regnskapsført inntekt fordi produksjonen ikke er allokert til konkrete ordre (anonym produksjon) eller at inntekt, av vesentlighetshensyn, først inntektsføres ved ferdigstillelse av den enkelte komponent. Årsaken er at varer ofte flyttes fra varelager til prosjektene uten at verdiskapning har skjedd, og det er derfor behov for å bruke alternative fremdriftsmål, for eksempel påløpte timer, som en tilnærming til “cost to cost”. KONGSBERG har vesentlige positive prosjektbeholdninger i sin balanse. Disse beholdningene består i hovedsak av utført, ikke fakturert arbeid, og komponenter som er tatt ut av varelager, men ikke er installert i prosjektene, mellomværende med underleverandører og andre periodiseringer som er innenfor de

nye reglene. I noen tilfeller mottas forskudd fra kunde, og da presenteres prosjektet som en kundekontrakt forpliktelse.

Innregnet opptjent kontraktsfortjeneste er en forholdsmessig andel av forventet total kontraktsfortjeneste ut ifra fullføringsgrad. Dersom kontraktsfortjenesten ikke kan estimeres med rimelig grad av sikkerhet, inntektsføres prosjektet uten fortjeneste inntil pålitelige estimater foreligger. Innregnet opptjent kontraktsfortjeneste klassifiseres som "kundekontrakter, eiendel" i balansen.

I særskilte tilfeller vil arbeid på prosjekter bli påbegynt og kostnader balanseført uten at det foreligger inngåtte kontrakter med kunder. Dette forutsetter at det er overveiende sannsynlighet for kontraktsinngåelse. Inntil kontrakt er inngått klassifiseres denne type balanseførte kostnader som varelager.

Når en anleggskontrakt forventes å gi tap, kostnadsføres hele tapet umiddelbart. En kundekontrakt forventes å gi tap når forventede kostnader overstiger forventede inntekter i kontrakten. Netto avsatt til tapskontrakter er klassifisert i balansen på regnskapslinjen "kundekontrakter, forpliktelser".

D) Skatter

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endringen i utsatt skatt. Eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt beregnes ved å ta utgangspunkt i midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier ved periodens slutt (gjeldsmetoden). Det er beregnet utsatt skatt av netto skatteøkende midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier etter utligning av skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring dersom dette tilfredsstiller kravene i IAS 12.71.

For kundekontrakter som inntektsføres over tid er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring først skal finne sted når kontroll og risiko overdras til kunden, og KONGSBERG har endelig krav på vederlaget i kontrakten. KONGSBERG har store og langsiktige pågående kontrakter og derav oppstår ofte betydelige skatteøkende midlertidige forskjeller.

Eiendel ved utsatt skatt er bare innregnet i den utstrekning det er sannsynlig at det vil foreligge en fremtidig skattepliktig inntekt som den skattereduserende forskjellen kan utnyttes mot. Eiendel ved utsatt skatt er vurdert for hver periode og vil bli fraregnet dersom det ikke lenger er sannsynlig at skattefordelen vil bli realisert.

E) Finansinntekter og finanskostnader

Finansinntekter består av renteinntekter, utbytte, valutagevinster, gevinst ved realisasjon av "Eiendeler til virkelig verdi over resultatet" og andre finansinntekter. Renteinntekter innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rente metode, mens utbytte blir innregnet på dato for beslutning i generalforsamlingen som vedtar utbytte.

Finanskostnader består av rentekostnader, valutatap, tap ved realisasjon av "Eiendeler til virkelig verdi over resultatet", og andre finanskostnader. Rentekostnader innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rente metode.

F) Immaterielle eiendeler

Goodwill

Goodwill oppstår ved kjøp av virksomhet (virksomhetssammenlutning) og avskrives ikke. Goodwill innregnes i oppstilling over

finansiell stilling til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte nedskrivninger. Goodwill genererer ikke kontantstrømmer uavhengig av andre eiendeler eller grupper av eiendeler, og tilordnes til de kontantstrømgenererende enheter som forventes å ha fordel av synergieffekter av sammenslutningen som ga opphavet til goodwill. Kontantstrømgenererende enheter som er tilordnet goodwill testes årlig for verdifall ved årets slutt eller oftere dersom det er indikasjoner for verdifall.

Goodwill testes for verdifall ved å beregne gjenvinnbart beløp til den kontantstrømgenererende enheten eller gruppe av kontantstrømgenererende enheter som goodwill er tilordnet og som følges opp av ledelsen. Gruppen av kontantstrømgenererende enheter er i alle tilfeller ikke større enn et driftssegment definert i henhold til IFRS 8 Driftssegmenter.

Verdifall beregnes ved å sammenligne gjenvinnbart beløp med den enkelte kontantstrømgenererende enhets balanseførte verdi. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Konsertet benytter bruksverdi for å fastsette gjenvinnbart beløp av de kontantstrømgenererende enhetene. I vurdering av bruksverdi er forventet fremtidig kontantstrøm diskontert til nåverdi ved å benytte en diskonteringsrente før skatt som reflekterer markedets avkastningskrav for den aktuelle kontantstrømgenererende enheten. Dersom bruksverdi av den kontantstrømgenererende enheten er lavere enn balanseført verdi, reduserer nedskrivningene regnskapsført verdi av goodwill og deretter balanseført verdi av enhetens øvrige eiendeler forholdsmessig basert på balanseført verdi av de enkelte eiendelene. Nedskrivninger av goodwill kan ikke reverseres i en senere periode dersom gjenvinnbart beløp av den kontantstrømgenererende enheten øker. Eventuelt verdifall innregnes som nedskrivninger i resultatregnskapet. Nedskrivningstesting av goodwill er beskrevet i [note 14](#) "Test av verdifall på goodwill".

Se også [note 3 I](#) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Verdifall på ikke-finansielle eiendeler".

Utvikling

Utgifter knyttet til utviklingsaktiviteter, herunder utviklingsprosjekter i utviklingsfasen, blir balanseført dersom utviklingsaktiviteten eller utviklingsprosjektet tilfredsstiller definerte krav til balanseføring. Utvikling omfatter aktiviteter knyttet til plan eller design for produksjon av nye eller vesentlig forbedrede materialer, innretninger, produkter, prosesser, systemer eller tjenester før kommersiell produksjon eller bruk kommer i gang. I vurderingen av om det er utvikling av et nytt system, ny funksjonalitet eller modul må det som utvikles kunne operere uavhengig av eksisterende systemer/produkter som selges. KONGSBERG har vurdert kriterier for vesentlig forbedring til å være en økning på mer enn 20 % av verdien fra før utviklingen eller i forhold til gjenanskaffelseskost for systemet. Balanseføring forutsetter at utviklingskostnader kan bli målt pålitelig, at produktet eller prosessen er teknisk og kommersielt gjennomførbare, fremtidige økonomiske fordeler er sannsynlige og at KONGSBERG har til hensikt, og har tilstrekkelige ressurser til å fullføre utviklingen, samt til å bruke eller selge eiendelen. Andre utviklingskostnader kostnadsføres etter hvert som de påløper.

Når kriterier for balanseføring er oppfylt, vil kostnader som påløper balanseføres. Kostnadene inkluderer materialkostnader, direkte lønnskostnader og en andel av indirekte kostnader som er direkte henførbare til utviklingen.

Når utviklingskostnader innregnes i oppstilling over finansiell stilling, gjøres dette til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte amortiseringer og tap ved verdifall. Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid. Hovedregelen er lineær amortisering. Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utrangeringsverdi vurderes hvert år.

Beregning av økonomiske fordeler gjennomføres basert på de samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. Beregningen baseres på langtidsbudsjetter som styret har godkjent. For nærmere redegjørelse om beregning se note 14 "Test av verdifall på goodwill".

Vurdering av oppfyllelse av kriteriene for balanseføring av utviklingskostnader skjer i takt med fremdriften i pågående utviklingsprosjekter. Underveis i utviklingsfasen besluttes det, basert på teknisk suksess og markedsvurderinger, om man skal ferdigstille utviklingen og starte innregning i oppstilling over finansiell stilling.

Vedlikehold

Vedlikehold er det arbeid som må utføres på produktene eller systemene for å sikre forventet økonomisk utnyttbar levetid. Gjennomføres det en vesentlig forbedring på produktet eller systemet som for eksempel medfører at livssyklusen forlenges, eller at kunden er villig til å betale mer for forbedringen, er dette å anse som utvikling og skal innregnes i oppstilling over finansiell stilling. Utgifter knyttet til vedlikehold kostnadsføres når de påløper.

Teknologi og andre immaterielle eiendeler

Teknologi og andre immaterielle eiendeler som er kjøpt og som har bestemt utnyttbar levetid, måles til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte amortiseringer, samt akkumulert nedskrivning ved verdifall.

Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid, og hovedregelen er lineær amortisering. Forventet utnyttbar levetid og fastsettelse av amortiseringstakt vurderes hver periode.

G) Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr regnskapsføres til anskaffelseskost fratrasket akkumulerte avskrivninger og nedskrivning ved verdifall. Anskaffelseskost inkluderer utgifter som er direkte henførbare til kjøp av eiendelene. Eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid. Når enkeltdele av en eiendom, et anlegg eller utstyr har ulik utnyttbar levetid, og som er betydelig i forhold til enhetens samlede anskaffelseskost, avskrives disse separat. Forventet utranteringsverdi hensyntas ved fastsettelse av avskrivningsplanen.

Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utranteringsverdi vurderes hvert år. Gevinst eller tap ved salg av eiendom, anlegg og utstyr er differansen mellom salgssum og bokført verdi av enheten, og innregnes netto i resultatregnskapet. Utgifter påløpt etter at driftsmidlet er tatt i bruk, slik som løpende vedlikehold, resultatføres, mens øvrige utgifter som forventes å gi fremtidige økonomiske fordeler, og som kan måles pålitelig, blir innregnet i oppstilling over finansiell stilling.

H) Leieavtaler, salg og tilbakeleie

Leieavtaler eller salg med avtale om tilbakeleie hvor KONGSBERG i det vesentligste overtar all risiko og alle fordeler forbundet med eierskap, klassifiseres som finansielle leieavtaler. Ved førstegangsinnregning måles verdien på avtalen til det laveste av virkelig verdi og nåverdi av avtalt minimumsleie og verdien innregnes som en eiendel i oppstilling over finansiell stilling. Samtidig balanseføres leieforpliktelsen som et lån i oppstilling over finansiell stilling. Etter førstegangsinnregning behandles eiendelen etter samme regnskapsprinsipp som for øvrige balanseførte eiendeler i samme kategori, og forpliktelsen nedbetales over avtalens lengde.

Andre leieavtaler er operasjonelle leieavtaler og innregnes ikke i konsernets oppstilling over finansiell stilling. Resultat av en salgs- og tilbakeleietransaksjon som fører til operasjonelle leieavtaler, innregnes umiddelbart ved at eiendelen fraregnes og gevinst eller tap innregnes. Der hvor salg og tilbakeleieavtalen blir definert å være en tapskontrakt, innregnes nåverdien av det forventede tapet. KONGSBERGS salgs- og tilbakeleieavtaler er vurdert å oppfylle kriteriene for operasjonelle leieavtaler.

I) Verdifall på ikke-finansielle eiendeler

Alle ikke-finansielle eiendeler vurderes for hver rapporteringsperiode om det er indikasjoner for verdifall. Hvis indikasjon for verdifall eksisterer, blir gjenvinnbart beløp beregnet.

Gjenvinnbart beløp av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Bruksverdi er beregnet som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer.

I nåverdiregningen benyttes det en diskonteringsrente før skatt, og som reflekterer dagens markedsvurderinger på tidsverdien og den spesifikke risikoen knyttet til eiendelen. Diskonteringsrate før skatt er fastsatt ved bruk av iterativ metode.

Et verdifall kan bli innregnet hvis balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er større enn gjenvinnbart beløp. En kontantstrømgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppen som genererer en inngående kontantstrøm som i det alt vesentlige er uavhengig av andre eiendeler eller grupper. Verdifall relatert til kontantstrømgenererende enheter blir først regnet mot enhetens goodwill, for så å redusere balanseført verdi på de andre eiendelene i enheten pro rata. Disse eiendelene vil normalt være eiendom, anlegg og utstyr og andre immaterielle eiendeler. Der en enkeltleiendel ikke generer selvstendige inngående kontantstrømmer inngår eiendelen i en gruppe av eiendeler som generer uavhengige inngående kontantstrømmer.

Ikke-finansielle eiendeler som har vært gjenstand for verdifall, blir vurdert for hver periode om det foreligger indikasjoner på at verdifallet er redusert eller ikke lenger er til stede. Reversering av tidligere verdifall blir begrenset oppad til den balanseførte verdien eiendelen ville ha hatt etter avskrivninger og amortiseringer hvis ikke verdifall hadde blitt innregnet.

J) Finansielle instrumenter

Finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser består av derivater, investeringer i aksjer, kundefordringer og andre fordringer, betalingsmidler, finansielle forpliktelser, leverandørgjeld og andre betalingsforpliktelser. Et finansielt instrument blir innregnet når konsernet blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser. Finansielle eiendeler og forpliktelser blir ved første gangs innregning vurdert til virkelig verdi pluss direkte henførbare kostnader. Unntaket er finansielle instrumenter hvor endring i virkelig verdi føres over resultatet eller over utvidet resultat hvor henførbare kostnader henholdsvis kostnadsføres direkte eller over utvidet resultat. Et alminnelig kjøp eller salg av finansielle eiendeler innregnes og fraregnes på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernets rett til å motta kontantstrømmer fra eiendelen utløper, eller når konsernet overfører eiendelen til en annen part og konsernet overfører all risiko og avkastning på eiendelen. Finansielle forpliktelser fraregnes når konsernets plikt spesifisert i kontrakt er oppfylt, utløpt eller kansellert.

Klassifisering

Konsernet klassifiserer finansielle eiendeler og forpliktelser ved første gangs innregning basert på type instrument og intensjonen med instrumentet. Disse klassifiseres innenfor følgende kategorier:

- I. Virkelig verdi over resultatet
- II. Finansielle eiendeler målt til amortisert kost
- III. Derivater øremerket som sikringsinstrumenter vurdert til virkelig verdi
- IV. Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost

Finansielle eiendeler til virkelig verdi med verdiendringer over resultat

Alle aksjer som ikke er datterselskaper, felleskontrollerte eller tilknyttede selskaper i balansen, er definert under kategorien virkelig verdi over resultatet. Se [note 4 "Virkelig verdi"](#) for nærmere beskrivelse av hvordan virkelig verdi fastsettes for finansielle eiendeler og forpliktelser.

Finansielle eiendeler målt til amortisert kost

Konsernet måler finansielle eiendeler til amortisert kost hvis følgende betingelser er oppfylt:

- Den finansielle eiendelen holdes i en forretningsmodell hvor formålet er å motta kontraktsfestede kontantstrømmer, og
- kontraktsvilkårene for den finansielle eiendelen gir opphav til kontantstrømmer som utelukkende består av betaling av hovedstol og renter på gitte datoer.

Etterfølgende måling av finansielle eiendeler målt til amortisert kost gjøres ved bruk av effektiv rentes-metode og er gjenstand for tapsavsetning. Gevinst og tap føres i resultat når eiendelen er fraregnet, modifisert eller nedskrevet.

Fordringer knyttet til den løpende driften er vurdert til amortisert kost som i praksis innebærer nominell verdi med avsetning for forventet tap.

Derivater øremerket som sikringsinstrumenter vurdert til virkelig verdi

Derivater er ført i balansen til virkelig verdi. Verdiendringer på kontantstrømsikringer føres over utvidet resultat, mens verdiendringer på virkelig verdisikringer føres mot valuta eiendel eller forpliktelse i balansen.

Finansielle forpliktelser målt til amortisert kost

Konsernets finansielle forpliktelser innregnes til amortisert kost med unntak av finansielle derivater som innregnes til virkelig verdi over utvidet resultat.

Nedskrivning finansielle eiendeler

KONGSBERG gjør avsetning for forventede tap (ECL) på alle gjeldsinstrumenter som ikke er klassifisert som virkelig verdi over resultat. Forventet kredittap er beregnet basert på nåverdien av alle kontantstrømmer over gjenværende forventet levetid, dvs. forskjellen mellom de kontraktsmessige kontantstrømmer og den kontantstrømmen som konsernet forventer å motta, diskontert med effektiv rente på instrumentet. De forventede kontantstrømmene skal omfatte kontantstrømmer fra salg av sikkerhetsstillelse eller andre kredittforbedringer som er integrert i kontraktsvilkårene.

Konsernet anvender den forenklete metoden for beregning av tapsavsetninger for kundefordringer og kontraktseiendeler. Konsernet måler dermed tapsavsetningen basert på forventet kredittap over levetiden for hver rapporteringsperiode. Konsernet har laget en avsetningsmatrise som er basert på historiske kredittap, justert for fremadrettede faktorer for den spesifikke kunde og den generelle økonomiske situasjonen.

Derivater

Derivater i KONGSBERG omfatter valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler. Ved førstegangs innregning blir derivater målt til virkelig verdi, og henførbare transaksjonskostnader resultatført når de påløper. KONGSBERG anvender reglene for sikringsbokføring i den grad kravene i IFRS 9 er oppfylt. Endring i virkelig verdi på derivater er innregnet i årsresultatet dersom de ikke kvalifiserer for sikringsbokføring.

Sikring

KONGSBERG har som policy å sikre nettoeksponeringen i alle kontraktsfestede valutastrømmer. I tillegg sikres en andel av valutaeksponeringen i store forpliktende tilbud der sannsynligheten for kontrakt er høy. KONGSBERG har sikret deler av sine lån med rentebytteavtaler.

Før sikringsbokføring kan anvendes dokumenterer KONGSBERG alle kvalifikasjonskriterier for bruk av sikringsbokføring. Dette inkluderer identifikasjon av sikringsinstrumenter og objekter, risikoen som sikres, og hvordan konsernet vil vurdere om sikringsforholdet oppfyller kravene til sikringseffektivitet. Krav til sikringseffektivitet er gjengitt under:

- Det er et "økonomisk forhold" mellom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet.
- Virkningen av kredittrisiko er ikke dominerende for verdiendringene på sikringsinstrumentet og sikringsobjektet som inngår i sikringsforholdet.
- Forhold mellom volumet i sikringsinstrumentet og volumet i sikringsobjektet (sikringsgrad eller "hedge ratio") samsvarer med de volumene som konsernet faktisk benytter i risikostyringen.

Videre foretar KONGSBERG en vurdering om et derivat (eventuelt et annet finansielt instrument) skal brukes til:

- I. sikring av en ikke innregnet bindende avtale (virkelig verdisikringer)
- II. sikring av fremtidig kontantstrøm fra en balanseført eiendel eller forpliktelse, eller en identifisert svært sannsynlig fremtidig transaksjon (kontantstrømsikringer)

(i) Sikring av virkelig verdi

Ved virkelig verdisikringer innregnes verdiendringen på sikringsinstrumentet mot sikringsobjektet. For valutasisikringer av fremtidige kontraktfestede transaksjoner, innebærer dette at verdiendringen på den fremtidige transaksjonen knyttet til endringer i valutakursen innregnes i balansen. Siden sikringsinstrumentet også innregnes til virkelig verdi, medfører dette en symmetrisk resultatføring av sikringsobjekt og sikringsinstrument. For kundekontrakter betyr dette at inntektsføring skjer til den sikrede valutakursen.

Sikringsbokføring opphører dersom:

- a) sikringsinstrumentet er forfalt, terminert, utøvd eller solgt, eller
- b) sikringen ikke tilfredsstiller krav til sikring nevnt over.

Ved virkelig verdisikringer av finansielle eiendeler eller forpliktelser som regnskapsføres til amortisert kost, amortiseres verdiendringen på sikringsinstrumentet over gjenværende periode frem til forfall på sikringsobjektet.

(ii) Kontantstrømsikring

Ved sikring av høyst sannsynlige fremtidige kontantstrømmer, innregnes den effektive delen av endringer i virkelig verdi på sikringsinstrumentet i utvidet resultat.

Når den sikrede transaksjonen inntreffer, overføres den akkumulerte verdiendring på sikringsinstrumentet fra utvidet resultat til årsresultatet.

Dersom sikring av en høyst sannsynlig forventet transaksjon senere medfører innregning av en eiendel eller forpliktelse, omklassifiseres

seres tilhørende gevinst eller tap fra utvidet resultat til ordinært årsresultat i samme periode som eiendelen eller forpliktelsen påvirker resultatet.

Sikringer knyttet til en fremtidig kundekontrakt vil ved kontraktsinngåelse allokere til den aktuelle kontrakten ved at derivatene rulleres fra kontantstrømsikring til virkelig verdisikring. Gevinster og tap, som tidligere har vært innregnet i utvidet resultat, resultatføres i takt med kontraktens fremdrift. Dette innebærer at kundekontrakter som er sikret i forkant av kontraktsinngåelse inntektsføres med kursen på den opprinnelige sikringen.

Ved kontantstrømsikring av finansielle forpliktelser overføres verdiendringen fra utvidet resultat til årsresultatet over forpliktelsens løpetid.

Dersom sikringsinstrumentet utløper uten å bli rullert, eller dersom sikringsforholdet opphører, innregnes gevinst eller tap i årsresultat når den sikrede transaksjonen inntreffer. Dersom den sikrede transaksjonen ikke lenger er forventet å inntreffe, vil urealiserte gevinster eller tap på sikringsinstrumentet som tidligere er innregnet i utvidet resultat bli overført til årsresultatet.

(iii) Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet (egenkapitalsikringer)

Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet regnskapsføres på tilsvarende måte som kontantstrømsikring. Gevinst eller tap på sikringsinstrumentet knyttet til den effektive andelen av sikringen som har vært regnskapsført mot utvidet resultat som en del av omregningsdifferansen, skal innregnes i resultatet ved avhendingen av den utenlandske virksomheten.

(iv) Rentesikringer

KONGSBERG sikrer også deler av sine forpliktelser med rentebytteavtaler. Det er inngått rentebytteavtale fra fast til flytende rente (virkelig verdisikring).

Det vises til note 20 "Finansielle instrumenter" for ytterligere informasjon.

Oppfølging av sikringseffektivitet

Valutaterminene er forventet å være effektive gjennom hele perioden. KONGSBERG rullerer valutaterminer fra kontantstrømsikring til virkelig verdisikring på tidspunktet for kontraktsinngåelse. I tillegg rulleres valutaterminer i de tilfeller hvor inn- og utbetalinger kommer på et senere (eventuelt tidligere) tidspunkt enn først antatt. Ved kortere tidsavvik mellom forfall på termin og inn- og utbetalingen benytter KONGSBERG banksaldo i utenlandsk valuta, slik at veksling av valuta fra valutakonto faller innenfor samme periode som endelig forfall av terminforretningen eller inn- og utbetalingen. Sikringseffektiviteten vil derfor være svært høy gjennom hele kontraktsperioden.

K) Klassifisering

Eiendeler som er tilknyttet vare- og tjenestekreisløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, klassifiseres som kortsiktige. Andre eiendeler klassifiseres som langsiktige. Tilsvarende klassifiseres forpliktelser som er tilknyttet vare- og tjenestekreisløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, som kortsiktige. Andre forpliktelser klassifiseres som langsiktige. Derivater som benyttes for å sikre valutastrømmer i henhold til konsernet policy, se punkt J, Finansielle instrumenter – sikring, er relatert til konsernet vare- og tjenestekreisløp, og er derfor klassifisert som kortsiktige eiendeler og forpliktelser selv om derivatene forfaller mer enn 12 måneder frem i tid.

L) Varer

Varer er i KONGSBERG definert som beholdninger av råvarer, varer i arbeid og ferdigvarer som ikke er knyttet til spesifikke kundekontrakter. Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. For råvarer og varer i arbeid beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet av ferdig tilvirkede varer redusert for gjenværende tilvirkningskostnader og kostnader for gjennomføring av salget. For ferdigvarer beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet redusert med kostnader for gjennomføring av salget. For varer i arbeid og ferdigvarer beregnes anskaffelseskost til direkte og indirekte kostnader. Varelageret vurderes basert på gjennomsnittlig anskaffelseskost.

M) Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er finansielle eiendeler med faste eller bestemte betalinger som ikke er omsatt i et aktivt marked. Disse blir vurdert til amortisert kost ved hjelp av effektiv rente metode, men på grunn av kort løpetid vil kundefordringer og andre fordringer i praksis oppføres til pålydende etter fradrag for tap ved verdifall. Kundefordringer i utenlandsk valuta måles til balansedagens kurs.

N) Betalingsmidler

Betalingsmidler inkluderer bankbeholdning og kortsiktige likvide investeringer som omgående kan konverteres til kontanter med et kjent beløp og med en maksimal løpetid på tre måneder.

O) Egenkapital

i. Egne aksjer

Ved tilbakekjøp av egne aksjer føres kjøpspris inklusive direkte henførbare kostnader som endring i egenkapital. Egne aksjer presenteres som reduksjon av egenkapital. Tap eller gevinst på transaksjoner med egne aksjer blir ikke innregnet i resultatet.

ii. Kostnader ved egenkapitaltransaksjoner

Transaksjonskostnader direkte knyttet til en egenkapitaltransaksjon og skatteeffekt på egenkapitaltransaksjon blir innregnet mot egenkapital etter fradrag for skatt.

iii. Sikringsreserver

Sikringsreserver inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter benyttet som kontantstrømsikringer som løpende er innregnet i utvidet resultat.

iv. Tilgjengelig for salg reserve

Tilgjengelig for salg reserve inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg.

v. Omregningsdifferanser

Omregningsdifferanser innregnes i utvidet resultat. Når en utenlandsk virksomhet avhendes helt eller delvis på en slik måte at kontroll opphører, resultatføres tilhørende akkumulerte omregningsdifferanser, med tilhørende reversering i utvidet resultat.

Se også note 3 B "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Utenlandsk valuta."

P) Avsetninger

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, og når det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig. Estimer skal være basert på historisk informasjon og vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet. I tilfeller hvor historisk informasjon ikke foreligger anvendes andre kilder for estimering av avsetningene. Dersom tidsverdien er vesentlig, beregnes avsetningen til nåverdien av forpliktelsen.

Garanti

Avsetninger for garantiforpliktelser innregnes når de underliggende produkter eller tjenester leveres. Garantiaavsetningen er basert på historisk informasjon om garantier, der hvor slik informasjon er tilgjengelig, og en vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet for å inntreffe. Garantiforpliktelser kostnadsføres løpende i takt med fullføringsgraden i prosjektene og omklassifiseres til garantiaavsetning ved leveranse.

Restrukturering

Restruktureringsavsetninger innregnes når konsernet har godkjent en detaljert og formell restruktureringsplan, og restruktureringen enten har begynt eller har blitt kunngjort blant berørte parter.

Tapskontrakt

Avsetning for tap på en kontrakt innregnes i sin helhet på det tidspunkt KONGSBERG's forventede inntekter fra en kontrakt er lavere enn uunngåelige kostnader som forventes å påløpe for å innfri forpliktelsen etter kontrakten.

Q) Ytelser for ansatte

Innskuddsbaserte pensjonsordninger

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning for alle ansatte i Norge under 52 år med virkning fra og med 1.1.08. Ansatte i ytelsesordninger, som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i denne ordningen. De fleste av KONGSBERG's selskaper i utlandet har innskuddsbaserte pensjonsordninger. Innskuddet kostnadsføres når det påløper og er vist under personalkostnader i resultatregnskapet.

Ytelsesbaserte pensjonsordninger

Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. I tillegg foreligger tidligpensjonsordninger for enkelte ledere. For å sikre en enhetlig beregning av konsernets pensjonsforpliktelser har samtlige konsernselskaper benyttet samme aktuar beregningene. I resultatregnskapet er årets netto pensjonskostnad, etter fradrag for netto beløpet av rentekostnaden på forpliktelsen og forventet avkastning på pensjonsmidlene, vist under lønnskostnader. I oppstilling over finansiell stilling vises netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger er gjenstand for årlig vurdering. Diskonteringsrenten fastsettes med utgangspunkt i renten på obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen. Risikodekning er beskrevet i [note 11 "Pensjoner."](#) Aktuarmessige gevinster eller tap knyttet til endringer i grunnlagsdata, estimer og endringer i forutsetninger innregnes i utvidet resultat.

Aksjetransaksjoner med ansatte

Konsernet har i flere år gjennomført aksjeprogram for alle ansatte, hvor de ansatte får tilbud om kjøp av aksjer til en rabattert pris.

Rabatter ved salg av aksjer kostnadsføres som lønnskostnader. Konsernet har også et aksjeprogram for ledende ansatte. Se beskrivelse i [note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte."](#)

Godtgjørelse til ansatte som selgende aksjeeier i forbindelse med oppkjøp

Ved oppkjøp av virksomhet hvor selgende aksjeeier er ansatt i det oppkjøpte selskapet, blir godtgjørelse å behandle som lønn hvis en av betingelsene for utbetalingen er opprettholdelse av arbeidsforholdet. Godtgjørelsen skal da periodiseres som lønnskostnad over bindings-tiden.

R) Resultat per aksje

Konsernet presenterer årsresultat per aksje og utvannet resultat per aksje. Årsresultat per aksje blir beregnet som forholdet mellom årets resultat som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet gjennomsnittlig utestående ordinære aksjer.

Utvannet resultat per aksje er resultatet som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet utestående aksjer justert for eventuelle utvanningseffekter.

S) Endrede standarder i IFRS som ennå ikke har blitt tatt i bruk

Standardene og fortolkningene som er vedtatt frem til tidspunkt for avleggelse av konsernregnskapet, men hvor ikrafttredelsestidspunkt er frem i tid er oppgitt under. Konsernets intensjon er å implementere de relevante endringene på ikrafttredelsestidspunktet.

IFRS 16 Leieavtaler

"IFRS 16 Leieavtaler" implementeres med virkning fra 1.1.19

IFRS 16 fastsetter prinsipper for bokføring av leieavtaler. Standarden innebærer at leietaker innregner verdien av vesentlige leiekontrakter med varighet lengre enn 12 måneder som eiendel og gjeld og at eiendelen avskrives over leieperioden og at leiebeløpet reklassifiseres til betaling av gjeld og renter etter annuitetsmetoden. KONGSBERG har betydelig innleie av eiendom og bygg samt et mindre omfang av leie av produksjonsutstyr og kjøretøy som etter IAS 17 er klassifisert som operasjonelle leieavtaler. Disse leieavtalene vil i stor utstrekning bli bokført i balansen og tilhørende leiekostnader vil bli reflektert som avskrivninger og rentekostnader. KONGSBERG vil anvende den modifiserte retrospektive metoden for overgangen til IFRS 16, som innebærer at sammenligningstallene for 2018 ikke omarbeides og at den totale resultateffekten av avskrivninger og rentekostnader vil overstige leiebeløpene de første årene av gjenværende leieperiode.

Hensyntatt leieforpliktelser per 1.1.19 forventer KONGSBERG følgende regnskapsmessige effekter:

- Økte langsiktige eiendeler og totale eiendeler i oppstilling over finansiell stilling med ca. MNOK 1.600 på implementeringstidspunktet 1.1.19.
- Økte finansielle forpliktelser og totale forpliktelser i oppstilling over finansiell stilling med ca. MNOK 1.600 på implementeringstidspunktet 1.1.19.
- Reduserte årlige andre driftskostnader (innleiekostnader) for 2019 med ca. MNOK 300.
- Årlige avskrivninger øker i 2019 med ca. MNOK 260.
- Årlige rentekostnader øker i 2019 med ca. MNOK 100.
- Økt årlig EBITDA i 2019 med ca. MNOK 300.
- Redusert årlig resultat før skatt i 2019 med ca. MNOK -60.

IFRIC 23

IFRIC 23 klargjør hvordan usikre skatteposisjoner skal reflekteres i regnskap. Usikre skatteposisjoner oppstår når det er uklart hvordan gjeldende skatterett skal forstås for en konkret transaksjon eller hendelse, og når det er usikkert hvorvidt skattemyndighetene vil godkjenne et foretaks skattemessige behandling.

Fortolkningsuttalelsen gjelder fra og med 1.1.19 men forventes ikke å gi vesentlig effekt for regnskapet til KONGSBERG.

Det er ingen andre standarder eller fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å gi en vesentlig påvirkning på konsernets regnskap.

T) Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter omhandler klassifikasjon, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, samt sikringsbokføring.

Standarden erstatter IAS 39. KONGSBERG har implementert IFRS 9 retrospektivt, med unntak av sikringsbokføring, som konsernet har implementert prospektivt fra dato for overgang til IFRS 9. Konsernet har ikke utarbeidet sammenligningstall for perioden som starter 1.1.17. Implementeringen av IFRS 9 har ikke medført vesentlige endringer i forhold til hvordan konsernet tidligere har regnskapsført finansielle instrumenter. IFRS 9 legger en litt annen klassifisering til grunn enn IAS 39. Endringene er vist i tabellene under.

Klassifisering IFRS 9

MNOK	Amortisert kost	Virkelig verdi over utvidet resultat	Virkelig verdi med verdiendring over resultatet	Total	Virkelig verdi
31.12.18					
Klassifisering IAS 39					
<i>Derivater benyttet som sikring</i>					
Derivater, omløpsmidler		182		182	182
Derivater, kortsiktige forpliktelser		580		580	580
<i>Lån og fordringer</i>					
Andre langsiktige eiendeler	162			162	162
Fordringer	3 262			3 262	3 262
Kundekontrakter under utførelse ¹⁾	2 653			2 653	2 653
Kontanter og kontantekvivalenter	10 038			10 038	10 038
<i>Tilgjengelig for salg</i>					
Ikke-børsnoterte egenkapitalinvesteringer			26	26	26
Andre finansielle forpliktesler					
Rentebærende lån, langsiktig	4 020			4 020	4 080
Andre langsiktige forpliktelser	11			11	11
Rentebærende lån, kortsiktig	307			307	316
Derivater, kortsiktig			5	5	5
Leverandører	927			927	927

31.12.17

Klassifisering IAS 39

Derivater benyttet som sikring

Derivater, omløpsmidler		213		213	213
Derivater, kortsiktige forpliktelser		645		645	645

Utlån og fordringer

Andre langsiktige eiendeler	175			175	175
Fordringer ¹⁾	3 113			3 113	3 113
Kundekontrakter under utførelse ¹⁾	2 819			2 819	2 819
Kontanter og kontantekvivalenter	2 956			2 956	2 956

Tilgjengelig for salg

Ikke-børsnoterte egenkapitalinvesteringer			29	29	29
---	--	--	----	----	----

Andre finansielle forpliktesler

Rentebærende lån, langsiktig	3 330			3 330	3460
Derivater, langsiktige			10	10	10
Andre langsiktige forpliktelser	20			20	20
Leverandører	947			947	947

1) Endringen i balanseført verdi er et resultat av reklassifiseringer beskrevet i note 3T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18", IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter.

IFRS 15 Inntekter fra kundecontrakter

IFRS 15 er implementert ved bruk av full retrospektiv metode. Implementeringen av standarden har ikke hatt vesentlig effekt på resultatregnskapet eller egenkapitalen for 2017. Resultatregnskapet er derfor ikke omarbeidet. I oppstilling over finansiell stilling er det gjennomført reklassifiseringer. Sammenligningstallene for 2017 er omarbeidet tilsvarende.

Etter IFRS 15 skal inntekt regnskapsføres når kunden oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og introduserer en fem stegsmodell for å vurdere tidfesting av inntekten. Dette inkluderer blant annet vurdering av om kontrakter skal deles i flere leveranseforpliktelser, allokering av pris til leveranseforpliktelsene og om inntekt skal regnskapsføres under produksjonen av leveranseforpliktelsen eller ved levering. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger.

KONGSBERG har gjort omfattende vurderinger av kontakter med kunder for hvordan standarden påvirker konsernregnskapet og har konkludert med følgende:

- Konsernet brukte i stor utstrekning løpende avregning som metode for inntektsføring av kundecontrakter etter IAS 11, og i all hovedsak brukes påløpte kostnader målt mot forventet totalkostnad som fremdriftsmål. KONGSBERG har opprettholdt denne praksisen ved gjennomført implementering av IFRS 15 per 1.1.18.
- Kundecontrakter som gjelder levering av flere tilnærmet likeenheter (serieleveranse) skal etter IFRS 15 vurderes som én leveranseforpliktelse. Konsernet har enkelte slike kundecontrakter som i 2017 ble vurdert som separate leveranser og inntektsført ved levering etter IAS 18. Endringen har ingen vesentlig betydning for kontrakter levert i 2017, men vil kunne påvirke inntektsføring av kundecontrakter med serieleveranser i fremtiden.
- IFRS 15 inneholder flere detaljbestemmelser enn IAS 11 og IAS 18. Dette gjelder blant annet innregning av variable vederlag, anbuds-kostnader, "waste cost", finansieringselementer i kontrakter og kostnader for å oppfylle kontrakter. Disse bestemmelsene påvirker KONGSBERG i liten grad.

Effekter på balansen 31.12.17

	Rapportert 31.12.17	Endring økning (reduksjon)	Omarbeidet 31.12.17	Kommentar
Varelager	3 961	(2 088)	1 873	a)
Kundefordringer	2 117	638	2 755	b)
Kundecontrakter, eiendel	2 018	1 480	3 498	c)
Andre omløpsmidler	768	(197)	571	d)
Netto reduksjon eiendeler		(167)		
Kundecontrakter, forpliktelse	3 388	895	4 283	e)
Andre kortsiktige forpliktelser og avsetninger	4 670	(1 062)	3 608	f)
Netto reduksjon egenkapital og gjeld		(167)		

I forbindelse med implementeringen av IFRS 15 har vi vurdert våre definisjoner av de enkelte regnskapslinjene i arbeidskapitalen og har gjort reklassifiseringer som har påvirket "Varelager", "Kundefordringer", "kundecontrakter, eiendel", "Andre omløpsmidler", "kundecontrakter, gjeld" og "Andre kortsiktige forpliktelser og avsetninger", men ikke arbeidskapitalen totalt sett. Effekten av endringene er vist nedenfor.

a) Varelager

KONGSBERG har frem til 1.1.18 klassifisert varer som er kjøpt inn til spesifikke kundecontrakter samt deler av prosjekter under utførelse som varelager. I forbindelse med implementeringen av IFRS 15 er denne delen av varelageret reklassifisert til "kundecontrakter, eiendel" og "kundecontrakter, forpliktelse".

Fra og med 1.1.18 er KONGSBERGs definisjon på varelager: "Beholdninger av råvarer, varer i arbeid og ferdigvarer som ikke er knyttet til spesifikke kundecontrakter."

b) Kundefordringer

Kundefordringer knyttet til langsiktige tilvirkningskontrakter har frem til 1.1.18 blitt bokført netto mot bokførte forskudd innenfor samme kontrakt. Fra og med 1.1.18 er kundefordringer rapportert til verdien av

fakturerte utestående beløp nedjustert for avsetninger til tap. Ved omarbeiding av sammenligningstallene er reklassifisering gjennomført med motpost "Kundecontrakter, forpliktelse".

c) Kundecontrakter, eiendel

KONGSBERG har på denne linjen samlet alle eiendelsposter tilknyttet kundecontrakter med unntak av kundefordringer. Dette innebærer opptjent ikke fakturert inntekt, forskudd til underleverandører, varer innkjøpt eller allokert til inngåtte kundecontrakter, men som ikke er bearbeidet og ikke har skapt fremdrift i prosjektet og varer i arbeid på prosjekter som inntektsføres ved levering. Ved rapportering frem til 1.1.18 ble balanseelementer tilknyttet langsiktige tilvirkningskontrakter rapportert på egen linje som "Anleggskontrakter under utførelse, eiendel", mens eiendeler tilknyttet salg som ble inntektsført ved levering ble klassifisert som "Varelager" og "Andre kortsiktige fordringer".

d) Andre omløpsmidler

Forskudd til leverandører i forbindelse med kundecontrakter og periodisering av inntekt i forbindelse med kundecontrakter er reklassifisert til balanselinjen "Kundecontrakter, eiendel" ved omarbeiding av sammenligningstallene for 2017.

e) Kundekontrakter, forpliktelse

Alle gjeldsposter tilknyttet kundekontrakter er samlet på denne linjen med unntak av leverandørgjeld. På samme måte som på eiendelssiden presenteres balansepostene for kundekontrakter som inntektsføres etter fremdrift sammen med de som inntektsføres ved levering. Inntekts- og kostnadsperiodiseringer tilknyttet kundekontrakter som inntektsføres ved leveranse er ved omarbeiding av sammenlignings-tallene for 2017 reklassifisert fra "Annen kortsiktig gjeld".

f) Annen kortsiktig gjeld

Se forklaring på reklassifisering under punkt e) ovenfor.

4 VIRKELIG VERDI

KONGSBERGs regnskapsprinsipper og noter krever beregning av virkelig verdi både for enkelte finansielle og ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser. Virkelig verdi har for både måling og for informasjon i noter blitt beregnet som beskrevet nedenfor. Der det er relevant, vil det bli gitt ytterligere informasjon om forutsetninger benyttet i beregningen av virkelig verdi under de notene som gjelder de enkelte eiendelene og forpliktelsene.

Immaterielle eiendeler

Virkelig verdi på immaterielle eiendeler, som teknologi, software og kunderelasjoner, som er ervervet gjennom oppkjøp, er beregnet til nåverdien av forventet fremtidig kontantstrøm fra eiendelen diskontert med et risikojustert avkastningskrav.

Merkenavn er beregnet til nåverdien av estimerte besparelser i royaltykostnader for å kunne benytte merkenavnet.

Virkelig verdi av kunderelasjoner er basert på diskontert netto merinntjening fra tilhørende eiendel.

Eiendom, anlegg og utstyr

Ved oppkjøp verdsetter KONGSBERG eiendom, anlegg og utstyr til virkelig verdi. Virkelig verdi tilsvarer markedsverdi. Markedsverdi av eiendom er basert på hva eiendommen kan bli omsatt for på dagen for verdsettelsen mellom en kjøper og selger i en transaksjon på "armlengdes avstand". Markedsverdien på anlegg og utstyr er basert på innhentede vurderinger fra uavhengige takstmenn.

Varelager

Virkelig verdi av varelager ervervet gjennom oppkjøp er basert på en estimert salgspris for normal løpende drift med fradrag for salgskostnader og en rimelig fortjeneste for salgssinnsatsen.

Investeringer i egenkapitalinstrumenter

Virkelig verdi på finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet er verdsatt ved å benytte siste noterte kurs på balansedagen. Noterte aksjer er enten notert på Oslo Børs, London Stock Exchange eller på OTC-listen (Norges Fondsmeglerforbunds liste). For investeringer som ikke er notert, benyttes siste pris på aksjetransaksjonen eller emisjon som et estimat på virkelig verdi. For aksjer som ikke har vært omsatt over en lengre periode, blir det vurdert om siste noterte kurs gir et riktig bilde på virkelig verdi. Alternativet er å ta utgangspunkt i siste omsatte kurs og justere for vesentlige hendelser i perioden fra siste transaksjon og frem til balansedagen.

Derivater

Virkelig verdi på valutaterminkontrakter er basert på observerbare data. KONGSBERG benytter Reuters priser på de ulike valutaterminer, opsjoner og basisswapper. Reuters priser er basert på flere aktører i markedet. Hvis ikke slik notert pris er tilgjengelig, blir virkelig verdi beregnet ved å diskontere forskjellen mellom avtalt terminkontraktpris og nåværende terminpris for gjenværende løpetid for kontrakten ved å bruke risikofri rente basert på statsobligasjoner. Virkelig verdi på rentebytteavtaler, basisswapper og valutaopsjoner verdsettes basert på observert markedsverdi.

Langsiktig gjeld

Virkelig verdi på rentebærende lån, jfr. note 20 F "Finansielle instrumenter – oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser", er beregnet ved hjelp av estimer på rentekurve og KONGSBERG sin rentemargin fastsatt på balansedagen. De estimerte kontantstrømmene er diskontert med den markedsrenten man kunne forvente å måtte betale for tilsvarende lån på balansedagen. Markedsrenten, før kredittpåslag, er basert på pengemarkedsrenten NIBOR.

5 STYRING AV KAPITAL OG FINANSIELL RISIKO

KONGSBERG har en sentralisert finansfunksjon som er ansvarlig for konsernets finansiering, valutarisiko, renterisiko, kredittisiko og likviditetsstyring, samt forsikringsordninger. Datterselskaper i konsernet har svært begrenset mulighet til å etablere selvstendig finansiering eller påta seg finansiell risiko. Styret har vedtatt retningslinjer for den finansielle risikostyringen, som er nedfelt i konsernets finanspolicy.

Finansiering og kapitalstyring

KONGSBERGs virksomhet bærer preg av langsiktige kontrakter som kan strekke seg over flere år, samtidig som konsernet i alle forretningsområder har en langsiktig markedsstrategi. Dette krever trygghet i kapitaltilgangen over tid, og KONGSBERG har som mål å være vurdert til å ha god kredittverdighet av sine långivere og investorer. Konsernets kapitalstruktur består av rentebærende gjeld, betalingsmidler og egenkapital som kan tilskrives aksjonærene i Kongsberg Gruppen ASA. Konsernet har tilfredsstillende kapitaltilgang i norske kroner markedet og har således konkludert med at det ikke er behov for offisiell rating fra et anerkjent ratingbyrå.

For å justere kapitalstrukturen kan konsernet betale utbytte til aksjonærene, eller utstede nye aksjer. Konsernet har siden 2013 praktisert en utbyttepolitikk som over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 % av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

I 2018 utstedte Kongsberg Gruppen ASA 60 millioner nye aksjer og hentet inn netto MNOK 4.951 i ny egenkapital i forbindelse med kjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine.

KONGSBERG legger vekt på å opprettholde en finansiell fleksibilitet for å kunne gjennomføre kapitalkrevende vekstinitiativer.

Lån skal reforhandles i god tid før forfall, og konsernet har som mål at gjennomsnittlig løpetid for løpende lån skal være minimum to år.

KONGSBERG har som mål å ha et diversifisert sett av finansieringskilder, og en spredt forfallsstruktur. Dette betyr bruk av banker gjennom syndikerte lånefasiliteter og utstedelse av gjeldsinstrumenter i det norske kapitalmarkedet, se [note 20 D](#) "Finansielle instrumenter – Renterisiko knyttet til lån".

I henhold til betingelser på eksisterende lån skal KONGSBERG ha en moderat gjeldsgrad (netto rentebærende gjeld/EBITDA). Netto rentebærende gjeld skal ikke overstige fire ganger EBITDA, men kan være opptil 4,5 ganger EBITDA i maksimalt fire kvartaler, hvorav tre påløpende. KONGSBERG har en lånefasilitet på MNOK 2.300. Lånefasiliteten har en løpetid på 5 år og er ikke trukket på.

Likviditetsrisiko

For KONGSBERG forstås likviditetsrisiko som finansiell beredskap gjennom å sørge for at konsernet til enhver tid har finansieringsrammer og likviditet tilpasset drifts- og investeringsplaner. Den sentraliserte finansfunksjonen har overordnet ansvar for å styre konsernets likviditetsrisiko. I konsernets finanspolicy er det nedfelt krav til likviditetsreserve som sikrer at konsernet til enhver tid kan møte sine betalingsforpliktelser.

Kortsiktig likviditetsbehov dekkes av bankinnskudd og innestående i konsernkontosystemene. Eventuelt ytterligere likviditetsbehov kan dekkes av kortsiktige lån innenfor rammen av syndikert lånefasilitet. KONGSBERG har konsernkontosystemer som hovedsakelig alle datterselskaper er tilknyttet. Konsernkontosystemene optimaliserer tilgjengelighet og fleksibilitet i likviditetsstyringen. Konsernets likviditetsutvikling følges løpende basert på månedlige rullerende likviditetsprognoser fra de vesentlige enhetene i konsernet, samt budsjett- og segmentrapportering for større investeringer. Se også [note 20 E](#) "Finansielle instrumenter – Likviditetsrisiko".

Valutarisiko

KONGSBERG har en stor andel av sine inntekter knyttet til eksportkontrakter, med en relativt liten andel innkjøp i samme valuta, og har slik sett en betydelig valutaeksponering. Forretningsområdene identifiserer eksponeringen for den enkelte kontrakt, mens den sentraliserte finansfunksjonen formidler instrumenter som reduserer valutarisikoen.

KONGSBERG har som policy å sikre nettoeksponeringen i alle kontraktfestede valutastrømmer (virkelig verdisikringer).

I henhold til policy sikres også en andel av valutaeksponeringen i store forpliktende tilbud der sannsynligheten for kontrakt er høy. (kontantstrømsikringer). Konsernets valutapolicy vurderes årlig og legges frem for styret til godkjenning.

Sikringsinstrumentene som benyttes er i hovedsak terminkontrakter. Opsjoner benyttes i liten grad. I tillegg benyttes valutakonti i konsernkontosystemene til sikring av mindre beløp med korte løpetider. I tillegg til finansielle instrumenter gjøres det operasjonelle tiltak, som for eksempel å sørge for kostnader i samme valuta som salgskontrakten, for å redusere valutaeksponeringen. KONGSBERG benytter et finanssystem for håndtering av alle valutatransaksjoner.

Det vises til [note 20 B](#) "Finansielle instrumenter – Valutarisiko og sikring av valuta" for ytterligere informasjon.

Renterisiko

Per 31.12.18 hadde KONGSBERG syv obligasjonslån på til sammen MNOK 4.250 og en syndikert lånefasilitet på MNOK 2.300 som det ikke var trukket på. Obligasjonslånet KOG07 har fast rente og det er inngått en rentebytteavtale fra fast til flytende rente knyttet til dette lånet, mens obligasjonslånene KOG09 og KOG11 har fast rente. Lånene KOG08, KOG10, KOG12 og KOG13 har flytende rente.

KONGSBERG har som policy å vektlegge forutsigbarhet for rentekostnader i perioder der rentenivået har en vesentlig påvirkning på konsernets resultat. Styret blir forelagt en finansieringsplan hvert år der vurdering av renteeksponering inngår. Det vises til [note 20 D](#) "Finansielle instrumenter – renterisiko knyttet til lån" for ytterligere informasjon.

Kreditt/Motpartsrisiko

Motpartsrisiko forstås som risikoen for at konsernets kontraktuelle motpart ikke kan oppfylle sin forpliktelse overfor KONGSBERG, samt

oppgjør av valuta- og renteterminkontrakter og pengeplasseringer. Konsernets finanspolicy stiller krav til finansinstitusjonenes kredittverdighet (rating) for at KONGSBERG skal kunne inngå finansielle avtaler.

Kreditt risiko knytter seg til kundefordringer, og forretningsområdene har selv ansvaret for kreditt risikoen. Dette er fordringer med varierende grad av risiko, avhengig av kunde, løpetid og om det er avgitt betalingsgarantier eller lignende.

Historisk har KONGSBERG hatt lite tap på kundefordringer. Kongsberg Defence & Aerospace har i stor grad statlige kunder, og er i liten grad eksponert for kreditt risiko. Kongsberg Maritime har i hovedsak kunder fra privat sektor og er mer eksponert for denne type risiko. Uroen i verfts- og rederinæringen, medfører kreditt risiko i markedene Kongsberg Maritime retter seg mot. Det er foretatt avsetninger i Kongsberg Maritime for å ta hensyn til dette. Kongsberg Maritime har egen kredittmanual og dedikerte medarbeidere for å overvåke og redusere kreditt eksponeringen. Kreditt forsikring benyttes i beskjeden grad, men vurderes i enkelte tilfeller.

Konsernet har en policy beslutning om at det skal være en forsvarlig balanse mellom å oppnå økt salg til gode marginer og risikoen for tap. Videre opererer store deler av konsernet etter tilpassede kredittmanualer med tilhørende rutiner for inkasso. I forhold til kreditt risiko har KONGSBERG satt strenge krav til kreditt verdighet.

Det vises til [note 19](#) "Fordringer og kreditt risiko" for ytterligere informasjon.

Markedsrisiko knyttet til finansielle investeringer

Når KONGSBERG investerer i andre selskaper er dette basert på strategiske vurderinger. Verdien av konsernets finansielle investeringer er eksponert for svingninger i aksjemarkedet. Investeringene verdivurderes og følges opp sentralt. Det foretas jevnlig rapportering av verdi utviklingen.

6

DRIFTSSEGMENTER

For ledelsesformål er konsernet organisert i forretningsområder basert på bransjene hvor konsernet opererer og har per 31.12.18 to rapporteringspliktige driftssegmenter:

Kongsberg Maritime utvikler og leverer systemer for posisjonering, overvåking, navigasjon og automasjon til handelsskip og offshore-industrien. Forretningsområdet er blant markedslederne innen dynamisk posisjonering, automasjons- og overvåkingssystemer, prosessautomasjon, fiskeri, satellittnavigasjon og hydroakustikk, samt dekkshåndteringsutstyr til offshore fartøy. Land med stor offshore-virksomhet og verftsindustri er viktige markeder. Innen Kongsberg Maritime er 28 % av driftsinntektene innen Global Customer Support, 27 % innen Subsea, 25 % innen Solutions og 19 % innen Vessel Systems.

Kongsberg Defence & Aerospace er ledende leverandør av forsvars- og romfartsrelaterte systemer og produkter. Forretningsområdet leverer produkter og systemer for kommando og kontroll, våpenstyring og overvåking, kommunikasjonsløsninger, fjernstyrte våpenstyrings-systemer og missiler. Forretningsområdet har kompetanse og produksjonsutstyr for produksjon av avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly-, offshore- og helikoptermarkedet. En sentral del av markedsstrategien er allianser med store internasjonale forsvarsbedrifter. For Kongsberg Defence & Aerospace er 11 % av driftsinntektene knyttet til Missile Systems, 27 % til Integrated Defence Systems, 27 % til Protech Systems, 10 % til Space and Surveillance, 14 % til Aerostructures og 11 % til Defence Communications.

Øvrige

Øvrig virksomhet består av Kongsberg Digital (KDI), eiendoms-virksomheten, konsernfunksjoner og eliminerings mellom forretningsområdene.

KDI ble etablert i 2016 som et viktig steg for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester innenfor våre kjerne-områder. Området har hatt fokus på å ta nye, samt styrke eksisterende posisjoner knyttet til digitalisering innenfor blant annet olje- og gass-, vind- og handelsflåtemarkedet de siste årene.

Finansieringen av konsernet gjøres basert på vurderinger for konsernet som helhet. Finansposter, netto rentebærende gjeld og kontanter er derfor ikke segmentert. Det samme gjelder for skattekostnader og balanseposter knyttet til skatt, siden dette påvirkes av skattemessige disposisjoner mellom forretningsområdene.

Ledelsen følger opp driftssegmentenes driftsresultat (EBITDA) regelmessig og benytter denne informasjonen til å foreta analyser av de ulike driftssegmentenes prestasjoner samt foreta beslutninger om ressursallokering. Driftssegmentenes prestasjoner vurderes basert på driftsresultat (EBITDA) og avkastning på sysselsatt kapital.

Informasjon om konsernets rapporteringspliktige driftssegmenter presenteres nedenfor.

Driftssegmentdata

MNOK	Kongsberg Maritime	Kongsberg Defence & Aerospace	Øvrige	Eliminer- inger	Konsolidert
2018					
Driftsinntekter fra eksterne kunder	7 537	6 090	754	-	14 381
Driftsinntekter – konserninternt	8	14	466	(488)	-
Totale inntekter	7 545	6 104	1 220	(488)	14 381
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	594	863	(63)	-	1 394
Avskrivninger	(118)	(170)	(62)	-	(350)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	(5)	(1)	-	-	(6)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	471	692	(125)	-	1 038
Amortiseringer	(18)	(71)	(4)	-	(93)
Driftsresultat (EBIT)	453	621	(129)	-	945
Segment eiendeler ¹⁾	6 970	8 520	1 790	-	17 122
Segment investeringer ²⁾	80	199	92	-	371
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger ³⁾	3 221	4 380	639	(117)	8 123
2017					
Driftsinntekter fra eksterne kunder	7 411	6 307	772	-	14 490
Driftsinntekter – konserninternt	18	26	479	(523)	-
Totale inntekter	7 429	6 333	1 251	(523)	14 490
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	589	612	78	-	1 279
Avskrivninger	(149)	(146)	(58)	-	(353)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	(40)	-	-	-	(40)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	400	466	20	-	886
Amortiseringer	(32)	(57)	(25)	-	(114)
Driftsresultat (EBIT)	368	409	(5)	-	772
Segment eiendeler ¹⁾	6 822	8 818	1 736	-	17 229
Segment investeringer ²⁾	134	285	106	-	525
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger ³⁾	2 708	4 053	588	(119)	7 230

1) Segment eiendeler inkluderer ikke derivater og betalingsmidler da disse eiendeler styres av konsernets sentrale finansfunksjon.

2) Investeringer består av tilgang av eiendom, anlegg og utstyr, immaterielle eiendeler og goodwill.

3) Segment forpliktelser inkluderer ikke utsatt skatt, betalbar skatt, rentebærende gjeld, andre langsiktige forpliktelser og avsetninger og derivater da denne type forpliktelser blir styrt av konsernets sentrale finansfunksjon.

Øvrig virksomhet består av Kongsberg Digital (KDI), eiendoms- virksomheten og konsernfunksjoner. Fra 1. kvartal 2018 fordeles ikke lenger resultater fra interne leieinntekter i eiendomsvirksomheten tilbake til forretningsområdene. Historiske tall er omarbeidet i denne rapporten.

Det er ingen forskjeller i målemetoder som brukes på segmentnivå sammenliknet med konsernregnskapet. De ulike driftssegmentenes driftsresultat inkluderer inntekter og kostnader fra transaksjoner med andre driftssegment i konsernet. Transaksjoner mellom segmentene er basert på markedspriser. Transaksjoner mellom de ulike segmentene er eliminert ved konsolideringen.

Avstemming av eiendeler

MNOK	Note	2018	2017
Segment eiendeler		17 122	17 229
Derivater	20A	182	213
Virkelig verdjusteringer knyttet til finansielle instrumenter		316	278
Betalingsmidler	21	10 038	2 956
Sum eiendeler		27 658	20 676

Avstemming av forpliktelser og avsetninger

MNOK	Note	2018	2017
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger		8 123	7 230
Kortsiktig rentebærende gjeld		312	-
Derivater	20A	580	645
Virkelig verdjusteringer knyttet til finansielle instrumenter		8	(4)
Beregnet betalbar skatt		19	20
Sum kortsiktige forpliktelser og avsetninger		9 042	7 891

Geografiske opplysninger

Ved presentasjon av informasjon om geografi fordeles inntekter på grunnlag av kundenes geografiske plassering, mens for anleggsmidlene er det den fysiske plassering eller tilknytning gjennom oppkjøp som er lagt til grunn. Konsernets aktiviteter er i hovedsak fordelt på Norge, øvrige Europa, Amerika og Asia. Inkludert i anleggsmidler er eiendom, anlegg og utstyr, immaterielle eiendeler og goodwill. (Finansielle instrumenter, utsatt skattefordel, pensjonsmidler og rettigheter som følger av forsikringsavtaler er ikke inkludert.)

MNOK	Norge	Europa	Nord-Amerika	Sør-Amerika	Asia	Australia	Afrika	Total
2018								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	2 779	3 812	4 074	190	2 760	158	608	14 381
Driftsinntekter i % av total	19 %	27 %	28 %	1 %	19 %	1 %	4 %	
Anleggsmidler ¹⁾	4 218	115	783	15	289	-	-	5 420
2017								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	2 772	3 569	4 448	194	2 974	159	374	14 490
Driftsinntekter i % av total	19 %	25 %	31 %	1 %	21 %	1 %	3 %	
Anleggsmidler ¹⁾	4 216	134	788	18	304	-	1	5 461

1) Anleggsmidler består i denne oppstillingen av eiendom, anlegg og utstyr, goodwill og andre immaterielle eiendeler.

7 KUNDEKONTRAKTER

MNOK	Kongsberg Maritime	Kongsberg Defence & Aerospace	Øvrige	Sum
2018				
<i>Periodisering av inntektsføring</i>				
Inntektsføring basert på fremdrift i prosjektene (over tid)	3 737	4 644	386	8 767
Inntektsføring ved leveranse av varer og tjenester	897	468	157	1 522
Ettermarkedsaktiviteter ¹⁾ som inntektsføres på leveransetidspunktet	2 850	978	133	3 961
Inntekt fra utleie av eiendom, anlegg og utstyr	44	-	78	122
Sum eksterne inntekter fra kundekontrakter	7 528	6 090	754	14 372
Gevinst ved salg av eiendom, anlegg og utstyr	9	-	-	9
Sum eksterne inntekter	7 537	6 090	754	14 381
<i>Geografisk fordeling av eksterne inntekter fra kundekontrakter</i>				
Norge	1 495	948	336	2 779
Europa	2 133	1 526	153	3 812
Amerika	1 248	2 667	159	4 074
Sør-Amerika	146	32	12	190
Asia	2 297	394	69	2 760
Afrika	158	443	7	608
Australia	60	80	18	158
Sum eksterne inntekter fra kundekontrakter	7 537	6 090	754	14 381
2017				
<i>Periodisering av inntektsføring</i>				
Inntektsføring basert på fremdrift i prosjektene (over tid)	4 578	4 371	537	9 486
Inntektsføring ved leveranse av varer og tjenester	300	1 246	39	1 585
Ettermarkedsaktiviteter ¹⁾ som inntektsføres på leveransetidspunktet	2 491	688	123	3 302
Inntekter fra utleie av eiendom, anlegg og utstyr	39	-	73	112
Sum eksterne inntekter fra kundekontrakter	7 408	6 305	772	14 485
Gevinst ved salg av eiendom, anlegg og utstyr	3	2	-	5
Sum eksterne inntekter	7 411	6 307	772	14 490
<i>Geografisk fordeling av ekstern inntekt fra kundekontrakter</i>				
Norge	1 375	1 168	229	2 772
Europa	1 820	1 584	165	3 569
Amerika	1 390	2 902	156	4 448
Sør-Amerika	126	26	42	194
Asia	2 608	209	157	2 974
Afrika	32	342	-	374
Australia	60	76	23	159
Sum ekstern inntekt fra kundekontrakter	7 411	6 307	772	14 490

1) Ettermarked omfatter inntekter fra service, vedlikehold, oppgraderinger, reservedeler, tilleggsutstyr/andre leveranser og trening/opplæring knyttet til tidligere leverte systemer og fartøy som ikke er nybygg.

MNOK	2018	2017
<i>Divisjoner</i>		
Integrated Defence Systems	1 694	1 837
Protech Systems	1 699	1 960
Aerostructures	888	746
Defence Communications	680	701
Missile Systems	728	659
Space & Surveillance	625	633
Annet/eliminering	(210)	(203)
Kongsberg Defence & Aerospace	6 104	6 333
Global Customer Support	2 327	2 250
Subsea	2 329	2 236
Solutions	2 037	2 001
Vessel Systems	1 556	1 790
Annet/eliminering	(704)	(848)
Kongsberg Maritime	7 545	7 429
Annet/eliminering	732	728
Sum inntekter fra kundekontrakter	14 381	14 490

Kontraktsbalanser

MNOK	Note	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Kundefordringer	19	2 802	2 755
Kundekontrakter, eiendel		2 994	3 498
Kundekontrakter, forpliktelse		5 157	4 238

1) Reklassifiseringer mellom varelager og kundekontrakter, eiendel er nærmere beskrevet i note 3 T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18", IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter.

Spesifikasjon av netto kontraktsbalanser

MNOK	Note	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Kundekontrakter under utførelse	19	2 653	2 819
Forskudd mottatt fra kunder		(4 834)	(4 242)
Periodisert eiendel kundekontrakter		2 016	3 448
Periodisert forpliktelse kundekontrakter		(1 998)	(2 810)
Netto kontraktsbalanser		(2 163)	(785)

MNOK	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Kundekontrakter, eiendel	2 994	3 498
Kundekontrakter, forpliktelse	(5 157)	(4 283)
Netto kontraktsbalanser	(2 163)	(785)

I inntektsføring fra kundekontrakter inngår:

MNOK	31.12.18	31.12.17
Beløp som inngår i kundekontrakter, forpliktelse på begynnelsen av året og som er inntektsført i regnskapsåret	3 056	3 213
Inntekt fra leveringsforpliktelser avsluttet tidligere år enn regnskapsåret	67	29

Forventet tidspunkt for inntektsføring av transaksjonsprisen tilknyttet uoppgjorte leveringsforpliktelser per 31.12.18 :

MNOK	2018	2017
I løpet av 2019 (2018)	10 356	9 461
2020 (2019) eller senere	6 927	6 168
Total	17 283	15 629

8 ANDELER I FELLESKONTROLLERT VIRKSOMHET OG TILKNYTTETE SELSKAPER

Spesifikasjon av bevegelse på balanselinjen "Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper" 1.1.–31.12:

<i>MNOK</i>	<i>Forretnings- kontor</i>	<i>Andel</i>	<i>Netto eiendel 1.1.18</i>	<i>Tilgang i perioden</i>	<i>Mottatt utbytte</i>	<i>Resultat i perioden¹⁾</i>	<i>Utvidet resultat i perioden²⁾</i>	<i>Netto eiendel 31.12.18</i>
Patria Oyj	Helsinki, Finland	49,90 %	2 806		(81)	80	2	2 807
Kongsberg Satellite Services AS	Tromsø, Norge	50,00 %	388		(55)	104		437
Øvrige			164	17	(22)	(3)		156
Sum			3 358	17	(158)	181	2	3 400

- 1) Resultat fra selskap som er selvstendige skattesubjekter, som for eksempel aksjeselskap, er inntatt etter skatteskostnad og amortisering av merverdier.
- 2) Utvidet resultat er omregningsdifferanser. Deler av investeringen i Patria er sikret med basisswaper. Se note 20 B "Finansielle instrumenter – Valutarisiko og -sikringer"

Resultatandel i eierperioden

	1.1.18–31.12.18		1.1.17–31.12.17	
	MEUR	MNOK	MEUR	MNOK
Resultat etter skatt i Patria (100 %) ¹⁾	29		30	
Minoritetsinteresser	(4)		(5)	
Resultat etter skatt i Patria (100 %), majoritet	25	245	25	242
KONGSBERGs andel (49,9 %) ²⁾		122		121
Amortiseringer av merverdier etter skatt		(42)		(46)
Resultatandel i perioden		80		75

- 1) Avviker fra Patrias rapporterte resultat for 2017 på grunn av avsetninger i Patria som ikke påvirker KONGSBERGs resultatandel.
- 2) Andel av Patrias resultat etter skatt og justering for ikke kontrollerende interesser.

9 VARELAGER

Konsernets samlede varebeholdninger fordeler seg som følger:

MNOK	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Råvarer	925	828
Varer i arbeid	265	291
Ferdigvarer	984	754
Sum	2 174	1 873
Resultatførte verdiendringer i varelageret	35	55
Årets totale varekost utgjør	4 297	4 417

- 1) Reklassifiseringer mellom varelager og kundekontrakter, eiendel er nærmere beskrevet i note 3 T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18", IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter.

Estimatusikkerhet

Varelager er vurdert til laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. Ved vurdering av netto salgsverdi benyttes skjønn. Ved vurderingene hensyntas blant annet markedsforhold og teknisk tilstand.

10 PERSONALKOSTNADER

Lønn og andre personalkostnader utgjør kostnader forbundet med avlønning av personell som er ansatt i konsernet.

MNOK	Note	2018	2017
Lønn ²⁾		4 638	4 417
Arbeidsgiveravgift ²⁾		683	659
Pensjonskostnad ytelsesplaner ¹⁾	11	35	144
Pensjonskostnad innskuddsplan	11	374	358
Andre ytelser ²⁾		199	210
Totale personalkostnader		5 929	5 788
Gjennomsnittlig antall årsverk		6 785	6 878

- 1) Beløpet i 2017 inkluderer kostnader knyttet til avtaler om gavepensjon på MNOK 122 inklusive arbeidsgiveravgift. Se note 32 "Definisjoner" vedrørende restruktureringskostnader.
- 2) 2017-tall er omarbeidet for å vise sammenlignbare tall.

11 PENSJONER

KONGSBERG har en tjenestepensjonsordning som tilfredsstiller lovverket, og som består av en innskuddsordning og en lukket ytelsesordning. Tjenestepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge. Per 31.12.18 er det i Norge ca. 4.560 ansatte som totalt er tilknyttet ordningene. KONGSBERG bestreber seg på at flest mulig av de ansatte også i utlandet skal omfattes av tjenestepensjonsordninger.

Innskuddsordningen (ITP)

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 7,1 G, og 11 % av lønnsgrunnlaget fra 7,1G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ordning for lønn mellom 12 og 15G. Bedriftens innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". De driftsbaserte

ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015. Det er samme investeringsvalg i tilleggordsningen som i hovedordningen. KONGSBERGs selskaper i utlandet har i all vesentlighet innskuddsplaner. Per 31.12.18 var ca. 4.420 ansatte i Norge og de fleste av de ansatte i utlandet omfattes av disse planene. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen (YTP)

Ved overgang til innskuddsordning 1.1.08 ble ansatte som på overgangstidspunktet var 52 år og eldre fortsatt værende i ytelsesordningen. Ordningen er forsikret gjennom DNB Livsforsikring. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsår. Gitt en beregnet folketrygdpensjon basert på Folketrygdens regler før 1.1.11 og full opptjening gir ordningen ca. 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenestepensjonsdelen med 50 % livsvarig. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15 G. Den kollektive driftsbaserte ytelsesordningen tilsvarer ca. 60 % av den del av

lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen med 50 % livsvarig. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Disse tillegg-ordningene ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon.

Risikodekning

Uførepensjon fra konsernet ble endret 1.1.16 og skal gi et tillegg til antatt uføretrygd fra folketrygden. Folketrygden dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget opp til 6G, mens konsernplanen dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget mellom 6G og 12G. Konsernplanen gir også et tillegg på 3 % av pensjonsgrunnlag fra 0G til 12G, et kronetillegg på 25 % av G og eventuelt barnetillegg på 4 % per barn (maksimalt 3 barn). Fra 1.1.16 har KONGSBERG vedtatt å terminere fripoliseopptjening på uførepensjonen som et ledd i tilpasning til nytt regelverk. De ansatte har fått utstedt individuelle fripoliser for de allerede opptjente fripoliserrettighetene. Den nye ordningen er en ettårig risikodekning og premien kostnadsføres når den påløper. Fra og med 1.1.13 er risikopensjonene for lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G gjort om til driftsbasert finansiering. I praksis vil det si at KONGSBERG er selvassurandør for risikopensjonene fremover i tid. De driftsbaserte ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015.

Tidligpensjon

Det ble i 2009 innført nye regler for tidligpensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen og andre i visse nøkkelstillinger. Reglene innebærer tidligpensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for konsernet og ansatte å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom en ansatt fratrær mellom 63 og 65 år vil det gi redusert pensjonsopptjening i øvrige ordninger.

Konsernet besluttet ikke å videreføre ordningen med tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte som tiltrådte sine stillinger etter 1.7.13. Dette gjaldt også andre nøkkelstillinger som tidligere fikk avtale om tidligpensjon. Disse fikk i stedet et ekstra innskudd på 12 % av grunnlønn utover 12 G til den driftsbaserte pensjonsordningen så lenge de står i slik stilling, dog senest til fylte 65 år. Etter en samlet vurdering av Statens eierskapsmelding besluttet konsernet 1.10.15 at det heller ikke skal tilbys noen tidligpensjonsordninger.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

Økonomiske forutsetninger	31.12.18	31.12.17
Diskonteringsrente	2,70 %	2,25 %
Forventet avkastning	2,70 %	2,25 %
Lønnsregulering	2,00 %	1,75 %
G-regulering	2,50 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,75 %	1,25 %

Demografiske forutsetninger	31.12.18	31.12.17
Dødelighet	K2013	K2013
Uførhet	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,5 % for alle aldre	4,5 % for alle aldre

Pensjonsberegningene er basert på dødelighetstabell K2013. Bakgrunnen er en forventet økt levealder som vil medføre en høyere pensjonsforpliktelse. IR73 tar for seg tabeller for forventet uførhet. Risikoen for død og uførhet baserer seg på offentlige tabeller og observasjoner for uførhet i KONGSBERG. Sannsynligheten for at en ansatt i en gitt aldersgruppe blir ufør eller dør innen ett år, samt forventet levealder er følgende:

Alder	Uføreprorsent		Dødsprosent		Forventet levealder	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
20	0,1	0,2	<0,1	<0,1	89	94
40	0,3	0,4	0,1	<0,1	88	92
60	1,4	1,8	0,4	0,3	87	90
80	-	-	4,3	2,9	90	92

Uføretariffen IR 73 er valgt ut fra at denne tariffen er den beste tilnærmingen til uførestatistikken for KONGSBERG. Dette er basert på KONGSBERGs historikk der ca. 25 % av uførepensjonen er blitt tilbakebetalt gjennom en internasjonal pool.

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

MNOK	2018	2017
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	27	36
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	41	47
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	(30)	(36)
Administrasjonskostnader	10	14
Periodisert arbeidsgiveravgift	7	9
Sum	55	70
Gavepensjon inkl arbeidsgiveravgift ¹⁾	-	122
Oppgjør pensjonsordning inkl arbeidsgiveravgift	(9)	(37)
Årets netto pensjonskostnad inkludert finansposter	46	155
Justert for netto renter som er klassifisert som finanskostnad	(11)	(11)
Totalt netto pensjonskostnad for året	35	144
Kostnader ved innskuddsplaner Norge	335	319
Kostnader ved innskuddsplaner utlandet	39	39

1) For definisjon se note 32 "Definisjon" vedrørende restruktureringskostnader.

Netto renter er klassifisert som finanskostnad.

Endring av netto balanseført pensjonsforpliktelse

MNOK	2018			2017		
	Fondert	Ufondert	Totalt	Fondert	Ufondert	Totalt
<i>Endringer i brutto pensjonsforpliktelse</i>						
Brutto pensjonsforpliktelse 1.1.	1 637	388	2 025	1 718	240	1 958
Reklassifisering gavepensjon	-	-	-	-	42	42
Nåverdien av årets opptjening	14	13	27	22	14	36
Rentekostnad av pensjonsforpliktelse	35	6	41	41	6	47
Aktuariell tap/gevinst	47	(21)	26	(22)	(2)	(24)
Oppgjør pensjonsordning	(8)	-	(8)	(32)	-	(32)
Gavepensjon / Planendring	-	-	-	-	107	107
Utbetalinger av pensjoner/fripoliser	(107)	(44)	(151)	(93)	(32)	(125)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	(5)	(8)	(13)	3	13	16
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 613	334	1 947	1 637	388	2 025
<i>Endringer i brutto pensjonsmidler</i>						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1.	1 378	-	1 378	1 491	-	1 491
Forventet avkastning på pensjonsmidler	30	-	30	36	-	36
Aktuariell tap/gevinst	74	-	74	(90)	-	(90)
Premieinnbetalinger	41	-	41	46	-	46
Fond overført fra YTP til ITP	-	-	-	-	-	-
Planendring	-	-	-	-	-	-
Utbetalinger av pensjoner/fripoliser	(114)	-	(114)	(105)	-	(105)
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 409	-	1 409	1 378	-	1 378
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(204)	(334)	(538)	(259)	(388)	(647)

Fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier per 31.12.18 og tidligere var:

MNOK	2018	2017	2016	2015	2014
Anleggsobligasjoner	464	182	436	492	599
Utlån og fordringer	344	361	314	271	-
Pengemarked	97	186	377	366	386
Obligasjoner	179	368	180	98	248
Aksjer	179	146	77	125	194
Eiendom	139	121	96	149	258
Annet	7	14	11	5	36
Sum	1 409	1 378	1 491	1 506	1 721
Bokført avkastning pensjonsmidler	2,7 %	4,4 %	3,6 %	4,5 %	5,4 %

Den sikrede pensjonsordningen er forsikret i DNB Liv og konsernets pensjonsmidler er således knyttet til en forsikringspolise. Forsikringspolisen er ikke omsettelig og verdien fastsettes i henhold til regler i forsikringsvirksomhetsloven. Det er knyttet en rentegaranti til forsikringen som innebærer at det er DNB Liv som har risiko for avkastningen på pensjonsmidlene.

MNOK	2018	2017	2016	2015	2014
Netto forpliktelse 1.1.	(647)	(467)	(497)	(915)	(757)
Reklassifisering gavepensjon	-	(42)	-	-	-
Innregnet pensjonskostnad	(48)	(61)	(75)	(149)	(144)
Oppgjør pensjonsordning	8	32	7	147	(10)
Gavepensjon	-	(107)	-	-	-
Premiebetalinger	41	46	49	128	135
Utbetalinger	47	34	27	18	22
Overgang til egenkapitalmetoden	-	-	-	-	7
Aktuariell tap/gevinst	48	(66)	18	222	(147)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	13	(16)	4	52	(21)
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(538)	(647)	(467)	(497)	(915)

Aktuariell tap er innregnet i utvidet resultat med MNOK 54 inkludert arbeidsgiveravgift.

Historisk informasjon

MNOK	2018	2017	2016	2015	2014
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 947	2 025	1 958	2 003	2 636
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 409	1 378	1 491	1 506	1 721
Netto pensjonsforpliktelse 31.12.	(538)	(647)	(467)	(497)	(915)
Estimatavvik pensjonsforpliktelse 31.12.	26	(24)	4	(211)	160
Estimatavvik pensjonsmidler 31.12.	74	(90)	22	11	13
Akkumulerte estimatavvik innregnet i oppstilling over totalresultat etter skatt	(1 331)	(1 374)	(1 316)	(1 331)	(1 521)
Herav erfaringsavvik	(881)	(928)	(943)	(898)	(1 002)

AFP ordning

Alle ansatte i Norge er medlem i en AFP ordning som gir et livslangt tillegg på den ordinære pensjonen. De ansatte kan velge å ta ut den nye AFP ordningen fra og med fylte 62 år, også ved siden av å stå i jobb. Den nye AFP ordningen er en ytelsesbasert flerforetakspensjonsordning, og finansieres gjennom premier som fastsettes som en prosent av lønn. Foreløpig foreligger ingen pålitelig måling og allokering av forpliktelse og midler i ordningen. Regnskapsmessig blir ordningen behandlet som en innskuddsbasert pensjonsordning hvor premiebetalingene kostnadsføres løpende, og ingen avsetninger foretas i regnskapet. Det betales en premie til den nye ordningen av de samlede utbetalinger mellom 1G og 7,1G til konsernets arbeidstakere. For 2018 utgjorde premien 2,5 % og samme sats er fastsatt for 2019 (estimert til MNOK 80). Det er ikke fondsoppbygging i ordningen og det forventes at premienivået vil øke for de kommende årene.

Annet

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarielle forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarielle forutsetninger ved årets slutt. I beregningen av bruttoverdi av pensjonsmidlene er det forutsatt en avkastning på 2,70 % som var forventningen per 31.12.18. Den verdjusterte avkastningen ble 1,8 %, men dette blir først hensyntatt i de balanseførte verdiene i 2019.

Forventet premieinnbetaling til lukket ytelsesordninger er for 2019 ca. MNOK 40. Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og

lønnsnivået ved pensjonsalder. Netto pensjonsforpliktelser er fastsatt basert på aktuarberegninger, som bygger på forutsetninger blant annet knyttet til diskonteringsrente, fremtidig lønnsvekst, pensjonsreguleringer, forventet avkastning på pensjonsmidlene og ansatte turnover. Disse forutsetningene oppdateres årlig. Diskonteringsrenten er fastsatt med utgangspunkt i renten på obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen for ytelsesordningen. Etter KONGSBERG sin vurdering er markedet for OMF tilstrekkelig dypt og viser pålitelig prising. Pensjonsforpliktelsen ville vært ca. 8 % høyere ved bruk av statsobligasjonsrente på 1,5 %, gitt alle de andre parametrene uendret. Pensjonsregulering er nå beregnet etter justering for inflasjon, mot tidligere etter minimumsregulering. Pensjonsforpliktelsen ville være ca. 7 % lavere ved bruk av minimumsregulering, gitt alle de andre parametrene uendret.

Balansen viser netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift.

Forventet utbetaling av pensjoner innen YTP-ordningen er følgende:

	MNOK
2019	117
2020	119
2021	119
2022	125
2023	128
Neste 5 år	574

Sensitivitetsanalyse pensjonsberegning

Følgende estimater er basert på fakta og omstendigheter per 31.12.18, forutsatt at alle andre parametre er konstante. Faktiske resultater kan i vesentlig grad avvike fra disse estimatene.

	Diskonteringsrente		Årlig lønnsvekst		Årlig grunnbeløp	
Endring i % er prosentpoeng	1 %	(1 %)	1 %	(1 %)	1 %	(1 %)

Endring i pensjon

Pensjonsforpliktelse (PBO)	(9 %)	10 %	1 %	(1 %)	(0,5 %)	0,5 %
Periodens netto pensjonskostnader	(11 %)	13 %	8 %	(7 %)	(3 %)	4 %

	Årlig regulering av pensjoner		Fratredelsesrate		Dødelighet	
					1 år lavere forventet levetid ved	1 år økt forventet levetid ved
Endring i % er prosentpoeng	1 %	(1 %)	1 %	(1 %)	67 år	67 år

Endring i pensjon

Pensjonsforpliktelse (PBO)	9 %	(8 %)	(0,1 %)	0,1 %	(4 %)	4 %
Periodens netto pensjonskostnader	9 %	(8 %)	(0,8 %)	0,8 %	(3 %)	3 %

I beregningen av sensitivitet på dødelighet justeres K2013 slik at den forventede levetiden til en 67-åring henholdsvis økes med 1 år og reduseres med 1 år. Dette gjelder for forventet levealder til en 67-åring i 2018 i henhold til dødelighetstariiffen K2013.

12 EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR

<i>MNOK</i>	<i>Tomter</i>	<i>Bygg og annen fast eiendom</i>	<i>Maskiner og anlegg</i>	<i>Driftsløse</i>	<i>Anlegg under utførelse</i>	<i>Total</i>
<i>Anskaffelseskost</i>						
1.1.17	229	2 159	1 422	1 950	250	6 010
Reklassifisering	-	19	(2)	(17)	-	-
Tilgang	75	90	156	122	(104)	339
Avgang	-	(16)	(19)	(11)	-	(46)
Omregningsdifferanser	-	(4)	9	2	2	9
Sum anskaffelseskost 31.12.17	304	2 248	1 566	2 046	148	6 312
Reklassifisering	-	21	-	-	(21)	-
Tilgang	5	18	128	84	(5)	230
Avgang	-	(30)	(84)	(13)	-	(127)
Omregningsdifferanser	1	21	1	11	-	34
Sum anskaffelseskost 31.12.18	310	2 278	1 611	2 128	122	6 449
<i>Akkumulerte av- og nedskrivninger</i>						
1.1.17	-	922	839	1 520	6	3 287
Reklassifisering	-	3	(1)	(2)	-	-
Årets avskrivninger	-	96	110	147	-	353
Årets nedskrivninger	-	33	6	1	-	40
Akkumulerte avskrivninger ved avgang	-	(13)	(13)	(9)	-	(35)
Omregningsdifferanser	-	(1)	7	3	-	9
Sum akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.17	-	1 040	948	1 660	6	3 654
Reklassifisering	-	-	-	-	-	-
Årets avskrivninger	-	87	123	140	-	350
Årets nedskrivninger	-	5	1	-	-	6
Akkumulerte avskrivninger ved avgang	-	(23)	(73)	(12)	-	(108)
Omregningsdifferanser	-	8	1	7	-	16
Sum akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.18	-	1 117	1 000	1 795	6	3 918
Balanseført verdi 31.12.17	304	1 208	618	386	142	2 658
Balanseført verdi 31.12.18	310	1 161	611	333	116	2 531
<i>Utnyttbar levetid</i>	<i>N/A</i>	<i>10–33 år</i>	<i>3–20 år</i>	<i>3–10 år</i>		
Årlig leie av ikke balanseført eiendom, anlegg og utstyr		345		11		356

Estimatusikkerhet

For gruppen eiendom, anlegg og utstyr er det knyttet estimatusikkerhet til fastsettelsen av forventet gjenværende levetid og forventet utrangeringsverdi. Disse faktorene blir gjennomgått årlig etter beste skjønn.

13 IMMATERIELLE EIENDELER

MNOK	Goodwill	Teknologi	Aktivert egen- utvikling	Andre immaterielle eiendeler	Total
Anskaffelseskost					
1.1.17	2 909	662	952	100	4 623
Tilgang	-	-	187	2	189
Avgang	-	-	-	(1)	(1)
Omregningsdifferanser	(16)	(6)	-	-	(22)
Sum anskaffelseskost 31.12.17	2 893	656	1 139	101	4 789
Tilgang ved kjøp av virksomhet	-	-	8	-	8
Tilgang	11	4	130	7	152
Avgang	-	-	(2)	-	(2)
Omregningsdifferanser	19	9	-	1	29
Sum anskaffelseskost 31.12.18	2 923	669	1 275	109	4 976
Akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger					
1.1.17	911	595	286	85	1 877
Amortiseringer	-	45	58	11	114
Avgang	-	-	-	1	1
Omregningsdifferanser	1	(5)	-	(2)	(6)
Sum akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger 31.12.17	912	635	344	95	1 986
Amortiseringer	-	21	67	5	93
Avgang	-	-	-	-	-
Omregningsdifferanser	-	8	-	-	8
Sum akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger 31.12.18	912	664	411	100	2 087
Balanseført verdi 31.12.17	1 981	21	795	6	2 803
Balanseført verdi 31.12.18	2 011	5	864	9	2 889
Utnyttbar levetid		8–10 år	5–10 år	8–10 år	

Med unntak av goodwill, som ikke amortiseres, er amortiseringen av immaterielle eiendeler lineære over utnyttbar levetid. Amortisering starter når den immaterielle eiendelen er tilgjengelig for bruk.

Produktvedlikehold, forskning og utvikling ført over resultatet

MNOK	2018			2017		
	Produkt- og utviklings- vedlikehold	Forsknings- og utviklings- kostnader	Total	Produkt- og utviklings- vedlikehold	Forsknings- og utviklings- kostnader	Total
Kongsberg Maritime	220	499	719	226	480	706
Kongsberg Defence & Aerospace	35	98	133	42	89	131
Others	25	68	93	4	94	98
Sum	280	665	945	272	663	935

Balanseføring av egenutvikling

Utviklingsprosjekter hvor kundene finansierer utviklingen blir ikke balanseført, men KONGSBERG søker å oppnå eierrettigheter til de utviklede produktene. Underveis i utviklingsfasen for egenfinansierte prosjekter besluttes det, basert på teknisk suksess og markeds-vurderinger, hvorvidt man skal ferdigstille utviklingen og starte balanseføring av gjenværende utviklingsutgifter.

Egenfinansierte utviklingsprosjekter hos Kongsberg Maritime inneholder i hovedsak mange prosjekter med begrenset totalomfang, og i stor grad utvikling av eksisterende teknologi. Det er vurdert at mange av disse utviklingsprosjektene ikke tilfredsstiller kriteriene for balanseføring av utvikling. For flere av prosjektene er det betydelig usikkerhet knyttet til om prosjektet er teknologisk gjennomførbart og hvordan den endelige løsningen blir. Det vil normalt derfor være sent i utviklingsprosjektet at kriterier for balanseføring blir oppfylt.

De største balanseførte prosjektene er knyttet til utvikling av "Joint Strike Missile", våpenstasjoner, fjernstyrte kontrolltårn for flyplasser, digital platform og innenfor nye integrerte fartøysløsninger.

Estimatusikkerhet

Balanseførte utviklingskostnader blir amortisert i forhold til estimert levetid. Estimert levetid vil kunne endres over tid. Dette vurderes årlig, og amortiseringstakten endres når forholdene krever det. Ved test av verdien på balanseført egenutvikling anvendes samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. For estimatusikkerhet knyttet til dette, se note 14 "Test av verdifall på goodwill".

14 TEST AV VERDIFALL PÅ GOODWILL

Goodwill

Goodwill anskaffet gjennom oppkjøp er allokert til konsernets drifts-segmenter og blir fulgt opp og testet samlet for den gruppe av kontantstrømgenererende enheter som inngår i driftssegmentet. Goodwill følges opp for grupper av kontantstrømgenererende enheter som er lik det som er definert som driftssegment i henhold til note 6 "Driftssegmenter".

Goodwill er tilordnet driftssegmenter som følger:

MNOK	31.12.18	31.12.17
Kongsberg Maritime	1 753	1 722
Kongsberg Defence & Aerospace	172	173
Øvrig ¹⁾	86	86
Sum balanseført verdi goodwill	2 011	1 981

1) Goodwill fra øvrig er tilknyttet Kongsberg Digital.

Konsernet tester goodwill for nedskrivning årlig eller oftere dersom det er indikasjoner på verdifall.

Konsernet har benyttet bruksverdi for å fastsette gjenvinnbart beløp av de kontantstrømgenererende enhetene. For å fastsette bruksverdien er det benyttet diskontert forventet kontantstrøm. Forventet kontantstrøm bygger på forretningsområdenes budsjetter og langtidsplaner som er godkjent av konsernledelsen og styret. Budsjetter og langtidsplaner dekker en periode på fem år (eksplisitt prognoseperiode). Godkjente budsjetter og langtidsplaner blir justert for kontantstrømmer relatert til investeringer, restruktureringer, fremtidige produktforbedringer og nyutvikling dersom elementene er vurdert som vesentlig for verditesten. Etter de fem årene med konkrete planer fastsettes enhetenes kontantstrømmer ved

ekstrapolering. Ved inngang til ekstrapoleringsperioden forutsettes enheten å være i en stabil fase. I beregningene av bruksverdi har konsernet benyttet forventede kontantstrømmer etter skatt og tilsvarende diskonteringssetts etter skatt. Gjenvinnbart beløp ville ikke ha blitt vesentlig påvirket dersom kontantstrømmer før skatt og diskonteringssetts før skatt var benyttet. Diskonteringssetts før skatt er fastsatt ved bruk av en iterativ metode, og er vist i egen tabell.

Forutsetninger lagt til grunn er basert på historiske resultater og observerbare markedsdata.

Nøkkelforutsetninger

Diskonteringssetts

Diskonteringssettsene er basert på en vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC) metodikk der egenkapitalkostnaden og gjeldskostnaden er vektet i henhold til estimert kapitalstruktur. Diskonteringssettsene reflekterer markedets avkastningskrav per tidspunkt for testen i den bransje den kontantstrømgenererende enheten sammenlignes med. Estimert kapitalstruktur er basert på gjennomsnittlig kapitalstruktur i bransjen den kontantstrømgenererende enheten opererer i og en vurdering av hva som er en fornuftig og forsvarlig langsiktig kapitalstruktur. Ved estimering av egenkapitalkostnaden er CAPM-modellen benyttet. I henhold til CAPM består egenkapitalkostnaden av risikofri rente samt en individuell risikopremie. Risikopremien er enhetens systematiske risiko (beta) multiplisert med markedets risikopremie. Risikofri rente er estimert basert på en 10-årig norsk statsobligasjonsrente og er basert på at alle kontantstrømmer er omregnet til norske kroner. Gjeldskostnaden representerer en forventet langsiktig rente etter skatt for sammenlignbar gjeld og består av risikofri rente og en rentespread.

Fortjenestemargin (EBITDA)

Fortjenestemargin er vurdert for hver av de kontantstrømgenererende enhetene som er basert på forventninger om fremtidig utvikling. Konsernet har gode utsikter for ordreinngang, spesielt innen forsvarssegmentet og har et godt grunnlag for fremtidig vekst. De store omstillingene som er gjort i hele konsernet ventes å bidra til økt lønnsomhet for konsernet som helhet. I den eksplisitte perioden på 5 år er det lagt til grunn en moderat jevn vekst i både Kongsberg Maritime og i Kongsberg Defence & Aerospace.

Vekstrate

Vekstrater i den eksplisitte prognoseperioden er basert på ledelsens forventninger til markedsutviklingen i de markedene hvor virksomheten drives. Konsernet benytter stabile vekstrater til å ekstrapolere kontantstrømmene utover fem år. Den langsiktige vekstraten utover fem år er ikke høyere enn forventet langsiktig vekst i bransjen der virksomheten drives.

Markedsandeler

For enheter som opererer i markeder hvor det er relevant å måle markedsandeler er det forventet at etablerte posisjoner generelt vil opprettholdes, men at det kan komme økninger og svekkelser innen enkeltområder.

Nøkkelforutsetninger per kontantstrømgenererende enhet

Prosent	Kongsberg		
	Kongsberg Maritime	Defence & Aerospace	Øvrig
Diskonteringsrate før skatt	10,8	9	10,8
Diskonteringsrate etter skatt	8,5	7	8,5
Langsiktig nominell vekstrate	1,5	1,5	1,5
Inflasjon	1,5	1,5	1,5

Sensitivitetsanalyse

Nedskrivningstest av goodwill er gjennomført med sensitivitetsanalyser av hver enkelt kontantstrømgenererende enhet.

For både Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace vil en først være i nedskrivningssituasjon ved betydelige endringer i nøkkelforutsetningene og disse endringene er vurdert å være utenfor det intervallet som vurderes å være sannsynlig.

Estimatusikkerhet

Det vil alltid være knyttet usikkerhet til estimering av brukerverdi. Vurderingene er basert på nøkkelforutsetninger som beskrevet ovenfor, og i stor grad påvirket av markedsdata for sammenlignbare selskaper, rentenivå og andre risikoforhold. Disse beregningene er basert på neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer, hvor det er benyttet skjønn i forhold til fremtidig inntjening og drift.

Et vesentlig avvik i disse vil påvirke verdien på goodwill.

15 FINANSINNTEKTER OG FINANSKOSTNADER

MNOK	2018	2017
Renteinntekter fra eiendeler til amortisert kost	24	11
Derivater til virkelig verdi over resultat	16	14
Agio	16	11
Andre finansinntekter	3	11
Finansinntekter	59	47
Rentekostnader fra forpliktelser til amortisert kost	100	110
Derivater til virkelig verdi over resultatet		1
Disagio	28	12
Diskontering langsiktige avsetninger	4	3
Andre finanskostnader	28	39
Finanskostnader	160	165
Netto finansposter innregnet i resultatet	(101)	(118)

16 SKATT

Skattekostnad

MNOK	2018	2017
Betalbar skatt Norge	31	-
Betalbar skatt utlandet	88	103
Endring utsatt skatt	21	(8)
Skattekostnad	140	95

Avstemming fra nominell til effektiv skattesats

MNOK	2018	2017
Resultat før skatt	844	654
Skatt beregnet til skattesats 23 % (24 %) av resultat før skatt	194	157
Effekt av at skattesatsen er redusert til 22 % (23 %)	(60)	(50)
Effekt av skattesatsforskjeller og ikke hensyntatte skattefordeler i utlandet	(1)	26
Felleskontrollert virksomhet og tilknyttet selskap	(42)	(45)
Korreksjoner av betalbar skatt for tidligere år	38	-
Andre permanente forskjeller	11	7
Skattekostnad	140	95
Effektiv skattesats	16,6 %	14,5 %

Effekt av endrede skattesatser

Med virkning fra 1.1.19 vil den nominelle skattesatsen bli redusert fra 23 % til 22 % i Norge. Som følge av de store forskjellene mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat vil den vedtatte endringen medføre en reduksjon i årets skattekostnad på MNOK 60 .

Korreksjoner av betalbar skatt for tidligere år

Effekten skyldes hovedsaklig endring av tidligere års NOKUS beskatning, samt kontorvedtak av norske skattemyndigheter knyttet til internprising. Vedtakene er påklaget.

Kundekontrakter / Midlertidige forskjeller

For kundekontrakter er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring skjer når kontroll og risiko overdras til kunden. Dette påvirker ikke skattekostnaden i resultatregnskapet, men betalbar skatt vil som følge av dette variere over tid.

Permanente forskjeller

Den effektive skattesatsen er påvirket av kildeskatt på utbytte fra utenlandske datterselskap, korreksjoner for tidligere år og at resultatandeler fra tilknyttede selskaper er innregnet etter skatt. I tillegg består de skattereduserende forskjellene av emisjonskostnader som er ført direkte mot egenkapitalen som delvis er motvirket av ikke fradragsberettigede transaksjonskostnader i forbindelse med kjøp av aksjer.

Eiendel utsatt skatt og utsatt skatt forpliktelse

MNOK	31.12.18	31.12.17
<i>Eiendel utsatt skatt</i>		
Pensjoner	118	149
Derivater	128	148
Akkumulert fremførbart underskudd	134	191
Eiendel utsatt skatt – brutto	380	488
<i>Utsatt skatt forpliktelse</i>		
Anleggsmidler	157	184
Kundekontrakter under utførelse	1 454	1 502
Avsetninger / valuta	22	25
Derivater	40	49
Utsatt skatt forpliktelse – brutto	1 673	1 760
Netto regnskapsført utsatt skatt forpliktelse	(1 293)	(1 272)
Skattesats i Norge	22 %	23 %

Endring i utsatt skatt som er innregnet i utvidet resultat eller egenkapital

MNOK	31.12.18	31.12.17
Pensjoner	12	(18)
Kontantstrømsikring	16	124
Sum	28	106
Tilgang utsatt skattefordel ved kapitalforhøyelse	(14)	-
Tilgang forventet kreditfradrag skatt utland, ikke utlignet	(14)	-

Skatteeffekten knyttet til endret skattesats fra 23 % til 22 % fra 2019 medfører en reduksjon på MNOK 1 vedrørende kontantstrømsikringer og er inntatt i utvidet resultat.

Utdeling av utbytte til morselskapets aksjeeiere påvirker verken selskapets betalbare eller utsatte skatt.

17 RESULTAT PER AKSJE

MNOK	2018	2017
Årets resultat som tilfaller innehavere av aksjer		
Resultat etter skatt	704	559
Ikke-kontrollerende interessers andel av resultatet	(3)	(5)
Årets resultat / utvannet resultat som tilfaller innehavere av ordinære aksjer	701	554

Antall aksjer	Note	2018	2017
Gjennomsnittlig vektet antall utestående aksjer 1.1.	22	120	120
Gjennomsnittlig vektet antall aksjer 31.12. ¹⁾	22	126	120

1) Antall aksjer er gjennom emisjonen økt fra 120.000.000 til 179.990.065 aksjer. Se note 22 "Aksjekapital". Ved beregning av resultat per aksje er gjennomsnittlig utestående aksjer lagt til grunn for året.

NOK	2018	2017
Årets resultat per aksje	5,58	4,62
Årets resultat per aksje, utvannet	5,58	4,62

18 ANDRE LANGSIKTIGE EIENDELER

MNOK	31.12.18	31.12.17
Aksjer til virkelig verdi over resultatet	26	29
Lån til ansatte	15	16
Forskuddsbetalt tomteleie	17	14
Langsiktig lån til kunde	110	129
Andre langsiktige eiendeler	20	16
Sum andre langsiktige eiendeler	188	204

19 FORDRINGER OG KREDITTRISIKO

MNOK	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Kundefordringer	3 001	2 996
Avsetning tap kundefordringer	(199)	(241)
Netto kundefordringer	2 802	2 755
Andre fordringer	460	358
Netto fordringer	3 262	3 113

1) Reklassifisering mellom fordringer og kundekontrakter, eiendeler/gjeld er nærmere beskrevet i note 3 T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18".

Kredittrisiko

Eksponering for kredittrisiko

For redegjørelse av KONGSBERGs kredittrisiko og håndtering av denne, se note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

Balanseført verdi av finansielle eiendeler representerer maksimal kreditteksponering:

MNOK	Note	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Kundefordringer		3 001	2 996
Andre kortsiktige fordringer		460	555
Kundekontrakter under utførelse	7	2 653	2 819
Andre langsiktige eiendeler	18	188	204
Betalingsmidler	21	10 038	2 956
Valutaterminkontrakter og rentebytteavtaler som er brukt som sikring	20A	182	213
Total eksponering for kredittrisiko		16 522	9 743

1) I forbindelse med implementeringen av IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter fra 1.1.18 er enkelte linjer i oppstilling over finansiell stilling per 31.12.17 omarbeidet. Se note 3 T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18".

Kundefordringer fordelt på region

MNOK	31.12.18	31.12.17
Norge	413	376
Europa	893	644
Nord Amerika	756	936
Sør Amerika	79	81
Asia	534	536
Andre land	325	423
Totalt	3 001	2 996

Kundefordringer fordelt på kundetype

MNOK	31.12.18	31.12.17
Offentlige	863	874
Private	2 138	2 122
Totalt	3 001	2 996

Aldersfordelte kundefordringer og avsetning for tap på kundefordringer

MNOK	31.12.18		31.12.17	
	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer
Ikke forfalt	1 737	(2)	1 630	(2)
Forfalt 1–30 dager	554	(5)	495	(32)
Forfalt 31–90 dager	388	(10)	415	(23)
Forfalt 91–180 dager	157	(27)	125	(22)
Forfalt mer enn 180 dager	165	(155)	331	(162)
Totalt	3 001	(199)	2 996	(241)

Endring i avsetning tap på kundefordringer

MNOK	2018	2017
Avsetning 1.1.	(241)	(234)
Konstaterte tap	52	16
Avsatt	(34)	(41)
Oppløst	25	18
Avsetning 31.12.	(199)	(241)

Estimatusikkerhet

Avsetning til tap på fordringer fastsettes ved vurdering av sannsynligheten for tap på en fordring eller en gruppe av fordringer. Ved vurderingen anvendes skjønn og forutsetninger som kan endres over tid. Avsetning til tap på fordringer er i stor grad påvirket av markedssituasjonen og finansiell stilling hos motparten.

20 FINANSIELLE INSTRUMENTER

For definisjoner av finansielle instrumenter vises det til [note 3 J](#) "Finansielle instrumenter".

A) Derivater

MNOK	Note	31.12.18	31.12.17
<i>Omløpsmidler</i>			
Valutaterminer, kontantstrømsikringer	20C	117	43
Valutaterminer, virkelig verdisikringer		60	149
Rentebytteavtaler, virkelig verdisikringer	20D	5	10
Lånesikringer	20B	-	11
Sum derivater omløpsmidler		182	213
<i>Kortsiktige forpliktelser</i>			
Valutaterminer, kontantstrømsikringer	20C	50	17
Rentebytteavtaler, kontantstrømsikringer	20D	-	1
Valutaterminer, virkelig verdisikringer		443	563
Virkelig verdi basisswaper		86	64
Lånesikringer	20B	1	-
Sum derivater kortsiktige forpliktelser		580	645

B) Valutarisiko og -sikring

KONGSBERGs valutarisiko og håndtering av denne risikoen er omtalt i [note 5](#) "Styring av kapital og finansiell risiko". KONGSBERGs eksponering for valutarisiko knyttet til balanseførte kundefordringer og leverandørgjeld i amerikanske dollar (USD) og euro (EUR), basert på nominelle beløp, var ved årskiftet:

Beløp i millioner	31.12.18		31.12.17	
	USD	EUR	USD	EUR
Kundefordringer	127	46	174	32
Leverandørgjeld	(17)	(9)	(23)	(9)
Netto	110	37	152	22

Valutaterminer som virkelig verdisikring skal sikre kontraktfestede valutastrømmer. Det betyr at valutaterminene skal sikre balanseførte kundefordringer i utenlandsk valuta samt gjenstående fakturering på inngåtte kontrakter. KONGSBERG er også eksponert mot andre valutaer, men disse er ubetydelig sammenlignet med eksponeringen i USD og EUR. I oversikten for 2018 er GBP inkludert grunnet en betydelig eksponering av kontantstrømsikringer.

Viktige valutakurser benyttet i konsernregnskapet gjennom året:

	Gjennomsnittlig kurs		Spotkurs per 31.12.	
	2018	2017	2018	2017
USD	8,13	8,27	8,64	8,20
EUR	9,60	9,33	9,90	9,83
GBP	10,85	10,65	11,02	11,08

Valutasikring

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av netto salg i utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategori:

	2018							
	Verdi i NOK per 31.12.18 basert på avtalte kurser	Virkelig verdi ¹⁾ i NOK 31.12.18	Total sikret beløp i USD 31.12.18	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.18	Total sikret beløp i EUR 31.12.18	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.18	Total sikret beløp i GBP 31.12.18	Gj.snittlig sikret kurs i GBP 31.12.18
<i>Beløp i millioner</i>								
<i>Sikringskategori</i>								
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ^{2) 4)}	(4 064)	67	234	8,52	(60)	9,83	(502)	10,87
Sum kontantstrømsikringer	(4 064)	67	234		(60)		(502)	
Valutaterminer, virkelig verdisikringer ²⁾	8 283	(384)	565	8,05	306	9,85	43	10,81
Lånesikringer, virkelig verdisikringer ^{2) 3)}	402	(1)	62	8,60	(2)	9,83	(2)	10,96
Sum virkelig verdisikringer	8 685	(385)	627		304		41	
Sum totalt	4 621	(318)	861		244		(461)	

	2017					
	Verdi i NOK per 31.12.17 basert på avtalte kurser	Virkelig verdi ¹⁾ i NOK 31.12.17	Total sikret beløp i USD 31.12.17	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.17	Total sikret beløp i EUR 31.12.17	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.17
<i>Beløp i millioner</i>						
<i>Sikringskategori</i>						
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ²⁾	2 374	26	310	8,22	49	9,84
Sum kontantstrømsikringer	2 374	26	310		49	
Valutaterminer, virkelig verdisikringer ²⁾	7 868	(413)	558	7,59	290	9,56
Lånesikringer, virkelig verdisikringer ^{2) 3)}	527	11	72	8,32	4	9,91
Sum virkelig verdisikringer	8 395	(402)	630		294	
Sum totalt	10 769	(376)	940		343	

1) Virkelig verdi er forskjellen mellom spotkurs 31.12. og avtalt kurs på terminene.

2) Verdier i tabellen knyttet til verdi basert på avtalte kurser og virkelig verdi inkluderer også andre valutaer enn USD, EUR og GBP.

3) Lånesikringer er valutasikringer knyttet til lån i utenlandsk valuta.

4) Kjøpet av Rolls-Royce Commercial Marine (MGBP 500) er sikret gjennom en "Deal Contingency Forward" (betinget valutasikring uten risiko for KONGSBERG).

Forfallsprofil sikringer

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av netto salg i utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategori:

	Nominelle valuta beløp	Forfall 2019	Forfall 2020 og senere
<i>Beløp i millioner</i>			
Sikringskategori			
<i>Valutaterminer, kontantstrømsikringer</i>			
USD	234	219	15
EUR	(60)	(60)	-
GBP	(502)	(502)	-
<i>Valutaterminer, virkelig verdisikringer</i>			
USD	565	462	103
EUR	306	194	112
GBP	43	42	1

Sikringsineffektivitet

Ineffektive sikringer kan oppstå ved at innbetalinger kommer tidligere enn planlagt, eller at innkjøp utbetales tidligere enn planlagt. Dette skal fanges opp gjennom normale driftsrutiner, og motsatte valutaforretninger skal gjennomføres for å redusere valutarisikoen.

Effektiviteten av etablerte sikringer testes månedlig gjennom kontroll av inn- og utbetalinger i valuta mot sikringsforfall, samt vurderinger knyttet til sikringsrelasjoner.

Per 31.12. hadde konsernet bokført følgende beløp som sikringsineffektivitet over resultatet, fordelt på sikringskategori:

<i>Beløp i millioner</i>	2018	2017
Sikringskategori		
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ¹⁾	-	237
Valutaterminer, virkelig verdisikringer ^{2) 3)}	14	-
Sum totalt	14	237

- 1) Endring i virkelig verdi knyttet til sikringseffektive kontantstrømsikringer innregnes i utvidet resultat. Den del som ikke er sikringseffektiv blir innregnet over resultatet.
- 2) Samlet verdiøkning på sikrede prosjekter er MNOK 29 i løpet av 2018 (MNOK 419 i 2017). Derivater anvendt som prosjektsikring har ved 100 % sikringseffektivitet tilsvarende negativ verdi gjennom året. Verdiendringene innregnes i kundefordringer og anleggskontrakter under utførelse (eiendeler og gjeld).
- 3) Resultatført sikringsineffektivitet på virkelig verdisikringer i 2018 på MNOK 14 (MNOK 0 i 2017) skyldes at kontantstrømmene for sikringsobjektet kom tidligere enn oppgjøret for sikringsinstrumentet, og beløpet består i sin helhet av rentepunkter.

Valutaopsjoner

KONGSBERG hadde per 31.12.18 ingen valutaopsjoner.

Basisswaper

I forbindelse med kjøp av aksjer i Patria Oyj til en kostpris på MEUR 284,9, ble det inngått basisswaper på til sammen MEUR 130 for å sikre nettoinvestering i utenlandsk virksomhet. Disse basisswapene har en virkelig verdi på MNOK -86,4 per 31.12.18 (MNOK -64,4 per 31.12.17). Endring i virkelig verdi på basisswapene føres over utvidet resultat.

Virkelig verdi på valutaterminer er i tillegg til valutakursen 31.12. påvirket av forskjellene i renter i de aktuelle valutaene. Rentekurvene som benyttes i verdsettelsen mottas fra Reuters som igjen henter informasjon fra ulike markedsaktører. Det vises forøvrig til [note 4 "Virkelig verdi"](#) og [note 20 G\) "Vurdering av virkelig verdi"](#).

Sensitivitetsanalyse

En styrkning av norske kroner mot USD og EUR per 31.12.18 på 10 % (10 % i 2017) ville ha økt utvidet resultat med beløp nevnt i tabellen.

Beregnet effekt på utvidet resultat (etter skatt):

MNOK	31.12.18	31.12.17
Valutaterminer i USD	158	196
Valutaterminer i EUR	(47)	37
Valutaterminer i GBP	(432)	-
Totalt	(321)	233

Kontantstrømsikringer er vurdert til å være effektive, og all effekt fra en valutakursendring vil således føres i utvidet resultat. For virkelig verdisikringer vil verken utvidet resultat eller årsresultat bli påvirket så lenge sikringene er effektive.

Da KONGSBERG har en sikringsstrategi som i hovedsak sikrer alle kontraktfestede valutastømmer og fordringer i utenlandsk valuta vil en valutakursendring i liten grad påvirke lønnsomheten i inngåtte kontrakter.

C) Kontantstrømsikringer

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer forventes å oppstå:

MNOK	31.12.18				31.12.17			
	Balanseført beløp	Forventet kontant- strøm	2019	2020 og senere	Balanseført beløp	Forventet kontant- strøm	2018	2019 og senere
<i>Valutaterminkontrakter</i>								
Eiendeler	117	118	101	17	43	43	43	-
Forpliktelser	(50)	(51)	(25)	(26)	(17)	(17)	(17)	-
<i>Rentebytteavtaler</i>								
Forpliktelser	-	-	-	-	(1)	(1)	(1)	-
Samlet	67	67	76	(9)	25	25	25	-

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer forventes å påvirke resultatet:

MNOK	31.12.18				31.12.17			
	Balanseført beløp	Forventet kontant- strøm	2019	2020 og senere	Balanseført beløp	Forventet kontant- strøm	2018	2019 og senere
<i>Valutaterminkontrakter</i>								
Eiendeler	117	118	71	47	43	43	26	17
Forpliktelser	(50)	(51)	(31)	(21)	(17)	(17)	(10)	(7)
<i>Rentebytteavtaler</i>								
Forpliktelser	-	-	-	-	(1)	(1)	(1)	-
Samlet	67	67	40	27	25	25	15	10

Kontantstrømsikring – sikringsreserve

MNOK	2018	2017
Inngående balanse	(124)	(509)
Endringer i virkelig verdi i perioden		
Valutaterminer og rulleringseffekter ^{1) 2)}	18	102
Rentebytteavtaler og basiswapper	(21)	(89)
Skatt på poster innregnet direkte i utvidet resultat	(16)	(124)
Innregnet gevinst/tap i perioden		
Valutaterminer og rulleringseffekter ¹⁾	68	496
Utgående balanse sikringsreserve²⁾	(75)	(124)

1) Det oppstår periodiseringer når kontantstrømsikringer realiseres og nye terminer, virkelig verdisikringer, inngås for prosjektene (rullering). Resultateffekten som oppstår blir balanseført og realiseres i takt med fremdrift i prosjektene. Balanseført verdi knyttet til rullerte kontantstrømsikringer utgjør MNOK 76 per 31.12.18 (MNOK 122 per 31.12.17).

2) Netto effekt fra kontantstrømsikringer før skatt som er ført i utvidet resultat, utgjør MNOK 65 i 2018 (MNOK 509 i 2017). I utvidet resultat vises en endring på MNOK 86 og avviket på MNOK -21 skyldes endring i virkelig verdi på rentebytteavtaler på MNOK 1 og for basiswapper på MNOK -22.

Dersom et forventet prosjekt blir kontraktsfestet og det etableres en virkelig verdisikring, blir innregnet sikringsreserve overført fra utvidet resultat til balanseført verdi av det sikrede prosjektet. Dersom en forventet kontantstrøm inntreffer og ikke resulterer i en virkelig verdisikring innregnes sikringsreserven i resultatregnskapet samtidig med de sikrede transaksjonene.

Det er i 2018 ikke innregnet effekter knyttet til ineffektive kontantstrømsikringer i ordinært resultat (MNOK -237 i 2017). Sikringsineffektivitet på kontantstrømsikringene vil inngå i posten "innregnet gevinst/tap i perioden" i tabellen over.

D) Renterisiko knyttet til lån

Beløp MNOK	2018			2017	
	Forfall	Nominell rente	Balanseført verdi ¹⁾	Nominell rente	Balanseført verdi ¹⁾
Obligasjonslån KOG07 – fast rente	11.9.19	4,80 %	-	4,80 %	250
Obligasjonslån KOG08 – flytende rente	2.6.21	2,45 %	1 000	2,02 %	1 000
Obligasjonslån KOG09 – fast rente	2.6.26	3,20 %	1 000	3,20 %	1 000
Obligasjonslån KOG10 – flytende rente	5.3.20	2,12 %	550	1,66 %	550
Obligasjonslån KOG11 – fast rente	5.12.23	2,90 %	450	2,90 %	450
Obligasjonslån KOG12 – flytende rente	6.12.21	2,13 %	500		0
Obligasjonslån KOG13 – flytende rente	6.6.24	2,45 %	500		0
Andre langsiktige lån ²⁾			20		80
Rentebytteavtaler					10
Sum langsiktige lån			4 020		3 340
<i>Kortsiktige lån</i>					
Obligasjonslån KOG07 – fast rente ³⁾	11.9.19	4,80 %	250		-
Andre kortsiktige lån og rentebytteavtaler			62		-
			312		-
Sum rentebærende lån			4 332		3 340

Beløp MNOK	Forfall	Nominelt beløp	Nominelt beløp
Syndikert trekkfasilitet (ubenyttet låneramme)	15.3.23	2 300	2 300
Kassekreditt (ubenyttet)		500	500

1) For kort- og langsiktige lån er balanseført verdi lik nominell verdi.

2) "Andre langsiktige lån" er mindre låneopptak i enkelte av konsernets datterselskaper i lokale banker.

3) Obligasjonslån KOG07, pålydende MNOK 250 med forfall 11.9.19 samt tilknyttede rentebytteavtaler (verdi MNOK 4) ble reklassifisert til kortsiktig gjeld per 30.9.18.

Kongsberg Gruppen ASA har en syndikert lånefasilitet med Danske Bank, DNB, JP Morgan Chase, Nordea og SEB. Fasiliteten er for generelle forretningsformål. Fasiliteten har løpetid på fem år med opsjon på forlengelse på ett år, to ganger. Rentebetingelsene er NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/EBITDA og kan være fra 0,55 % til 2 %. Lånefasiliteten krever at netto rentebærende gjeld ikke overstiger fire ganger EBITDA, men kan være opp til 4,5 ganger i maksimalt tre kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt. Det var ikke trukket på fasiliteten per 31.12.18. Se [note 5](#) for mer informasjon.

Kongsberg Gruppen ASA har syv obligasjonslån ved utgangen av 2018. Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene på lånene med flytende rente er 3 mnd NIBOR med margin som er + 1,25 % for KOG08, + 0,9 % for KOG10, + 0,88 % for KOG12 og + 1,20 % for KOG13. Rentebetingelsene for fast rente er 4,8 % for KOG07, 3,20 % for KOG09 og 2,9 % for KOG11. KOG07 forfaller i Q3 2019. Det er etablert en kassekreditt på MNOK 500. Denne er ikke trukket på per 31.12.18.

Beløp MNOK	Forfall	Rentesats	Pålydende		Pålydende	
			2018	Virkelig verdi 31.12.18	2017	Virkelig verdi 31.12.17
Rentebytteavtale, flytende til fast rente ¹⁾	2.1.18	2,47 %	-	-	247	(1)
Rentebytteavtale, fast til flytende rente ²⁾	11.9.19	4,80 %	250	5	250	10
Sum rentebytteavtaler			250	5	497	9

1) Rentebytteavtalen fra flytende til fast rente med nominelt beløp på MNOK 247 forfalt 2.1.18. Bokført og virkelig verdi er 0 pr 31.12.18.

2) KONGSBERG har inngått to rentebytteavtaler fra fast til flytende rente for et nominelt beløp på hver MNOK 125. Avtalene ble inngått i tilknytning til obligasjonslånet KOG07 som er et fastrentelån. Verdiendringen på rentebytteavtalene justeres mot balanseført verdi på lånet.

Sensitivitetsanalyse renterisiko

Simulert resultatteffekt av renteøkning på 50 bp i NIBOR:

MNOK	31.12.18	31.12.17
Plasseringer med flytende rente	50	15
Lån med variabel rente	(13)	(8)
Kontantstrømsensitivitet (netto)	37	7

I tillegg ville en slik renteendring økt utvidet resultat og egenkapitalen med MNOK 1 (MNOK 2 i 2017) knyttet til rentebytteavtaler fra fast til flytende rente.

E) Likviditetsrisiko

Tabellen viser forfall i henhold til kontrakt for finansielle forpliktelser inkludert rentebetalinger. Forpliktelser som offentlige avgifter og skatter er ikke finansielle forpliktelser og derfor ikke inkludert. Det samme gjelder forskuddsbetalinger fra kunder og periodiseringer av prosjekter.

MNOK	31.12.18						
	Balanseført beløp	Kontraktsmessige kontantstrømmer	2019	2020	2021	2022	2023 og senere
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>							
Usikrede obligasjonslån	4 250	(4 718)	(356)	(640)	(1 576)	(57)	(2 089)
Andre lån og langsiktige forpliktelser	20	(20)	-	-	-	-	(20)
Leverandører	927	(927)	(927)	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>							
Valutaderivater	492	(570)	(440)	(84)	(30)	(7)	(9)
Basisswaper	86	(86)	-	-	(86)	-	-
Lånesikringer	1	(1)	(1)	-	-	-	-
Totalt	5 776	(6 322)	(1 724)	(724)	(1 692)	(64)	(2 118)

MNOK	31.12.17						
	Balanseført beløp	Kontraktsmessige kontantstrømmer	2018	2019	2020	2021	2022 og senere
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>							
Usikrede obligasjonslån	3 250	(3 871)	(86)	(342)	(667)	(1 094)	(1 682)
Andre lån og langsiktige forpliktelser	80	(80)	(5)	-	-	-	(75)
Leverandører	937	(937)	(937)	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>							
Valutaderivater	580	(589)	(431)	(146)	(11)	(1)	-
Rentebytteavtale	1	(1)	(1)	-	-	-	-
Basisswaper	64	(64)	-	(64)	-	-	-
Totalt	4 912	(5 542)	(1 460)	(552)	(678)	(1 095)	(1 757)

F) Oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser fordelt på ulike kategorier for regnskapsmessig behandling per 31.12.18:

MNOK	Note	2018				Virkelig verdi
		Amortisert kost	Virkelig verdi over utvidet resultat	Virkelig verdi med verdiendring over resultatet	Total	
Eiendeler – anleggsmidler						
Andre langsiktige eiendeler	18	162	-	26	188	188
Eiendeler – omløpsmidler						
Derivater	20A	-	182	-	182	182
Fordringer	19	3 262	-	-	3 262	3 262
Kundekontrakter under utførelse	7	2 653	-	-	2 653	2 653
Kontanter og kontantekvivalenter	21	10 038	-	-	10 038	10 038
Finansielle forpliktelser – langsiktige						
Rentebærende lån	20D	4 020	-	-	4 020	4 080
Andre langsiktige forpliktelser		11	-	-	11	11
Finansielle forpliktelser – kortsiktige						
Rentebærende lån	20D	307	-	5	312	316
Derivater	20A	-	580	-	580	580
Leverandører	24	927	-	-	927	927

MNOK	Note	2017				Virkelig verdi
		Amortisert kost	Virkelig verdi over utvidet resultat	Virkelig verdi med verdiendring over resultatet	Total	
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>						
Andre langsiktige eiendeler	18	175	-	29	204	204
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>						
Derivater	20A	-	213	-	213	213
Fordringer ¹⁾	19	3 113	-	-	3 113	3 113
Kundekontrakter under utførelse	7	2 819	-	-	2 819	2 819
Betalingsmidler	21	2 956	-	-	2 956	2 956
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>						
Rentebærende lån	20D	3 330	-	-	3 330	3 460
Derivater	20D	-	-	10	10	10
Andre langsiktige forpliktelser		20	-	-	20	20
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>						
Rentebærende lån		-	-	-	-	-
Derivater	20A	-	645	-	645	645
Leverandører	24	947	-	-	947	947

1) Endringen i balanseført verdi er et resultat av reklassifiseringer beskrevet i [note 3T](#)) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18", IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter

G) Vurdering av virkelig verdi

Følgende tabell viser konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi

MNOK	Note	2018			2017		
		Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
<i>Eiendeler</i>							
Aksjer til virkelig verdi over resultatet		-	-	26	-	-	29
Derivater	20A	-	182	-	-	213	-
Sum eiendeler til virkelig verdi		-	182	26	-	213	29
<i>Forpliktelser</i>							
Derivater	20A	-	580	-	-	645	-
Rentebærende gjeld (beregnet for noteformål)		-	4 396	-	-	3 460	-
Sum forpliktelser til virkelig verdi		-	4 976	-	-	4 105	-

De forskjellige nivåene er definert som følger:

Nivå 1: Virkelig verdi måles ved bruk av kvoterte priser fra aktive markeder for identiske finansielle instrumenter.

Ingen justering foretas med hensyn til disse prisene.

Nivå 2: Virkelig verdi måles basert på andre data enn noterte priser som omfattes av nivå 1, men som baseres på observerbare markedsdata enten direkte eller indirekte. Disse metodene innbærer noe usikkerhet i fastsettelse av virkelig verdi.

Nivå 3: Virkelig verdi måles ved bruk av modeller som i vesentlig grad benytter ikke-observerbare markedsdata. Dette innebærer mer usikkerhet knyttet til fastsettelse av virkelig verdi.

Se også [note 4](#) "Virkelig verdi" for omtale av virkelig verdimåling.

H) Estimatusikkerhet

KONGSBERG har en rekke finansielle instrumenter som regnskapsføres til virkelig verdi. Når markedsverdier ikke kan observeres direkte gjennom børsnoterte priser, estimeres virkelig verdi ved hjelp av ulike modeller som enten bygger på interne estimater eller input fra banker eller andre markedsaktører. Forutsetninger for slike verdivurderinger inkluderer spotpriser, forwardpriser og rentekurver.

Vurderingene er alltid basert på KONGSBERGs beste estimater, men det er likevel sannsynlig at observerbar markedsinformasjon og forutsetninger vil endres over tid. Slike endringer kan påvirke de beregnede verdier av finansielle instrumenter vesentlig, og dermed resultere i gevinster og tap som vil påvirke fremtidige perioders resultatregnskap. Hvordan slike endringer påvirker resultatregnskapet avhenger av type instrument, og hvorvidt det inngår i en sikringsrelasjon.

21 BETALINGSMIDLER

Nominelt beløp i MNOK	31.12.18	31.12.17
Bankinnskudd	10 038	2 956
Sum	10 038	2 956

Det er stilt bankgaranti for trukket forskuddstrekk fra ansatte tilsvarende MNOK 273 (MNOK 274 i 2017).

Likviditetsstyringen i konsernet håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

22 AKSJEKAPITAL

Aksjekapital

Aksjekapitalen består per 31.12.18 av 179.990.065 aksjer, hver pålydende NOK 1,25.

Utvikling i aksjekapital

	Dato	Antall aksjer	Pålydende NOK	Beløp MNOK	Korr. faktor	Aksjekapital MNOK
<i>Type utvidelse</i>						
Børsintroduksjon	13.12.1993	5 850 000	20	117		117
Rettet emisjon mot ansatte	1996	6 000 000	20	3		120
Aksjesplitt	1997	24 000 000	5		01:04	120
Emisjon	1999	30 000 000	5	30		150
Aksjesplitt	2009	120 000 000	1,25		01:04	150
Fortrinnsrettet emisjon ¹⁾	2018	179 990 065	1,25	75		225

1) Bokført egenkapital er i løpet av 2018 økt med MNOK 5.261, hvor MNOK 4.951 er hentet inn gjennom en fortrinnsrettsemissjon i november 2018 (netto etter emisjonskostnader). Emisjonen ble fullført og ny aksjekapital ble registrert 28.11.18. Antall aksjer er gjennom emisjonen økt med 59 990 065 aksjer (fra 120.000.000 til 179.990.065). Ved beregning av resultat per aksje er gjennomsnittlig utestående aksjer lagt til grunn for kvartalet og for året som helhet.

Oversikt over de største aksjeeierne per 31.12.18

Aksjeeiere	Type	Antall aksjer	%-andel
Nærings- og Fiskeridepartementet		90 002 400	50,00 %
Folketrygdfondet		11 991 628	6,66 %
MP Pensjon PK		5 291 748	2,94 %
Must Invest AS		4 333 186	2,41 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	4 102 217	2,28 %
Danske Invest Norske Instit. II.		2 834 136	1,57 %
Odin Norge		2 572 872	1,43 %
Vicama AS		2 543 018	1,41 %
Snefonn AS		2 375 534	1,32 %
Nordea Nordic Small Cap Fund		2 357 230	1,31 %
Arctic Funds Plc		1 839 245	1,02 %
Danske Invest Norske Aksjer Inst.		1 510 217	0,84 %
JP Morgan Chase Bank, N.A., London	Nom	1 445 746	0,80 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	1 437 340	0,80 %
The Northern Trust Comp, London Br	Nom	1 248 213	0,69 %
JP Morgan Chase Bank, N.A., London	Nom	1 200 746	0,67 %
Havfonn AS		1 165 835	0,65 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	1 012 813	0,56 %
Morgan Stanley & Co. Int. Plc.	Nom	893 336	0,50 %
LF Miton Europ Opportunities Fund		873 860	0,49 %
Sum		141 031 320	78,36 %
Øvrige		38 958 745	21,64 %
Totalt antall aksjer		179 990 065	100,00 %

Fordeling av aksjeeiere etter beholdningsstørrelse

Beholdningsintervall	Antall eiere	Antall aksjer	Beholdning %
1-1 000	8 516	2 282 691	1,27 %
1 001-10 000	2 709	7 819 992	4,34 %
10 001-100 000	279	8 708 924	4,84 %
100 001-1 000 000	72	21 914 334	12,18 %
1 000 001-10 000 000	16	37 270 096	20,71 %
Over 10 000 000	2	101 994 028	56,67 %
Sum	11 594	179 990 065	100,00 %

Av de 11.594 aksjeeierne per 31.12.18 var 902 utenlandske, med en samlet beholdning på 17,37 %.

Egne aksjer

KONGSBERG har per 31.12.18 en beholdning på 19.869 egne aksjer. Aksjene er kjøpt i henhold til fullmakt gitt på ordinær generalforsamling, og gir rom for tilbakekjøp av inntil 5 % av utestående aksjer.

	Antall
Beholdning egne aksjer per 31.12.17	8 961
Kjøp av egne aksjer	468 603
Egne aksjer avhendet til ansatte ifm. aksjeprogram	(446 868)
Egne aksjer avhendet til ansatte ifm. langtidsincentivordning	(10 827)
Beholdning egne aksjer per 31.12.18	19 869

Utbytte

	2018	2017
Betalt utbytte i NOK per aksje	3,75	3,75
Betalt utbytte i MNOK	450	450
Herav utbytte egne aksjer i MNOK	1,75	1,79

Styret har foreslått et utbytte for regnskapsåret 2018 på NOK 2,50 per aksje. Dette utgjør tilsammen MNOK 450.

23 AVSETNINGER

Langsiktige avsetninger

MNOK	Salg og tilbakeleie	Andre	Sum
31.12.17	129	11	140
Benyttet avsetning	(9)	(1)	(10)
Avsatt	13	1	14
Oppløst	(13)	(3)	(16)
31.12.18	120	8	128

Langsiktige avsetninger

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendoms-massen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter, og utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleie-kontrakten knyttet til kjøp i 1999 løp ut i 2014. I forbindelse med salg og tilbakeleie ble det avtalt at KONGSBERG garanterer for oppførings-kostnader og for vedlikehold av byggene i tilbakeleie-perioden. Nåverdien av fremtidig garantiforpliktelse er avsatt i regnskapet. Det er i tillegg foretatt avsetning knyttet til leiebortfall. Gjenstående avsetningsbehov vurderes hvert kvartal. Effekt av diskontering er kostnadsført som finanskostnader.

Kortsiktige avsetninger

MNOK	Garanti	Andre	Sum
31.12.17	348	195	543
Reklassifisert fra kundekontrakter	62	-	62
Benyttet avsetning	(136)	(78)	(214)
Avsatt	163	26	189
Oppløst	(24)	(41)	(65)
31.12.18	413	102	515

Garantiaavsetninger

Garantiaavsetninger er avsetninger for garantikostnader på avsluttede leveranser. Ubenyttede garantiaavsetninger løses opp ved utløp av garantiperioden. Garantiaavsetningene er estimert basert på en kombinasjon av erfaringstall, konkrete beregninger og skjønn. Garantiperiodene varer normalt fra ett til fem år, men for enkelte forsvarskontrakter kan garantiperioden være inntil 30 år.

Andre avsetninger

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig.

Avsetninger gjelder forhold hvor det er uenighet med kontraktspartene, usikkerhet knyttet til produktansvar eller produkter som er i en tidlig livssyklus.

Estimatusikkerhet

Vurderingene er basert på en kombinasjon av erfaringstall, tekniske evalueringer og skjønn. Det gjøres evalueringer av estimatene hvert kvartal. Det er betydelig usikkerheter knyttet til disse avsetningene med hensyn til beløp og tid.

24 ANDRE KORTSIKTIGE FORPLIKTELSER

MNOK	31.12.18	31.12.17 ¹⁾
Leverandørgjeld	927	947
Skyldige offentlige avgifter	314	313
Beregnet betalbar skatt	19	20
Avsatte feriepenger	410	395
Andre periodiseringer	808	745
Sum	2 478	2 420

1) Endringen i balanseført verdi er et resultat av reklassifiseringer beskrevet i note 3T) "Standarder i IFRS som er implementert med virkning fra 1.1.18", IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter

25 PANTSTILLELSER OG GARANTIER

Pantstillelser

Konsernets låneavtaler, både obligasjonlåneavtalene og avtalen om syndikerte lånefasiliteter, er basert på negativ pant.

Forskudds- og gjennomføringsgarantier

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringsselskaper og av Kongsberg Gruppen ASA (morselskapsgarantier). Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

MNOK	31.12.18	31.12.17
Garantier utstedt av banker og forsikringsselskap	2 472	2 308
Garantier stilt av Kongsberg Gruppen ASA (morselskapet)	5 054	5 331
Forskudd- og gjennomføringsgarantier overfor kunder	7 526	7 639

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringsselskaper.

26 SALG OG TILBAKELEIE

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter som utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleiekontraktene er vurdert til å være operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er KONGSBERG ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Utleiekontraktene har en varighet fra tre måneder til 12 år. Avsetninger knyttet til salg- og tilbakeleieavtalene er omtalt i [note 23](#) "Avsetninger".

Beløp i MNOK	Salgsår	Leiebeløp innleie 2019	Leiebeløp 2020 –2024	Leiebeløp utover 2024	Gjen- værende periode innleie	Leiebeløp utleie 2019 ¹⁾	Veiet gjennom- snittlig utleie- periode
Avtale 1 – Til sammen 10 000 kvm industri/kontor	2006	19	32	-	2,7 år	21	2,7 år
Avtale 2 – Til sammen 40 200 kvm industri/kontor	2007	65	341	-	6 år	-	6 år
Avtale 4 – Til sammen 57 000 kvm parkering/kontor	2014	33	177	223	12 år	12	12 år
Totalt		117	550	223		33	

1) Leiebeløp til eksterne leietakere.

KONGSBERG har forkjøpsrett etter markedsforhold for avtale 1 og 2. Konsernet har rett til forlengelse av leieperiodene for minst fem år av gangen. Avtale 1, 2 og 3 justeres med 100 % av endringen i konsumprisindeksen, som er forutsatt lik 2 % årlig. Utleien justeres årlig i henhold til konsumprisindeksen.

Avtale 3 består av leie av tre bygg, herav to parkeringshus, og leiebeløpene justeres årlig i henhold til konsumprisindeksen. Konsernet har rett til forlengelse av leieperioden for fem år av gangen til eksisterende vilkår. Det er inngått fremleieavtaler for innleieperioden til både eksterne og konserninterne leietakere.

27 ERKLÆRING OM FASTSETTELSE AV LØNN OG ANNEN GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

Styret foreslår at retningslinjene beskrevet nedenfor legges til grunn for 2019 og frem til generalforsamlingen 2020.

Hovedprinsipper for selskapets lederlønnspolitik

Prinsippene og systemene for godtgjørelse til ledende ansatte fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en evaluering av konsernsjefens lønn og betingelser, samt konsernets resultatlønsordning for ledere. Styrets kompensasjonsutvalg forbereder sakene for styret. Konsernsjefen fastsetter godtgjørelsen til øvrige medlemmer av konsernledelsen etter konsultasjon med styrets leder.

Lederlønnene i Kongsberg Gruppen ASA og konsernselskaper ("KONGSBERG") fastsettes ut fra følgende hovedprinsipper:

- Lederlønnen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende, og innenfor denne ramme støtte opp under generell moderasjon i lederlønnsutviklingen – selskapet skal tiltrekke seg og beholde dyktige ledere.
- Lederlønnen skal være motiverende – lønnen skal være slik sammensatt at den motiverer for ekstra innsats for stadig forbedring av virksomheten og selskapets resultater.
- Lønnssystemet skal oppfattes som forståelig og akseptabelt både internt i KONGSBERG og eksternt.
- Lønnssystemet skal være fleksibelt – slik at tilpasning kan skje når behovene endres.
- Lønnssystemet skal fremme samarbeid.

Godtgjørelsen til konsernledelsen skal reflektere deres ansvar for styring, resultater og bærekraftig utvikling av KONGSBERG, og hensynta virksomhetens størrelse og kompleksitet. Ordningene skal for øvrig være transparente og i tråd med prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse.

Andre selskaper i konsernet skal følge hovedprinsippene for lederlønnspolitikken. Det er et mål å koordinere lønnspolitikken i konsernet og de ordningene som benyttes for variable ytelser.

Elementer i lederlønnen – fastlønn og variable ytelser

Utgangspunktet for lønnsfastsettelsen er det samlede nivået av fastlønn og variable ytelser. Fastlønn består av grunnlønn samt faste naturaltelseter og pensjonsavtaler. Variable ytelser består av resultatavhengig lønn og aksjeprogram (LTI). Det gjøres regelmessig målinger mot relevante markeder for å sikre at den totale kompensasjonen er konkurransedyktig, men ikke ledende.

Grunnlønn

Grunnlønnen skal normalt være hovedelementet i ledernes lønn. Den vurderes en gang i året.

Faste naturaltelseter

Ledende ansatte vil normalt tildeles naturaltelseter som er vanlige for sammenlignbare stillinger, så som kommunikasjon, avis og bil. Det

gjelder ingen særskilte begrensninger for hvilke naturaltelseter som kan avtales.

Pensjonsordninger

Ledende ansatte skal normalt ha pensjonsordninger som sikrer dem en pensjonsutbetaling som står i forhold til deres lønnsnivå. I hovedsak oppfylles dette ved medlemskap i KONGSBERGs kollektive hovedpensjonsordning for lønn inntil 12G.

Konsernets kollektive hovedpensjonsordning er innskuddsbasert. Innskuddene er 0 % av lønn mellom 0G og 1G, 5 % av lønn fra 1G til 71G og 11 % av lønn fra 71G til 12G. Midlene kan valgfritt fordeles mellom tre spareprofiler med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer. Konsernet innførte innskuddspensjon per 1.1.08. Arbeidstakere som var 52 år eller eldre på konverteringstidspunktet ble stående i en lukket ytelsesplan. Arbeidet med vurdering av innskuddssatsene i lys av markedsutviklingen for innskuddspensjon ble startet i 2018 og vil fortsette i 2019.

KONGSBERG inngår ikke tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte, men ledende ansatte som hadde slike ordninger før 1.10.15 vil få dem videreført.

Selskapet har tidligere inngått avtaler om tidligpensjon for noen av sine ledere. Avtalene har hele tiden vært inngått i tråd med gjeldende eierskapsmelding fra staten. Det er i dag ulike ordninger avhengig av når disse ble inngått. Noen avtaler innebærer mulighet for fratreden fra 65 år, men med gjensidig rett for KONGSBERG og ansatt i konsernledelsen til å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom den ansatte fratrår mellom 63 og 65 år vil det imidlertid gi redusert pensjonsopptjening i den innskuddsbaserte alderspensjon som gjelder fra fylte 67 år. Disse avtalene ble avviklet for nye ledende ansatte i 2013 og gjelder nå for to medlemmer i konsernledelsen, inkludert konsernsjefen. Et av medlemmene i konsernledelsen har en eldre avtale om fristilling fra arbeidsplass fra fylte 60 år. Forutsatt minst 10 års opptjeningstid er ytelsen 90 % av lønn fra 60 år, med 10 % nedtrapping per år til 60 % av lønn fra 63 til 67 år. Tilsvarende har en konserndirektør avtale om å fratre fra 62 år. Forutsatt minst 15 års opptjeningstid er ytelsen 65 % av lønn frem til fylte 67 år. Disse eldre ordningene ble avviklet henholdsvis i 2006 og 2008. Et av medlemmene i konsernledelsen har, for den del av lønnen som overstiger 12G, et ekstra innskudd på 12 % av lønnen. Denne ordningen ble avviklet for nye ledende ansatte i 2015.

I mars 2018 tiltrådte et medlem i konsernledelsen, som fra før var ansatt i konsernet. Vedkommende har maksimalt pensjonsgrunnlag på 12G og har ikke avtale om tidligpensjon og har fått noe høyere fastlønn som kompensasjon.

Langtidsincentiv (LTI)

Fra og med 2012 innførte styret en LTI-ordning for konsernsjef og øvrig konsernledelse. Fra og med 2018 ble LTI-ordningen ytterligere utvidet til å omfatte ledergruppene i forretningsområdene, samt nøkkelstillinger. Begrunnelsen for ordningen er å være konkurransedyktig med sammenlignbare selskaper og i tillegg skape langtidsincentiver for ledere i KONGSBERG. LTI-programmet utgjør maksimalt 30 % av fastlønn for konsernsjefen og 25 % for øvrige i konsernledelsen, 15 % for ledergruppene i forretningsområdene og 10 % for nøkkelstillinger. Kriteriene for oppnåelse av LTI er at hvis EBIT er større enn 0 kvalifiserer det til 1/3 av maks tildeling, hvis ROACE er minst lik WACC (8 %) gir det ytterligere 1/3 av maks tildeling og hvis ROACE er mellom 8 % og 12 % gir det pro rata-opptjening til siste 1/3 av uttelling. Det

tilknyttede selskapet Patria Oyj innregnes med resultat før skatt og amortisering. Deltakerne i ordningen vil være forpliktet til å investere nettobeløpet etter skatt i KONGSBERG-aksjer, som kjøpes i markedet og eies med en bindingstid på tre år. Deltakere som på eget initiativ slutter i selskapet vil, for aksjer som ikke oppfyller treårskravet, måtte tilbakebetale et beløp som tilsvarer aksjeverdi etter skatt på oppsigelsestidspunktet. Ordningen gir ikke grunnlag for pensjon. Ordningen vil videreføres i 2019.

Resultatavhengig del av lønn

KONGSBERGs øverste ledelse og viktigste beslutningstakere skal på en direkte måte ha sine økonomiske interesser knyttet til utvikling og forbedring av KONGSBERG. Med dette formål vedtok styret i 2006 en resultatlønsordning som omfatter ca. 90 ledere. Ordningen ble justert noe i 2018 til at man nå måler på EBIT mot tidligere EBITA. Målet med ordningen er at ledere som presterer bra over tid skal oppnå en gjennomsnittlig resultatlønn på 20–30 % av grunnlønn.

Resultatlønsordningen for 2018 baseres på tre komponenter:

1. Endring i EBIT (fremgangskomponent):
Fremgangskomponenten beregnes basert på endring i årets EBIT, justert for 10 % kalkulatorisk rente på endring i anvendt kapital. Målingen vektet på eget ansvarsområde og overordnede nivåer. Fremgangskomponenten godskrives en resultatlønsbank for den enkelte deltaker. Fremgangskomponenten blir positiv ved fremgang i justert EBIT, mens den ved tilbakegang i justert EBIT kan bli negativ og belaste eventuell tidligere opparbeidet resultatlønsbank.
2. Oppnådd EBIT-margin (marginikomponent):
Marginikomponenten oppnås ved en EBIT-margin større enn 8 % eller ved opprettholdelse eller forbedring av margin. Margin-komponenten kan maksimalt bli 20 %.
3. Personlige mål (individuell komponent):
Den individuelle komponenten oppnås ved innfrielse av individuelle mål knyttet til viktige KPI-er for den enkelte leder, som er av finansiell og ikke-finansiell art. Den individuelle komponenten kan maksimalt utgjøre 15 %.

Margin- og fremgangskomponentene kan i sum maksimalt utgjøre 35 % (45 % for ledende ansatte før 13.2.15). Marginikomponenten vil redusere fremgangskomponenten dersom disse i sum utgjør mer enn maksimalt beløp. I sum kan opptjening på de tre komponentene ikke utgjøre mer enn 50 % av grunnlønn (60 % for ledende ansatte tilsatt før 13.2.15).

Utbetalt resultatlønn for den enkelte består av 40 % av saldo i resultatlønsbanken pluss marginikomponenten og årets individuelle komponent. Utbetalt resultatlønn kan ikke overstige 50 % av grunnlønn.

Saldo i resultatlønsbanken vil ikke bli utbetalt ved fratreddelse før pensjonering. Resultatlønsbanken vil virke utjevne over tid, stimulere til langsiktighet og gjøre at deltakerne ikke bare har oppside, men også nedside.

Resultatlønsordningen gir ikke grunnlag for pensjon. Resultatlønsordningen vurderes årlig av kompensasjonsutvalget og styret for å påse at den virker etter hensikten og sikre at nødvendige justeringer foretas.

Ved gjennomføring av spesielle, store prosjekter, krevende snuoperasjoner og oppkjøp som forutsetter kortsiktig tilbakegang i resultat samt større strategiske satsinger vil individuelle avtaler kunne inngås med konsernsjef. I slike tilfeller vil ordinær ordning for resultatlønn falle bort og erstattes av en separat avtale begrenset oppad til 35 % av grunnlønn.

Godtgjørelse som er knyttet til aksjer eller utviklingen av aksjekursen

Ledende ansatte har mulighet til å delta fullt ut i KONGSBERGs rabatterte aksjespareordning på samme vilkår som for alle ansatte i

konsernet. KONGSBERG har ingen ordning for tildeling av aksjeopsjoner eller andre instrumenter knyttet til selskapets aksjer. Det er ingen planer om å innføre slike ordninger.

Sluttvederlagsordninger

For å ivareta KONGSBERGs behov for til enhver tid å sikre at sammen-setningen av ledere er i overensstemmelse med virksomhetens behov er det inngått og kan inngås avtaler om sluttvederlagsordninger. Sluttvederlagsordninger er søkt utformet slik at de vil oppfattes som akseptable internt og eksternt og gir for avtaler inngått fra 2011 ikke rett til sluttvederlag som i verdi overstiger lønn og godtgjørelser i mer enn seks måneder. Denne ordningen vil videreføres i 2019. Det er inngått slike avtaler for direktørene i konsernledelsen innenfor rammen av arbeidsmiljøloven.

Godtgjørelse til ny konsernsjef

Nåværende konsernsjef overtok stillingen 6.6.16. Konsernsjefens godtgjørelse består av en fastlønn på NOK 5.137.944, en resultatavhengig del av lønn på maksimalt 50 % av fastlønn og en LTI på inntil 30 % av fastlønn. Konsernsjefen hadde i tidligere stilling avtale om pensjons-opptjening på 18 % for lønn over 12G og tidligpensjon på 65 % av fastlønn fra fylte 63–65 år frem til ordinær pensjonsalder på 67 år. Ordningene er videreført med maksimalt pensjonsgrunnlag / grunnlag for tidligpensjon lik lønn fra tidligere stilling, på NOK 2.424.200. Pensjonsgrunnlaget justeres årlig med samme prosentvise økning som siste økning i utbetalte pensjoner fra folketrygden (Grunnbeløpet i folketrygden minus 0,75 %).

Redegjørelse for regnskapsåret 2018

Lederlønspolitikken er for regnskapsåret 2018 blitt gjennomført i tråd med retningslinjene som ble behandlet av KONGSBERGs ordinære generalforsamling i 2018.

Etter ordinært lønsoppgjør 1.7.18 er konsernsjefens grunnlønn oppjustert med 2,8 % til NOK 5.137.944 per år (2 % i 2017). For den øvrige konsernledelse er grunnlønn oppjustert med gjennomsnittlig 2,8 % 1.7.18 (1,6 % i 2017). I tillegg kommer resultatavhengig del av lønn som beskrevet over og som vist i [note 28](#).

I konsernregnskapet for 2018 er det beregnet resultatavhengig lønn for ledende ansatte på MNOK 38,8 eksklusive arbeidsgiveravgift, tilsvarende 31 % av lønsmassen for deltakerne i ordningen (MNOK 37 i 2017, tilsvarende 24 %). Det er ikke inngått eller endret noen avtaler om godtgjørelser som har vesentlige virkninger for KONGSBERG eller aksjeeierne i det foregående regnskapsår.

28 GODTGJØRELSE TIL LEDELSEN OG STYRET

Godtgjørelse spesifisert på medlemmene av konsernledelsen for 2018 og 2017 ¹⁾

Beløp i TNOK	År	Andre fordeler		Opptjent resultat-		Årets pensjons-opp-tjening	Aksjer			
		Utbetalt lønn inkl. ferie-regnskaps-penger	inn-berettet i regnskaps-året ²⁾	Opptjent langtidts-incentiv plan (LTI) ³⁾	avhengig lønn i regnskaps-året ⁴⁾		Utbetalt langtidts-incentiv plan (LTI) ⁵⁾	Ute-stående beløp lån ordningen	ervert i regnskaps-året til-knyttet LTI	Totalt antall aksjer inkl. LTI per 31.12.
Geir Håøy Konsernsjef	2018	5 162	315	752	2 216	441	1 374	-	3 158	24 040
	2017	4 723	309	571	1 741	530	1 012	-	2 979	12 508
Gyrid Skalleberg Ingerø, finansdirektør	2018	2 622	279	19	827	81	581	-	177	9 649
	2017	423	35	-	130	13	57	-	-	4 000
Even Aas, konserndirektør samfunnskontakt	2018	1 675	314	221	722	353	369	-	678	23 958
	2017	1 604	278	224	561	765	217	-	835	16 900
Wenche Helgesen Andersen, konserndirektør konsernfunksjoner fram til 28.2.18	2018	778	56	160	262	13	83	-	945	9 345
	2017	2 440	243	58	692	79	303	-	689	4 013
Hans Petter Blokkum konserndirektør for HR og sikkerhet fra 1.3.18	2018	1 758	201	-	694	89	393	49	-	1 589
Harald Aarø, Konserndirektør for forretnings- utvikling og strategi	2018	2 414	307	211	908	448	537	-	945	7 681
	2017	2182	213	110	764	344	303	-	1 020	2 414
Hege Skryseth, adm.direktør, Kongsberg Digital	2018	2 331	215	361	387	501	514	330	1 180	9 797
	2017	2 250	200	333	717	490	378	400	1 474	5 077
Egil Haugsdal, adm.direktør, Kongsberg Maritime	2018	2 782	505	407	1 231	919	617	-	1 417	30 836
	2017	2 494	461	373	937	787	454	-	1 603	18 738
Eirik Lie, adm.direktør, Kongsberg Defence & Aerospace	2018	3131	325	158	1 072	81	642	-	1 474	5 788
	2017	2733	206	-	526	79	473	-	-	834

1) Godtgjørelse og andre fordeler til medlemmene av konsernledelsen er basert på deres periode som ansatt i konsernledelsen

2) Andre fordeler enn kontanter gjelder kostnadsført rabatt på aksjer gitt i forbindelse med aksjeprogrammet gitt til alle ansatte, kommunikasjon, bilordninger og kompensasjon for skattepliktig del av pensjon og forsikringer, samt andre trekkpliktige ytelser.

3) Opptjent LTI inkludert skattekompensasjon er regnskapsmessig periodisert lineært over 3 år siden aksjene kan disponeres fritt først etter 3 år. Redegjørelse for LTI-ordningen er gitt i note 27.

4) Opptjent resultatavhengig lønn i regnskapsåret. Utbetales når regnskapet for det angjeldende år er godkjent av styret. Redegjørelse for resultatavhengig del av lønn er gitt i note 27.

5) LTI med skattekompensasjon for utbetaling påfølgende år, hvor nettobeløp skal investeres i KONGSBERG aksjer. Redegjørelse for LTI-ordning er gitt i note 27.

Aksjer eid av, og ytelser til styrets medlemmer

Styret				Godt- gjørelse for utvalgs- møter	Total styregodt- gjørelse	Antall styre- møter ¹⁾
Beløp i NOK	År	Antall aksjer	Fast styregodt- gjørelse			
Eivind K. Reiten, styreleder	2018	2 850	508 333	43 600	551 933	17
	2017	-	326 000	21 200	347 200	8
Irene Waage Basili, styremedlem, nestleder	2018	-	272 000	-	272 000	16
	2017	-	254 333	-	254 333	11
Morten Henriksen, styremedlem	2018	3 027	255 333	82 900	338 233	15
	2017	-	238 666	68 100	306 766	14
Anne-Grete Strøm-Erichsen, styremedlem	2018	2 000	255 333	37 600	292 933	16
	2017	-	238 666	37 200	275 866	13
Helge Lintvedt, styremedlem	2018	-	255 333	70 700	326 033	17
	2017	-	238 666	60 000	298 666	14
Martha Kold Bakkevig, styremedlem	2018	2 119	255 333	50 500	305 833	16
	2017	1 400	164 000	30 300	194 300	7
Elisabeth Fossan, styremedlem	2018	4 904	255 333	37 600	292 933	16
	2017	3 024	164 000	18 800	182 800	8
Sigmund Ivar Bakke styremedlem	2018	3 078	255 333	-	255 333	17
	2017	2 862	164 000	-	164 000	7
Utbetaling til varamedlem i 2018 og fratrådte styremedlemmer i 2017	2018	-	11 400	-	11 400	1
	2017	-	372 334	59 000	431 334	-
Samlet godtgjørelse til styret	2018		2 323 731	322 900	2 646 631	
Samlet godtgjørelse til styret	2017		2 160 665	294 600	2 455 265	

1) Det er avholdt 17 styremøter i 2018 (14 styremøter i 2017).

29 GODTGJØRELSE TIL REVISOR

	2018				2017			
	Mor- selskap	Datter- selskaper i Norge	Datter- selskaper i utlandet	Sum 2018	Mor- selskap	Datter- selskaper i Norge	Datter- selskaper i utlandet	Sum 2017
<i>TNOK</i>								
<i>Konsernrevisor EY</i>								
Lovpålagt revisjon	846	4 740	2 137	7 723	833	4 899	2 466	8 198
Andre attestasjonstjenester	71	693	-	764	-	477	-	477
Skatterådgivning	299	1094	936	2 329	467	648	1 213	2 328
Andre tjenester utenfor revisjonen	2 805	778	54	3 637	2 426	622	-	3 048
Sum honorar EY	4 021	7 305	3 127	14 453	3 726	6 646	3 679	14 051
<i>Andre revisorer</i>								
Beregnet revisjonshonorar		30	1 787	1 817			2 247	2 247

30 OVERSIKT OVER KONSRNSELKAPER

Følgende selskaper er konsolidert:

<i>Selskapsnavn</i>	<i>Hjemland</i>	<i>Eierandel 31.12.18</i>	<i>Eierandel 31.12.17</i>
Kongsberg Gruppen ASA	Norge	Mor	Mor
Kongsberg Defence & Aerospace AS	Norge	100	100
Kongsberg Spacotec AS	Norge	100	100
Kongsberg Norspace AS	Norge	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	Norge	100	100
Kongsberg Digital AS	Norge	100	100
Kongsberg Eiendom Holding AS	Norge	100	100
Kongsberg Teknologipark AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsseiendom AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsparkutvikling AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	Norge	100	100
Kongsberg Real Estate AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 11 AS	Norge	100	100
Kongsberg Basetec AS	Norge	100	100
Kongsberg Next AS	Norge	Fusjonert	100
Kongsberg Seatex AS	Norge	100	100
Vehicle Tracking and Information Systems AS	Norge	100	100
Nerion AS	Norge	Fusjonert	100
Kongsberg Maritime AS	Norge	100	100
Kongsberg Norcontrol AS	Norge	100	100
Kongsberg Evotec AS	Norge	100	100
Eelume AS	Norge	51	TS
Simrad AS	Norge	100	100
Kongsberg Maritime S.R.L	Italia	100	100
Kongsberg Maritime Holland BV	Nederland	100	100

<i>Selskapsnavn</i>	<i>Hjemland</i>	<i>Eierandel 31.12.18</i>	<i>Eierandel 31.12.17</i>
Kongsberg Maritime Poland Sp.z o.o.	Polen	100	100
Kongsberg Defence Sp.z o.o.	Polen	100	100
Simrad Spain S.L.	Spania	100	100
Kongsberg Defence Oy	Finland	100	100
Kongsberg Maritime GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Maritime Embient GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Maritime Contros GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Defence Switzerland AG	Sveits	100	0
Kongsberg Reinsurance DAC	Irland	100	100
Kongsberg Norcontrol Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Maritime Holding Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Maritime Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies Ltd.	Storbritannia	Avviklet	100
Kongsberg GeoAcoustics Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Hungaria kft.	Ungarn	100	100
Kongsberg Maritime Hellas SA	Hellas	100	100
Kongsberg Digital LLC	Russland	Solgt	100
Kongsberg Geospetial Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Digital Simulation Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Maritime Canada Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Mesotech Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Protech Systems Canada Corporation	Canada	100	100
Kongsberg Digital Simulation Inc.	USA	100	100
Simrad North America Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime Inc.	USA	100	100
Kongsberg Underwater Technology Inc.	USA	100	100
Kongsberg Protech Systems USA Corporation	USA	100	100
Kongsberg Digital Inc.	USA	100	100
Kongsberg Defense Systems Inc.	USA	100	100
Hydroid Inc.	USA	100	100
Kongsberg Geospatial Corperation	USA	100	100
Kongsberg Integrated Tactical Systems Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime do Brazil Ltda	Brasil	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies do Brazil Ltda	Brasil	100	100
Kongsberg Maritime Mexico S.A. DE C.V.	Mexico	100	100
Kongsberg Defence Chile SpA	Chile	100	100
Kongsberg Maritime Panama Corp.	Panama	100	100
Kongsberg Asia Pacific Ltd.	Hong Kong	100	100
Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd.	Hong Kong	90	90
Kongsberg Maritime China Shanghai Ltd.	Kina	100	100
Kongsberg Maritime China Jiangsu Ltd.	Kina	100	97
Kongsberg Maritime China Ltd.	Kina	100	100
Kongsberg Maritime China Waigaoqiao Ltd.	Kina	100	100
Kongsberg Maritime Korea Ltd.	Sør-Korea	100	100
Kongsberg Norcontrol Pte. Ltd.	Singapore	100	100
Kongsberg Maritime Pte. Ltd.	Singapore	100	100
Kongsberg Maritime India Pvt. Ltd.	India	91	91
Kongsberg Digital Pvt. Ltd.	India	100	100
Kongsberg Digital Software & Services Pvt. Ltd.	India	100	100
Kongsberg Norcontrol Surveillance Pvt. Ltd.	India	100	100
Kongsberg Defence Ltd. Co.	Saudi Arabia	100	100
Kongsberg Defence Malaysia Sdn. Bhd	Malaysia	100	100
Kongsberg Maritime Malaysia Sdn. Bhd.	Malaysia	100	100
Kongsberg Maritime Middle East DMCCO	UAE	100	70
Kongsberg Defence Systems Australia Pty Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies Pty Ltd. (Kongsberg Nemo Pty Ltd.) (under avvikling)	Australia	100	100
Kongsberg Maritime Pty Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Maritime South-Africa Ltd.	South-Africa	100	100

31 TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTER

Staten som største eier

Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet er KONGSBERGs største eier (50,001 % av aksjene i Kongsberg Gruppen ASA). Staten ved Forsvarsdepartementet utgjør en viktig kunde for konsernet. Salg til Forsvaret er regulert av EØS-avtalen og Anskaffelsesregelverket for Forsvaret, som sikrer likeverdig behandling av alle tilbydere.

KONGSBERGs tilgodehavende overfor statlige kunder er MNOK 97 per 31.12.18, mens gjeldsposter overfor statlige leverandører utgjør MNOK 7 per 31.12.18.

KONGSBERG har i 2018 fakturert statlige kunder med MNOK 1 319. Varer og tjenester kjøpt fra statlige leverandører i 2018 utgjør MNOK 37.

Det vises også til Styrets redgjørelse for foretaksstyring kapittel 4 "Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående", hvor staten som kunde og aksjeeier er ytterligere beskrevet.

Transaksjoner med tilknyttede selskap

KONGSBERGs kundefordringer mot tilknyttede selskap er MNOK 24 per 31.12.18, mens leverandørgjeld utgjør MNOK 0 per 31.12.18.

KONGSBERG har i 2018 fakturert tilknyttende selskap med MNOK 28. Varer og tjenester kjøpt fra statlige leverandører i 2018 utgjør MNOK 3.

32 OPPKJØP

Rolls-Royce Commercial Marine

KONGSBERG inngikk 6.7.18 en avtale om kjøp av Rolls-Royce Commercial Marine (RRCM) fra Rolls-Royce Plc. Partene er enige om en verdi av RRCM på MGBP 500. Den endelige kjøpesummen vil være avhengig av RRCMs kontantbeholdning, gjeld og arbeidskapital på gjennomførings-tidspunktet for transaksjonen. Se årsberetningen for ytterligere informasjon.

Aerospace Industrial Maintenance Norway AS

KONGSBERG annonserte 13.12.18 en avtale med Forsvarsdepartementet om kjøp av Aerospace Industrial Maintenance Norway AS (AIM). Partene er enige om en enterprise value på MNOK 151, på kontant og gjeldsfri basis, og med normalisert arbeidskapital. Den avtalte verdien reflekterer blant annet en forpliktelse for AIM til å investere rundt MNOK 540 i nytt motordepot for F-35 på Rygge over de neste 2-3 årene. Kjøpet forutsetter blant annet godkjenning av relevante myndigheter og transaksjonen forventes gjennomført i løpet av første halvår 2019. Se årsberetningen for ytterligere informasjon.

33 DEFINISJONER

KONGSBERG benytter begreper i konsernregnskapet som ikke er forankret i regnskapsstandarder etter IFRS. Nedenfor følger våre definisjoner og forklaringer til disse begrepene.

EBITDA/EBITA/EBIT

EBITDA/EBITA/EBIT anses av KONGSBERG å være normale begreper i regnskapssammenheng, men som IFRS ikke behandler i sine regnskapsstandarder. EBITDA er en forkortelse for "Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortisation" (resultat før finansposter, skatt, avskrivning og amortisering). KONGSBERG benytter EBITDA i resultatregnskapet som summeringslinje for andre regnskapslinjer. Disse regnskapslinjene er definert i våre regnskaps-prinsipper, som er en del av årsregnskapet for 2018. Tilsvarende gjelder for EBITA og EBIT.

Netto rentebærende gjeld

Netto rentebærende gjeld er nettobeløpet av regnskapslinjene "Betalingsmidler", "Langsiktige rentebærende lån" og "Kortsiktige rentebærende lån".

Restruktureringskostnader

KONGSBERG definerer restruktureringskostnader som lønn og arbeidsgiveravgift ved avslutning av ansettelsesforhold (som etterlønn og gavepensjon) i forbindelse med nedbemanning. I tillegg kommer husleie og relaterte kostnader eller eventuelle engangsbetalinger ved avslutning av leieavtaler før leieavtalens utløp for arealer som fraflyttes, og enkelte andre kostnader relatert til restruktureringsprosessene.

Return on Average Capital Employed (ROACE)

ROACE defineres som 12 måneders rullerende EBIT dividert på 12 måneders gjennomsnitt av bokført egenkapital og netto rentebærende gjeld.

Arbeidskapital

Arbeidskapital defineres som omløpsmidler fratrukket betalingsmidler, ikke-rentebærende kortsiktig gjeld (unntatt betalbar skatt) og finansielle instrumenter bokført til virkelig verdi.

Book/bill

Ordreinngang dividert på driftsinntekter.

34 HENDELSER ETTER BALANSEDAGENS UTLØP

KONGSBERG inngikk 21.1.19 avtale med Rome AS om salg av det Kongsberg Maritime AS eide selskapet Kongsberg Evotec AS. Salget kommer som en konsekvens av den pågående prosessen med oppkjøp av Rolls-Royce Commercial Marine. Salget ble slutført i januar 2019. Ekstern omsetning for Kongsberg Evotec AS har vært på MNOK 104 i 2018 og MNOK 83 i 2017.

Resultatregnskap 1.1.-31.12.

KONGSBERG GRUPPEN ASA

MNOK	Note	2018	2017
Driftsinntekter fra datterselskap	9	176	221
Andre driftsinntekter		6	2
Sum inntekter		182	223
Lønnskostnad	4,5	(128)	(126)
Avskrivning		(1)	(1)
Annen driftskostnad	4	(206)	(141)
Sum driftskostnader		(335)	(268)
Driftsresultat		(153)	(45)
Utbytte fra datterselskap		10	-
Renter fra konsernselskaper		53	99
Netto valutagevinst		4	6
Renter til konsernselskaper		(12)	(8)
Renteinntekt bank og plasseringer		23	-
Rentekostnader eksterne lån		(82)	(95)
Annen finansinntekt		1	4
Annen finanskostnad		(11)	(23)
Konsernbidrag		1 500	690
Netto finansposter		1 486	673
Ordinært resultat før skattekostnad		1 333	628
Skattekostnad (+inntekt/-kostnad)	6	(20)	10
Årsresultat		1 313	638
<i>Disposisjoner og egenkapitaloverføringer</i>			
Foreslått utbytte		(450)	(450)

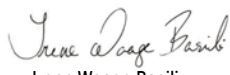
Balanse per 31.12.

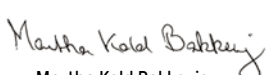
KONGSBERG GRUPPEN ASA

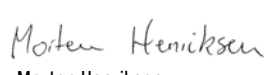
MNOK	Note	2018	2017
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Utsatt skattefordel	6	98	109
Varige driftsmidler		10	4
Aksjer i datterselskaper	3	8 970	2 970
Aksjer i tilknyttede selskaper		11	-
Rentebærende lån datterselskaper	9	1 173	1 977
Andre langsiktige fordringer		3	2
Sum anleggsmidler		10 265	5 062
<i>Omløpsmidler</i>			
Fordringer på datterselskaper	9	1 568	794
Andre kortsiktige fordringer		83	56
Betalingsmidler	11	6 663	758
Sum omløpsmidler		8 314	1 608
Sum eiendeler		18 579	6 670
Egenkapital og gjeld			
<i>Egenkapital</i>			
Aksjekapital		225	150
Overkurs		4 876	-
Sum innskutt egenkapital		5 101	150
Annen egenkapital		2 162	1 289
Sum opptjent egenkapital		2 162	1 289
Sum egenkapital	2	7 263	1 439
<i>Langsiktig gjeld</i>			
Pensjonsforpliktelser	5	228	240
Obligasjonslån	7	4 000	3 250
Annen langsiktig gjeld		3	7
Sum langsiktig gjeld		4 231	3 497
<i>Kortsiktig gjeld</i>			
Avsatt utbytte		450	450
Gjeld til kredittinstitusjoner	7	250	-
Obligasjonslån	9	6 234	1 195
Annen kortsiktig gjeld		151	89
Sum kortsiktig gjeld		7 085	1 734
Sum egenkapital og gjeld		18 579	6 670

Kongsberg, 21. mars 2019

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

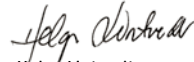

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

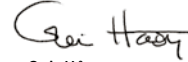

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

Kontantstrømoppstilling

KONGSBERG GRUPPEN ASA

MNOK	Note	2018	2017
Resultat før skatt		1 333	628
Avskrivninger		1	1
Endring tidsavgrensninger, m.v.		96	52
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		1 430	681
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Kjøp av varige driftsmidler		(6)	(1)
Investering i aksjer		(11)	-
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		(17)	(1)
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Kapitalutvidelse		4 997	-
Kostnader knyttet til kapitalutvidelsen (før skatteeffekt)		(60)	-
Innbetaling utlån		-	37
Utbetaling utlån		(2)	-
Mottatt utbytte		10	-
Netto opptak rentebærende lån		1 000	-
Nedbetaling av lån		-	(755)
Utbetaling av utbytte		(448)	(448)
Netto utbetaling av kjøp og salg av egne aksjer		(20)	(18)
Endring mellomværende konsernselskaper		(985)	2 125
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		4 492	941
Netto økning (reduksjon) i betalingsmidler		5 905	1 621
Betalingsmidler i begynnelsen av året		758	(863)
Betalingsmidler ved årets slutt		6 663	758

Noter

KONGSBERG GRUPPEN ASA

1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk i Norge.

Datterselskaper og tilknyttede selskaper

Datterselskaper og tilknyttede selskaper vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet. Investeringen er vurdert til anskaffelseskost fratrukket eventuelle avskrivninger. Det er foretatt nedskrivning til virkelig verdi når verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående og det må anses nødvendig etter god regnskapsskikk. Nedskrivninger reverseres når grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost med fradrag for avskrivninger, men nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Inntektsføring

Inntektsføring skjer i den perioden tjenesten utføres.

Sikringer

Kongsberg Gruppen ASA foretar sikringer på vegne av datterselskapene og inngår "back to back"-forretninger mot ekstern bank. Se også [note 10](#) "Valutasikring", samt [note 3 J](#) "Finansielle instrumenter" til konsernregnskapet.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er balanseført til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Eventuell avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen ved regnskapsårets slutt. Gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta og som er en del av varekretsløpet, inngår i driftsresultatet. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Kortsiktige plasseringer

Kortsiktige plasseringer (aksjer og andeler vurdert som omløpsmidler) vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi på balanse dagen. Mottatt utbytte og andre utdelinger fra selskapene inntektsføres som annen finansinntekt.

Pensjoner

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Ansatte som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i ytelsesordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forventet sluttlønn. Beregningen er basert på en rekke forutsetninger herunder diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra Folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang. Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen. Se også [note 5](#) "Pensjoner."

Skatt

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 22 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt skattemessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reverseres i samme periode, er utlignet. Netto utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at denne kan bli nyttegjort.

Kontantstrømpstilling

Kontantstrømpstillingen er utarbeidet etter den indirekte metode. Betalingsmidler omfatter kontantbeholdning, bankinnskudd og andre kortsiktige likvide plasseringer.

2 EGENKAPITALAVSTEMMING

MNOK	Aksjekapital	Overkurs	Annen egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital per 31.12.16	150	-	1 102	1 252
Årets resultat	-	-	638	638
Transaksjoner med egne aksjer	-	-	(2)	(2)
Utbytte for 2017	-	-	(450)	(450)
Estimatavvik pensjoner	-	-	1	1
Egenkapital per 31.12.17	150	-	1 289	1 439
Årets resultat	-	-	1 313	1 313
Kapitalutvidelse	75	4 922	-	4 997
Netto kostnader knyttet til kapitalutvidelsen (reduisert for skatteeffekt)	-	(46)	-	(46)
Transaksjoner med egne aksjer	-	-	(3)	(3)
Utbytte for 2018	-	-	(450)	(450)
Estimatavvik pensjoner	-	-	13	13
Egenkapital per 31.12.18	225	4 876	2 162	7 263

Øvrig informasjon om selskapets aksjekapital er gitt i note 22 "Aksjekapital" til konsernregnskapet. Beholdning av egne aksjer per 31.12.18 er 19.869.

3 AKSJER I DATTERSELSKAP

MNOK	Anskaffelses- tidspunkt	Forretnings- kontor	Eier-/ stemmeandel %	Balanseført verdi 31.12.
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1 997	Kongsberg	100	1 206
Kongsberg Basetec AS	1 992	Kongsberg	100	137
Kongsberg Maritime AS ¹⁾	1 992	Kongsberg	98,9	7 101
Kongsberg Eiendom Holding AS	2 015	Kongsberg	100	497
Kongsberg Next AS ³⁾	2 014	Kongsberg		-
Kongsberg Martime China Ltd	2 016	Shanghai	100	25
Kongsberg Holding AS	1 987	Kongsberg	100	-
Kongsberg Forsvar AS ³⁾	1 995	Kongsberg		-
Norsk Forsvarsteknologi AS	1 987	Kongsberg	100	-
Nerion AS ³⁾	2 002	Trondheim		-
Kongsberg Hungaria Kft ²⁾	2 003	Budapest	10	-
Kongsberg Reinsurance Ltd.	2 001	Dublin	100	4
Sum				8 970

1) De resterende aksjene i Kongsberg Maritime AS eies av Kongsberg Basetec AS. Avsatt konsernbidrag på MNOK 6.000 er ført mot investeringer i aksjer.

2) De resterende aksjene i Kongsberg Hungaria Kft. eies av Kongsberg Defence & Aerospace AS.

3) Fusjonert inn i Kongsberg Basetec AS.

4 LØNNSKOSTNADER OG GODTGJØRELSE

Vedrørende lønn og godtgjørelse til konsernledelsen og styrets medlemmer vises det til note 28 "Godtgjørelse til ledende ansatte og styret" i konsernregnskapet.

Godtgjørelse til revisor

TNOK	2018	2017
Konsernrevisor EY		
Lovpålagt revisjon	846	833
Andre attestasjonstjenester	71	0
Skatterådgivning	299	467
Andre tjenester utenfor revisjonen	2 805	2 426
Sum honorar EY	4 021	3 726

Lønnskostnader

MNOK	2018	2017
Lønn	71	71
Arbeidsgiveravgift	14	13
Pensjon	16	16
Andre ytelser	27	26
Totale lønnskostnader	128	126
Antall årsverk	56	51

5 PENSJONER

KONGSBERG har en tjenstepensjonsordning som tilfredsstiller lovverket, og som består av en innskuddsordning og en ytelsesordning. Tjenstepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge.

Innskuddsordningen (ITP)

Selskapet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 7,1G, og 11 % av lønnsgrunnlaget fra 7,1G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert innskuddsordning for lønn mellom 12 og 15G. Selskapets innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i [note 27](#) "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte" i konsernregnskapet. De driftsbaserte ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015. Det er samme investeringsvalg i tilleggordsningen som i hovedordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen (YTP)

Ved overgang til innskuddsordning 1.1.08 ble ansatte som på overgangstidspunktet var 52 år og eldre fortsatt værende i ytelsesordningen. Ordningen er forsikret gjennom DNB Livsforsikring. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsstid. Gitt en beregnet folketrygdpensjon basert

på Folketrygdens regler før 1.1.11 og full opptjening gir ordningen ca. 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenstepensjonsdelen med 50 % livsvarig. Selskapet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15 G. Den kollektive driftsbaserte ytelsesordningen tilsvarer ca. 60 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen med 50 % livsvarig. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i [note 27](#) "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte" i konsernregnskapet. Disse tilleggordsningene ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon.

Risikodekning

Uførepensjon fra konsernet ble endret 1.1.16 og skal gi et tillegg til antatt uføretrygd fra folketrygden. Folketrygden dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget opp til 6G, mens konsernplanen dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget mellom 6G og 12G. Konsernplanen gir også et tillegg på 3 % av pensjonsgrunnlag fra 0G til 12G, et kronetillegg på 25 % av G og eventuelt barnetillegg på 4 % per barn (maksimalt 3 barn). Fra 1.1.16 har KONGSBERG vedtatt å terminere fripoliseopptjening på uførepensjonen som et ledd i tilpasning til nytt regelverk. De ansatte har fått utstedt individuelle fripoliser for de allerede opptjente fripoliserettighetene. Den nye ordningen er en ettårige risikodekning og premien kostnadsføres når den påløper. Fra og med 1.1.13 er risikopensjonene for lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G gjort om til driftsbasert finansiering. I praksis vil det si at KONGSBERG er selvvassurandør for risikopensjonene fremover i tid. De driftsbaserte ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015.

Tidligpensjon

Det ble i 2009 innført nye regler for tidligpensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen og andre i visse nøkkelstillinger. Reglene innebærer tidligpensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for konsernet og ansatte å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom en ansatt fratrær mellom 63 og 65 år vil det gi redusert pensjonsopptjening i øvrige ordninger. Konsernet besluttet ikke å videreføre ordningen med tidligpensjon-savtaler for ledende ansatte som tiltrådte sine stillinger etter 1.7.13. Dette gjaldt også andre nøkkelstillinger som tidligere fikk avtale om tidligpensjon. Disse fikk i stedet et ekstra innskudd på 12 % av grunnlønn utover 12 G til den driftsbaserte pensjonsordningen så lenge de står i slik stilling, dog senest til fylte 65 år. Etter en samlet vurdering av Statens eierskapsmelding besluttet konsernet 1.10.15 at det heller ikke skal tilbys noen tidligpensjonsordninger.

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets slutt.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	31.12.18	31.12.17
Diskonteringsrente	2,70 %	2,25 %
Forventet avkastning	2,70 %	2,25 %
Lønnsregulering	2,00 %	1,75 %
G-regulering	2,50 %	2,25 %
Pensjonsregulering	1,75 %	1,25 %
Dødelighet	K 2013	K 2013
Uførhet	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,50 %	4,50 %

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

MNOK	2018	2017
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	6	7
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	4	3
Periodisert arbeidsgiveravgift	1	1
Årets netto pensjonskostnad	11	11
Kostnader ved innskuddsplaner	11	12

Netto pensjonsforpliktelse fremkommer slik:

MNOK	2018	2017
Sum brutto pensjonsforpliktelser	(232)	(241)
Brutto verdi av pensjonsmidlene	32	31
Netto pensjonsforpliktelser	(200)	(210)
Arbeidsgiveravgift	(28)	(30)
Netto balanseførte pensjonsforpliktelser / midler	(228)	(240)

6 SKATT

Skattekostnad

MNOK	2018	2017
Betalbar skatt	-	-
Endring utsatt skatt	20	(10)
Skatteinntekt/-kostnad	20	(10)

MNOK	2018	2017
Resultat før skatt	1 333	628
Beregnet skatt – 23 % (24 %) av resultat før skatt	307	151
Korreksjon skatt tidligere år	(4)	-
Konsernbidrag uten skatteeffekt	(299)	(166)
Andre permanente forskjeller	11	-
Effekt av redusert skattesats med 1 %	5	5
Skatteinntekt/-kostnad	(20)	(10)

Utsatt skatt og utsatt skattefordel

MNOK	2018	2017
Pensjon	50	55
Underskudd til fremføring	87	55
Annet	5	(1)
Balanseført utsatt skattefordel	142	109
Skattesats i Norge	22 %	23 %

Endring i utsatt skatt som er regnskapsført direkte mot egenkapitalen er som følger:

MNOK	2018	2017
Emisjon	(14)	-
Pensjoner	4	-
Sum	(10)	-

7 RENTEBÆRENDE LÅN OG LÅNERAMMER

Per 31.12.18 hadde Kongsberg Gruppen ASA følgende lån og lånerammer:

	Forfall	Nominell rente	Restløpetid	Balanseført verdi 31.12.18	Balanseført verdi 31.12.17
Obligasjonslån KOG07 - fast rente	11.9.19	4,80 %		-	250
Obligasjonslån KOG08 - flytende rente	2.6.21			1 000	1 000
Obligasjonslån KOG09 - fast rente	2.6.26	3,20 %		1 000	1 000
Obligasjonslån KOG10 - flytende rente	5.3.20			550	550
Obligasjonslån KOG11 - fast rente	5.12.23	2,90 %		450	450
Obligasjonslån KOG12 - flytende rente	6.12.21			500	-
Obligasjonslån KOG13 - flytende rente	6.6.24			500	-
Sum langsiktig lån				4 000	3 250
Obligasjonslån KOG07 - fast rente	11.9.19	4,80 %		250	-
Sum kortsiktig gjeld				250	-
Sum rentebærende lån				4 250	3 250
Lånefasilitet (uttrukket låneramme)	7.4.19			2 300	2 300
Kassekreditt (ubenyttet)				500	500

Kongsberg Gruppen ASA har en syndikert lånefasilitet med Danske Bank, DNB, JP Morgan Chase, Nordea og SEB. Fasiliteten er for generelle forretningsformål. Fasiliteten har løpetid på fem år med opsjon på forlengelse på ett år, to ganger. Rentebetingelsene er NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/EBITDA og kan være fra 0,55 % til 2 %. Lånefasiliteten krever at netto rentebærende gjeld ikke overstiger fire ganger EBITDA, men kan være opp til 4,5 ganger i maksimalt tre kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt. Det var ikke trukket på fasiliteten per 31.12.18.

Kongsberg Gruppen ASA har syv obligasjonslån ved utgangen av 2018. Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene på lånene med flytende rente er 3 mnd

NIBOR med margin som er + 1,25 % for KOG08, 0,9 % for KOG10, 0,88 for KOG12 og 1,2 for KOG13. Rentebetingelsene for fast rente er 4,8 % for KOG07, 3,20 % for KOG09 og 2,9 % for KOG11.

Det er etablert en kassekreditt på MNOK 500. Denne er ikke trukket på per 31.12.18.

All opplåning i konsernet er sentralisert til Kongsberg Gruppen ASA og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

8 GARANTIER

Kongsberg Gruppen ASA har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter, og utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleiekontraktene er inngått av Kongsberg Næringsparkutvikling AS som er et heleid datterselskap av Kongsberg Eiendom Holding AS som igjen eies 100 % av Kongsberg Gruppen ASA. Tilbakeleiekontraktene er vurdert til å være operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er Kongsberg Gruppen ASA ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Med unntak av eiendommene som ble solgt i 2007 og 2014 er eiendommene i hovedsak utleid til eksterne leietakere. Utleiekontraktene har en varighet fra tre måneder til 15 år. Forpliktelsene knyttet til dette ansvaret er i 2015 overført til Kongsberg Næringsparkutvikling AS, men Kongsberg Gruppen ASA garanterer for forpliktelsene. Avsetninger knyttet til dette er omtalt i [note 23](#) "Avsetninger" til konsernregnskapet.

Forskudds- og gjennomføringsgarantier

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringsselskaper. Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

MNOK	2018	2017
Garantier utstedt av banker og forsikringsselskaper	2 472	2 308
Garantier stilt av Kongsberg Gruppen ASA	5 054	5 331
Forskudd og gjennomføringsgarantier overfor kunder	7 526	7 639

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringsselskaper.

9 NÆRSTÅENDE PARTER

Driftsinntekter

MNOK	2018	2017
Kongsberg Maritime AS	84	109
Kongsberg Defence & Aerospace AS	75	95
Kongsberg Digital AS	7	11
Andre selskap	14	6
Sum driftsinntekter nærstående	181	221

Driftsinntekter fra nærstående parter består i hovedsak av konsernfelleskost og forsikringer, samt marginer på garanti- og valutaforretninger.

Langsiktige fordringer nærstående parter

MNOK	2018	2017
Kongsberg Defence & Aerospace AS	-	529
Kongsberg Digital AS	100	100
Kongsberg Næringsseiendom AS	100	100
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	54	79
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	77	83
Kongsberg Norcontrol AS	-	198
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	96	106
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	-	5
Kongsberg Protech Systems USA Corporation Inc.	17	31
Hydroid Inc	459	462
Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd	110	102
Kongsberg Maritime do Brasil SA	8	7
Kongsberg Maritime Malaysia Sdn. Bhd	17	16
Kongsberg Norspace AS	69	84
Kongsberg Maritime Embient GmbH	28	27
Kongsberg Maritime Contros GmbH	16	16
Kongsberg Maritime Australia Pty Ltd	6	6
Kongsberg Maritime India PVT. LTD	16	17
Andre selskaper	-	10
Sum	1 173	1 977

Kortsiktig gjeld nærstående parter

MNOK	2018	2017
Kongsberg Defence & Aerospace AS	9	680
Kongsberg Maritime AS	6 010	280
Kongsberg Seatex AS	-	4
Kongsberg Spacetec AS	-	19
Kongsberg Next AS	-	15
Kongsberg Evotec AS	-	15
Kongsberg Holding AS	-	5
Kongsberg Maritime Inc	73	33
Kongsberg Mesotech Ltd.	101	105
KM Aberdeen	22	22
Kongsberg Underwater Technology Inc	17	16
Andre selskaper	2	1
Totalt	6 234	1 195

Kortsiktige fordringer nærstående parter

MNOK	2018	2017
Kongsberg Maritime AS	182	25
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1 300	686
Kongsberg Basetec AS	40	40
Kongsberg Seatex	-	31
Kongsberg Norcontrol AS	18	-
Kongsberg Næringsparkutvikling	-	1
Kongsberg Digital AS	6	-
Hydroid Inc	12	-
Kongsberg Maritime Hoi Tung	1	-
Kongsberg Satellitt Services AS	1	-
Andre	8	11
Totalt	1 568	794

10 VALUTASIKRING

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av netto salg i utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategori:

Beløp i millioner	2018							
	Verdi i NOK basert på avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK	Total sikret beløp i USD	Gj.snittlig sikret kurs i USD	Total sikret beløp i EUR	Gj.snittlig sikret kurs i EUR	Totalt sikret beløp i GBP	Gj.snittlig sikret kurs i GBP
	31.12.18	31.12.18	31.12.18	31.12.18	31.12.18	31.12.18	31.12.18	31.12.18
<i>Sikringskategori</i>								
Valutaterminer, kontantstrømsikringer	(4 064)	67	234	8,52	(60)	9,83	(502)	10,87
Sum kontantstrømsikringer	(4 064)	67	234		(60)		(502)	
Valutaterminer, virkelig verdisikringer	8 283	(384)	565	8,05	306	9,85	43	10,81
Lånesikringer, virkelig verdisikringer	402	(1)	62	8,60	(2)	9,83	(2)	10,96
Sum virkelig verdisikringer	8 685	(385)	627		304		41	
Sum totalt	4 621	(318)	861		244		(461)	

Beløp i millioner	2017					
	Verdi i NOK basert på avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK	Total sikret beløp i USD	Gj.snittlig sikret kurs i USD	Total sikret beløp i EUR	Gj.snittlig sikret kurs i EUR
	31.12.17	31.12.17	31.12.17	31.12.17	31.12.17	31.12.17
<i>Sikringskategori</i>						
Valutaterminer, kontantstrømsikringer	2 374	26	310	8,22	49	9,84
Sum kontantstrømsikringer	2 374	26	310		49	
Valutaterminer, virkelig verdisikringer	7 868	(413)	558	7,59	290	9,56
Lånesikringer, virkelig verdisikringer	527	11	72	8,32	4	9,91
Sum virkelig verdisikringer	8 395	(402)	630		294	
Sum totalt	10 769	(376)	940		343	

Valutaopsjoner

Kongsberg Gruppen ASA hadde per 31.12.18 ingen valutaopsjoner.

Basisswapper

I 2016 ble det inngått basisswaper på til sammen MEUR 130 for å sikre nettoinvestering i utenlandsk virksomhet. Disse basisswapene har en virkelig verdi på MNOK -86,4 per 31.12.18 (MNOK -64,4 per 31.12.17). Verdiendringer er ikke tatt inn i Kongsberg Gruppen ASA sitt regnskap ihht. norsk GAAP.

Valutafordringer nærstående parter

Datterselskap

	2018					2017			
	Verdi i NOK basert på avtalte kurser 31.12.18	Virkelig verdi i NOK 31.12.18	Total sikret beløp i USD 31.12.18	Total sikret beløp i EUR 31.12.18	Totalt sikret beløp i GBP 31.12.18	Verdi i NOK basert på avtalte kurser 31.12.17	Virkelig verdi i NOK 31.12.17	Total sikret beløp i USD 31.12.17	Total sikret beløp i EUR 31.12.17
MNOK									
<i>Valutaterminer, kontantstrømsikringer</i>									
Kongsberg Maritime AS	47	-	5	-	-	260	(7)	24	7
Kongsberg Digital AS	-	-	-	-	-	58	-	5	2
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1 309	(8)	229	(60)	(2)	2 059	35	281	41
Kongsberg Norcontrol AS (Uten intern motpart)	-	-	-	-	-	(2)	(2)	-	-
	(5 420)	75	-	-	(500)	-	-	-	-
Sum kontantstrømsikringer	(4 064)	67	234	(60)	(502)	2 374	26	310	49
<i>Valutaterminer, virkelig verdisikringer</i>									
Kongsberg Maritime AS	2 685	(130)	283	37	1	2 170	4	184	64
Kongsberg Digital AS	334	(14)	17	7	2	292	(5)	18	10
Kongsberg Defence & Aerospace AS	4 308	(216)	251	177	40	4 203	(388)	338	113
Kongsberg Spacetec AS	146	(3)	8	7	-	199	-	11	11
Kongsberg Norcontrol AS	369	(6)	3	35	-	413	(5)	5	36
Kongsberg Norspace AS	417	(14)	-	43	-	557	(23)	2	57
Andre selskaper	24	(1)	3	-	-	34	3	1	(1)
Sum virkelig verdisikringer	8 283	(384)	565	306	43	7 868	(413)	558	290
Sum valutaterminer	4 219	(317)	799	246	(459)	10 242	(387)	868	339

Tilknyttet selskap

	2018				2017			
	Verdi i NOK basert på avtalte kurser 31.12.18	Virkelig verdi i NOK 31.12.18	Total sikret beløp i USD 31.12.18	Total sikret beløp i EUR 31.12.18	Verdi i NOK basert på avtalte kurser 31.12.17	Virkelig verdi i NOK 31.12.17	Total sikret beløp i USD 31.12.17	Total sikret beløp i EUR 31.12.17
MNOK								
<i>Valutaterminer virkelig verdisikringer</i>								
Kongsberg Satellite Services	1 150	(60)	87	45	1 273	(19)	80	61

11 BETALINGSMIDLER

Nominelle beløp i MNOK	2018	2017
Bankinnskudd, driftskonti	5 862	758
Pengemarkedsfond	801	-
Sum	6 663	758

Det er stilt bankgaranti for trukket forskuddstrekk til ansatte tilsvarende MNOK 10 (MNOK 10 i 2017).

Likviditetsstyringen i konsernet er sentralisert i Kongsberg Gruppen ASA, og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

Erklæring til årsregnskap

KONGSBERG GRUPPEN ASA

Vi bekrefter at årsregnskapet for perioden 1.1.18 til 31.12.18, etter vår beste overbevisning, er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet og at opplysninger i årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til foretaket og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer foretaket står overfor.

Kongsberg, 21. mars 2019

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

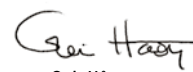
Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

REVISJONSBERETNING 2018

Statsautoriserte revisorer
Ernst & Young AS

Dronning Eufemias gate 6, NO-0191 Oslo
Postboks 1156 Sentrum, NO-0107 Oslo

Foretaksregisteret: NO 976 389 387 MVA
Tlf: +47 24 00 24 00

www.ey.no
Medlemmer av Den norske revisorforening

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til generalforsamlingen i Kongsberg Gruppen ASA

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av balanse per 31. desember 2018, resultatregnskap og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger. Konsernregnskapet består av oppstilling over finansiell stilling per 31. desember 2018, resultatregnskap, oppstilling over totalresultatet, oppstilling av endringer i egenkapitalen og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening

- ▶ er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- ▶ gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2018 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- ▶ gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av konsernets finansielle stilling per 31. desember 2018 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2018. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet, og vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene. Vår beskrivelse av hvordan vi revisjonsmessig håndterte hvert forhold omtalt nedenfor, er gitt på den bakgrunnen.

Vi har også oppfylt våre forpliktelser beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet* når det gjelder disse forholdene. Vår revisjon omfattet følgende handlinger utformet for å håndtere vår vurdering av risiko for vesentlige feil i årsregnskapet. Resultatet av våre revisjonshandlinger, inkludert handlingene rettet mot forholdene omtalt nedenfor, utgjør grunnlaget for vår konklusjon på revisjonen av årsregnskapet.

Innregning av driftsinntekter fra kundekontrakter over tid

En stor andel av konsernets driftsinntekter er knyttet til salg av varer og tjenester der foretaket oppfyller sine leveringsforpliktelser og med det innregner driftsinntekter over tid. Prosessen med å måle progresjonen i leveringsforpliktelsen og valg av egnet metode til måling av progresjon involverer skjønn. Det kan være usikkerhet knyttet til fastsettelse av endelig transaksjonspris, allokering av denne, samt utgifter knyttet til oppfyllelse av en kontrakt. Innregning av driftsinntekter over tid er et sentralt forhold i vår revisjon som følge av at konsernet har et stort antall pågående prosjekter av varierende lengde hvor leveringsforpliktelsene oppfylles over tid. Ledelsen utøver skjønn relatert til å måle progresjon, fastsettelse av forventet transaksjonspris og forventede utgifter knyttet til å oppfylle kontrakten.

Vi vurderte anvendelsen av regnskapsprinsippene, herunder implementering av IFRS 15, valg av metode for måling av progresjon, rutiner for prosjektoppfølgning og vi testet kontroller knyttet måling av progresjon, fastsettelse av forventet transaksjonspris og utgifter knyttet til oppfyllelse av kontrakt. Vi diskuterte estimerte totale prosjektkostnader, inkludert garantiavsetninger, med prosjektledelsen. Vi vurderte estimatene opp mot sammenlignbare prosjekter og analyserte utviklingen i lønnsomheten for utvalgte prosjekter og prosjektporteføljer. For utvalgte kontrakter testet vi estimerte inntekter mot inngåtte avtaler, belastede kostnader mot fakturaer og belastede timer mot prosjektmodul og vurderte estimerte totale prosjektkostnader. Vi har i tillegg foretatt analyser av faktisk inntjening på utvalgte prosjekter mot estimert sluttprognose gjennom prosjektperioden for å vurdere ledelsens treffsikkerhet i skjønnsmessige vurderinger og estimater.

Vi viser til note 2 om estimatusikkerhet og note 7 om kundekontrakter i konsernregnskapet for mer informasjon.

Sikringsbokføring av fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta

Konsernet har en stor andel av sine kontantstrømmer i utenlandsk valuta. Konsernet sikrer kontraktsfestede kontantstrømmer og en andel av svært sannsynlige fremtidige kontantstrømmer gjennom å inngå valutaderivater. Bruken av sikringsbokføring og dokumentasjon av sikringsrelasjoner kan være skjønnsmessig og krever tett oppfølging av økonomiledelsen. Siden sikringsrelasjonene er vesentlige, anser vi at sikringsbokføring av fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta er et sentralt forhold ved revisjonen.

Vi vurderte utformingen av interne kontroller over utpeking og løpende oppfølging av sikringsrelasjonene, inkludert måling av ineffektivitet i sikringsrelasjonene. Vi vurderte om sikringsdokumentasjonen var i samsvar med kravene i regnskapsstandardene. Vi vurderte konsernets oppfølging av inngåtte valutaterminer opp mot forventede kontantstrømmer og kontrollerte avstemminger mellom underliggende kildesystemer og dokumenter brukt til å behandle og dokumentere sikringsforhold. Vi innhentet ekstern bekreftelse av virkelig verdi på urealiserte valutaterminer ved årets slutt og vurderte konsernets presentasjon og klassifisering av valutasikringer i årsregnskapet, herunder noteopplysninger.

Vi viser til note 3 om regnskapsprinsipper og note 20 om finansielle instrumenter i konsernregnskapet for mer informasjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i selskapets årsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Styret og konsernsjef (ledelsen) er ansvarlig for den øvrige informasjonen. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke den øvrige informasjonen, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet, og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU for konsernregnskapet. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapets evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;
- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde;

- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om konsernregnskapet. Vi er ansvarlige for å fastsette strategien for, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen, og vi har et udeelt ansvar for konklusjonen på revisjonen av konsernregnskapet.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Vi avgir en uttalelse til styret om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og kommuniserer med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de forholdene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av regnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse forholdene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av forholdet, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at forholdet ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene ved å gjøre dette med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at forholdet blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen og redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 21. mars 2019

ERNST & YOUNG AS

Finn Espen Sellæg
statsautorisert revisor

Finansiell kalender

GENERALFORSAMLING

Ordinær generalforsamling holdes
onsdag 14.5.19

OFFENTLIGGJØRING AV KVARTALSRISULTATER

Første kvartal: 10.5.19
Andre kvartal: 28.8.19
Tredje kvartal: 30.10.19

Ticker kode: KOG (Oslo Stock Exchange)

Kontaktinformasjon

KONGSBERG GRUPPEN ASA

Besøksadresse
Kirkegårdsveien 45
3616 Kongsberg

Postadresse
Postboks 1000
3601 Kongsberg

Telefon: +47 32 28 82 00
E-post: office@kongsberg.com
Org. nr. 943 753 709

kongsberg.com

Jan Erik Hoff

Group Vice President Investor Relations
Kongsberg Gruppen ASA

Telefon: +47 991 11 916
E-post: jan.erik.hoff@kongsberg.com

Ronny Lie

Chief Communication Officer
Kongsberg Gruppen ASA

Telefon: +47 916 10 798
E-post: ronny.lie@kongsberg.com

Lene Svenne

Corporate Compliance Officer
Kongsberg Gruppen ASA

Telefon: +47 950 39 918
E-post: lenesvenne@kog.kongsberg.com

